

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Νεότερη και
Σύγχρονη Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης

Ειδίκευση: Ευρωπαϊκή Ιστορία

***Ανασκόπηση των ρωσοφινλανδικών σχέσεων υπό το βάρος
του Χειμερινού Πολέμου (1939-1940): Αίτια, εξέλιξη και
αποτελέσματα της σύρραξης.***

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Απόστολος Παπαδημητρίου

Επόπτης Σπουδών: Αναπληρωτής Καθηγητής Κωνσταντίνος Ράπτης

Τριμελής Επιτροπή Αξιολόγησης:

Αναπληρωτής Καθηγητής Κωνσταντίνος Ράπτης,

Καθηγητής Ευάνθης Χατζηβασιλείου

Επίκουρος Καθηγητής Νικόλαος Παπαστρατηγάκης

Τμήμα Ρωσικής Γλώσσας και Φιλολογίας και Σλαβικών Σπουδών

ΑΘΗΝΑ

2022

Ευχαριστώ θερμά τον επόπτη σπουδών Αναπληρωτή Καθηγητή Κωνσταντίνο Ράπτη, για την υποστήριξη, την καθοδήγηση του σε όλη τη διάρκεια του ΠΜΣ και δη κατά την εκπόνηση της ΜΔΕ.

Επιπλέον, ευχαριστώ την οικογένειά μου, το σύνολο των συμφοιτητών μου, την Εριέττα Στεφάνου, τους φίλους Σταμάτη Πέτρου, Γιώργο Μέλιο, Νικήτα Μέλιο, Μάνο Πεύκο, Ηλία Γαλάνη, Παντελή Μπόνο, Γιώργο Σακκά, Αντώνη Τζιωτάκη και ιδιαίτερα την Αρετή Μαλικιώση για τη συνολική τους στήριξη, καθώς και την Εθελοντική Ομάδα Δασοφυτόσβεσης ΔΑ.ΠΑ.ΧΟ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	4
Abstract.....	5
Εισαγωγή.....	6
1. Οικοδομώντας το ιστορικό υπόβαθρο: Η πορεία των ιστορικών πρωταγωνιστών και η μεσοπολεμική τους αλληλεπίδραση.....	11
1.1. Η περίπτωση της Φινλανδίας.....	11
1.2. Η περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης.....	23
2. Χαράσσοντας την τροχιά προς τη σύγκρουση: Το διπλωματικό αδιέξοδο που κατέστησε τον πόλεμο αναπόφευκτο.....	28
3. Το ξέσπασμα και η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου:.....	38
Αναλύοντας τις συνθήκες της ιδιότυπης σύρραξης.....	38
3.1. Τα στρατηγικά λάθη της ΕΣΣΔ.....	38
3.2. Η ορθή στρατηγική της Φινλανδίας και η έκφρασή της σε τακτική αποτελεσματικότητα.....	45
3.3. Η σοβιετική επίθεση και η αναχαίτισή της.....	52
3.4. Αποτίμηση της πρώτης φάσης του Χειμερινού Πολέμου (Νοέμβριος 1939 – Ιανουάριος 1940).....	61
3.5. Ο πόλεμος μακριά από την πρώτη γραμμή και οι διπλωματικές εξελίξεις.....	64
4. Η δεύτερη φάση του Χειμερινού Πολέμου: Η αναδιοργάνωση της ΕΣΣΔ, η πύρρειος νίκη και η «Συνθήκη της Μόσχας».....	71
5. Η παρακαταθήκη του Χειμερινού Πολέμου στην εξέλιξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1940-1945).....	82
5.1. Η Φινλανδία στο περιθώριο.....	82
5.2. Η φινλανδογερμανική προσέγγιση και ο «Συνεχιζόμενος Πόλεμος» (1941-1944) ως απότοκό της.....	84

5.3.	Η αμαυρωμένη φήμη του Κόκκινου Στρατού ως απροσδόκητο πλεονέκτημα, και τα πολύτιμα μαθήματα του Χειμερινού Πολέμου για την ΕΣΣΔ.	93
6.	Η επιρροή του Χειμερινού Πολέμου στον Μεταπολεμικό Κόσμο και στο σήμερα. .	99
6.1.	Η «Ανακωχή της Μόσχας» (1944) και η «Συνθήκη των Παρισίων (1947) ως θεμέλιο της αποκατάστασης των Σοβιετοφινλανδικών σχέσεων	99
6.2.	Η έκρηξη του Καρελιανού Ζητήματος.....	102
6.3.	Το «Φινλανδικό Παράδοξο» ως συνδεδετικός κρίκος δύο αντιμαχόμενων κόσμων. Ο ιδιότυπος ρόλος της Φινλανδίας στον Ψυχρό Πόλεμο.....	106
	Συμπεράσματα.....	109
	Χάρτες	122
	Βιβλιογραφία	127
	Πρωτογενείς πηγές	132
	Δικτυογραφία.....	133

Περίληψη

Εξετάζοντας τον Σοβιετοφινλανδικό πόλεμο του 1939-1940, ερχόμαστε αντιμέτωποι με ερωτήματα που απασχολούν τους μελετητές μέχρι σήμερα. Τα πρώτα εξ' αυτών, περιστρέφονται γύρω από τα αίτια που οδήγησαν στην έκρηξη της σύγκρουσης. Για την κατανόησή τους, απαραίτητο είναι να διαφωτιστεί το ιστορικό παρελθόν των πρωταγωνιστών, καθώς οι ιδιαιτερότητές του, οι οποίες εκφράστηκαν βίαια στον «Χειμερινό Πολέμου».

Η εξέλιξη του πολέμου, αποδείχθηκε δυσοίωνη για την ΕΣΣΔ η οποία ήλπιζε σε μία γρήγορη «διευθέτηση» του ζητήματος. Ως μία ανασκόπηση των Ρωσοφινλανδικών σχέσεων υπό το βάρος του ιστορικού της παρόντος, αυτή η εργασία δεν εστιάζει στην λεπτομερή εξιστόρηση των γεγονότων του Χειμερινού Πολέμου. Το έργο αυτό έχει ήδη γίνει αποτελεσματικά από ιστορικούς του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα. Αντιθέτως, στόχο συνιστά η ανάλυση των παραγόντων που οδήγησαν στην πυροδότησή του, των συνθηκών που διαμόρφωσαν την έκβασή του, και η παρακαταθήκη του στο ιστορικό του μέλλον.

Κατευθυντήριο γραμμή συνιστά, η παράθεση των βαθιά ριζωμένων φαινομένων που μορφοποίησαν τις ρωσοφινλανδικές σχέσεις πολύ πριν την έκρηξη του «Χειμερινού Πολέμου» και εξακολούθησαν να τις καθορίζουν μετά το πέρας αυτού. Βάσει αυτών, είναι εφικτή η δημιουργία μιας σφαιρικής άποψης για το παρελθόν των δύο χωρών καθώς και ένα μέτρο σύγκρισης για τις μελανές σελίδες του παρόντος που διανύουμε.

Abstract

The examination of the Soviet-Finnish War of 1939-40, generates questions which have concerned scholars to this day. The first of those questions, are related with the causes that provoked the outbreak of the conflict. In order to understand them in a better fashion, it is necessary to analyze the historical past of the protagonists, since it's idiosyncratic nature was brutally expressed with the "Winter War"

The development of the war, proved to be a rather ominous issue for the USSR, with the latter believing that the conflict would be swiftly resolved. As a review of the Russo-Finnish relationships under the weight of its historical present, this project does not focus on a detailed narration of the events of the Winter War. This venture has been settled effectively by historians of the 20th and 21st century. In contrast, this review aims to analyze the factors that provoked the outbreak of the war, the conditions that shaped its outcome and its consequences in its historical future.

As a main guideline of this project, stand the deeply rooted phenomena that shaped the Russo-Finnish relationships far before the outbreak of the Winter War and continue to do so after its conclusion. Based on these, it is possible to create a spherical view for the past of the two countries, as well as a comparison measure for the dark pages of the present that we are currently transcending.

Εισαγωγή

Η δυναμική που ασκήθηκε στην εξέλιξη της παγκόσμιας ιστορίας κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, είναι πρωτόγνωρη και μοναδική. Το βάρος των δύο παγκοσμίων πολέμων και οι εξελίξεις των ευρωπαϊκών κρατών κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου, σχηματοποίησαν γεγονότα και φαινόμενα πρωτοφανούς σημασίας, των οποίων τα αίτια και τα αποτελέσματα, συχνά ξεπερνούν κατά πολύ τα χρονικά όρια στα οποία εντάσσονται. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα ενός τέτοιου φαινομένου, αποτελεί και το αντικείμενο αυτής της εργασίας, και δη ο Χειμερινός Πόλεμος και η εξέλιξη της Ρωσίας/ΕΣΣΔ και της Φινλανδίας υπό το βάρος αυτού.

Η ιστοριογραφία της αυγής του 21^{ου} αιώνα έχει αρχίσει να καταδεικνύει πως αυτός ο σύντομος πόλεμος, δε συνιστά ένα απλό υπόμνημα της ιστορίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά ένα ιδιότυπο και άκρως σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας της γηραιάς ηπείρου. Η σημασία του δεν είναι αμφισβητήσιμη σε καμία περίπτωση, εντούτοις παρατηρείται η ύπραξη ενός «κενού» στην ανάλυση της διαχρονικότητας των πραγματικών αιτιών και των αποτελεσμάτων του. Η συνολική μελέτη αυτών, οδηγεί στο συμπέρασμα πως συχνά η εν λόγω διαχρονικότητα παραγκωνίζεται. Αυτό, συμβαίνει αφενός εξ' αιτίας της δεσπόζουσας παρουσίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην ιστοριογραφία που αναλύει αυτή την εποχή. Αφετέρου όμως, αποδίδεται στην εκάστοτε πολιτική φόρτιση που συνοδεύει την ανάλυση αυτού του ιδιότυπου ιστορικού φαινομένου. Είναι λογικό το ιστορικό παρόν και η προέλευση του κάθε μελετητή να σμιλεύουν με ιδιαίτερο τρόπο την προσέγγιση ενός ήδη πολυδιάστατου ζητήματος, και συχνά η πολυφωνία δυσχεραίνει την εξαγωγή ενός πάγιου συμπεράσματος.

Επομένως, στόχος αυτής της εργασίας, είναι η διεξοδική εξέταση όλων των συνιστωσών που οδήγησαν στο ξέσπασμα του Χειμερινού Πολέμου, καθώς και των αποτελεσμάτων που επέφερε αυτή η ιδιότυπη στρατιωτική αντιπαράθεση. Είναι σκόπιμο, οι παράγοντες που σχηματοποίησαν το χαρακτήρα του πολέμου να επεξηγηθούν αναγνωρίζοντας τη διαχρονικότητα που τους αντιπροσωπεύει και όχι να παρατεθούν ως απλά αυτοτελή γεγονότα. Υπό αυτήν την έννοια, η παρούσα εργασία επιχειρεί μια ανασκόπηση των ρωσοφινλανδικών σχέσεων, των συνθηκών που τις σμίλευσαν και οδήγησαν στο ξέσπασμα ενός εκ πρώτης όψεως «απρόσμενου» και απρόβλεπτου πολέμου. Έτσι λοιπόν, αυτή η συνολική μελέτη καλείται να απαντήσει στο κατά

πόσο τα αίτια αυτού του πολέμου ήταν πράγματι απρόσμενα ή αποτελούν προοδευτικά εκκολαπτόμενους παράγοντες που «καταδίκασαν» τους ιστορικούς πρωταγωνιστές σε μια αναπόφευκτη σύγκρουση.

Εν συνεχεία, απαραίτητη κρίνεται η ανάδειξη της διαχρονικής και υπερτοπικής σημασίας του πολέμου και των αποτελεσμάτων του. Η διεξαγωγή του πολέμου και τα επακόλουθά του, ξεπερνούν κατά πολύ τα όρια των ρωσοφινλανδικών διενέξεων. Αυτό ακριβώς το γεγονός, αποτελεί και το εφαλτήριο που γεννά την ανάγκη για την εξιστόρηση και την ανάλυσή τους. Η πορεία της ευρωπαϊκής ιστορίας, μέσα στην πολυτάραχη περίοδο την οποία διένυε, μορφοποιήθηκε από συνονθύλευμα παραγόντων και γεγονότων, τα οποία συχνά είχαν παρασκηνιακό χαρακτήρα, κάτι που στο παρελθόν έχει οδηγήσει στην «παραγκώνισή» τους. Βάσει αυτού, η εργασία στοχεύει και στην ανάλυση του ρόλου του Χειμερινού Πολέμου στην παγκόσμια ιστορία της εποχής, και όχι μόνο στην φινλανδική και τη ρωσική ιστορία αντίστοιχα. Επίσης, ο ρόλος αυτός, άσκησε επιρροή τόσο στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όσο και στην επαύριόν του, και δη στον Ψυχρό Πόλεμο. Επομένως, στους στόχους της μελέτης εντάσσεται και η παρακαταθήκη του Χειμερινού Πολέμου στην εξέλιξη της ιστορίας της Φινλανδίας, της ΕΣΣΔ (και μετέπειτα Ρωσίας) και της Ευρώπης εν γένει, κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Η έκβαση του Χειμερινού Πολέμου, καθώς και οι παραμονές του ξεσπάσματός του, έχουν καταγραφεί και αναλυθεί από μελετητές του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα αντίστοιχα. Αντιπροσωπευτικό δείγμα μιας πλήρους και κατατοπιστικής εξιστόρησης των γεγονότων του, συνιστά το συλλογικό έργο των Vesa Nenye, Peter Munter και Toni Wirtanen, “*FINLAND AT WAR: The Winter War 1939–40*”. Μάλιστα, το εν λόγω έργο έχει βασιστεί τόσο σε πρωτογενείς πηγές και μαρτυρίες, όσο και σε άλλες συνολικές μελέτες του Χειμερινού Πολέμου όπως το “*A Frozen Hell: The Russo-Finnish Winter War of 1939-1940*”, του William Trotter. Για το λόγο αυτό, αποτελεί το πληρέστερο αγγλόφωνο έργο ανάλυσης του Χειμερινού Πολέμου. Παράλληλα, πληθώρα μελετών έχουν πραγματοποιηθεί τόσο για τις παραμονές του ξεσπάσματος του πολέμου, όσο και για τον Συνεχιζόμενο Πόλεμο (1941-1944), που συνιστά ιστορική του συνέχεια και αποτελεί την φυσική εξέλιξη των σοβιετοφινλανδικών σχέσεων και αντιπαραθέσεων εντός του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στις παραμονές του πολέμου, αναφέρονται πλήθος διαφωτιστικών άρθρων τα οποία αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό η παρούσα εργασία. Επίσης, ιδιαίτερα κατατοπιστικό για το κεφάλαιο που πραγματεύεται τις παραμονές του Χειμερινού Πολέμου,

υπήρξε το βιβλίο που εκδόθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών της Φινλανδίας, *“The Finnish Blue Book: The development of Finnish-Soviet relations during the Autumn of 1939”*, το οποίο επιτρέπει την εξέταση όλων των διαπραγματεύσεων που προηγήθηκαν της σύρραξης. Όσον αφορά την ιστορική συνέχεια του Χειμερινού Πολέμου όπως αυτή αναπτύχθηκε στον Συνεχιζόμενο Πόλεμο, ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε να αποδώσουμε στο έργο του Henrik O. Lunde *“FINLAND’S WAR OF CHOICE: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II”*. Μάλιστα, η βιβλιογραφία του εν λόγω έργου υπήρξε πολύτιμη στην εύρεση περαιτέρω πηγών και καταγραφών για την παρούσα μελέτη.

Σε κάθε περίπτωση όμως, πρέπει να αναφερθεί πως λόγω του προαναφερθέντος «κενού» στην επεξήγηση της διαχρονικότητας των αιτίων και των συνεπειών του Χειμερινού Πολέμου ως ανασκόπηση των ρωσοφινλανδικών σχέσεων, σημαντικές πληροφορίες για την απόδειξη της διαχρονικότητας, αντλήθηκαν είτε από έργα γενικότερης φύσεως, είτε από πονήματα που αναλύουν πολύ συγκεκριμένες πτυχές του ζητήματος. Η ιστοριογραφική παρακαταθήκη συνολικών θεωρήσεων της ιστορίας της Φινλανδίας αλλά και της ΕΣΣΔ/Ρωσίας υπήρξε πολύτιμη, με έργα όπως: *«Ιστορία της Φινλανδίας»* του Henrik Meinander, *«Ιστορία της Ρωσίας»* του Paul Bushkovitch και *«Εισαγωγή στην Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης»* του Νικόλαου Παπαστρατηγάκη. Αυτά τα συγγράματα συνέβαλαν καθοριστικά στη διερεύνηση του ευρύτερου κλίματος της εκάστοτε εποχής που σχηματοποίησε την πορεία των ιστορικών πρωταγωνιστών που μας απασχολούν.

Ταυτοχρόνως, καθοριστικής σημασίας για την συσχέτιση των διαχρονικών αιτίων και αποτελεσμάτων με τον ίδιο τον Χειμερινό Πόλεμο, είναι τα έργα τα οποία παρουσιάζουν στοχευμένες θεωρήσεις σε συγκεκριμένα ζητήματα. Ενδεικτικά, ορισμένα εξ’ αυτών είναι: το *“Finnish Military Effectiveness in the Winter War”* του Pasi Tuunainen που εξετάζει τον Χειμερινό Πόλεμο από μία αμιγώς στρατηγική και τακτική σκοπιά, το *“Intelligence and Stalin’s Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”*, πόνημα του Kimmo Rentola που υπήρξε άκρως διαφωτιστικό για την παρασκηνιακή δραστηριότητα του πολέμου, και δημοσιεύσεις σχετικά με τις δημογραφικές αλλαγές των χωροχρονικών πλαισίων που εξετάζουμε όπως η μελέτη του Auvo Kostianen, *“Genocide in soviet Karelia: Stalin’s terror and the Finns of soviet Karelia”*.

Κλείνοντας με τις βιβλιογραφικές αναφορές και γενικότερα τις πηγές πληροφοριών, είναι σκόπιμο να αναφέρουμε πως μία ιδιαιτέρως πλούσια παρακαταθήκη μελετών έχει αποτυπωθεί στη φινλανδική και τη ρωσική γλώσσα αντίστοιχα, γεγονός που τις καθιστά αξιοποιήσιμες μόνο από συγκεκριμένη μερίδα μελετητών που γνωρίζουν τις δύο αυτές γλώσσες. Επιπροσθέτως, στη συσχέτιση του αντικειμένου της εργασίας αυτή με το ιστορικό μας παρόν σημαντική υπήρξε η αξιοποίηση πρόσφατων δημοσιευμάτων του διαδικτυακού δημοσιογραφικού τύπου. Το σύνολο των βιβλιογραφικών αναφορών αυτής της εργασίας, όπως βρίσκεται καταγεγραμμένο στο τέλος αυτής, μπορεί να αποτελέσει εφελθτήριο για επιπλέον μελέτες ή και αναθεωρήσεις των συμπερασμάτων και των συνθηκών που αναλύονται σε αυτή την εργασία.

Ολοκληρώνοντας την εισαγωγή σκόπιμη είναι μια σύντομη παράθεση της διάρθρωσης της εργασίας και των επιμέρους κεφαλαίων της. Στο πρώτο κεφάλαιο του κυρίως θέματος, αναπτύχθηκε μία συνολική ανάλυση των δύο ιστορικών πρωταγωνιστών κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου. Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση αυτή, περιλαμβάνει τόσο την παράθεση των εκάστοτε εσωτερικών συνθηκών των δύο κρατών που σχηματοποίησαν την ευρύτερη δραστηριότητά τους, όσο και φαινόμενα και γεγονότα που επηρέασαν καθοριστικά την μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Εν συνεχεία, το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί μια λεπτομερή εξιστόρηση των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, όπως αυτές ξεκίνησαν επηρεασμένες από τις προαναφερθείσες συνθήκες. Η ανάλυσή τους είναι απαραίτητη για την κατανόηση του διπλωματικού αδιεξόδου, το οποίο αφενός δημιουργήθηκε από την αμοιβαία καχυποψία και αβεβαιότητα των αντιμαχομένων, και αφετέρου οδήγησε στην έκρηξη ενός πρωτοφανούς πολέμου.

Το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας, αποτελεί μία συνολική αποτίμηση της εξέλιξης του Χειμερινού Πολέμου. Η αποτίμηση αυτή, δεν γίνεται με γνώμονα την λεπτομερή εξιστόρηση κάθε μάχης, ημέρα προς ημέρα και στιγμή προς στιγμή. Αντιθέτως, αποτελεί μια εξέταση των συνολικών παραγόντων που προσέδωσαν σε αυτόν τον πόλεμο τον ιδιότυπο χαρακτήρα του, και μέσω αυτής της εξέτασης παρατίθενται και ορισμένα αντιπροσωπευτικά παραδείγματα της μορφής της σύρραξης. Έτσι λοιπόν, στο πρώτο υποκεφάλαιο αναλύονται τα στρατηγικά λάθη της ΕΣΣΔ συγκριτικά με την ικανότητα της Φινλανδίας να εφαρμόσει τα λιγοστά πλεονεκτήματά της στο πεδίο της μάχης τα οποία αναλύονται στο δεύτερο υποκεφάλαιο. Εν συνεχεία, στο τρίτο υποκεφάλαιο παρατίθεται η ίδια η εξέλιξη της πρώτης φάσης του πολέμου, στο τέταρτο επιχειρείται μία αποτίμηση αυτής και τέλος, στο πέμπτο υποκεφάλαιο σχολιάζεται ο πολύπλοκος

διπλωματικός αναβρασμός του πολεμικού παρασκηνίου. Στο τέταρτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται μία εξιστόρηση της δεύτερης, και λιγότερο σχολιασμένης από την ιστοριογραφία φάσης του Χειμερινού Πολέμου που οδήγησε στην επικράτη της ΕΣΣΔ, καθώς και η διπλωματική συνθήκη που επισφράγισε την εν λόγω επικράτηση.

Κατόπιν, τα δύο τελευταία κεφάλαια του κυρίως θέματος, εξετάζουν την καθοριστική επιρροή που άσκησε ο πόλεμος στην επαύριόν του. Επομένως, το πέμπτο κεφάλαιο πραγματεύεται διαδοχικά την απομόνωση της Φινλανδίας στη διεθνή σκηνή κατά το 1940, τη φινλαδογερμανική προσέγγιση ως απότοκό της και την έκφραση της γερμανοφινλανδικής συνεργασίας στον Συνεχιζόμενο Πόλεμο κατά τα έτη 1941-1944. Το τρίτο υποκεφάλαιο σε αυτή τη θεματική, αναλύει τα σημαντικά μαθήματα του Κόκκινου Στρατού από την βεβιασμένη διεξαγωγή της εκστρατείας του Χειμερινού Πολέμου και την ικανότητα του να αναπροσαρμόσει τη στρατηγική και την τακτική του στα νέα θέατρα επιχειρήσεων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Συνεχίζοντας, το έκτο και τελευταίο κεφάλαιο του κυρίως μέρους της ανασκόπησης αυτής, συνδέει τον Χειμερινό Πόλεμο, με τον μεταπολεμικό κόσμο του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα. Η σοβιετοφινλανδική αλληλεπίδραση κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, σχηματοποιήθηκε καθοριστικά από τα αποτελέσματα της σύρραξης των δύο κρατών τόσο κατά το 1939-1940 όσο και κατά τα έτη 1941-1944. Επομένως, κρίθηκε σκόπιμη η εξιστόρηση της υπογραφής των συνθηκών που επισημοποίησαν την οριστική λήξη των εχθροπραξιών, κατά το πρώτο εκ των τριών υποκεφαλαίων. Στο δεύτερο μέρος, παρατίθεται μία συνολική θεώρηση του περιβόητου Καρελιανού Ζητήματος, καθώς και η κληρονομιά αυτού μέχρι τις μέρες μας. Τέλος, εξετάζεται η επιρροή του Χειμερινού Πολέμου στην οικοδόμηση του «Φινλανδικού Παραδόξου» και στο πως αυτό επηρέασε την εξέλιξη της Φινλανδίας στον Ψυχρό Πόλεμο.

Η μελέτη αυτή, ολοκληρώνεται με την παράθεση συμπερασμάτων και σκέψεων τόσο ειδικών με την ιστορία του Χειμερινού Πολέμου καθαυτήν, όσο και γενικότερων για την αλληλεπίδραση μεταξύ Φινλανδίας και ΕΣΣΔ/Ρωσίας. Παράλληλα, διατυπώνονται συμπερασματικές παρατηρήσεις από τη συσχέτιση του Χειμερινού Πολέμου με τις ευρύτερες συνθήκες της εποχής του. Τα συμπεράσματα ολοκληρώνονται με μία επικαιροποίηση των μαθημάτων του Χειμερινού Πολέμου στο παρόν το οποίο διανύουμε, δίνοντας τροφή για σκέψη και επακόλουθες μελέτες. Τέλος, προ της παράθεσης της βιβλιογραφίας και των πηγών, έχουν τοποθετηθεί ορισμένοι ενδεικτικοί χάρτες με τη βοήθεια των οποίων ο αναγνώστης μπορεί να

κατανοήσει αποτελεσματικότερα τον γεωγραφικό χώρο όπου έλαβαν χώρα τα γεγονότα που αναλύονται στην παρούσα μελέτη.

1. Οικοδομώντας το ιστορικό υπόβαθρο:

Η πορεία των ιστορικών πρωταγωνιστών και η μεσοπολεμική τους αλληλεπίδραση.

1.1. Η περίπτωση της Φινλανδίας

Πραγματοποιώντας μια αναδρομή στους τελευταίους δύο αιώνες της φινλανδικής ιστορίας, παρατηρούμε πως υπάρχουν περιπτώσεις όπου η εξέταση της ανεξάρτητά από αυτή της Ρωσίας είναι από ελλιπή, έως φαινομενικά αδύνατη. Το 1809 η Φινλανδία ενσωματώθηκε στην Ρωσική Αυτοκρατορία ως «Το Μεγάλο Δουκάτο της Φινλανδίας» μετά την επικράτηση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας εναντίον του Βασιλείου της Σουηδίας¹. Κατόπιν αυτής της εξέλιξης, η Φινλανδία απολάμβανε ένα καθεστώς σχετικής αυτονομίας, με τον ίδιο τον Τσάρο Αλέξανδρο Α' να διακηρύττει πως η Φινλανδία αποτελούσε πλέον ένα κράτος εντός της αυτοκρατορίας². Ο Τσάρος γνώριζε τη γεωστρατηγική σημασία του Δουκάτου, καθώς αυτό βρισκόταν μόλις μερικά χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας την Αγ. Πετρούπολη. Επομένως, ο φινλανδικός πληθυσμός του Δουκάτου έχαιρε ορισμένων προνομίων, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν η αναγνώριση των τοπικών γλωσσών, του λουθηρανικού θρησκευματος και η απαλλαγή του από υποχρεώσεις που επιβάρυναν την πλειοψηφία των υπηκόων της αυτοκρατορίας, όπως η θητεία στο στράτευμα³.

Ο 19^{ος} αιώνας, ως περίοδος οικονομικής ανάπτυξης και σταδιακής εθνικής συνειδητοποίησης, ήταν απαλλαγμένος από αντιρωσικά αισθήματα, κάτι που αποδίδεται εν μέρει και στα προαναφερθέντα προνόμια που απολάμβαναν οι φινλανδοί υπήκοοι του Δουκάτου⁴. Μάλιστα, η φινλανδική инτελιγκέντσια πίστευε πως η αυτονομία της Φινλανδίας εντός της

---

¹ Henrik Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, μτφρ. Μαρία Μαρτζούκου, Εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα, 2019, σσ 99-101.

² Paul Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας: Πολιτική, οικονομία, κοινωνία, θρησκεία, τέχνες και επιστήμες από τον 9^ο αιώνα έως την περσεστρόικα*, μτφρ. Θάλεια Σπανού, Αιώρα, Αθήνα 2016, σ 272.

³ Eric Solsten, Sandra W. Meditz, *Finland: A Country Study*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington D.C. 1990, σσ. 23-24.

⁴ Heikki Luostarinen, "Finnish Russophobia: The Story of an Enemy Image", *Journal of Peace Research*, Vol. 26, No.2 (May, 1989), σ. 128.

Ρωσικής Αυτοκρατορίας ήταν το πρώτο βήμα για την αφύπνιση του έθνους μέσω της συγκρότησης εθνικής ταυτότητας στα πρότυπα των ευρωπαϊκών εθνικών κινημάτων που ήκμαζαν μετά το πέρας των Ναπολεόντειων πολέμων⁵.

Η δύση του 19^{ου} αιώνα, συνοδεύτηκε από την πρώτη μεγάλη έκρηξη του φινλανδικού εθνικού κινήματος, το οποίο πυροδοτήθηκε από τη ρωσική εσωτερική πολιτική που στόχευε στον εκρωσισμό της αυτοκρατορίας, και δη του Μεγάλου Δουκάτου της Φινλανδίας⁶. Από το 1899 έως και το 1917 ο Τσάρος Νικόλαος Β΄ έσπευσε προς τον περιορισμό των προνομίων που απολάμβανε το Δουκάτο. Παράλληλα καταβλήθηκε προσπάθεια για την κάμψη των στοιχείων που εν δυνάμει θα μπορούσαν να συμβάλουν σε μία ανεξαρτητοποίηση της Φινλανδίας. Αυτό εκφράστηκε χαρακτηριστικά από την επιθυμία κατάργησης του φινλανδικού στρατεύματος και την πορεία προς την επισημοποίηση της ρωσικής γλώσσας εντός του Δουκάτου⁷. Ωστόσο, οι ενέργειες αυτές αντί να ανακόψουν τις εθνικιστικές τάσεις των φινλανδών, είχαν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω διάδοση και ανάπτυξη τους⁸.

Ως χωροχρονικό πλαίσιο, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918) –και οι συνθήκες που επισημοποίησαν το τέλος του- επηρέασαν την εξέλιξη των ευρωπαϊκών κρατών και τις μεταξύ τους σχέσεις⁹. Όσον αφορά το ζήτημα που εξετάζεται, η αφοσίωση του ρωσικού κρατικού μηχανισμού και στρατού σε έναν πόλεμο πρωτοφανούς κλίμακας, ευνόησαν τις συνθήκες για την ανεξαρτητοποίηση της Φινλανδίας. Εντούτοις η πολιτική εκρωσισμού είχε πετύχει τη διάλυση του φινλανδικού στρατεύματος, στερώντας από το φινλανδικό εθνικό κίνημα την «αιχμή του δόρατος». Για τη διευθέτηση του προβλήματος αυτού, στελέχη του κινήματος προερχόμενα κυρίως από τους ακαδημαϊκούς κύκλους συναντήθηκαν το Νοέμβριο του 1914 στο Ελσίνκι. Καρπός της συνάντησης, υπήρξε η δημιουργία ενός σώματος εθελοντών ονόματι “Jäger” (κυνηγοί στα γερμανικά), που προσφέρθηκαν να υπηρετήσουν στον γερμανικό στρατό, γεγονός που προϋπέθετε την εκπαίδευσή τους από αυτόν. Η εκπαίδευση και η στρατιωτική εμπειρία που αποκόμισαν, επρόκειτο να παίξει καθοριστικό ρόλο στις μελλοντικές στρατιωτικές συγκρούσεις, μέσω της διαμόρφωσης ενός αξιόμαχου στρατιωτικού σώματος, αλλά και ενός ικανότατου

---

⁵ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σ 119-120.

⁶ Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σ 274.

⁷ Meinander, ό.π., σ 161

⁸ Steven J. Zaloga, *Gustav Mannerheim*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2015, σ 22.

⁹ Serge Berstein, Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης 2, Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815-1919*, μτφρ. Αναστάσιος Κ. Δημητρακόπουλος, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, σσ. 268, 283.

στρατιωτικού επιτελείου. Η πρώτη ομάδα 200 ατόμων αναχώρησε για τη Γερμανία το 1915¹⁰, ενώ μέχρι το τέλος του πολέμου οι εθελοντές αριθμούσαν σε 2.000. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε, πως λιγοστοί φινλανδοί (περίπου 500) επέλεξαν να καταταγούν στο ρωσικό στράτευμα, ιεραρχώντας την αυτοκρατορία ως σημαντικότερη του έθνους. Ταυτοχρόνως, κατά τη διάρκεια του πολέμου, η φινλανδική οικονομία σημείωνε άνοδο καθώς η ακαμψία των διεθνών αγορών οδήγησε σε αύξηση εξαγωγών μετάλλων, σιτηρών και ιδιαίτερα χαρτικής ύλης στη Ρωσική Αυτοκρατορία¹¹.

Συνάμα με την οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη, το γεγονός που επιτάχυνε τις εξελίξεις προς την ανεξαρτησία, προήλθε από το χώρο της πολιτικής. Η κατάρρευση της Ρωσικής Αυτοκρατορίας το 1917, άσκησε ισχυρές δυναμικές στο χάρτη της παγκόσμιας πολιτικής ισορροπίας. Την απομάκρυνση του Τσάρου από την εξουσία, διαδέχτηκε ένα ιδιότυπο καθεστώς δύο διαφορετικών κυβερνήσεων: η “Προσωρινή Κυβέρνηση” υπό τον πρίγκιπα Λβόφ, με φιλελεύθερη πολιτική κατεύθυνση, και η κυβέρνηση των Σοβιέτ υπό τον Λένιν, μέσω της οποίας επρόκειτο να αναδυθεί το πρώτο κομμουνιστικό κράτος στην ιστορία¹². Αφενός, η Προσωρινή Κυβέρνηση ανακάλεσε όλα τα μέτρα εκρωσισμού που ίσχυαν από το 1899. Αφετέρου, οι Μπολσεβίκοι των Σοβιέτ, ενθάρρυναν τις εθνικές μειονότητες που συμπεριλαμβάνονταν εντός της αυτοκρατορίας να διεκδικήσουν την εθνική τους ανεξαρτησία¹³. Οι συνθήκες αυτές, οδήγησαν στις 6 Δεκεμβρίου του 1917 στη διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Φινλανδίας, μία κίνηση που η κυβέρνηση του Λένιν έσπευσε άμεσα να αναγνωρίσει¹⁴. Ωστόσο, κατόπιν της ενέργειας αυτής, αποκαλύφθηκε η άσχημη πλευρά του ιδιότυπου φαινομένου της αυτονομίας «κράτους εν κράτει» που απολάμβανε η Φινλανδία ως Μεγάλο Δουκάτο. Το εγχείρημα ανεξαρτητοποίησης σε οικονομικό επίπεδο, απαίτησε αλλά και συνάμα προκάλεσε την απόσχιση από τις ρωσικές αγορές, και εν αντιθέσει με την πολιτική και εθνική ανεξαρτησία, δεν φάνταζε καθόλου «ρομαντικό»¹⁵.

---

¹⁰ Vesa Nenye, Peter Munter & Toni Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, Osprey Publishing, Oxford 2015, σσ 25-27.

¹¹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ 164

¹² Paul Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σσ. 314-316.

Robert Service, *Σύντομοι: Η Παγκόσμια Ιστορία του Κομμουνισμού*, μτφρ. Αθηνά Χατζή, Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 2008, σσ. 94-95.

¹³ Meinander, ό.π., σσ. 165-166.

¹⁴ Nenye, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 28.

¹⁵ Meinander, ό.π., σ. 166.

Η αβίαστη αναγνώριση της ανεξαρτησίας από τον Λένιν, βασίστηκε στην ελπίδα πως μια –όπως την χαρακτήριζε ο ίδιος- «πραγματικά ανεξάρτητη και δημοκρατική Φινλανδία» θα έσπευδε να στηρίξει και κατόπιν να προσχωρήσει στη σοσιαλιστική επανάσταση¹⁶. Μολαταύτα, η ίδια η διακήρυξη της ανεξαρτησίας, για πολλά μέλη της φινλανδικής γερουσίας προερχόμενα από την αστική τάξη, συνιστούσε απόπειρα περιθωριοποίησης της σοσιαλιστικής επανάστασης εκτός της Φινλανδίας. Το ίδιο το ενδεχόμενο της επέκτασης της επανάστασης εντός φινλανδικού εδάφους, αν και δεν επιδιώχθηκε αρχικά από τη ρεφορμιστική σοσιαλδημοκρατική ατζέντα της Φινλανδίας, αναδείχθηκε σε καταναγκαστική λύση κατόπιν της πίεσης των μπολσεβίκων. Η πίεση αυτή ήταν αποτέλεσμα της ανησυχητικής ενδυνάμωσης των σχέσεων μεταξύ των αστών φινλανδών και της γερμανικής κυβέρνησης. Παράλληλα, ο γεωγραφικός παράγοντας και δη η εγγύτητα της Φινλανδίας με το Πέτρογκραντ (πρώην Αγία Πετρούπολη), εξώθησαν, -παρά τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις - τόσο τους γερμανούς όσο και τους μπολσεβίκους στην απόπειρα κατάληψης της εξουσίας, με τους μεν να εργαλειοποιούν τους αστούς, τους δε τους σοσιαλδημοκράτες. Το ξέσπασμα του Φινλανδικού Εμφυλίου Πολέμου συνιστά την εξόφθαλμη ενσάρκωση αυτού του ανταγωνισμού συμφερόντων μέσω της σύγκρουσης των αντιμαχόμενων φινλανδικών παρατάξεων που συγκρούονταν επιδιώκοντας να επιβάλλει η εκάστοτε πλευρά την επιθυμητή της πολιτική κατεύθυνση στη νεοσύστατη χώρα¹⁷.

Μέσω της προαναφερθείσας πορείας προς τη σύγκρουση, συγκροτήθηκαν και οι δύο ένοπλες παρατάξεις: Η μεν Λευκή Φρουρά των αστών υπό την υποστήριξη της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, και η Κόκκινη Φρουρά υπό την υποστήριξη των ρώσων επαναστατών. Οι εχθροπραξίες διήρκησαν από τον Ιανουάριο μέχρι το Μάιο του 1918, στοιχίζοντας τη ζωή σε 38.000 φινλανδούς. Η συντριπτική πλειοψηφία εξ' αυτών, αποδίδεται στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης στα στρατόπεδα αιχμαλώτων, σε συνδυασμό με μία σφοδρή επιδημία Ισπανικής Γρίπης¹⁸. Ταυτοχρόνως σημαντικό μέρος των απωλειών αποτέλεσαν τα θύματα μαζικών εκτελέσεων και διωγμών, τακτικές στις οποίες επιδόθηκαν και τα δύο στρατόπεδα. Σε επίπεδο ανθρωπίνου δυναμικού και οι δύο παρατάξεις διέθεταν περίπου 70.000 ενόπλους εκάστη. Εντούτοις, η Λευκή Στρατιά διέθετε ένα σημαντικό πλεονέκτημα: εντός των τάξεων της,

---

¹⁶ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40* ό.π., σσ 28-29.

¹⁷ Efraim Karsh, “Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited”, *Cooperation and Conflict*, 21:1(1986), σσ 47-48.

Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σσ 168-170.

¹⁸ Nenye, Munter & Wirtanen, ό.π., σσ 29-32.

συμπεριλήφθηκαν τα πλέον αξιόμαχα στελέχη της ομάδας “Jäger”, η οποία ήταν ιδιαίτερα ικανή, κατόπιν της εμπειρίας της στο Ανατολικό Μέτωπο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η μαχητική εμπειρία, σε συνδυασμό με έναν αρχετυπικό στρατιωτικό ηγέτη, ο οποίος ενσαρκώθηκε στο πρόσωπο του Carl Gustav Mannerheim, αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα που εν τέλει χάρισε στην Λευκή Φρουρά την επικράτηση στον σύντομο μεν, αιματηρό δε Εμφύλιο Πόλεμο¹⁹.

Η προσφορά του Mannerheim στη νεότερη ιστορία της Φινλανδίας, είναι πράγματι αξιομνημόνευτη. Οι στρατηγικές του ικανότητες αποτέλεσαν ακρογωνιαίο λίθο για τη διεξαγωγή αποτελεσματικών επιχειρήσεων, από το 1918 μέχρι και τον κεντρικό άξονα αυτής της εργασίας τον Σοβιετοφινλανδικό Πόλεμο του 1939. Στη θέση μιας εξονυχιστικής ανάλυσης των γεγονότων του εμφυλίου πολέμου, κρίνεται σκοπιμότερο να τοποθετηθεί μία συνολική ανασκόπηση των αμοιβαία εξελισσόμενων πολιτικών και στρατιωτικών συνθηκών αυτού του χρονικού διαστήματος. Η φιγούρα του Mannerheim είναι αδύνατο να απουσιάζει, καθώς η προσωπικότητά του άσκησε μια χαρακτηριστική δυναμική στην εξέλιξη της Φινλανδίας, και κατ’ επέκταση στο Ρωσοφινλανδικό ζήτημα. Πίσω από κάθε κίνημα ανεξαρτητοποίησης του 20^{ου} αιώνα δεσπόζει μία κεντρική φιγούρα, της οποίας η ιδιοσυγκρασία επηρέασε άμεσα τον χαρακτήρα του εκάστοτε κινήματος, και υπό την έννοια αυτή ο Mannerheim αναφέρεται στη φινλανδική ιστοριογραφία ως «πατέρας του έθνους». Η ιδιαιτερότητα του Mannerheim, εντοπίζεται στην προσωπική του θεώρηση περί πλήρους διαχωρισμού στρατιωτικών και πολιτικών ζητημάτων. Η πολιτική του συνείδηση ήταν ξεκάθαρη, και προσανατολιζόταν προς την οικοδόμηση μιας ανεξάρτητης, φιλελεύθερης Φινλανδίας. Για τον λόγο αυτό, οργάνωσε και διοίκησε επιτελικά τη Λευκή Φρουρά, αρνούμενος ωστόσο ξεκάθαρα την κατεύθυνση προς μια στρατιωτική δικτατορία²⁰.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε, πως αναλύοντας τη θεώρηση του Mannerheim περί της γερμανικής βοήθειας, ήδη εντοπίζουμε τα πρώτα σπέρματα της οικοδόμησης του ιδιότυπου καθεστώτος «ουδετερότητας» το οποίο άλλοτε ακολούθησε, και άλλοτε πολέμησε για να διατηρήσει η Φινλανδία κατά τον 20^ο αιώνα. Είναι ξεκάθαρο, πως γνώριζε ότι η ενίσχυση της Λευκής Φρουράς με 3.000 επίλεκτους άνδρες του γερμανικού στρατού, θα συνιστούσε ένα κρίσιμο πλεονέκτημα. Ωστόσο, ο ίδιος εισηγήθηκε της άρνησης αυτής της βοήθειας, πιστεύοντας ότι μία τέτοιου είδους στρατιωτική και όχι μόνο πολιτική σύνδεση, θα εκτροχιάζε την Φινλανδία

---

¹⁹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σσ 171-172.

²⁰ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 4.

από την επιθυμητή ρότα «ουδετερότητας» που απαιτούσε για να εξελιχθεί αρμονικά ως νεογέννητο κράτος. Ο τερματισμός του Εμφυλίου Πολέμου, έφερε στο προσκήνιο πληθώρα δυσχερειών σχετικά με το εγχείρημα δημιουργίας ενός ανεξάρτητου κράτους, που μάλιστα έπρεπε να συμβαδίζει με τις νέες ισορροπίες της γηραιάς ηπείρου, η οποία σύντομα θα ξεκινούσε έναν δύσκολο αγώνα ανάκαμψης. Η καθοριστική συμβολή της Γερμανίας στην επικράτηση των Λευκών, δημιούργησε στενούς δεσμούς μεταξύ αυτής και της νεοσυσταθείσας χώρας σε στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο. Η σύνδεση αυτή επεκτάθηκε και στο χώρο της πολιτικής, με τον πρίγκιπα Φρίντριχ Καρλ φον Έσσεν να στέφεται βασιλιάς της Φινλανδίας, στις 9 Οκτωβρίου 1918²¹. Όπως γίνεται αντιληπτό, η επισήμοποίηση της ήττας της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την ανακωχή που υπογράφηκε στις 11 Νοέμβριου του 1918²², ήταν κάτι που έθετε τη Φινλανδία σε μειονεκτική θέση, ιδιαίτερα στο επίπεδο των σχέσεών της με τις δυνάμεις της Αντάντ, που είχαν επικρατήσει²³.

Ο Mannerheim, στην καλύτερη των περιπτώσεων, αντιμετώπιζε την αλληλεπίδραση μεταξύ της πατρίδας του και της Γερμανίας με ιδιαίτερο σκεπτικισμό, εκφράζοντας κατά τα χρόνια του Μεγάλου Πολέμου την ξεκάθαρη υποστήριξή του στην Αντάντ. Επομένως, η προθυμία του για εργαλειοποίηση της γερμανικής βοήθειας ενόψει του αγώνα για ανεξαρτησία, ήταν ένα «αναγκαίο κακό», και συνιστούσε βραχυπρόθεσμο συμβιβασμό. Σε κάθε περίπτωση, αυτός ο ιδεολογικός προσανατολισμός, τον ανέδειξε στον πλέον κατάλληλο άνθρωπο για την αποκατάσταση των σχέσεων με τους νικητές του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Κατόπιν πρότασης του υπουργείου εξωτερικών, ο Mannerheim ταξίδεψε στην Ευρώπη, φέρνοντας εις πέρας αυτό το δυσχερές εγχείρημα, ενώ παράλληλα εξασφάλισε και πολύτιμη βοήθεια για τον επισιτισμό του πληθυσμού, καθώς η Φινλανδία βρισκόταν στα πρόθυρα λιμού, μετά τον εμφύλιο πόλεμο²⁴.

Η δεκαετία του 1920, υπήρξε περίοδος κοινωνικοπολιτικής αστάθειας στο εσωτερικό της Φινλανδίας. Η δυσκαμψία αυτή, καταδεικνύεται από το γεγονός πως κατά το πέρας της δεκαετίας, σημειώθηκαν 13 διαδοχικές αλλαγές κυβερνήσεως. Αυτό αποδίδεται στο καθεστώς αδιαλλαξίας που χαρακτήριζε τόσο τα αστικά κόμματα όσο και τους σοσιαλδημοκράτες, κάτι που καθιστούσε αδύνατη τη συγκρότηση μιας σταθερής κυβέρνησης, ικανής να συμβαδίζει πλήρως με τους

---

²¹ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 28.

²² Hew Strachan, *Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος*, μτφρ. Νικόλαος Λαζαρίδης, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2013, σ. 406.

²³ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 173.

²⁴ Zaloga, ό.π., σσ. 28-29.

κανόνες του κοινοβουλευτισμού. Εφαλτήριο αυτού του φαινομένου αμοιβαίας καχυποψίας, υπήρξε ο φόβος του κομμουνισμού ως αλληλένδετος φόβος απέναντι στη Μόσχα, κατόπιν των βιωμάτων του Εμφυλίου Πολέμου. Αυτή η «απειλή» –η οποία κατά την επόμενη δεκαετία επρόκειτο να αποτελέσει εθνικό συνεκτικό στοιχείο- υπήρξε τόσο έντονη που κατέστησε τη συνεργασία αστών-σοσιαλδημοκρατών αδύνατη. Κανένα αστικό κόμμα δεν ήταν πρόθυμο να συνεργαστεί με τους σοσιαλδημοκράτες, οι οποίοι φάνταζαν ως μία σοβαρή απειλή για τη δεξιά. Εξετάζοντας αυτή τη θεώρηση από την οπτική γωνία των αστών, φαντάζει πράγματι λογική. Στις τάξεις της αριστεράς είχε επέλθει ρήξη μεταξύ των σοσιαλδημοκρατών και των κομμουνιστών. Οι μεν επιθυμούσαν να ακολουθήσουν μια ρεφορμιστική ρότα, ενώ οι δε, κατόπιν σοβιετικής πίεσης αποσχίστηκαν, επιλέγοντας μια ριζοσπαστική πολιτική ήδη από το 1922. Εντούτοις, η σύμπραξη σοσιαλδημοκρατών και κομμουνιστών κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο και η στενή συνεργασία αμφοτέρων με την ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια της σύρραξης, συνιστούσε έναν άκρως αποθαρρυντικό παράγοντα. Ακόμα και οι μετριοπαθέστεροι σοσιαλδημοκράτες είχαν στηρίξει την παράταξη των «Κόκκινων», και η πληγή του πολέμου ήταν ακόμη «νωπή». Το γεγονός αυτό, δημιούργησε χάσμα μεταξύ σοσιαλδημοκρατών και αστών, με τους τελευταίους να αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη καχυποψία, μία κοινωνικοπολιτική ομάδα που είχε συμμαχήσει με την ΕΣΣΔ²⁵.

Καθρέπτης αυτής της αναταραχής σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής, υπήρξαν τάσεις που ξεπήδησαν εντός της φινλανδικής κοινωνίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτέλεσαν οι εξελίξεις στο «γλωσσικό ζήτημα». Η σουηδική κουλτούρα και γλώσσα, διέθεταν εξέχουσα θέση εντός της φινλανδικής κοινωνικής πραγματικότητας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως ακόμη και μετά την απόσχιση από το Βασίλειο της Σουηδίας το 1809, οι σουηδόφωνοι κάτοικοι της Φινλανδίας συνιστούσαν μία σημαντική μειονότητα, η οποία μάλιστα στελέχωνε μεγάλο μέρος της επιστημονικής και καλλιτεχνικής κοινότητας αλλά και της οικονομικής και πολιτικής ελίτ. Αξιοσημείωτο δε πως κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η μειονότητα αυτή εξακολουθούσε να αποτελεί περίπου το 10% του πληθυσμού της χώρας. Το αναπτυσσόμενο εθνικό κίνημα της Φινλανδίας, ιδιαίτερα μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας και τον Εμφύλιο Πόλεμο, ώθησε τα πράγματα προς την φινλανδοποίηση. Από το 1924, η Ακαδημαϊκή Καρελιανή

---

²⁵ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σσ. 176-179.

David Kirby, "The Finnish Social Democratic Party and the Bolsheviks", *Journal of Contemporary History*, 11: /3, Special Issue: *Conflict and Compromise: Socialists and Socialism in the Twentieth Century* (1976), σσ. 109-110.

Ένωση, με καταβολές ριζωμένες στο όνειρο της «Μεγάλης Φινλανδίας» άρχισε να ασκεί πίεση στις κυβερνήσεις και στους ακαδημαϊκούς κύκλους για την πλήρη επικράτηση της φινλανδικής γλώσσας έναντι της σουηδικής, η οποία εξακολουθούσε να θεωρείται επίσημη γλώσσα του κράτους, συνάμα με τη φινλανδική²⁶.

Ήδη από τα χρόνια του εμφυλίου πολέμου, το όραμα της «Μεγάλης Φινλανδίας» το οποίο αποσκοπούσε στην προσάρτηση εκτάσεων που κατοικούνταν από φινλανδικά φύλα ήταν υπαρκτό, και μέχρι ενός σημείου, ρεαλιστικό. Όπως φαίνεται και από τη διακήρυξη του Mannerheim κατά το Φεβρουάριο του 1918, κύριοι στόχοι ήταν η προσάρτηση από τη Ρωσία της ευρύτερης περιοχής της Καρελίας, όπου έδρευαν οι καρελιανοί, φιννικό φύλο που μιλούσε την καρελιανή γλώσσα, και της Ανατολικής Λαπωνίας, πάνω από τη Λευκή Θάλασσα, όπου υπήρχε μία σημαντική μειονότητα, απαρτιζόμενη κυρίως από το φύλο Σάαμι, με τη δική του ιδιαίτερη φινουγγρική ουραλική γλώσσα. Σύμφωνα με τη διακήρυξη, οι φινλανδοί (Suomi) προερχόμενοι από την πλέον εθνικά και κρατικά προσδιορισμένη Φινλανδία, είχαν χρέος να προσαρτήσουν τα προαναφερθέντα αδελφικά τους φιννικά φύλα. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξήχθησαν για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού κατά το διάστημα 1918-1922 συνιστούν τους «Φυλετικούς Πολέμους»²⁷.

Στα πλαίσια αυτών των πολέμων, διεξήχθησαν τέσσερις εκστρατείες αποτελούμενες εξ ολοκλήρου από εθελοντές: Η πρώτη πραγματοποιήθηκε στην Καρελία την Άνοιξη του 1918, χωρίς να λάβει έγκριση από την κυβέρνηση της Φινλανδίας, ενώ κατακρίθηκε διεθνώς ως παράγοντας κλονισμού των διεθνών ισορροπιών, ιδιαίτερα στον τομέα της νεοϋπογραφείσας ειρήνης μεταξύ Γερμανίας και Ρωσίας. Η δεύτερη, έλαβε χώρα το Νοέμβριο του 1918, όταν κατόπιν έγκρισης της φινλανδικής κυβέρνησεως, ενισχύθηκαν τα εσθονικά στρατεύματα στην προσπάθεια ανεξαρτησίας από τη Ρωσία. Λίγους μήνες αργότερα, το Μάρτιο του 1919 πραγματοποιήθηκαν επιχειρήσεις κατάληψης της μεγαλύτερης πόλης της Καρελίας, Aunus από μόλις 1.000 εθελοντές που έλαβαν μυστική υποστήριξη από την κυβέρνηση. Τέλος, τον Οκτώβριο του 1921 και υπό όμοιο καθεστώς μυστικής κυβερνητικής υποστήριξης, ενισχύθηκε η καρελιανή εξέγερση εναντίον των κομμουνιστών. Όλες οι εκστρατείες έληξαν με την αποχώρηση των

---

²⁶ Meinander, σσ. 177-178.

²⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 33-35.

“People of Finland” στο: <https://www.britannica.com/place/Finland/People>, (πρόσβαση: 10.5.2022) .

“Finnic Peoples” στο: <https://www.britannica.com/topic/Finnic-peoples#ref250636>, (πρόσβαση: 10.5.2022).

εθελοντικών σωμάτων, τα οποία παρά τις τακτικές τους επιτυχίες δεν μπόρεσαν να παγιώσουν τη θέση τους στις εκτάσεις που κατέλαβαν, απέναντι στην αριθμητική υπεροχή των κομμουνιστικών στρατευμάτων, ενώ μικροσυμπλοκές αντάρτικου χαρακτήρα σημειώνονταν μέχρι το 1922²⁸.

Το βραχυπρόθεσμο απότοκο αυτών των συρράξεων, υπήρξε η πρόταση του Mannerheim για εκστρατεία «απελευθέρωσης» του Πέτρογκραντ. Το μεγαλεπήβολο σχέδιο όμως, δεν εγκρίθηκε ούτε από την φινλανδική κυβέρνηση, ούτε έλαβε την υποστήριξη Αγγλίας και Γαλλίας, καθώς θα προκαλούσε πολύπλοκες αναταραχές, σε μία περίοδο που η διεθνής ισορροπία ήταν απαραίτητη για την ανάκαμψη της Ευρώπης²⁹. Το μακροπρόθεσμο απότοκο ωστόσο, είναι η εναπόθεση των σπερμάτων για τη βλάστηση του «Καρελιανού Ζητήματος» το οποίο θα αναδειχθεί ως ένα πολυδιάστατο πρόβλημα, κατόπιν του Χειμερινού Πολέμου και δη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου³⁰. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, πως οι περισσότεροι μελετητές, πράγματι τοποθετούν την γέννηση αυτού του ζητήματος στην μεταπολεμική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, σταθμοί στην ιστορική πορεία του ζητήματος θεωρούνται αφενός το 1947 με τη συνθήκη του Παρισιού που επισημοποίησε την προσάρτηση της Καρελίας στην ΕΣΣΔ και αφετέρου η αρχή της δεκαετίας του 1990, οπότεν κατόπιν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, επανεμφανίστηκε στο διεθνές προσκήνιο η διεκδίκηση της Καρελίας από τη Φινλανδία, με αφορμή τις επιτυχημένες διακηρύξεις ανεξαρτησίας των Βαλτικών Δημοκρατιών και την ενοποίηση της Γερμανίας³¹.

Ωστόσο, οι ρίζες αυτού του ακανθώδους ζητήματος, φαντάζουν ακόμη βαθύτερες και ανάγονται στην επαύριον του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ήδη από το 1922, μετά τη λήξη των εχθροπραξιών στην Καρελία, 15.000 φίννοι πρόσφυγες εκτοπίστηκαν από τις εστίες τους προς το εσωτερικό της Φινλανδίας³². Παράλληλα όμως με αυτή την πληθυσμιακή μετακίνηση, στην Ανατολική Καρελία (Εντός των σοβιετικών και πλέον ρωσικών εδαφών) εξακολούθησε να διαμένει μια σημαντική μειονότητα φιννικών πληθυσμών, αποτελούμενη από φινλανδούς, καρελιανούς και ίνγκριους. Ενδεικτικά, στις αρχές της δεκαετίας του 1920, οι καρελιανοί συνιστούσαν το πολυπληθέστερο φύλο της Ανατολικής Καρελίας, αποτελώντας το 42,7% του

---

²⁸ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 35-39.

²⁹ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 29.

³⁰ Outi Fingerroos, “Karelia: A Place of Memories and Utopias”, *Oral Tradition*, 23:2 (2008), σ. 235.

³¹ Pertti Joenniemi, “The Karelian Question on the Transformation of a Border Dispute”, *Cooperation and Conflict*, 33:2 (1998), σσ. 183-184.

³² Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 39.

συνολικού πληθυσμού με 85.800 άτομα³³, ενώ μάλιστα υπάρχουν και αναφορές που κάνουν λόγο για ακόμη μεγαλύτερο αριθμό καρελιανών, ο οποίος άγγιζε τα 101.000³⁴. Ταυτοχρόνως, η φινλανδική μειονότητα της Ανατολικής Καρελίας, βίωσε κατακόρυφη πληθυσμιακή αύξηση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920. Πιο συγκεκριμένα, το 1920 η εν λόγω μειονότητα απαρτιζόταν από 1000 περίπου άτομα, ενώ το 1933 από 12.088. Αυτή η πραγματικά αξιοσημείωτη αύξηση, αποδίδεται σε μια μεγάλη εισροή φινλανδών μεταναστών, ποικίλης προελεύσεως. Αρκετοί εξ' αυτών, κομμουνιστές αλλά και πιο μετριοπαθείς αριστεροί, εγκατέλειψαν τη Φινλανδία λόγω της επικράτησης των Λευκών. Εν συνεχεία, στις αρχές του 1930 περί τα 12.000-15.000 εισήλθαν λαθραία στη χώρα, με το 1/3 εξ αυτών να εγκαθίσταται στην Ανατολική Καρελία. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί και η εγκατάσταση περίπου 4.500 – 6.000 μεταναστών, προερχόμενων από τις φινλανδικές μειονότητες των ΗΠΑ (60%) και του Καναδά (40%)³⁵. Στο σημείο αυτό, και παράλληλα με αυτά τα δημογραφικά/μεταναστευτικά στατιστικά δεδομένα, είναι σκόπιμο να λάβουμε υπό την αντίληψή μας το εξής: Ήδη μετά την εγκατάσταση των πρώτων 15.000 προσφύγων από την Ανατολική Καρελία στην Φινλανδία, εντός της τελευταίας επικράτησε λαϊκός αναβρασμός, με σκοπό την αναγωγή του ζητήματος της ανεξαρτησίας της Ανατολικής Καρελίας στο πεδίο της διεθνούς διπλωματίας. Επομένως, γίνεται αντιληπτό πως πράγματι η Καρελία χαράχθηκε στην φινλανδική κοινή γνώμη ως ένα αποσπασμένο κομμάτι εθνικής κληρονομιάς και ταυτότητας ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1920³⁶, δύο δεκαετίες πριν την επίσημη κατονομασία του «Καρελιανού Ζητήματος» και παρά το γεγονός πως οι πληθυσμοί οι οποίοι αναφέρθηκαν, απάρτιζαν μόλις το 10% της φινλανδικής μειονότητας της ΕΣΣΔ³⁷.

Οι ταραχές και η αστάθεια στο εσωτερικό της Φινλανδίας, κορυφώθηκαν το 1929, προτού η εκτόνωση οδηγήσει σε μια πιο σταθερή κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα. Το Νοέμβριο του 1929, το κομμουνιστικό κόμμα οργάνωσε και υποστήριξε πληθώρα απεργιών και κινητοποιήσεων, ιδιαίτερα στην περιοχή Ostrobothnia, η οποία ήταν παραδοσιακά φιλοαστική, και γενέτειρα της Λευκής Φρουράς. Ως αντίδραση σε αυτό, εμφανίστηκε το «Κίνημα της Λάπουα» από την ομώνυμη πόλη. Μεγάλες μερίδες του πληθυσμού της χώρας, προσχώρησαν το

---

³³ Auvo Kostiaainen, “Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia”, *Scandinavian Journal of History*, 21:4 (1996), σσ. 331-332.

³⁴ Jeremy Smith, *The Bolsheviks and the National Question, 1917-1923*, Palgrave MacMillan, London & New York 1999, σ. 54.

³⁵ Kostiaainen, ό.π., σσ. 331-332.

³⁶ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 39.

³⁷ Kostiaainen, ό.π., σ 332.

κίνημα, υπό τον φόβο μιας νέας πιθανής εμφύλιας σύρραξης. Ωστόσο, το κίνημα προοδευτικά άρχισε να καταφεύγει σε ολοένα και πιο εξτρεμιστικές δράσεις, με διώξεις εναντίον ανθρώπων αριστερών πολιτικών φρονημάτων³⁸. Η απαίτηση των κινηματιών για παραίτηση της κυβέρνησης, οδήγησε στην ολοκληρωτική καταδίκη του. Κατόπιν των γεγονότων αυτών, το κίνημα στερήθηκε της απαιτούμενης έμπρακτης υποστήριξης και απήχησης, και εξελίχθηκε σε ακροδεξιό κομματικό σχηματισμό, αποκτώντας το 7% των ψήφων στις εκλογές του 1932³⁹.

Η επικράτηση της ισορροπίας στα εσωτερικά ζητήματα του κράτους, επισφραγίσθηκε με την ταχεία ανάπτυξη της οικονομίας. Παράλληλα, σε πολιτικό επίπεδο, η Φινλανδία προσανατολίστηκε προς μια κατεύθυνση φιλειρηνικής ουδετερότητας και εθνικής ενότητας, μία πολιτική που θα αποτελέσει κατευθυντήρια γραμμή της δραστηριότητας της σε όλη την πορεία του 20^{ου} αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εντοπίζεται στο έτος 1935 οπότε και συστάθηκε το Σκανδιναβικό Μπλοκ, προς επίτευξη αυτού του κοινού σκοπού⁴⁰. Μάλιστα, υπό την ανάγκη της ομαλής ροής και συνεργασίας αυτής της ένωσης, διευθετήθηκε αρμονικά και το γλωσσικό ζήτημα το 1937, με την εξασφάλιση εξέχουσας θέσης για τη φινλανδική γλώσσα, χωρίς όμως την υποτίμηση και την παύση διδασκαλίας της σουηδικής. Η απόφαση αυτή, ήταν απότοκο του προσανατολισμού της πρώτης κυβέρνησης συνεργασίας κέντρου-σοσιαλδημοκρατών που συστάθηκε το ίδιο έτος. Αξιοσημείωτο δε είναι το γεγονός, πως η ποινικοποίηση της κομμουνιστικής δραστηριότητας, δεν κατέπνιξε το εργατικό κίνημα, το οποίο διασώθηκε και έμεινε ενεργό μέσα από τις τάξεις των σοσιαλδημοκρατών⁴¹.

Εντούτοις, παρατηρείται πως παρά τη σταθερότητα, τα αντικομμουνιστικά φρονήματα ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένα εντός της Φινλανδίας⁴² και μάλιστα σε μία εποχή που αναπτύχθηκε πληθώρα πολιτικών και παραστρατιωτικών οργανώσεων με μιλιταριστικές και ακροδεξιές καταβολές. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων συνιστά η Ακαδημαϊκή Καρελιανή Ένωση η οποία υποκίνησε συχνά βίαιες αντισοβιετικές διαδηλώσεις⁴³. Τα φρονήματα αυτής της ένωσης,

---

³⁸ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 30.

³⁹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 179.

⁴⁰ Steven D. Webster, "Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War", *Honors Projects*, 25 (1995) σ. 6.

⁴¹ Meinander, ό.π., σσ. 178-181.

⁴² Malcom L. G. Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939-40: Crisis Management, Censorship and Control*, Palgrave Macmillan, Oxford 2018, σ. 84.

⁴³ D.W. Spring, "The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939", *Soviet Studies*, 38:2 (1986), σ. 211.

ήταν απότοκο της προσέγγισης μιας μεγάλης μερίδας της φινλανδικής ιντελιγκέντσιας με την Γερμανία κατά τα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, και συνέβαλλαν στη σκιαγράφηση μιας εχθρικής εικόνας για την ΕΣΣΔ εντός της Φινλανδίας. Κατά το πέρας της δεκαετίας του 1930, η Ένωση μέσω του τύπου προέβη σε πληθώρα αντισοβιετικών δημοσιευμάτων, σύμφωνα με τα οποία η ΕΣΣΔ συνιστούσε τον μόνο εχθρό της Φινλανδίας και μακροπρόθεσμα αποσκοπούσε στην διάσπαση της ενότητας των φιννικών φυλετικών ομάδων και στην κατάκτηση της Φινλανδίας⁴⁴. Επίσης, κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου, έντονη δραστηριότητα και στρατολόγηση πραγματοποίησε η Εθνοφρουρά, που υπήρχε ήδη από το 1918, και από το 1927 και έπειτα ξεκίνησε να λαμβάνει επίσημη κρατική υποστήριξη ως αναγνωρισμένη εθελοντική οργάνωση. Το 1918, ιδρύθηκε επίσης και η Lotta Svärd, παραστρατιωτική εθελοντική οργάνωση υποστηρικτικού ρόλου, αποτελούμενη εξ' ολοκλήρου από γυναίκες⁴⁵.

---

⁴⁴ Luostarinen, "Finnish Russophobia: The Story of an Enemy Image", ό.π., σ. 133

⁴⁵ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 12 & 41.

1.2. Η περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης.

Το πρώτο κομμουνιστικό καθεστώς στην ιστορία, εγκαθιδρύθηκε το 1922 με την ίδρυση της ΕΣΣΔ. Επισφράγιση της κυριαρχίας του αποτέλεσε το τέλος του Ρωσικού Εμφυλίου Πολέμου (1917-1922) και δη η τελική και ολοκληρωτική επικράτηση των Μπολσεβίκων και του Κόκκινου Στρατού, εναντίον των Λευκών το 1922⁴⁶. Ο Κόκκινος Στρατός, χρῆζει ιδιαίτερη μνείας για την επικράτησή του σε αυτή τη σύρραξη, καθώς στο ζενίθ του το 1920, αριθμούσε 5.498.000 άνδρες σε κατάσταση πλήρους κινητοποίησης. Αυτό το βαρυσήμαντο αριθμητικό πλεονέκτημα το οποίο διαχρονικά θα αποτελέσει ένα «αγκάθι» στο πλευρό του κάθε αντιπάλου του, έδρασε καθοριστικά στην ανακοπή των επεκτατικών ιδεών της «Μεγάλης Φινλανδίας». Πιο συγκεκριμένα, το τελευταίο «καρφί» στο φέρετρο των βλέψεων των Φυλετικών Πολέμων, επήλθε κατά το τέλος του 1922, όταν η ΕΣΣΔ απέστειλε 13.000 άνδρες προς την καταστολή της προαναφερθείσας Καρελιανής Εξέγερσης του 1921, αναγκάζοντας και τα τελευταία στελέχη ανταρτών και φινλανδικών στρατευμάτων να υποχωρήσουν προς τη Φινλανδία⁴⁷.

Εξάλλου οι επιχειρήσεις του αιματηρού Ρωσικού Εμφυλίου, δεν περιορίστηκαν μόνο εντός της Ρωσίας, αλλά επεκτάθηκαν σε όλες τις εκτάσεις της πρώην αυτοκρατορίας. Μάλιστα, έχει διατυπωθεί η άποψη πως και ο Φινλανδικός Εμφύλιος συνιστά ένα ακόμη κεφάλαιο του Ρωσικού Εμφυλίου⁴⁸. Όπως φανερώνουν τα στοιχεία που αναλύθηκαν παραπάνω, η επικράτηση των Λευκών στη Φινλανδία και το αντικομμουνιστικό αφήγημα το οποίο άνησε κατόπιν αυτού του αποτελέσματος, οδήγησε στη στοχοποίηση των Κόκκινων φινλανδών και των υποστηρικτών τους, με πολλούς να διαφεύγουν στην ΕΣΣΔ. Μεταξύ αυτών, και ο Edward Gylling, κατόπιν ενεργειών του οποίου, συστάθηκε το 1920 η «Καρελιανή Εργατική Κομμούνια»⁴⁹, με σκοπό τη δημιουργία αυτόνομου σοσιαλιστικού καθεστώτος στην Καρελία. Η σημασία της ένωσης αυτής, υπήρξε σημαντική για την εξέλιξη του Καρελιανού Ζητήματος και των πολιτικών σχέσεων Φινλανδίας-ΕΣΣΔ, καθότι το 1923, η κυβέρνηση της ΕΣΣΔ στοχεύοντας στην επισφράγιση της κυριαρχίας

---

⁴⁶ Mark Mazower, *Σκοτεινή Ήπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, μτφρ. Κώστας Κουρεμένος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2013, σσ. 112, 122.

⁴⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 41.

⁴⁸ Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σσ 331-333.

⁴⁹ Smith, *The Bolsheviks and the National Question, 1917-1923*, ό.π., σ. 54.

Kostiainen, “Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia”, ό.π., σ. 332.

της στην Ανατολική Καρελία, ενέκρινε τη μετατροπή της κομμούνας στην «Καρελιανή Αυτόνομη Σοσιαλιστική Σοβιετική Δημοκρατία (AKSSR)⁵⁰.

Καθοριστική σημασία στην ανάπτυξη της κρίσης που μάστιζε την ΕΣΣΔ κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1920, διέθετε η δύσκαμπτη οικονομική πολιτική που είχε επιλέξει να ακολουθήσει η κομμουνιστική κυβέρνηση. Ο «Πολεμικός Κομμουνισμός» ο οποίος είχε τεθεί σε ισχύ από το 1918, προς επίτευξη της επικράτησης του Κόκκινου Στρατού, περιλάμβανε μεταξύ άλλων τη δέσμευση του συνόλου της αγροτικής παραγωγής της χώρας⁵¹. Για τη διευθέτηση της δυσκαμψίας που ανέκοπτε την ανάπτυξη, και τον τερματισμό του λιμού, εφαρμόστηκε η Νέα Οικονομική Πολιτική⁵². Το νέο αυτό σύστημα, καταργώντας τη δέσμευση των σιτηρών και αντικαθιστώντας την με την καταβολή φόρου ενθάρρυνε την ελεύθερη, ακόμ και διεθνή οικονομική δραστηριότητα και αλληλεπίδραση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, η επιτυχημένη εφαρμογή του νέου οικονομικού συστήματος, έθεσε την ΕΣΣΔ σε ρότα για τη δημιουργία μίας εκ των ισχυρότερων βιομηχανιών παγκοσμίως, κάτι που με τη σειρά του επέτρεψε την προοδευτική συγκρότηση ενός σύγχρονου και άρτια εξοπλισμένου στρατεύματος⁵³. Πράγματι, ο Κόκκινος Στρατός κατά τη δεκαετία του 1930 εκσυγχρονίστηκε πλήρως, ενώ συνάμα με την ύπαρξη των απαραίτητων υποδομών και οπλικών συστημάτων, στην ισχυροποίηση του συνέβαλλε καθοριστικά και η εκμετάλλευση του υπέρμετρου αριθμητικού πλεονεκτήματος της ΕΣΣΔ. Η εν λόγω ισχυροποίηση του «Κόκκινου Στρατού» όπλισε την ΕΣΣΔ με αυτοπεποίθηση, και καλλιέργησε την αντίληψη πως κάθε πιθανή διεθνής αντιπαράθεση, θα μπορούσε να επιλυθεί από την ισχύ του στρατεύματος και από το δέος που αυτό ενέπνεε.

Σε κοινωνικοπολιτικό επίπεδο, το γεγονός που λειτούργησε τελεσίδικα για τη μορφοποίηση της ΕΣΣΔ προ του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ήταν οι διωγμοί που εξαπέλυσε ο Ιωσήφ Στάλιν, διάδοχος του Λένιν στη σοβιετική ηγεσία από το 1924. Ο λόγος, για τη «Μεγάλη Εκκαθάριση» ή τον «Σταλινικό Τρόμο». Τα αίτια και οι συνέπειές του –δύο μέτρα και δύο σταθμά που ακόμη αναλύονται και επεξηγούνται από τη σύγχρονη ιστοριογραφία- ξεπερνούν κατά πολύ

---

⁵⁰ “Karelian Labor Commune was Established” στο: <https://www.prlib.ru/en/history/619298>, (πρόσβαση: 28.5.2022).

⁵¹ Anton Cheremunkhin, Mikhail Golosov, Sergei Guriev, Aleh Tsyvinski, “Was Stalin Necessary for Russia’s Economic Development?”, στο <http://www.nber.org/papers/w19425>, (πρόσβαση: 16.4.2019) σ. 9.

⁵² Νικόλαος Παπαστρατηγάκης, *Εισαγωγή στην ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης (1917-1991)*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2018, σσ. 69-70.

⁵³ Cheremunkhin, Golosov, Guriev, Tsyvinski, “Was Stalin Necessary for Russia’s Economic Development?” ό.π., σ. 9.

τα όρια του ζητήματος που εξετάζει αυτή η ανασκόπηση των ρωσοφινλανδικών σχέσεων, δρώντας ωστόσο επιδραστικά σε αυτές και στην εξέλιξή τους, και για αυτό το λόγο κρίνονται άξια αναφοράς. Κατά το διάστημα 1937-1938, οι διωγμοί οδήγησαν στο θάνατο περί τα 750.000 – 1.200.000 άτομα ως εχθρούς του κόμματος, πολέμιους της σοσιαλιστικής επανάστασης και επικίνδυνους για το καθεστώς αποστάτες. Μεταξύ αυτών, συμπεριλαμβάνονταν η πλειοψηφία της στρατιωτικής και πολιτικής ελίτ, μέλη της εσωκομματικής αντιπολίτευσης, διανοούμενοι και μέλη θρησκευτικών και εθνικών μειονοτήτων⁵⁴.

Κατά το τελευταίους μήνες των διωγμών, στο στόχαστρο τέθηκαν κυρίως εθνικές μειονότητες, με την συντριπτική πλειοψηφία των απωλειών της τελευταίας φάσης της «Μεγάλης Εκκαθάρισης» να αποτελούνται από αυτές⁵⁵. Μεταξύ των εθνικών μειονοτήτων που επλήγησαν σφοδρότατα, βρέθηκαν και οι φιννικές μειονότητες της ΕΣΣΔ, προπάντων δε η φινλανδική. Βέβαια, τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία που θα παραθέσουμε, δεν είναι απόλυτα ακριβή. Υπάρχουν αποκλίσεις, που οφείλονται αφενός στην παρουσία μεγάλου αριθμού φινλανδών που εισήλθαν παράνομα στην ΕΣΣΔ, και στο χάος της «Μεγάλης Εκκαθάρισης» που κατέστησε την ακριβή καταγραφή αδύνατη. Σε κάθε περίπτωση για το σοβιετικό καθεστώς, οι φινλανδοί συνιστούσαν μια ολιγάριθμη αλλά συνάμα επικίνδυνη μειονότητα, λόγω της γεινιάσης των δύο χωρών σε συνδυασμό με τον αντικομμουνιστικό προσανατολισμό της Φινλανδίας μετά την ανεξαρτητοποίησή της. Αν μάλιστα λάβουμε υπ όψιν μας πως οι φινλανδοί στα μέσα της δεκαετίας του 1930 απάρτιζαν το 17% της καρελιανής μερίδας του κομμουνιστικού κόμματος αποτελώντας μόνο το 5% του πληθυσμού της περιοχής –και μόλις το 1/10 της φινλανδικής μειονότητας στην ΕΣΣΔ- , γίνεται αντιληπτό πως ο φόβος μιας συνεργασίας τους με τις φινλανδικές μυστικές υπηρεσίες, τους κατέστησε πρωταρχικό στόχο των διωγμών. Για τους λόγους αυτούς, ιδιαίτερα οι φινλανδοί της Καρελίας επλήγησαν σφοδρότατα. Υπολογίζεται πως κατά τη διάρκεια της «Μεγάλης Εκκαθάρισης» (1936-1938) περίπου 15.000-30.000 φινλανδοί από όλη την ΕΣΣΔ εξολοθρεύτηκαν, με τη μειονότητα της Καρελίας να μειώνεται από 12.100 σε 8.300 άτομα⁵⁶.

---

⁵⁴ Michael Ellman, “Soviet Repression Statistics: Some Comments”, *Europe – Asia Studies*, 54:7 (2002), σ. 1155· Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σσ. 338-341 & 377.

⁵⁵ Ronald Grigor Suny & Terry Martin, “Introduction”, στο Ronald Grigor Suny & Terry Martin, (επιμ.) *A State of Nations: Empire and Nation making in the age of Lenin and Stalin*, Oxford University Press, Oxford & New York 2001, σ. 13.

⁵⁶ Kostianen, “Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia”, ό.π., σσ. 338-341.

Παράλληλα, κατά το πέρας της δεκαετίας του 1930, καταβλήθηκε προσπάθεια εκρωσισμού της Ανατολικής Καρελίας. Παρά το γεγονός ότι οι καρελιανοί δεν φαίνεται να τέθηκαν τόσο στο στόχαστρο της «Μεγάλης Εκκαθάρισης», τουλάχιστον όχι όσο οι φινλανδοί, παρουσιάζουν σημαντική μείωση στο ποσοστό κατά το οποίο απαρτίζουν τον πληθυσμό της Ανατολικής Καρελίας, από 42,7% σε 23,2%. Ανάλογο μοτίβο παρατηρείται και με τους ίνγκριους, με περίπου 45.000 – 60.000 να εκτοπίζονται από τις παραμεθόριες εστίες τους στο διάστημα 1929-1939⁵⁷. Επίσης, στο πλαίσιο της πολιτικής εκρωσισμού, το 1938 απαγορεύτηκε η χρήση της φινλανδικής γλώσσας ως επίσημης δεύτερης γλώσσας⁵⁸. Παράλληλα, σε ολόκληρη την Ανατολική Καρελία καταβλήθηκαν προσπάθειες για την αφομοίωση όλων των φιννικών γλωσσών από τη ρωσική, εργαλειοποιώντας το εκπαιδευτικό σύστημα τόσο με την διδασκαλία της ρωσικής όσο και με την καλλιέργεια ρωσικής εθνικής συνείδησης, κάτι το οποίο έδρασε συνδυαστικά με τις φυσιολογικές και αναμενόμενες προσμίξεις οικογενειών διαφορετικών φύλων που κατοικούσαν στην ευρύτερη περιοχή, μέσω γάμων⁵⁹.

Οι διωγμοί είχαν όμως και μια άλλη διάσταση που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε σχέση με τον Ρωσοφινλανδικό Πόλεμο που θα ξεσπούσε σε λίγα χρόνια και τις αδυναμίες που εμφάνισαν οι σοβιετικοί παρά την υπεροπλία τους. Υπολογίζεται πως το 90% των ανώτατων αξιωματικών κατηγορήθηκαν για προδοσία και κατόπιν εκτελέστηκαν. Στις απώλειες αυτές συμπεριλαμβάνονταν ικανότατα σε επίπεδο στρατηγικής στελέχη, και δη ο καταξιωμένος στρατάρχης Τουχατσέφσκι, που με τις δεινές στρατηγικές και τακτικές του ικανότητες είχε χαρίσει πολυάριθμες νίκες στον Κόκκινο Στρατό κατά τα χρόνια του εμφυλίου⁶⁰. Η προσωπικότητα αυτή, είναι άξια αναφοράς λόγω των ριζοσπαστικών στρατιωτικών θεωρήσεων που είχε αναπτύξει: Αναγνωρίζοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο που επρόκειτο να παίξουν τα άρματα μάχης στους μελλοντικούς πολέμους, διατύπωσε ριζοσπαστικές θεωρίες περί καταγιγιστικών, πλήρως μηχανοκίνητων επιθέσεων, που στόχευαν στη συγκέντρωση ισχύος και πυρρός από αέρα και έδαφος, με όλα τα όπλα να συνεργάζονται έχοντας ως αιχμή του δόρατος τα τεθωρακισμένα. Σκοπός ήταν η εκρηκτική διάσπαση της γραμμής του εχθρού και η «βαθεία διείσδυση»

---

⁵⁷ Michael Gelb, “The Western Finnic Minorities and the Origins of the Stalinist Nationalities Deportations”, *Nationalities Papers, The Journal of Nationalism and Ethnicities*, 24:2 (1996) σσ. 243-244.

⁵⁸ Kostianen, “Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia”, ό.π., σσ. 338-341.

⁵⁹ David L. Ransel, [Reviewed Work: *The East Finnic Minorities in the Soviet Union: An Appraisal of the Erosive Trends* by Seppo Lallukka], *Slavic Review*, 51:2 (1992), σσ. 347-348.

⁶⁰ Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σ. 375.

μηχανοκίνητων μονάδων, μέσω της οποίας θα επιτυγχανόταν η ολοκληρωτική κατάρρευση του εχθρού⁶¹. Οι ομοιότητες με τον «Αστραπιαίο πόλεμο» τον οποίο επρόκειτο να εργαλειοποιήσουν αριστοτεχνικά τα στρατεύματα της ναζιστικής Γερμανίας κατά το 1939-1941 είναι πράγματι εξόφθαλμες⁶². Ωστόσο, αφενός η λανθασμένη εφαρμογή των τακτικών αυτών στον Ισπανικό Εμφύλιο, και αφετέρου η αποκήρυξη της παρακαταθήκης του Τουχασέφσκι μετά την καταδίκη και θανάτωσή του, στέρησαν από τον Κόκκινο Στρατό ένα σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα κατά την παραμονή της σύρραξης που μας απασχολεί⁶³.

Με βάση τις εξελίξεις οι οποίες αναλύθηκαν παραπάνω, η ΕΣΣΔ κατά την παραμονή του Χειμερινού και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου διέθετε μια υπερανεπτυγμένη στρατιωτική βιομηχανία και έναν σύγχρονο, σχεδόν πλήρως μηχανοκίνητο στρατό. Εντούτοις, τα υλικοτεχνικά αυτά πλεονεκτήματα αντισταθμίζονταν από επιτελικά κενά, με την αφρόκρεμα της στρατιωτικής διοίκησης να έχει απομακρυνθεί στα πλαίσια της «Μεγάλης Εκκαθάρισης»⁶⁴. Η τελευταία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια «εξυγίανσης» του πολιτικού και στρατιωτικού τοπίου, για την ανάσχεση κάθε πιθανής απειλής εκ των έσω. Ωστόσο, προς το τέλος της δεκαετίας του 1930, η μεγαλύτερη απειλή προέβαλλε πλέον από τα δυτικά σύνορα, και δεν ήταν πλέον οι συνασπισμένες δυνάμεις Αγγλίας και Γαλλίας, όπως πιστευόταν μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η άνοδος του Χίτλερ στην Γερμανική εξουσία από το 1934, άσκησε πρωτοφανή δυναμική στις διεθνείς ισορροπίες, και η ΕΣΣΔ, όπως και κάθε άλλος κρατικός μηχανισμός, έπρεπε να κινηθεί προς τη διασφάλιση των συμφερόντων και της ακεραιότητά της⁶⁵.

---

⁶¹ Peter J. Vlakancic, “Marsal Tukhachevsky and the “Deep Battle”: An Analysis of Operational Level Soviet Tank and Mechanized Doctrine, 1935-1945, *The Land Warfare Papers*, 14 (1992), σσ. 1-2.

⁶² John Keegan, *Atlas of World War II*, Collins, London 2006, σ. 9.

⁶³ Vlakancic, “Marsal Tukhachevsky and the “Deep Battle” ό.π., σσ. 4-5.

⁶⁴ Boris Vadimovich Sokolov, “The Soviet Policy towards the Baltic States in 1939–41”, στο Michael H. Clemessen & Markus S. Faulkner (επιμ.) *Northern European Overture to War, 1939–1941, From Memel to Barbarossa*, Brill, Leiden & New York 2013, σσ. 75-76.

Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ 35.

⁶⁵ Mazower, *Σκοτεινή Ήπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, ό.π., σ. 71.

2. Χαράσσοντας την τροχιά προς τη σύγκρουση:

Το διπλωματικό αδιέξοδο που κατέστησε τον πόλεμο αναπόφευκτο

Με βάση τις συνθήκες που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, κατανοούμε πως τόσο η Φινλανδία όσο και η ΕΣΣΔ, κατά το τέλος της δεκαετίας του 1930 είχαν διευθετήσει την πλειοψηφία των εσωτερικών τους ζητημάτων. Η ορθότητα –ή απουσία αυτής- των αποφάσεων οι οποίες λήφθηκαν δεν αποτελεί αντικείμενο ανάλυσης αυτής της μελέτης. Είναι φανερό πως κάθε κράτος προσανατόλιζε πλέον τη δραστηριότητά του έχοντας δώσει στα εσωτερικά του ζητήματα την κατεύθυνση στην οποία στόχευε το εκάστοτε πολιτικό σύστημα.

Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, το τοπίο των σχέσεων στα χρόνια του μεσοπολέμου παρουσίαζε μία σταθερότητα αλλά και σχετική ασάφεια: Ήδη από τις 14 Οκτωβρίου 1920, μέσω της «Συνθήκης του Tartu» (Εσθονία), επισημοποιήθηκαν τα σύνορα μεταξύ των δύο κρατών: Η Φινλανδία ενσωμάτωσε το Petsamo (σημερινό Pechenga, στη Ρωσική Ομοσπονδία), στα βόρεια της Χερσονήσου του Murmansk ενώ οι πόλεις της Καρελίας Repola και Porajärvi (σημερινά Reboły και Porosozero, στη Ρωσική Ομοσπονδία) παραμένουν εντός της Ρωσίας, όπως και η περιοχή της Βόρειας Ίνγκριας⁶⁶. Είναι ξεκάθαρο, πως και οι δύο χώρες αντιμετώπισαν τη συνθήκη ως αναγκαίο συμβιβασμό, προ της ανάγκης διευθέτησης των εσωτερικών τους ζητημάτων, με τη χάραξη των συνόρων να μην ικανοποιεί πλήρως ούτε τη Φινλανδία ούτε την ΕΣΣΔ⁶⁷. Σε κάθε περίπτωση όμως, οι σχέσεις των δύο κρατών παρέμειναν αρμονικές ως τα τέλη της δεκαετίας του 1930, κάτι που επισφραγίστηκε με διαδοχικές συνθήκες: Το 1931 υπογράφηκε το «Σύμφωνο Μη Επίθεσης», το οποίο ανανεώθηκε το 1934 για δέκα έτη, και το 1932 υπογράφηκε η «Σύμβαση Συμφιλίωσης»⁶⁸.

Η πυροδότηση της αλυσιδωτής αντίδρασης που οδήγησε στην επανεμφάνιση των ρωσοφινλανδικών αντιπαραθέσεων και στον Χειμερινό Πόλεμο, επήλθε, μόλις δύο χρόνια μετά την ανανέωση του «Συμφώνου μη Επίθεσης». Ο στρατιωτικός επανεξοπλισμός της Ρηνανίας από

---

⁶⁶ Ministry for Foreign Affairs of Finland, *The Finnish Blue Book: The development of Finnish-Soviet relations during the Autumn of 1939*, Literary Licensing, Whitefish 2013, σσ. 24-25.

Nenye, Muntér & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 13.

Henrik O. Lunde *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, Casemate, Philadelphia & Oxford 2017, σσ. 388-389.

⁶⁷ Albin T. Anderson, "Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy", *World Politics*, 6:2 (1954) σ. 169.

⁶⁸ Webster, "Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Preclude to the Winter War", ό.π. σσ. 4-5.

το Χίτλερ, το Μάρτιο του 1936, κατέδειξε ξεκάθαρα πως τα σύννεφα του πολέμου στην Ευρώπη δεν ήταν εφικτό να διαλυθούν από την Κοινωνία των Εθνών, στόχος της οποίας ήταν και η διατήρηση της παγκόσμιας διπλωματικής ισορροπίας. Μάλιστα, από την τελευταία είχε αποχωρήσει η ναζιστική Γερμανία ήδη από το 1934⁶⁹. Η πολεμική απειλή αυξήθηκε ακόμη περισσότερο το 1938, όταν η Αυστρία ενσωματώθηκε στο χιτλερικό Γ' Ράιχ, με την Κοινωνία των Εθνών να μη μπορεί να αντιδράσει αποτελεσματικά. Υπό αυτές τις συνθήκες, η μεν Φινλανδία – όπως αναφέρθηκε ήδη- επεδίωξε καθεστώς απόλυτης ουδετερότητας μέσω του «Σκανδιναβικού Μπλοκ» και η δε ΕΣΣΔ έσπευσε προς τη διασφάλιση της ακεραιότητάς των δυτικών της συνόρων. Η πικρή παρακαταθήκη του Φινλανδικού Εμφυλίου και η πιθανή επιθετικότητα της ναζιστικής Γερμανίας ως αφορμή, επανάφεραν στο προσκήνιο το ζήτημα των σοβιετικών διεκδικήσεων στη σοβιετοφινλανδική μεθόριο⁷⁰.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούμε σε έναν αντικειμενικό γεωγραφικό/γεωμορφολογικό παράγοντα, προκειμένου να αποσαφηνιστούν ακόμη περισσότερο οι συνθήκες που διαμόρφωσαν τις σοβιετικές διεκδικήσεις. Η πεδιάδα της Ανατολικής Ευρώπης, ως ανατολική συνέχεια της Πεδιάδας της Βορείου Ευρώπης, συνιστά μία αχανή και ομαλή έκταση, χωρίς κάποιο φυσικό εμπόδιο/φυσική οχύρωση που να ευνοεί την σύσταση αποτελεσματικών γραμμών άμυνας⁷¹. Αντιθέτως, η μορφολογία αυτή αποτελεί ιδανικό έδαφος για πιθανές επιθετικές κινήσεις προς την ανατολή, επιτρέποντας την παράταξη μεγάλων στρατιωτικών μονάδων. Επομένως, τα δυτικά σύνορα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (και μετέπειτα της ΕΣΣΔ και της Ρωσικής Ομοσπονδίας), παραμένουν διαχρονικά εκτεθειμένα και ευάλωτα, όπως υποδηλώνουν οι πολυάριθμες διαδοχικές επιθέσεις που εκμεταλλεύτηκαν αυτή την πεδινή έκταση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι ακόλουθες επιθέσεις: Η σουηδική επίθεση του «Μεγάλου Βορείου Πολέμου» (1708), η γαλλική επίθεση των «Ναπολεόντειων Πολέμων» (1812), και οι γερμανικές αντεπιθέσεις των τελευταίων ετών του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1917-

---

⁶⁹ Mazower, *Σκοτεινή Ηπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, ο.π., σσ. 76-78· Webster, ό.π. σ. 5.

⁷⁰ Albin T. Anderson, ό.π., σσ. 169-170.

⁷¹ Robert T. Anderson, “European Plain” στο: <https://www.britannica.com/place/European-Plain>, (πρόσβαση: 22.5.2022).

1918). Αξίζει δε να σημειώσουμε πως και η ναζιστική εισβολή στην ΕΣΣΔ το 1941 με την επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα», επιβεβαιώνει αυτόν τον κανόνα⁷².

Υπό το βάρος αυτού στρατηγικού μειονεκτήματος, και υπό το φόβο μιας ακόμη εισβολής, η Σοβιετική Ένωση έθεσε ρότα προς την αντιστάθμιση του μειονεκτήματος με ποικίλους τρόπους. Ένας εξ' αυτών, αποτέλεσε και η προσπάθειά της για έλεγχο επιπλέον εκτάσεων της ακτογραμμής της Βαλτικής Θάλασσας, γεγονός που συνιστά και ένα από τα αίτια του Χειμερινού Πολέμου⁷³.

Τον Απρίλιο του 1938, η σοβιετική ηγεσία ήταν πεπεισμένη πως μία επιθετική κίνηση της Γερμανίας εναντίον της ήταν παραπάνω από πιθανή. Παράλληλα η Φινλανδία λόγω της γεωγραφικής της θέσης, θα αποτελούσε εφιαλτήριο επιχειρήσεων εναντίον του Λένινγκραντ, καθώς αυτό ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του κράτους και βρισκόταν μόλις 32 χιλιόμετρα από τη σοβιετοφινλανδική μεθόριο⁷⁴. Καρπός αυτής της ανησυχίας, υπήρξε η συνάντηση μεταξύ του ρώσου διπλωμάτη Boris Yartsev και του φινλανδού υπουργού εξωτερικών, Rudolf Holsti⁷⁵. Ο Yartsev, ανέλυσε τις ανησυχίες της Μόσχας, τονίζοντας πως σε έναν πιθανό πόλεμο με τη Γερμανία, η Φινλανδία θα αποτελούσε ιδανικό εφιαλτήριο για γερμανικές επιθέσεις. Επομένως, ο Κόκκινος Στρατός όφειλε να αντιμετωπίσει τον εχθρό το συντομότερο δυνατόν, και όχι να τον περιμένει στα σύνορα, κάτι που απαιτούσε την προέλασή του εντός του φινλανδικού εδάφους⁷⁶. Μάλιστα, εντύπωση προκαλεί πως παρόμοια δήλωση είχε πραγματοποιηθεί από τον Assmus, τον ρώσο πρέσβη στη Φινλανδία, ήδη από το 1935⁷⁷, ενώ ένα χρόνο αργότερα, είχαν αρχίσει ήδη οι σχεδιασμοί για πιθανές επιθετικές κινήσεις εντός της Φινλανδίας⁷⁸. Ο Yartsev, υπογράμμισε πως εάν η Φινλανδία σκόπευε να αμυνθεί, επρόκειτο να λάβει στρατιωτική και οικονομική βοήθεια από την ΕΣΣΔ, με εγγύηση της τελευταίας πως τα στρατεύματα θα αποχωρούσαν, κατόπιν της λήξης των εχθροπραξιών. Ωστόσο, για τον Holsti, η κινητοποίηση ξένων στρατευμάτων εντός του

---

⁷² Tim Marshall, *Prisoners of Geography: Ten Maps That Tell You Everything You Need to Know About Global Politics*, Elliott & Thompson, London 2019, σσ. 4-5.

Collins UK Staff, *Atlas of Military History*, Collins, London 2007, σσ. 62-63, 86-87, 118-119, 138-139.

⁷³ Spring, "The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939", ό.π., 207-208.

⁷⁴ Albin T. Anderson, "Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy", ό.π., σ. 179.

⁷⁵ Karsh, "Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited", ό.π., σ. 48.

⁷⁶ Lunde *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 10· Webster, "Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Preclude to the Winter War" ό.π. σσ. 8-10.

⁷⁷ Spring, "The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939", ό.π., σ. 210.

⁷⁸ Nenyé, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 50.

φινλανδικού εδάφους, ακόμα και για αμυντικούς σκοπούς, ήταν ξεκάθαρη παραβίαση της πολυπόθητης ουδετερότητας⁷⁹.

Αυτό το διπλωματικό αδιέξοδο, παρατάθηκε μέχρι το καλοκαίρι του 1938 και έγινε ακόμη πιο ξεκάθαρο, κατόπιν πληθώρας συναντήσεων μεταξύ του Yartsev και του φινλανδικού κυβερνητικού επιτελείου, συμπεριλαμβανομένου και του πρωθυπουργού Aimo Cajander. Το τοπίο αποσαφηνίστηκε μερικώς κατά την πέμπτη κατά σειρά συνάντηση με τον φινλανδό υπουργό οικονομικών Väinö Tanner στις 18 Αυγούστου 1938. Ο Yartsev ξεκαθάρισε πως η σοβιετική ηγεσία επιθυμούσε τη σύναψη μυστικής συμφωνίας μεταξύ των δύο κρατών και τη γραπτή εγγύηση πως η Φινλανδία ήταν πρόθυμη να αμυνθεί σε μια πιθανή γερμανική επίθεση. Η προτεινόμενη συμφωνία, έκανε λόγο για εγκατάσταση σοβιετικών στρατευμάτων στο νησί της Βαλτικής Suursaari (σημερινό Gogland, Ρωσία). Παράλληλα, προτάθηκε η στρατιωτικοποίηση των νήσων Aaland με προϋπόθεση τη μυστική σοβιετική εποπτεία για την επιβεβαίωση πως η στελέχωση θα γινόταν μόνο με φινλανδικά στρατεύματα. Η διαλεύκανση των σοβιετικών απαιτήσεων, δεν κατέστησε την πιθανότητα στρατιωτικής συνεργασίας δελεαστική για τη Φινλανδία. Αντιθέτως, οδήγησαν στην εκ' νέου δήλωση πως τέτοιες ενέργειες συνιστούσαν παραβίαση της ουδετερότητας, η οποία μάλιστα έπρεπε να θεωρείται ξεκάθαρη και ασφαλής για την ΕΣΣΔ, λόγω του Σκανδιναβικού Μπλοκ⁸⁰.

Επανεξετάζοντας αυτά τα δεδομένα, είναι φανερό πως αυτός ο κύκλος διαπραγματεύσεων, χαρακτηρίστηκε από αμοιβαία καχυποψία, και αδυναμία κατανόησης και από τις δύο πλευρές. Η Φινλανδία εξακολουθούσε να εκλαμβάνει τις σοβιετικές βλέψεις ως απόπειρα «δορυφοροποίησης» της. Ταυτοχρόνως η ΕΣΣΔ προσπαθούσε να διασφαλίσει τη Φινλανδία ως σύμμαχο και όχι ως απλό «ανάχωμα» από την υπόλοιπη Ευρώπη, κάτι που για τη Φινλανδία, η οποία είχε εναποθέσει όλες τις ελπίδες της για ουδετερότητα στην «Κοινωνία των Εθνών» ήταν παραβίαση της απόπειρας της για αποστασιοποίηση από μία επερχόμενη σύρραξη μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων⁸¹. Αυτό το καθεστώς αμοιβαίας «σωληνωτής οράσεως⁸²» αναπτύχθηκε

---

⁷⁹ Webster, ό.π. σσ. 8-10.

⁸⁰ Albin T. Anderson, "Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy", ό.π., σσ. 170-171· Lunde *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 388-389.

⁸¹ Karsh, "Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited", ό.π., σ. 49.

⁸² «σωληνωτή όραση»: Κυριολεκτικά, αποτελεί την παθολογική κατάσταση όπου ο πάσχων χάνει την περιφερειακή του όραση και μπορεί να δει μόνο ακριβώς μπροστά του. Μεταφορικά, χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει την αδυναμία αντίληψης των ευρύτερων συνθηκών μιας κατάστασης. Πηγή: "tunnel vision" στο: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/tunnel-vision, (πρόσβαση: 11.6.2022)

χωρίς να ζυγίζει με ακρίβεια τις διεθνείς ισορροπίες. Εν συνεχεία, γιγαντώθηκε περαιτέρω από τη Συμφωνία του Μονάχου το Σεπτέμβριο του 1938: Η απόφαση των ευρωπαϊκών δυνάμεων να αφήσουν το Χίτλερ να κυριεύσει την Τσεχοσλοβακία, πάρθηκε με πρόσχημα την ακεραιότητά της γηραιάς ηπείρου. Η ιστοριογραφία, αναγνωρίζει την ενέργεια αυτή ως ένα ξεκάθαρο διπλωματικό φιάσκο⁸³. Όσον αφορά τους ιστορικούς πρωταγωνιστές που απασχολούν αυτή την έρευνα, αφενός η Φινλανδία ως τέκνο της αναδιαμόρφωσης της Ευρώπης μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και της «Κοινωνίας των Εθνών» έδειξε εμπιστοσύνη στην απόφαση της τελευταίας, με την πεποίθηση πως η «θυσία» της Τσεχοσλοβακίας έγινε για τη σωτηρία της υπόλοιπης Ευρώπης, και κατά επέκταση, της ίδιας της Φινλανδίας. Αφετέρου δε η ΕΣΣΔ, ως σοσιαλιστική δύναμη σε έναν καπιταλιστικό κόσμο, και συνάμα απομονωμένη από τη Συνθήκη του Μονάχου όπου οι μεγάλοι «παίκτες» της Ευρώπης αποφάσισαν για τη μοίρα της ηπείρου, έσπευσε να διασφαλίσει την ολοένα και απειλούμενη ακεραιότητα της. Προϋπόθεση αυτού, συνιστούσε η άμεση προστασία των συνόρων της στην Ευρώπη⁸⁴.

Ένας νέος κύκλος σοβιετοφινλανδικών διαπραγματεύσεων ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 1938 με αναφορές στα γνωστά πλέον ζητήματα περί συνεργασίας των δύο κρατών και στρατιωτικοποίησης συγκεκριμένων περιοχών, υπό το βάρος των νέων εξελίξεων. Για μία ακόμη φορά, η διευθέτηση εμποδίστηκε από τις πολιτικές κατευθύνσεις των δύο πρωταγωνιστών σε ένα κλίμα αμοιβαίας καχυποψίας. Εν συνεχεία, την ανησυχία της Μόσχας ενέτεινε το γεγονός πως η Φινλανδία στις 7 Ιανουαρίου 1939 συμφώνησε με τη Σουηδία στον επανεξοπλισμό των νήσων Aaland χωρίς τη συμπερίληψη της ΕΣΣΔ εντός των διαπραγματεύσεων⁸⁵. Στο 18^ο συνέδριο του Κόμματος στην ΕΣΣΔ τον Μάρτιο του 1939, ο Στάλιν διακήρυξε πως στόχευε στην ειρηνική συνεργασία με τις γειτνιάζουσες χώρες, χωρίς όμως να επιτρέψει στην ΕΣΣΔ να πέσει θύμα των «ιμπεριαλιστικών βλέψεων των ξένων δυνάμεων» αναφέροντας μάλιστα πως ενδεχομένως να μην υπήρχαν και εμπόδια για μία αρμονική συνύπαρξη και με τη Γερμανία. Παράλληλα στην εφημερίδα “Pravda” (στα ελληνικά: Αλήθεια) δημοσιεύτηκαν και ορισμένες, αμφιβόλου

---

⁸³ Mazower, *Σκοτεινή Ηπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, ό.π., σσ. 84-85.

⁸⁴ Karsh, “Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited”, ό.π., σ. 48.

Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Preclude to the Winter War” ό.π. σσ. 9-10.

⁸⁵ Albin T. Anderson, “Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy”, ό.π., σ. 174.

προελεύσεως αναφορές περί αντίδρασης των κατοίκων των νήσων Aaland για τη στρατιωτικοποίηση⁸⁶.

Οι εξελίξεις αυτές, οφείλουν να εξεταστούν υπό το πρίσμα των πυρετωδών διαπραγματεύσεων: Ο Litvinov, υπουργός εξωτερικών της ΕΣΣΔ απαίτησε την τριακονταετή παραχώρηση των νήσων Suursaari, Lavansaari, and Seisaari στην ΕΣΣΔ και κατόπιν άρνησης, πρότεινε ως αντάλλαγμα την παραχώρηση 183 τετραγωνικών χιλιομέτρων της Καρελίας στη Φινλανδία, μια πρόταση η οποία επίσης απορρίφθηκε⁸⁷. Αξίζει να αναφέρουμε, πως ο παλαίμαχος Mannerheim θεώρησε πως η πρόταση αυτή ήταν ιδανική καθώς τα νησιά αυτά δεν είχαν κάποια πρακτική σημασία για τη Φινλανδία. Μάλιστα, ως ένδειξη διαλλακτικότητας πρότεινε και την ελαφριά επέκταση της μεθορίου στην Καρελία εντός του φινλανδικού εδάφους⁸⁸. Αυτές οι προτάσεις ωστόσο δεν έβρισκαν σύμφωνη τη συντριπτική πλειοψηφία του πολιτικού επιτελείου της Φινλανδίας, το οποίο έκρινε πως με αυτές τις παραχωρήσεις θα άνοιγε ο «ασκός του Αιόλου» σε περαιτέρω σοβιετικές διεκδικήσεις και παραβιάσεις της ουδετερότητας. Αυτή η έλλειψη διαλλακτικότητας σε κάθε πιθανή παραχώρηση της ΕΣΣΔ, αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες που έθεσαν τις δύο χώρες σε τροχιά σύγκρουσης⁸⁹.

Η περιθωριοποίησή της ΕΣΣΔ από τις δυνάμεις της Δυτικής Ευρώπης, δημιούργησε μία πρωτόγνωρη δυναμική στις διεθνείς εξελίξεις. Σε μία προσπάθεια άμυνας και διασφάλισης της ακαιρεότητάς της, η ΕΣΣΔ εξέπληξε την παγκόσμια κοινή γνώμη, συνάπτοντας το «Σύμφωνο μη Επίθεσης» με τη ναζιστική Γερμανία στις 23 Αυγούστου 1939⁹⁰. Πλέον είναι γνωστό, πως η Μόσχα προέβη σε αυτή την ενέργεια έχοντας ως στόχο την εξασφάλιση χρονικού περιθωρίου για διασφάλιση των δυτικών της συνόρων, και όχι μια πραγματική συμμαχία με τη Γερμανία. Αφενός, η αδυναμία σύμπνοιας με τη Γαλλία και την Μ.Βρετανία ώθησαν τη Μόσχα στο να διασφαλίσει την ακαιρεότητά της μέσω ενός συμβιβασμού με τη Γερμανία⁹¹. Αφετέρου, επρόκειτο πράγματι για προσωρινό συμβιβασμό, καθώς μια επίθεση από την τελευταία ήταν βέβαιη χωρίς ωστόσο να μπορεί να προσδιοριστεί χρονικά⁹². Όσον αφορά το ζήτημα που μας απασχολεί, η συμφωνία αυτή

---

⁸⁶ Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σσ. 43-44.

⁸⁷ Lunde *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 11.

⁸⁸ Albin T. Anderson, ό.π., σ. 176.

⁸⁹ Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Preclude to the Winter War” ό.π., σ. 16.

⁹⁰ Bushkovitch, *Ιστορία της Ρωσίας*, ό.π., σσ. 391-392.

⁹¹ Παπαστρατηγάκης, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης (1917-1991)*, ό.π., σσ. 101-102.

⁹² Webster, ό.π., σσ. 9-10.

κατέδειξε πως η ΕΣΣΔ ήταν πλέον ελεύθερη να ασκήσει την επιρροή που επιθυμούσε στη Βαλτική. Πιο συγκεκριμένα, η Φινλανδία, η Λιθουανία, η Λετονία, η Εσθονία καθώς και τμήματα της Βεσσαραβίας και της ανατολικής Πολωνίας εντάσσονταν πλέον σε σοβιετική σφαίρα επιρροής και επομένως η ΕΣΣΔ ήταν ελεύθερη να δραστηριοποιηθεί σε αυτές τις εκτάσεις, και η χρήση οποιουδήποτε μέσου δε θα προκαλούσε την επιθετική απάντηση της Γερμανίας⁹³. Κατόπιν αυτής της συμβιβαστικής συμφωνίας και της κήρυξης του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου την 1η Σεπτεμβρίου με την εισβολή της Γερμανίας στην Πολωνία, οι διεκδικήσεις της ΕΣΣΔ για την εξασφάλιση της ακαιρετότητας της ήταν φανερά αυξημένες⁹⁴.

Προς επίτευξη αυτών των διεκδικήσεων, μετά την κατάληψη της ανατολικής Πολωνίας, η ΕΣΣΔ εγκατέστησε στρατεύματα στις χώρες της Βαλτικής Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία⁹⁵, μία διαδικασία που είχε ολοκληρωθεί επιτυχώς και αναίμακτα μέχρι τις 11 Οκτωβρίου 1939. Παράλληλα, στις 5 Οκτωβρίου στάλθηκε αίτημα στη Φινλανδία για αποστολή επιτροπής περί επανεξέτασης του ζητήματος παραχώρησης εκτάσεων προς στρατιωτικοποίηση. Εντούτοις, από την πρώτη στιγμή έγινε φανερό πως και αυτή η καινούρια φάση διαπραγματεύσεων επρόκειτο να προσκρούσει στο προυπάρχον καθεστώς αδιαλλαξίας: Αφενός, το χρονικό περιθώριο 48 ωρών για την αποστολή της φινλανδικής επιτροπής αγνοήθηκε πλήρως, και αφετέρου, όταν αυτή συστάθηκε, δεν περιλάμβανε τον υπουργό εξωτερικών, αλλά τον φινλανδό πρέσβη στη Σουηδία, Juho Kusti Paasikivi⁹⁶.

Ωστόσο η επιλογή του συγκεκριμένου προσώπου παρουσιάζει σημάδια ορθής κρίσης, καθώς ο εν λόγω διπλωμάτης, είχε εκπροσωπήσει τη Φινλανδία στις διαπραγματεύσεις της συνθήκης του 1920 και ήταν δεινός ομιλητής της ρωσικής γλώσσας⁹⁷. Οι οδηγίες που δέχθηκε από την κυβέρνησή του ήταν σαφέστατες, και αποσκοπούσαν στην κρατερή διασφάλιση της ουδετερότητας και ακαιρετότητας, υπό το βάρος και τις διευθετήσεις της προαναφερθείσας συνθήκης. Μονάχα ως έσχατη λύση αποφυγής εντάσεων, επρόκειτο να συζητηθεί το ζήτημα παραχωρήσεως των νήσων στη Βαλτική⁹⁸, με εξαίρεση το “Suursaari”⁹⁹. Ταυτοχρόνως, ήδη από

---

⁹³ Παπαστρατηγάκης, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης (1917-1991)*, ό.π., σ. 101.

⁹⁴ Karsh, “Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited”, ό.π., σ. 50.

⁹⁵ Παπαστρατηγάκης, ό.π., σ. 103.

⁹⁶ Webster, ό.π. σσ. 19-20.

⁹⁷ Στο ίδιο, σσ. 20-21.

⁹⁸ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 14.

⁹⁹ *The Finnish Blue Book: The development of Finnish-Soviet relations during the Autumn of 1939*, ό.π., σσ. 46-51.

τις 9 Οκτώβρη, άρχισε η κινητοποίηση των φινλανδικών στρατιωτικών εφεδρειών¹⁰⁰, ενώ λίγες ημέρες αργότερα, ο διεθνής τύπος έκανε λόγο για γενική επιστράτευση¹⁰¹. Οι ενέργειες αυτές και η έλλειψη διάθεσης για διαπραγματεύσεις, φανερώνουν πως και η Φινλανδία βάδιζε σε μία ρότα αναπόφευκτου πολέμου, γεγονός που δε συμβαδίζει με την επιθυμία της για ουδετερότητα. Σε ένα τέτοιο συμπέρασμα κατέληξε και ο ίδιος ο Mannerheim, ο οποίος ήταν πλέον πεπεισμένος πως μια σύγκρουση με την ΕΣΣΔ βρισκόταν προ των πυλών. Με βάση αυτή την εκτίμηση, επιθυμούσε να εξασφαλίσει κάθε δυνατό χρονικό περιθώριο για την περαιτέρω υλική και στρατηγική προετοιμασία της φινλανδικής άμυνας, την οποία έκρινε ως ανεπαρκή¹⁰².

Με την παρουσία του υπουργού εξωτερικών Μολότοφ και του ιδίου του Στάλιν¹⁰³, στις 14 Οκτώβρη παρουσιάστηκαν εκ νέου οι διεκδικήσεις της ΕΣΣΔ: Όπως ήταν φυσικό, απαιτήθηκαν τα νησιά της Βαλτικής που είχαν απαιτηθεί και στο παρελθόν. Ωστόσο, πλέον η ΕΣΣΔ διεκδικούσε την τριακονταετή παραχώρηση του λιμανιού του Hanko, ένα νησί ανοιχτά του Viipur (σημερινό Vyborg, Ρωσική Ομοσπονδία), το φινλανδικό τμήμα της χερσονήσου Rybachiy στον Αρκτικό Κύκλο και την αποστρατιωτικοποίηση των φινλανδικών συνόρων στον Ισθμό της Καρελίας με την μετατόπιση της μεθορίου 70 χιλιόμετρα μακριά από το Λένινγκραντ. Ως αντάλλαγμα, προσέφεραν περί τα 5,527 τετραγωνικά χιλιόμετρα στην Καρελία¹⁰⁴. Κατανοώντας τις συνθήκες που έχουν αναλυθεί μέχρι τώρα, καθώς και την αύξηση των σοβιετικών απαιτήσεων δεν προκαλεί καμία έκπληξη, πως και ο νέος γύρος διαπραγματεύσεων μαστιζόταν από τα αναμενόμενα προβλήματα. Η μεν Μόσχα, κατέδειξε πως σε περίπτωση κατάκτησης της Φινλανδίας από έναν πιθανό εχθρό της ΕΣΣΔ, τα σύνορα θα βρισκόντουσαν επικίνδυνα κοντά στο Λένινγκραντ, ενώ ταυτοχρόνως θα παρέλυε και η ικανότητα αξιοποίησης της Βαλτικής Θάλασσας από το σοβιετικό ναυτικό. Η δε Φινλανδία, διακατεχόταν από την αντίληψη πως οι απαιτήσεις αυτές, υποκρύπταν περαιτέρω και ξεκάθαρα ιμπεριαλιστικές βλέψεις της ΕΣΣΔ, ενώ παράλληλα είχε πλέον βρεθεί σε κατάσταση απομονωτισμού, αφού η επιδίωξη της ουδετερότητας της είχε αποστερήσει την ικανότητα σύναψης συμμαχίας με οποιαδήποτε χώρα. Παράλληλα, το προστατευτικό τοίχος της

---

¹⁰⁰ Albin T. Anderson, "Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy", ό.π., σ. 178.

¹⁰¹ Webster, ό.π. σ. 22.

"Finland Mobilizes Civilians For Duty; Emergency Law Invoked After Soviet Demands Are Studied --Cabinet Is Broadened", *The New York Times*, 14.10.1939, σ. 3, στο: <https://www.nytimes.com/1939/10/14/archives/finland-mobilizes-civilians-for-duty-emergency-law-invoked-after.html>, (πρόσβαση: 28.5.2022).

¹⁰² Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 32.

¹⁰³ Webster, ό.π. σ. 22.

¹⁰⁴ Lunde, ό.π., σσ. 15, 388-389.

Albin T. Anderson, ό.π., σ. 178.

Κοινωνίας των Εθνών φάνταζε ετοιμόρροπο. Οι νέες αυτές εξελίξεις, που πρακτικά συνιστούν παράταση του διπλωματικού αδιεξόδου, έπρεπε να αναλυθούν από την ίδια την φινλανδική κυβέρνηση, κάτι το οποίο έγινε ευκόλως κατανοητό και από τον Στάλιν. Ωστόσο, εξέφρασε την ανησυχία του για την έναρξη των στρατιωτικών κινητοποιήσεων, προσθέτοντας πως όμοιες ενέργειες είχαν ξεκινήσει και στην ΕΣΣΔ¹⁰⁵.

Κατά την επιστροφή της φινλανδικής αποστολής στο Ελσίνκι, παρατηρούμε για πρώτη φορά ένα αξιοσημείωτο καθεστώς διαλλακτικότητας εντός του επιτελείου της χώρας, κάτι που εν μέρει αποδίδεται και στη συμμετοχή στρατιωτικών αντιπροσώπων του Mannerheim, οι οποίοι εξέταζαν ψυχρότερα και ρεαλιστικότερα τις συνθήκες. Η Φινλανδία πράγματι παρουσίασε μια σχετική ευελιξία, και προθυμοποιήθηκε να παραχωρήσει εκτάσεις, ακόμα και το νοτιότερο άκρο της νήσου Suursaami. Εντούτοις, οι βάσεις, λόγω της τοποθεσίας τους θα ήταν ιδιαίτερος επικίνδυνες σε περίπτωση που οι υποψίες για σοβιετικές κατακτητικές βλέψεις έβγαιναν αληθείς. Συγχρόνως, εξέλαβαν τις τελευταίες προτάσεις του Στάλιν ως ιδιαίτερα μεγαλεπήβολες, και επομένως ανοιχτές προς διαπραγμάτευση, ενώ στην πραγματικότητα επρόκειτο για τις ελάχιστες απαιτήσεις του¹⁰⁶. Η παρανόηση αυτή, οδήγησε σε περαιτέρω διπλωματική πίεση εναντίον της ΕΣΣΔ για επιπλέον υποχωρήσεις, ενώ στην πραγματικότητα η Σοβιετική Ένωση είχε ήδη αγγίξει το μέγιστο των υποχωρήσεων που διατιθόταν να πραγματοποιήσει. Οι δύο χώρες βρίσκονταν αντιμέτωπες με ένα διπλωματικό τέλμα, χωρίς να γνωρίζει το κάθε επιτελείο ότι είχε εξωθήσει τον αλλοεθνή ομολόγό του στα άκρα του¹⁰⁷. Στη Μόσχα, ο, ο Μολότοφ δήλωσε δημόσια πως η ΕΣΣΔ έπρεπε να προβεί σε δραστικά μέτρα για τη διασφάλιση της ακαιρεότητάς της, ενώ ο φινλανδικός τύπος δήλωνε ρητώς πως ένας ταπεινωτικός συμβιβασμός θα καθιστούσε τη Φινλανδία διπλωματικά ανάπηρη και απροστάτευτη στο μέλλον¹⁰⁸.

Το αδιέξοδο και η επικίνδυνη ένταση, ήταν ξεκάθαρα και απειλητικά κατά τον τελευταίο γύρο διαπραγματεύσεων. Πιο συγκεκριμένα, στις 4 Νοεμβρίου, ακούστηκαν για πρώτη φορά, οι ξεκάθαρες απειλές για πόλεμο. Εν συνεχεία, ο Στάλιν πραγματοποίησε μία μικρή υποχώρηση, ζητώντας τις νήσους Koo, Hermansö, και Hästö Busö ανοιχτά της χερσονήσου του Hanko αντί για μία χερσαία βάση στην τελευταία, σημειώνοντας ωστόσο πως «*Η Φινλανδία χρειάζεται την*

---

¹⁰⁵ Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War”, ό.π., σ. 24.

The Finnish Blue Book: The development of Finnish-Soviet relations during the Autumn of 1939, ό.π., σσ. 54-55.

¹⁰⁶ Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War” ό.π., σσ. 23 & 26.

¹⁰⁷ Albin T. Anderson, “Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy”, ό.π., σ. 180.

¹⁰⁸ Webster, ό.π., σσ. 27-30

προστασία των μεγαλύτερων δυνάμεων. Θυμηθείτε τι συνέβη στην Πολωνία». Μονάχα ο Paasikivi, ο Mannerheim και ο κύκλος του αντιλαμβάνονταν την κρισιμότητα της κατάστασης, υποστηρίζοντας την σύναψη συμφωνίας με τις τελεσίδικες διεκδικήσεις της ΕΣΣΔ. Μάλιστα, ο Paasikivi αντιλήφθηκε πως το σοβιετικό επιτελείο δεν διατιθόταν να υποχωρήσει περαιτέρω, και πίεσε το Ελσίνκι να δεχτεί επιτέλους τις απαιτήσεις τους¹⁰⁹. Όμοιες τοποθετήσεις έγιναν και από τον Mannerheim, ωστόσο η κυβέρνηση ήταν πεπεισμένη πως η διάθεση της Μόσχας ήταν συμβιβαστική και όχι τελεσίδικη, και επομένως διέταξε τον Paasikivi να εμείνει στην άρνηση της παραχώρησης του Hanko και της μετατόπισης της μεθορίου¹¹⁰. Η τελική άρνηση των φινλανδών στις 9 Νοεμβρίου¹¹¹, και η απουσία επίσημης απάντησης από την ΕΣΣΔ, έκαναν τα λόγια του Μολότοφ στις αρχές των τελευταίων διαπραγματεύσεων, πιο αληθινά και σκοτεινά από ποτέ: «Είναι προφανές πως εμείς οι πολιτικοί δεν έχουμε πραγματοποιήσει καμία πρόοδο. Επομένως τώρα είναι στο χέρι των στρατιωτικών να το διευθετήσουν»¹¹².

---

¹⁰⁹ Στο ίδιο, σσ. 28-30.

¹¹⁰ Lunde, “Finland’s War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II” ό.π., σ. 15· Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War”, ό.π., σ. 27 & 30.

¹¹¹ D.W. Spring, “The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939” ό.π., σσ. 208-209.

¹¹² Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 49.

3. Το ξέσπασμα και η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου: Αναλύοντας τις συνθήκες της ιδιότυπης σύρραξης

Παρά τις προαναφερθείσες αντιπαραθέσεις στις διαπραγματεύσεις, προς το τέλος του Νοεμβρίου του 1939, η πιθανότητα του πολέμου στην φινλανδική κοινή γνώμη είχε ελαττωθεί σημαντικά. Τρανή απόδειξη αυτού συνιστούν οι πληροφορίες που απέσπασαν οι σοβιετικοί κατάσκοποι των μυστικών υπηρεσιών της ΕΣΣΔ (NKVD) εντός του φινλανδικού επιτελείου: Ο υπουργός εξωτερικών Eljas Erkko είχε πίστη στη διεθνή κοινότητα, και πίστευε πως η τεταμένη κατάσταση δε θα οδηγούταν σε ένοπλη σύρραξη, καθότι η Φινλανδία θα διέθετε την υποστήριξη της Μεγάλης Βρετανίας των ΗΠΑ και της Σουηδίας¹¹³. Μάλιστα, στις παραμεθόριες περιοχές άρχισαν να επιστρέφουν κάτοικοι οι οποίοι είχαν απομακρυνθεί υπό το φόβο του πολέμου, ενώ ακόμα και η κυβέρνηση προετοιμαζόταν για την αποδέσμευση των εφόδρων¹¹⁴.

3.1. Τα στρατηγικά λάθη της ΕΣΣΔ

Το διπλωματικό τέλμα το οποίο αναλύθηκε παραπάνω, κατέστησε ουσιαστικά την ΕΣΣΔ «ηττημένο» των διαπραγματεύσεων, αφού δεν πέτυχε τους στόχους της. Η χρήση στρατιωτικής ισχύος προς επίτευξη των διεκδικήσεών της, ήταν ένα εγχείρημα το οποίο φάνταζε εύκολο στο σοβιετικό επιτελείο¹¹⁵. Ωστόσο, μια απροκάλυπτα επιθετική ενέργεια θα αμαύρωνε τη διεθνή της εικόνα σε μία εποχή που το σύνολο των πολιτικών και διπλωματικών ισορροπιών ήταν αβέβαιο και εύθραυστο. Επομένως, πραγματοποιήθηκε μια σκηνοθετημένη «επίθεση ψευδούς σημαίας» για την εμφάνιση μιας χειροπιαστής αφορμής για πόλεμο. Στις 26 Νοεμβρίου 1939, μια σοβιετική πυροβολαρχία έπληξε την σοβιετική θέση στο χωριό Mainila. Η κατεύθυνση των πυρών, όντας από τον βορρά της εν λόγω θέσης, έκανε τις βολές να φαίνονται σα να προέρχονται από φινλανδικό έδαφος¹¹⁶. Η προσπάθεια απόκρυψης της πραγματικής προέλευσης των πυρών, συνοδεύτηκε από μία ιδιότυπη στάση της Μόσχας, η οποία καλούσε τη Φινλανδία σε

---

¹¹³ Kimmo Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, *The International History Review*, 35:5 (2013), σ. 1093.

¹¹⁴ Nenyé, Munter & Wirtanen, *FINLAND AT WAR: The Winter War 1939–40* ό.π., σ. 53.

¹¹⁵ D.W. Spring, “The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939”, ό.π., σ. 220.

¹¹⁶ Nenyé, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 53.

D.W. Spring, ό.π., σσ. 219-220.

απομάκρυνση των στρατευμάτων της 20 με 25 χιλιόμετρα μακριά από τη μεθόριο. Το φινλανδικό επιτελείο, αρνήθηκε καθώς μια τέτοια ενέργεια αφενός θα συνιστούσε άτυπη αποδοχή της ευθύνης για τον βομβαρδισμό και αφετέρου θα άφηνε πλήρως ακάλυπτα τα σύνορα¹¹⁷. Λίγες μέρες αργότερα, στις 30 Νοεμβρίου και χωρίς να έχει προηγηθεί επίσημη κήρυξη πολέμου, ο Κόκκινος Στρατός εισέβαλε στο φινλανδικό έδαφος, σημαίνοντας την έναρξη του Χειμερινού Πολέμου¹¹⁸.

Προ της έναρξης των εχθροπραξιών, αλλά και κατά την έναρξη αυτών, η διεθνής κοινότητα ατένιζε με δέος αυτό το πρωτόγνωρο σενάριο σύγκρουσης Δαβίδ (Φινλανδία) και Γολιάθ (ΕΣΣΔ). Η επικράτηση της ΕΣΣΔ θεωρείτο εξασφαλισμένη και σύντομη, και όχι αδίκως¹¹⁹. Η Φινλανδία, κατά το έτος 1939, είχε πληθυσμό 3, 7 εκατομμύρια εν αντιθέσει με την ΕΣΣΔ που αριθμούσε 170.500.000¹²⁰. Όπως είναι φυσικό, αυτή η δραματική διαφορά εκφράστηκε και στη διαθεσιμότητα στρατιωτικού ανθρωπίνου δυναμικού: Κατά την έναρξη του πολέμου, η Φινλανδία μπόρεσε να κινητοποιήσει 280.000 άνδρες, οι οποίοι μάλιστα, δεν ήταν επαρκώς εξοπλισμένοι. Δεν ήταν ασυνήθιστο για τον μέσο φινλανδό στρατιώτη να βαδίζει προς το μέτωπο έχοντας μονάχα ένα τυφέκιο, ένα στρατιωτικό πηλίκιο και μία ζώνη, με το υπόλοιπο της στολής συχνά να συμπληρώνεται από πολιτικά ρούχα. Οι ελλείψεις ήταν έντονες και στα βαρύτερα οπικά συστήματα, καθώς οι ένοπλες δυνάμεις της Φινλανδίας μπορούσαν να παρατάξουν μόλις 400 κανόνια πυροβολικού –τα περισσότερα εξ’ αυτών μικρού διαμετρήματος–, 32 άρματα μάχης (πεπαλαιωμένα γαλλικά Renault FT του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου¹²¹) και 110 αεροσκάφη, με μόνο 75 εξ αυτών να είναι σε κατάσταση να επιχειρήσουν¹²². Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ελλείψεων συνιστά το γεγονός πως το ήδη οπικά περιορισμένο πυροβολικό, διέθετε πυρομαχικά που μπορούσαν να το κρατήσουν επιχειρησιακό μόλις για δύο εβδομάδες¹²³.

---

¹¹⁷ D. W Spring, ό.π., σ. 220.

¹¹⁸ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ 64.

¹¹⁹ Ohto Manninen, “The winter war in global perspective”, *The RUSI Journal*, 148:2 (2003), σ. 81.

Rentola, “Intelligence and Stalin’s Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1096.

¹²⁰ Eugene M. Kulischer, “The Russian Population Enigma”, στο: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1949-04-01/russian-population-enigma>, (Πρόσβαση: 22.5.2022)

“Population and Society” στο https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (πρόσβαση: 22.5.2022).

¹²¹ Philip Trehitt, *Τεθωρακισμένα Οχήματα Μάχης*, μτφρ. Δημήτριος Καντερές, Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα 2008, σ. 18.

¹²² Pasi Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, Palgrave Macmillan, London 2016, σ. 2.

¹²³ Στο ίδιο, σ. 55.

Παράλληλα, οι εθελοντές από άλλες χώρες που ενίσχυσαν τη Φινλανδία ήταν μόλις 11.500, με την πλειοψηφία τους να προέρχεται από τη Σουηδία¹²⁴.

Σε πλήρη αντίθεση, η ΕΣΣΔ διέθετε συντριπτική υπεροπλία και αριθμητική υπεροχή, και μάλιστα χωρίς την πλήρη κινητοποίηση των αποθεμάτων της σε όπλα και ανθρώπινο δυναμικό: Για την εκστρατεία στη Φινλανδία κρίθηκε αρχικά πως μονάχα οι στρατιωτικές δυνάμεις της περιοχής του Λένινγκραντ ήταν παραπάνω από επαρκείς, με τα νούμερα να φαντάζουν δυσοίωνα για τους φινλανδούς αμυνόμενους: Απέναντί τους παρατάχθηκαν περίπου 500.000 άνδρες, οι οποίοι μάλιστα είχαν στη διάθεσή τους περίπου 5.700 κανόνια πυροβολικού, 6.500 άρματα μάχης και 3.800 αεροσκάφη, καθώς και την πλήρη υποστήριξη του στόλου της Βαλτικής¹²⁵. Αξίζει δε να τονίσουμε, πως η κινητοποίηση περαιτέρω εφεδρειών, σε καθαρά ποσοτικό επίπεδο δε θα αποτελούσε δύσκολο εγχείρημα για την ΕΣΣΔ. Αν λάβουμε υπ όψιν μας τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την ναζιστική εισβολή στην ΕΣΣΔ το θέρος του 1941, παρατηρούμε πως το ανθρώπινο δυναμικό του Κόκκινου Στρατού στην Ευρώπη, σε πλήρη κινητοποίηση, ξεπερνούσε τον συνολικό πληθυσμό ολόκληρης της Φινλανδίας, ανερχόμενο σε 4.700.000¹²⁶.

Ορισμένα στελέχη του σοβιετικού επιτελείου, είχαν εκτιμήσει πως η επικράτηση εναντίον της Φινλανδίας δε θα ήταν ένα απλό εγχείρημα. Ένας εξ' αυτών, ο αρχηγός γενικού επιτελείου στρατού Shaposhnikov. Πιο συγκεκριμένα, ο Shaposhnikov, κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό της επιχείρησης τον Ιούνιο του 1939, ανέφερε πως ο Κόκκινος Στρατός έπρεπε να αξιοποιήσει ευλαβικά τη συντριπτική του υπεροχή σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικό, και να μην ρίξει όλο το βάρος της εκστρατείας στις δυνάμεις του Λένινγκραντ. Επίσης είχε τονίσει πως η επίθεση έπρεπε να είναι απόλυτα στοχευμένη στον Ισθμό της Καρελίας και όχι στις παγωμένες και δυσπρόσιτες εκτάσεις του βορρά. Τέλος, ακρογωνιαίος λίθος για την επιτυχία της επίθεσης, έπρεπε να σταθεί ένα αξιόπιστο δίκτυο ανεφοδιασμού των δυνάμεων, ώστε η επιχείρηση μεν να μην αποστρατηθεί καθόλου από ορμή αλλά να μην είναι βεβιασμένη δε. Ωστόσο, το σχέδιο αυτό απορρίφθηκε, καθώς στα μάτια του σοβιετικού επιτελείου, υποτιμούσε σημαντικά τις δυνατότητες του Κόκκινου Στρατού. Αξίζει να αναφέρουμε πως το σχέδιο παρουσιάστηκε εκ' νέου στον Στάλιν τον Οκτώβρη του 1939 και μάλιστα τονίστηκε πως ο πόλεμος δεν επρόκειτο να είναι σύντομος, με διάρκεια

---

¹²⁴ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 16.

¹²⁵ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 2.

¹²⁶ John Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, Frank Cass, London & Oregon 2001, σ. 764.

μόλις μερικές ημέρες. Εν συνεχεία, Νοέμβριο του 1939 κατά τη διάρκεια προετοιμασίας του επιθετικού σχεδίου, ο διοικητής πυροβολικού του Κόκκινου Στρατού Voropon, εκτίμησε πως ρεαλιστικά θα μπορούσε να ολοκληρωθεί με επιτυχία σε διάστημα δύο με τριών μηνών. Εντούτοις, το πολιτικό επιτελείο αντιμετώπισε αυτή την εκτίμηση ως κωμική, αναφέροντας στον ίδιο και στον Meretskon, ο οποίος διατελούσε διοικητής της περιοχής του Λένινγκραντ πως κάθε υπολογισμός πρέπει να γίνει με βάση το δεδομένο πως ο πόλεμος θα έχει κερδηθεί εντός δώδεκα ημερών. Ο Meretskon υπό την πίεση αυτή έσπευσε να αναδιοργανώσει τις δράσεις του, ενώ ως τελική και απαράβατη προθεσμία, τέθηκε η 21^η Δεκεμβρίου, η ημέρα γενεθλίων του Στάλιν¹²⁷.

Πέραν της υπερβολικής αυτοπεποίθησης που πήγαζε από την προαναφερθείσα συντριπτική αριθμητική υπεροχή του Κόκκινου Στρατού, ο παράγοντας που καταδίκασε την εκστρατεία πριν καν την εκκίνησή της, στηρίζεται σε μία επιθυμία του Στάλιν: Το Σεπτέμβριο του 1939, η παγκόσμια κοινή γνώμη είχε μείνει έκπληκτη από την ταχύτατη κατάκτηση της Πολωνίας από τα Ναζιστικά στρατεύματα, τα οποία πραγματοποίησαν επιθέσεις πολύ μεγάλης κλίμακας, με καταγιστική επίθεση, και μάλιστα σε ολόκληρη την δυτική πολωνική μεθόριο. Επίσης, η κατάληψη της ανατολικής Πολωνίας από τον Κόκκινο Στρατό, δεν επέφερε κάποια πραγματική πρακτική αντίδραση από την Κοινωνία των Εθνών. Επομένως, η εκστρατεία εναντίον της Φινλανδίας θα ήταν η ιδανική ευκαιρία για να αποδείξει ο Κόκκινος Στρατός σε όλα τα κράτη πως ήταν ένας πανίσχυρος στρατός, που μπορούσε να διεξάγει εξίσου εντυπωσιακές και μεγάλης κλίμακας αστραπιαίες κατακτήσεις. Έτσι λοιπόν, η έναρξη του πολέμου στις 30 Νοεμβρίου 1939, σφραγίστηκε από μια πραγματικά επιβλητική επίθεση του Κόκκινου Στρατού, η οποία πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα σε ολόκληρο το μήκος της σοβιετοφινλανδικής μεθορίου, συνολικού μήκους 1.300 χιλιομέτρων¹²⁸. Για την υλοποίηση αυτού του μεγαλεπήβολου εγχειρήματος, αξιοποιήθηκαν τέσσερις στρατιές καλύπτοντας τέσσερις διαφορετικούς τομείς και στόχους αντίστοιχα. Η Έβδομη στρατιά, υπό την ηγεσία του Meretskon, ο οποίος διατελούσε και διοικητής της περιοχής του Λένινγκραντ είχε ως στόχο τη διάσπαση της μεθορίου στον Ισθμό της Καρελίας, με στόχο την κατάληψη του Viipurii και την εγκατάσταση προγεφυρώματος με σκοπό την επίθεση στο Ελσίνκι. Βορειότερα, άνωθεν του βορειότερου παραλίου της λίμνης Λάντογκα,

---

¹²⁷ D. W Spring, "The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939" ό.π., σσ. 213-214. Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 50-51.

¹²⁸ D. W Spring, ό.π., σ. 208.

Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939-40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 110. Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 57.

η Όγδοη στρατιά υπό τον Khabarov είχε επωμιστεί την αποστολή της υποστήριξης της προαναφερθείσας νοτιότερης επίθεσης, πλαγιοκοπώντας τις φινλανδικές αμυντικές θέσεις στον ισθμό από τα βόρεια. Ταυτοχρόνως, περίπου στο μέσο της μεθορίου η Ένατη στρατιά του Duhanon αποσκοπούσε στην προέλαση από τη Repola μέχρι την πόλη Ουλου, στα παράλια του Βοθνιακού Κόλπου, κόβοντας τη χώρα στα δύο. Τέλος, στο βορειότερο άκρο, το βάρος της κατάκτησης της περιοχής του Petsamo έπεσε στη 14^η στρατιά και τον διοικητή της Frolov¹²⁹.

Το δεύτερο στρατηγικό λάθος το οποίο αποτέλεσε ένα πραγματικό «αγκάθι» στο πλευρό της ΕΣΣΔ εντοπίζεται στον τομέα της αντικατασκοπίας και εμμέσως συνδέεται με έναν πολύ συγκεκριμένο και λανθασμένο χειρισμό στο πεδίο της πολιτικής. Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να εκφράσουμε με ασφάλεια πως η NKVD (Naródnuy komissariát vnútrennikh Del: Λαϊκό Κομισσαριάτο Εσωτερικών Υποθέσεων) κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου και του Β' Παγκοσμίου πολέμου, συνιστούσε μία από τις ικανότερες μυστικές υπηρεσίες κατασκοπείας και αντικατασκοπείας σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες η Σοβιετική Ένωση αξιοποίησε ορθά και αποτελεσματικά τους καρπούς της δραστηριότητας της NKVD. Ωστόσο η περίπτωση του Χειμερινού Πολέμου συνιστά ένα διαφορετικό αφήγημα. Το επιτελείο της ΕΣΣΔ κατά την παραμονή του πολέμου, ήταν πεπεισμένο πως ο κομμουνιστικός πυρήνας της Φινλανδίας, εντός του οποίου περιλαμβάνονταν και μέλη των ηττημένων Κόκκινων του Εμφυλίου Πολέμου, θα αυτομολούσε υπέρ του Κόκκινου Στρατού, καλωσορίζοντάς τον ως απελευθερωτή, στα πλαίσια της συνέχισης της σοσιαλιστικής επανάστασης. Μάλιστα, η αντίληψη αυτή, επιβεβαιώθηκε και από φινλανδούς κομμουνιστές που είχαν μεταναστεύσει στη ΕΣΣΔ και είχαν επιβιώσει του «Σταλινικού Τρόμου»¹³⁰.

Εντούτοις, αυτή η υπόθεση αποδείχτηκε ψευδής. Για την καλύτερη κατανόηση αυτού του ολισθήματος, οφείλουμε να το αναλύσουμε υπό το βάρος της «Μεγάλης Εκκαθάρισης». Αφενός, οι διωγμοί, στοχεύοντας και στις εθνικές μειονότητες, είχαν θανατώσει ή απομακρύνει ένα σημαντικό μέρος φινλανδόφωνων κομμουνιστών¹³¹, οδηγώντας σε σημαντική έλλειψη ανθρωπίνου δυναμικού που εν δυνάμει θα συνιστούσε ένα αποτελεσματικό δίκτυο κατασκόπων εντός του φινλανδικού επιτελείου. Παράλληλα, η επιστράτευση φινλανδών στους

---

¹²⁹ Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, ό.π., σ. 543.

Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 57.

¹³⁰ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1090.

¹³¹ Kostiaainen, “Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia”, ό.π., σ. 338.

κατασκοπευτικούς κύκλους ήταν κάτι το οποίο είχε απαγορευτεί από τον Στάλιν. Επομένως η εγκυρότητα των πληροφοριών που αποσπούσε η Μόσχα ήταν τουλάχιστον αμφισβητήσιμη. Η εγκυρότερη πηγή της Μόσχας εντός της Φινλανδίας εντοπίζεται στο πρόσωπο του φιλοκομμουνιστή βουλευτή της σοσιαλδημοκρατικής παράταξης Cay Sundström (κωδική ονομασία Graf, δηλαδή «κόμης»), ο οποίος μάλιστα παρά το καθεστώς αβεβαιότητας και ασάφειας, ενημέρωσε ορθά την ΕΣΣΔ πως η πλειοψηφία της φινλανδικής κυβέρνησης εκτιμούσε ότι μία εμπόλεμη σύρραξη δεν ήταν πιθανόν να συμβεί, λόγω της υποστήριξης που θα λάμβανε η Φινλανδία από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και τις ΗΠΑ¹³².

Αφετέρου, ο «Σταλινικός Τρόμος» είχε καταφέρει να γεννήσει την απέχθεια στους διεθνείς κομμουνιστικούς κύκλους, και ο κομμουνιστικός πυρήνας της Φινλανδίας, δεν αποτελεί εξαίρεση. Ο αριθμός των ένθερμων κομμουνιστών που πράγματι προσδοκούσαν μία συνένωση με την ΕΣΣΔ ήταν ελάχιστος, με την πλειοψηφία της φινλανδικής κομμουνιστικής κοινότητας να αντιμετωπίζει –στην καλύτερη των περιπτώσεων– με μεγάλη επιφύλαξη ένα καθεστώς που εδραιώθηκε με σκοπό την παγκόσμια επανάσταση, και εξελίχθηκε σε μια συγκεντρωτική εξουσία με πυρήνα έναν μόνο ισχυρό άνθρωπο, τον Στάλιν¹³³. Αυτές οι λανθασμένες εκτιμήσεις, επισφραγίστηκαν και καταδίκασαν ακόμη περισσότερο τον «πολιτικό πόλεμο» της σύρραξης που αναλύουμε με μία ακόμη εσφαλμένη πολιτική δράση: Για την περαιτέρω διασφάλιση ενός σαφούς υποβάθρου για την επίθεση στα μάτια της διεθνούς κοινής γνώμης, αλλά και για την άσκηση επιρροής εντός της Φινλανδίας, ο Στάλιν δημιούργησε μία κυβέρνηση «μαριονέττα» για τη δορυφοροποίηση της Φινλανδίας μετά την επιτυχία της εισβολής. Ο λόγος για τη «Λαϊκή Κυβέρνηση» η «Κυβέρνηση Terijoki» της «Φινλανδικής Δημοκρατίας» υπό τον Otto Ville Kuusinen¹³⁴. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, πως λόγω του «Σταλινικού Τρόμου», μόλις πέντε άτομα από το εξόριστο Φινλανδικό Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν διαθέσιμα για τη στελέχωση της κυβέρνησης του Kuusinen¹³⁵. Γίνεται επομένως κατανοητό, πως το εγχείρημα της «Λαϊκής Κυβέρνησης της Φινλανδίας» όπως αποκαλέστηκε, πέτυχε πρακτικά τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτά στα οποία στόχευε, εξοργίζοντας τη συντριπτική πλειοψηφία του φινλανδικού πληθυσμού. Η προκήρυξη μιας κυβέρνησης που δεν είχε εκλεγθεί από τον φινλανδικό λαό και η απόπειρα εργαλειοποίησής της για την χειραγωγή του, συνιστούσε ξεκάθαρη εναντίωση στο

¹³² Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1093.

¹³³ Στο ίδιο, σ. 1090.

¹³⁴ Manninen, “The winter war in global perspective”, ό.π., σ. 80.

¹³⁵ Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 84.

θεσμό της αυτοδιάθεσης και της ελευθερίας, ακόμα και για τη μεγαλύτερη μερίδα της εναπομένουσας κομμουνιστικής μερίδας στη Φινλανδία. Επομένως, η ενέργεια αυτή, πέτυχε αποτελέσματα αντίθετα από αυτά στα οποία αποσκοπούσε, αφού συνέβαλλε στην περαιτέρω πατριωτική έκρηξη με το κριτήριο της εθνικής καταγωγής να αναδεικνύεται σε ύψιστο χαρακτηριστικό εθνικής συσπείρωσης του φινλανδικού λαού¹³⁶.

---

¹³⁶ Olli Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, μτφρ. Gerard McAlester, Palgrave MacMillan, New York 2002, σ. 48·
Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War, The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 61·
Spencer, ό.π., σ. 84·
Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σσ. 1089-1090.

3.2. Η ορθή στρατηγική της Φινλανδίας και η έκφρασή της σε τακτική αποτελεσματικότητα

Ο προαναφερθείς φινλανδικός «πατριωτικός πυρετός», που πράγματι επηρεάστηκε και γιγαντώθηκε από τους λανθασμένους πολιτικούς χειρισμούς της ΕΣΣΔ, αποτέλεσε έναν εκ τους παράγοντες που ενδυνάμωσαν σημαντικά το μαχητικό πνεύμα των Φινλανδών, και συνέβαλλαν στην την απρόβλεπτη εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου. Κατά τη δεκαετία του 1930, και κατόπιν της επίλυσης της εσωτερικής κοινωνικοπολιτικής κρίσης, ο πατριωτισμός ήταν διάχυτος στη μεγαλύτερη μερίδα του φινλανδικού πληθυσμού. Η άνηση της οικονομίας, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, και η αρμονική συνύπαρξη σοσιαλδημοκρατών και δεξιών στο κοινοβούλιο και το κυβερνητικό επιτελείο, αποτέλεσαν παράγοντες που οδήγησαν προοδευτικά στη συσπείρωση του φινλανδικού λαού¹³⁷. Στη συσπείρωση αυτή συνέβαλλε καθοριστικά και ο παλαίμαχος Mannerheim, ως εκφραστής εθνικής περηφάνειας και ενότητας. Ενδεικτικά, σε μία από τις πολυάριθμες ομιλίες του κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1930, είχε αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Ας απλώσουμε το χέρι σε όλους όσους θέλουν να δουλέψουν και να κάνουν το καθήκον τους για τη χώρα τους. Ένα πατριωτικό πνεύμα, εκφραζόμενο δια της θέλησης να αμυνθεί κανείς για τη χώρα του και να σταθεί στο ύψος του εάν αυτό χρειαστεί, είναι το μόνο που ζητάμε. Πλέον, δε ζητάμε να μάθουμε τι θέση πήρε κανείς πριν από δεκαπέντε χρόνια»*¹³⁸. Επομένως, είναι φανερό πως προ του ξεσπάσματος του Χειμερινού Πολέμου, αλλά και κατά τη διάρκεια αυτού, ο πατριωτικός πυρετός συνιστούσε ένα σημαντικό πλεονέκτημα για τη Φινλανδία, με την κοινή γνώμη του κράτους να εμπιστεύεται τους δημοκρατικά εκλεγμένους ηγέτες της, και να υποστηρίζει το στράτευμα στην προσπάθεια διασφάλισης των υψίστων αγαθών της Φινλανδίας, δηλαδή της ελευθερίας και της εθνικής ακεραιότητας. Το σύνολο του λαού αντιλαμβανόταν την επιστράτευση ως ηθική υποχρέωση απέναντι στο κράτος, κάτι που συνέβαλλε και στην ταχύτατη κινητοποίηση των εφεδρειών, ενώ πλήθος αμάχων εισέφερε εθελοντικά στην κατασκευή οχυρωματικών έργων ήδη από το θέρος του 1939¹³⁹.

Σε επίπεδο στρατιωτικής οργάνωσης, η αμυντική ικανότητα της Φινλανδίας κατά το ξέσπασμα του πολέμου, σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο, φαινόταν ιδιαίτερα περιορισμένη. Η

¹³⁷ Meinander, Ιστορία της Φινλανδίας ό.π., σσ. 182-189.

¹³⁸ Nenty, Muntter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 6.

¹³⁹ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 2-3.

εικασία αυτή, η οποία επρόκειτο να διαψευσθεί επί του πρακτέου, δε στηριζόταν μόνο στο αριθμητικό μειονέκτημα το οποίο έχει αναφερθεί παραπάνω. Κορωνίδα διεξαγωγής κάθε αμυντικής πολεμικής προσπάθειας, συνιστά μια αποτελεσματική γραμμή άμυνας με σωστά τοποθετημένες οχυρώσεις¹⁴⁰. Μετά το πέρας του Χειμερινού Πολέμου, η φινλανδική «Γραμμή Mannerheim» απέκτησε ιδιαίτερη φήμη, στα όρια της μυθοποίησης, λόγω της σθεναρότητας αντίστασης που προέβαλλαν τα φινλανδικά στρατεύματα και της μεγάλης δυσχέρειας του ισχυρότερου Κόκκινου Στρατού να την διασπάσει. Μάλιστα, η σοβιετική προπαγάνδα συνέβαλλε στην γιγάντωση αυτού του μύθου σε μία προσπάθεια απόκρυψης των αδυναμιών της σοβιετικής πολεμικής προσπάθειας¹⁴¹. Ωστόσο, κατά τις παραμονές του πολέμου και κατά τα πρώτα στάδιά του, η εν λόγω αμυντική γραμμή, έμοιαζε έτοιμη να καταρρεύσει υπό το βάρος οποιασδήποτε σοβιετικής εφόρμησης: Η Γραμμή Mannerheim, σε καμία περίπτωση δεν ομοίαζε τις επιβλητικές γραμμές άμυνας που δέσποζαν στην Ευρώπη (χαρακτηριστικό παράδειγμα η γραμμή Maginot στη Γαλλία), και ο χαρακτήρας της κατασκευής της ήταν ιδιαίτερα απλός και ανομοιομορφος¹⁴². Το συνολικό μήκος της γραμμής ανερχόταν σε περίπου 130-150 km, καλύπτοντας το στενότερο σημείο του Ισθμού της Καραελίας από τη Βαλτική Θάλασσα μέχρι τη Λίμνη Λάντογκα¹⁴³. Επομένως, παρά την ορθή στρατηγική της θέση, το μέγεθός της ήταν ιδιαίτερα μικρό, συγκριτικά με το συνολικό μήκος της μεθορίου και κατ' επέκταση του μετώπου (1.300 χιλιόμετρα)¹⁴⁴.

Παράλληλα, και οι υποδομές της γραμμής ήταν ιδιαίτερα απλές και φαινομενικά πεπαλαιωμένες, με ένα σημαντικό μέρος αυτών να έχει ανεγερθεί κατά τη δεκαετία του 1920. Μία επιχείρηση εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης της οχυρωματικής γραμμής πραγματοποιήθηκε κατά το πέρας της δεκαετίας του 1930 αλλά δεν είχε ολοκληρωθεί όταν ο πόλεμος ξέσπασε. Η γραμμή απαρτιζόταν κατά βάση από μικρού έως μεσαίου μεγέθους οχυρά, συνήθως πολυβολεία, καθώς τα αντιαρματικά όπλα ήταν περιορισμένα¹⁴⁵. Τα τσιμεντένια οχυρά συχνά ενισχύονταν με θωρακισμένες μεταλλικές πλάκες που είχαν εγκαταλειφθεί από το πάλαι ποτέ Ρωσικό Αυτοκρατορικό Ναυτικό¹⁴⁶. Επιπροσθέτως, πολυάριθμα ήταν και τα ξύλινα οχυρά κατά μήκος

---

¹⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 12.

¹⁴¹ Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 26, 173, 184

¹⁴² Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σσ. 33-34

¹⁴³ Tuunainen ό.π., σ. 95.

¹⁴⁴ Nenty, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 57.

¹⁴⁵ Bair Irincheev, *The Mannerheim Line 1920-39, Finnish Fortifications of the Winter War*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2009, σσ 9-13.

¹⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 16.

της γραμμής, που συμπλήρωναν το σύνολο των αμυντικών θέσεων¹⁴⁷. Η στελέχωση του εκάστοτε οχυρού δεν πραγματοποιούταν από έναν αυστηρά καθορισμένο αριθμό στρατιωτών, αλλά διέφερε ανάλογα με το μέγεθος της αμυντικής θέσης και του οπλισμού αυτής. Ο συνολικός αριθμός των οχυρών ανερχόταν σε 188, με 79 εξ' αυτών να συνιστούν παλαιού τύπου πολυβολεία της δεκαετίας του 1920, ενώ μόλις επτά αποτελούσαν οχυρά που έφεραν κανόνια μεγάλου διαμετρήματος¹⁴⁸.

Τα χαρακώματα της αμυντικής γραμμής, ήταν ιδιαίτερα απλά στην κατασκευή, έχοντας συνήθως μόνο δύο μέτρα βάθος, με τα τοιχώματα να στηρίζονται από κλαδιά δέντρων¹⁴⁹. Όσον αφορά την οχύρωση με σκοπό την παρεμπόδιση κίνησης, το σύνολο της γραμμής καλυπτόταν από συρματόπλεγμα, ενώ μεγάλες ήταν και οι εκτάσεις που είχαν καλυφτεί από ναρκοπέδια¹⁵⁰. Τα αντιαρματικά οχυρωματικά έργα ήταν περιορισμένα, και ανεγέρθηκαν μόνο σε περιοχές όπου οι αμυνόμενοι είκαζαν ότι το έδαφος θα ευνοούσε τη χρήση τεθωρακισμένων. Αξίζει δε να αναφέρουμε και την πεπαλαιωμένη φύση τους, καθώς στην πλειοψηφία τους απαρτίζονταν από μεγάλο μεγέθους βράχους γρανίτη σε σειρές των τεσσάρων ή των δώδεκα. Η παρουσία των χαρακτηριστικών τσιμεντένιων πυραμίδων ή αλλιώς «δόντια δράκου» που συνήθως συναντάμε στα οχυρωματικά έργα της εποχής, ήταν ιδιαίτερα σπάνια. Παράλληλα, σε βαλτώδεις εκτάσεις όπου δεν ήταν δυνατή η τοποθέτηση τέτοιων εμποδίων καθώς θα βούλιαζαν εντός του εδάφους, σκάφθηκαν αντιαρματικά ορύγματα στηριζόμενα στις πλευρές τους από ξύλινες δοκούς¹⁵¹.

Επομένως, συμπεραίνουμε πως δεν υπήρχε καμία αυστηρά καθορισμένη δομή/σχεδίαση στην κατασκευή των όποιων εγκαταστάσεων/οχυρώσεων ούτε κάποια πρόβλεψη για τον ακριβή αριθμό επάνδρωσής τους. Ωστόσο, αυτός ο μη-αυστηρός χαρακτήρας, δε συνιστά στρατηγικό ολίσθημα ή περίπτωση πρόχειρου σχεδιασμού. Αντιθέτως, οι αμυνόμενοι προέβησαν σε μία αριστοτεχνική αξιοποίηση του όποιου φυσικού ανάγλυφου ενδεικνυόταν για προϋπάρχουσα οχύρωση, ενώ παράλληλα επένδυσαν τους ελλειπείς τους πόρους στην καλύτερη οχύρωση σημείων με λιγότερη φυσική κάλυψη. Και σε αυτή την περίπτωση όμως, κάθε οχυρωματικό έργο στόχευε στην μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση της παραμικρής φυσικής οχύρωσης, και σε αυτό οφείλεται

---

¹⁴⁷ Martina Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, McFarland & Company, Jefferson, North Carolina & London 2010, σ. 91.

¹⁴⁸ Irincheev, ό.π., σ. 63.

¹⁴⁹ Στο ίδιο, σ. 18.

¹⁵⁰ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 59.

¹⁵¹ Irincheev, *The Mannerheim Line 1920-39, Finnish Fortifications of the Winter War*, ό.π., σ. 63.

η απουσία αυστηρά καθορισμένου σχεδιασμού¹⁵². Αυτή η αντισυμβατική, αλλά ευφυής αμυντική σχεδίαση, εκφράστηκε χαρακτηριστικά στο τακτικό επίπεδο, κατά την έναρξη και το πέρας των εχθροπραξιών. Τα σημαντικότερα όπλα των φινλανδών, ήταν το μαχητικό τους πνεύμα, η εμπειρία τους με το περιβάλλον στο οποίο διεξήχθη ο πόλεμος και οι τακτικές τους οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από αποτελεσματικότητα και προσαρμοστικότητα¹⁵³.

Για την αποτελεσματικότερη κατανόηση της εξέλιξης του Χειμερινού Πολέμου, κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε τις τακτικές τις οποίες αξιοποίησαν τα στρατεύματα των αμυνομένων. Χάρη σε αυτές, πέτυχαν σημαντικές νίκες επί του πεδίου της μάχης, εργαλειοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερο πλεονεκτήματα όπως το ανάγλυφο του εδάφους σε συνδυασμό με εκμετάλλευση των στρατηγικών λαθών του Κόκκινου Στρατού. Τα εν λόγω μειονεκτήματα, του αποστέρησαν σχεδόν κάθε δυνατότητα προσαρμοστικότητας, τις στιγμές όπου η στρατηγική συνάντησε την τακτική. Κορωνίδα του πολεμικού δόγματος του φινλανδικού στρατού, αποτέλεσε η τακτική “Motti” (κατά προσέγγιση, στα φινλανδικά σημαίνει «περικύκλωση»). Η διεξαγωγή επιχειρήσεων με βάση αυτό το δόγμα, χωριζόταν σε τρία βασικά μέρη¹⁵⁴.

Το πρώτο εξ’ αυτών, και θεμέλιο όλης της τακτικής, περιστρέφεται γύρω από την εκμετάλλευση της γεωμορφολογίας. Στο αχανές μέτωπο, οι φινλανδοί επέλεξαν να επιτίθονται εναντίον των σοβιετικών προελάσεων μόνο σε στενά περάσματα. Στα τελευταία δε συγκαταλέγονται μόνο μικρά χειρσαία περάσματα αλλά και οι ίδιοι οι δρόμοι του φινλανδικού οδικού δικτύου¹⁵⁵. Το εν λόγω δίκτυο, ήταν ιδιαίτερα περιορισμένο, και οι λιγοστοί δρόμοι ήταν στενοί, μονής κυκλοφορίας καθώς δεν προβλεπόταν η μετακίνηση τεθωρακισμένων σε αυτούς. Επομένως, παρατηρούμε πως η τακτική της ΕΣΣΔ δυσκολεύτηκε άμεσα, καθώς οι μεγάλοι μεγέθους στρατιωτικές επιχειρήσεις (όπως η γερμανική εισβολή στην Πολωνία) δεν μπορούν να διεξαχθούν με την ίδια ευκολία και ταχύτητα σε ένα αφιλόξενο περιβάλλον, όπου το σύνολο των εκτάσεων καλύπτεται από χιονισμένα δάση, παγωμένες λίμνες και έλη. Ένας στρατός μπορεί να κινηθεί μόνο όπου τον πηγαίνουν οι δρόμοι, οι οποίοι όπως αναφέραμε ήταν περιορισμένοι, στενοί και περνούσαν συχνά μέσα από δασικές εκτάσεις¹⁵⁶.

---

¹⁵² Tuunainen *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σσ. 94-95, 109.

¹⁵³ Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 97.

¹⁵⁴ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σ. 10.

Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 58.

¹⁵⁵ Nenye, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 58.

¹⁵⁶ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 103.

Με βάση αυτές τις συνθήκες, το δεύτερο μέρος της τακτικής Motti, περιλάμβανε τις αιφνιδιαστικές και καταγιστικές επιθέσεις στις σοβιετικές φάλαγγες, οι οποίες συνωστίζονταν και ήταν βραδυκίνητες και ευάλωτες εντός των στενών δρόμων¹⁵⁷. Οι φινλανδοί συχνά μπλόκαραν τους δρόμους με νάρκες ή απλά κορμούς δέντρων, και στη συνέχεια επιτίθονταν στους μεγάλους σε μήκος σοβιετικούς σχηματισμούς, στοχεύοντας στα πιο αδύναμα σημεία της φάλαγγας. Στόχος ήταν η διάσπαση των μεγάλων σχηματισμών σε μικρότερους, ακινητοποιημένους θύλακες. Επίσης, αξίζει να σημειώσουμε πως οι φινλανδοί αντιλήφθηκαν από πολύ νωρίς πως η σοβιετική εκστρατεία βασιζόταν στο οδικό δίκτυο όχι μόνο για την κίνηση, αλλά και για τον ανεφοδιασμό της. Επομένως, μέσω της αποκοπής των σοβιετικών προελάσεων στα ενδότερα των δασικών εκτάσεων, ανάγκασαν τον Κόκκινο Στρατό να επεκτείνει υπέρμετρα τις οδούς ανεφοδιασμού του, μειώνοντας σημαντικά την αποτελεσματικότητά τους. Τρίτο και τελευταίο μέρος της τακτικής, ήταν η εξουδετέρωση του κάθε απομονωμένου θύλακα, ξεκινώντας από τον πιο αδύναμο, κάτι που εκ πρώτης όψης φαντάζει παράδοξο. Ωστόσο, η εξουδετέρωση των πιο αδύναμων θυλάκων, συνέβαλλε στην περαιτέρω εξουθένωση των ισχυρότερων, από τις χαμηλότερες θερμοκρασίες και αφιλόξενες καιρικές συνθήκες και την έλλειψη τροφίμων και εφοδίων εν γένει¹⁵⁸.

Οι ενέδρες των φινλανδών, ευνοούνταν ακόμη περισσότερο από το γεγονός πως οι σοβιετικοί ήταν υποχρεωμένοι να διατηρούν σε συνεχή λειτουργία τους κινητήρες των οχημάτων ώστε να μην παγώσουν¹⁵⁹. Αυτή η αναγκαία πρακτική, σε συνδυασμό με τις καφέ/χακί και ανεπαρκείς χειμερινές στολές τους¹⁶⁰ στο ως επί το πλείστον κατάλευκο θέατρο επιχειρήσεων, έκανε το εγχείρημά του εντοπισμού τους εύκολο για τους Φινλανδούς. Εν αντιθέσει, οι φινλανδοί στρατιώτες έφεραν λευκές στολές και σπανίως χρησιμοποιούσαν μηχανοκίνητα μέσα. Το συνηθέστερο μέσο μεταφοράς και εφόρμησης ήταν τα πέδιλα σκι, τα οποία επέτρεπαν της ταχύτατες μετακινήσεις στο χιόνι. Επίσης, ο οποιοσδήποτε θόρυβος προξενούταν από τις κινήσεις των φινλανδικών στρατευμάτων, συνήθως δεν μπορούσε να γίνει αντιληπτός από τους άντρες του Κόκκινου Στρατού, λόγω του προαναφερθέντος εκκωφαντικού ήχου των μηχανών από τεθωρακισμένα και τροχοφόρα οχήματα¹⁶¹.

---

¹⁵⁷ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 58.

¹⁵⁸ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 103-105.
Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 58 & 153.

¹⁵⁹ Tuunainen, ό.π., σ. 179.

¹⁶⁰ Chris McNab, *20TH Century Military Uniforms*, Grange Books, Rochester, 2002, σ. 292.

¹⁶¹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σ 197.

Οι επιθέσεις αυτές, πραγματοποιούνταν με γνώμονα την αχρήστευση του πλεονεκτήματος σε βαρύ εξοπλισμό που διέθετε ο Κόκκινος Στρατός, με τις συμπλοκές να διεξάγονται σε αποστάσεις μόλις μερικών μέτρων. Η πλειοψηφία των συμπλοκών, γινόταν μεταξύ πολύ μικρών αποστάσεων, καθώς η βλάστηση του δάσους ανέκοπτε την ορατότητα δημιουργώντας πληθώρα τυφλών σημείων¹⁶². Σε αυτές τις εντυπωσιακά κοντινές συγκρούσεις, ένα εκ των αγαπημένων όπλων των φινλανδών ήταν το φινλανδικής κατασκευής επαναστατικό υποπολυβόλο Suomi KP/-31. Το δόγμα των περισσότερων στρατών της εποχής, προέβλεπε τον εξοπλισμό της πλειοψηφίας των οπλιτών με επαναληπτικά τυφέκια, αποτελεσματικά για συγκρούσεις μεγάλης εμβέλειας. Με την προσαρμοστικότητα που τους χαρακτηρίζει και παρά τις ελλείψεις, οι φινλανδοί έσπευσαν να εξοπλίσουν όλο και περισσότερους στρατιώτες με υποπολυβόλα και όχι μόνο έναν ανά ομάδα περιπολίας όπως προβλεπόταν. Με τις περισσότερες συγκρούσεις στον Χειμερινό Πόλεμο να χαρακτηρίζονται από τις προαναφερθείσες συνθήκες, τα φορητά αυτόματα όπλα προσέδιδαν ένα σημαντικό πλεονέκτημα¹⁶³.

Παράλληλα, πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτές τις συγκρούσεις, διαδραμάτισαν οι αυτοσχέδιοι εκρηκτικοί μηχανισμοί. Ελλείπει αντιαρματικού οπλισμού, οι φινλανδοί στρατιώτες προέβησαν στη συστηματική κατασκευή και χρήση τέτοιων όπλων, με το πιο σύνθηες να είναι το περιβόητο «Κοκτέιλ Μολότοφ». Η ονομασία αποτελούσε κοροϊδία προς τον υπουργό εξωτερικών της ΕΣΣΔ ο οποίος διέσπειρε τη φήμη πως τα ρωσικά αεροσκάφη τις πρώτες μέρες έριχναν κιβώτια με τρόφιμα και όχι βόμβες. Εξ' ου προκύπτει και ο όρος «κοκτέιλ» καθώς οι φινλανδοί ανέφεραν με καυστικό τρόπο ότι απαντούσαν στα σοβιετικά «τρόφιμα» με ποτά. Αυτό το πρωτόγονο όπλο, ήταν ένα μείγμα εύφλεκτων υλικών (συνήθης σύσταση: αλκοόλη, πετρέλαιο και πίσσα) τα οποία φυλάσσονταν σε μία γυάλινη φιάλη, με ένα κομμάτι ύφασμα που αναφλεγόταν με σπίρτο η αναπήρα να αποτελεί τον πυροκροτητή. Η ρίψη αυτού του όπλου στο κατάλληλο σημείο ενός άρματος μάχης, όπως πάνω στη σχάρα του κινητήρα, ήταν αρκετή για να το θέσει εκτός μάχης, ή και να το καταστρέψει ολοσχερώς. Λόγω της απλότητάς του αλλά και της αποτελεσματικότητάς του, το φινλανδικό επιτελείο προέβη στην τυποποίηση τους, ώστε να είναι

Tuunainen, ό.π., σ. 179·

Nenye, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 58·

¹⁶² Tuunainen, ό.π., σ. 107.

¹⁶³ Leroy Thompson, *The Suomi Submachine Gun*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2017, σ. 5 & 36.

Chris McNab, *Soviet Submachine Guns Of World War II*, Bloomsbury Publishing, London 2014, σ. 29.

David Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2006, σ. 19.

εφικτή η μαζική παραγωγή και διανομή τους, παρασκευάζοντας περί τα 450.000. Παράλληλα, συνήθης ήταν και η χρήση εκρηκτικών, είτε τυποποιημένων είτε αυτοσχέδιων, δεμένα σε μακριά κομμάτια ξύλου, με σκοπό την αχρήστευση των ερπυστριών των αρμάτων¹⁶⁴. Συχνά, ακόμα και μεγάλα κομμάτια ξύλων ή μεταλλικές ράβδοι χωρίς κάποια εκρηκτική ύλη, αξιοποιούνταν για την ακινητοποίηση των αρμάτων, μπλοκάροντας τις ερπύστριες¹⁶⁵.

Ως επισφράγιση αυτών των ιδιοφυών τακτικών και μέσων, η αποτελεσματικότητα του φινλανδικού στρατού διασφαλίστηκε από την ικανότητά του να καταλαμβάνει και να αναδιανέμει σε ταχύτατους ρυθμούς το υλικό του Κόκκινου Στρατού. Αυτή η πρακτική που ομοιάζει περισσότερο σε σώμα ανταρτών ή πλήρωμα πειρατικού πλοίου παρά σε έναν τακτικό στρατό, επέτρεψε την αντιστάθμιση της τεράστιας έλλειψης υλικού που περιόριζε τη δυνατότητα διεξαγωγής επιχειρήσεων των φινλανδικών στρατευμάτων. Μάλιστα, αξίζει να σημειώσουμε πως η τακτική κατάληψης οχημάτων και υλικού και το δίκτυο αναδιανομής των φινλανδών ήταν τόσο αποτελεσματικά, που παραδόξως, οι φινλανδοί διέθεταν περισσότερο υλικό στη λήξη του πολέμου, παρά στην έναρξή του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστούν τα τεθωρακισμένα. Όπως αναφέρθηκε ήδη, κατά την έναρξη του πολέμου ο φινλανδικός στρατός διέθετε 32 τεθωρακισμένα, εκ των οποίων μάλιστα, μόλις δέκα ήταν επιχειρησιακώς έτοιμα. Μέχρι το τέλος του πολέμου, είχαν πετύχει την κατάληψη, την αναδιανομή και την χρήση 288 αρμάτων μάχης του Κόκκινου Στρατού. Παρόμοιο μοτίβο παρατηρήθηκε και σε άλλα όπλα και οπικά συστήματα όπως φορητά όπλα πεζικού και κανόνια πυροβολικού¹⁶⁶.

---

¹⁶⁴ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 133 & 207.

¹⁶⁵ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 94.

¹⁶⁶ Στο ίδιο, σσ. 123-124

3.3. Η σοβιετική επίθεση και η αναχαίτισή της

Η σοβιετική ηγεσία γνώριζε πως ο δρόμος για την επικράτηση εναντίον της Φινλανδίας θα διανοιγόταν μέσω μιας αποφασιστικής προέλασης από τον Ισθμό της Καρελίας. Για το λόγο αυτό, το εκστρατευτικό σώμα στο νοτιότερο άκρο του μετώπου, έλαβε τη μεγαλύτερη υποστήριξη υλικού και ανθρωπίνου δυναμικού. Η Έβδομη Στρατιά του Κόκκινου Στρατού, η οποία διέσπασε τη συνοριογραμμή στις 30 Νοεμβρίου 1939 και ξεκίνησε την προέλασή της, αποτελείτο από 120.000 άνδρες, 1.500 κανόνια πυροβολικού και 1.400 άρματα. Παράλληλα, περίπου 1.000 αεροπλάνα διατέθηκαν για υποστήριξη των χερσαίων επιχειρήσεων, ενώ αναγκαία ήταν και η ενίσχυση από τον ισχυρό σοβιετικό στόλο στη Βαλτική Θάλασσα. Απέναντι σε αυτή την πραγματική λαίλαπα, οι φινλανδοί παράταξαν υπό την ηγεσία του αντιστράτηγου Hugo Österman, 26.000 στρατιώτες με μόλις 71 κανόνια πυροβολικού και 29 αντιαρματικά όπλα¹⁶⁷.

Ως πρώτος στόχος της σοβιετικής επίθεσης στην Καρελία, ήταν η παραθαλάσσια πόλη Viipurii στο βορειοδυτικό άκρο της χερσονήσου. Κατόπιν κατάληψης της εν λόγω πόλης, η επίθεση στην Καρελία στόχευε σε συνέχιση της προέλασης κατα μήκος της νότιας Φινλανδίας, με τελικό στόχο το Ελσίνκι¹⁶⁸. Ξεπερνώντας το αρχικό σοκ της επιβλητικής σοβιετικής επέλασης, και παρά την έλλειψη πολεμικής εμπειρίας πολλών στρατιωτών, η φινλανδική ηγεσία αντιλήφθηκε ορθώς πως ήταν σκόπιμη μια αργή αλλά οργανωμένη υποχώρηση προς τα ενδότερα. Μέσω αυτής της ενέργειας, θα ήταν εφικτή η παρενόχληση και καθυστέρηση των σοβιετικών εμπροσθοφυλακών. Ταυτοχρόνως όμως, κερδήθηκε χρόνος για την εκκένωση των άμαχων πληθυσμών από την ευρύτερη περιοχή, ενώ συγκροτήθηκαν αποτελεσματικότερες αμυντικές θέσεις, σε σημεία όπου ήταν εφικτή η απότομη ανακοπή της προέλασης του Κόκκινου Στρατού, αναγκάζοντάς τον να επεκτείνει υπέρμετρα τις γραμμές ανεφοδιασμού όσο το δυνατόν περισσότερο. Πράγματι, μέχρι τις 6 Δεκεμβρίου η φινλανδική άμυνα είχε ολοκληρώσει επιτυχώς αυτό το εγχείρημα, και μάλιστα με ολιγάριθμες απώλειες. Ο Κόκκινος Στρατός, πέτυχε μερικές τακτικές επικρατήσεις και μικρές προελάσεις μονάχα στα ανατολικά της χερσονήσου, προς τον

---

¹⁶⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 63.

Philip Jowett & Brent Snodgrass, *Finland at War: 1939-1945*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2006, σ. 6.

¹⁶⁸ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 6.

ποταμό Tairale, στα παράλια της λίμνης Λάντογκα, δίνοντάς του ιδανικότερες θέσεις για προέλαση. Ήταν όμως φανερό πως το βάρος της προέλασης έπρεπε να στραφεί προς τα δυτικά¹⁶⁹.

Κατόπιν της πρώτης αποτυχίας για προσπέλαση της μεθορίου Viipurī – Tairale, η σοβιετική ηγεσία αναγκάστηκε να ανακαλέσει όλες τις απόπειρες προέλασης στις 8 Δεκεμβρίου, ώστε να πραγματοποιηθεί αναδιοργάνωση, ανεφοδιασμός και ενίσχυση με περαιτέρω άνδρες και υλικό. Αυτή ακριβώς η παύση χάρισε στους φινλανδούς τον πολυπόθητο χρόνο που απαιτούσε η επόμενη φάση της άμυνάς τους για ολοκληρωτική ανακοπή της επίθεσης¹⁷⁰. Αυτό έγινε φανερό μόλις λίγες μέρες αργότερα, όταν στις 15 Δεκεμβρίου ο Κόκκινος Στρατός πραγματοποίησε απόπειρα κάμψης της άμυνας στον Tairale. Παρά το γεγονός ότι προ της επίθεσης πραγματοποιήθηκε τρίωρος βομβαρδισμός και η προέλαση ενισχύθηκε ακόμα και με φλογοβόλα τεθωρακισμένα για εκκαθάριση οχυρών θέσεων, η εξουδετέρωση των αμυνόμενων ήταν αδύνατη. Μέσα από άρτια καμουφλαρισμένες θέσεις που αλληλουποστηρίζονταν με διασταυρούμενα πυρά πολυβόλων, και αντιαρματικά όπλα τα οποία άλλαζαν συνεχώς θέσεις μετά από κάθε βολή, οι φινλανδοί πέτυχαν την αναχαίτηση της προέλασης διασπώντας τα σοβιετικά στρατεύματα στα δύο, και οδηγώντας όσα άρματα δεν κατέστρεψαν να παγιδευτούν σε αντιαρματικούς χάνδακες¹⁷¹. Μέχρι τις 17 Δεκεμβρίου, η επίθεση εναντίον του Tairale είχε αποκρουσθεί και μάλιστα με αξιοσημείωτη επιτυχία¹⁷².

Στις 20 Δεκεμβρίου, κατόπιν αναδιοργάνωσης, ο Κόκκινος Στρατός πραγματοποίησε μία ακόμα επίθεση στοχεύοντας στην προέλαση προς το Viipurī, μέσω του τομέα Summa στα δυτικά του ισθμού¹⁷³. Πυρήνας της φινλανδικής άμυνας σε αυτή τη φάση της εκστρατείας, υπήρξαν τα οχυρά της γραμμής Mannerheim Sj5, Sj6 και Sj 4 το οποίο έμεινε γνωστό ως “Porpius”, λαμβάνοντας το όνομα του διοικητή του. Έχοντας ως στόχο τον έλεγχο του αμυντικού τομέα Lahde και της λίμνης Summajarvi, τα φαινομενικά «πρωτόγονα» οχυρά απέδειξαν την αξιοπιστία και τον ιδιοφυή σχεδιασμό της γραμμής Mannerheim, ανακόπτοντας τη σοβιετική επίθεση¹⁷⁴.

---

¹⁶⁹ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σσ. 64-65.

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σσ. 73-74.

¹⁷¹ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier: Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 38-39.

¹⁷² Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 116.

¹⁷³ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 83-85.

¹⁷⁴ Irincheev, *The Mannerheim Line 1920-39: Finnish Fortifications of the Winter War*, ό.π., σσ. 33-36· Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 84-85.

Το μένος των φινλανδών αμυνόμενων και η σωστή εργαλειοποίηση φυσικής και τεχνητής οχύρωσης, ανάγκασε το επιτελείο της ΕΣΣΔ να ανακαλέσει όλες τις επιθέσεις στις 20 Δεκεμβρίου, επισημοποιώντας την αποτυχία της ευρύτερης επίθεσης στο μέτωπο της Καρελίας. Ο Κόκκινος Στρατός, υποχρεώθηκε να λάβει αμυντικές θέσεις και να αναμείνει περαιτέρω ενισχύσεις και εντολές, τουλάχιστον για το πέρας του επόμενου μήνα. Παρά το γεγονός πως μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε μία σειρά από ανεπιτυχείς φινλανδικές αντεπιθέσεις –και συχνά με καταστροφικές απώλειες, όπως αυτές της 23^{ης} Δεκεμβρίου-, η εξαπόλυσή τους και μόνο, καθώς και η υποχρέωση των σοβιετικών στρατευμάτων να παραμείνουν σε θέση άμυνας, καταδεικνύει πως η πρωτοβουλία είχε περάσει στους φινλανδούς. Ως ένδειξη της υποτίμησης της φινλανδικής στρατιωτικής ικανότητας από το σοβιετικό επιτελείο, αξίζει να παραθέσουμε τα λόγια του κομισάριου Σεμγόνον διοικητή του 50^{ου} σώματος τυφεκιοφόρων που πολέμησε στην Καρελία, προς τον Voroshilov μήνες μετά τον πόλεμο: «*Στα στρατιωτικά μας γυμνάσια, φάνταζε απλό. Φτάσαμε στο Viipurin σε μόλις μια στιγμή, και με διάλειμμα για μεσημεριανό*»¹⁷⁵. Ενδεικτική σύγκριση και αξιοσημείωτη αντίθεση μαχητικού πνεύματος και αποφασιστικότητας, αποτελεί η αναφορά ενός απλού φινλανδού στρατιώτη προ του πολέμου, που γρήγορα υιοθετήθηκε από τα φινλανδικά στρατεύματα ως ένα ψυχρό αστέρι: «*Είμαστε τόσο λίγοι και εκείνοι είναι τόσο πολλοί. Που θα βρούμε το χώρο για να τους θάψουμε όλους;*»¹⁷⁶.

Ένα ανάλογο μοτίβο, το οποίο απάρτισε και αυτό κομμάτι του στρατιωτικού φιάσκου της ΕΣΣΔ στο Χειμερινό Πόλεμο, σημειώθηκε και στο μέτωπο της Λάντογκα – Καρελία. Ο Κόκκινος Στρατός, διέθεσε την Όγδοη Στρατιά, αποτελούμενη από 75.000 στρατιώτες με 150 άρματα μάχης, 500 κανόνια πυροβολικού και 100 αεροσκάφη ως υποστήριξη. Στόχος ήταν η διάσπαση ενός μετώπου 350 χιλιομέτρων, στο οποίο οι φινλανδοί αμυνόμενοι δε διέθεταν την παραμικρή τεχνητή οχύρωση, και ο διοικητής, υποστράτηγος Juho Heiskanen κλήθηκε να αξιοποιήσει όση γεωμορφολογική κάλυψη ήταν υπαρκτή. Στόχος του Κόκκινου Στρατού σε αυτό το μέτωπο, ήταν η διάτρηση της φινλανδικής άμυνας με σκοπό την σύμπτυξη του μετώπου σε μία γραμμή 90 χιλιομέτρων μεταξύ των πόλεων Joensuu και Sortavala. Κατόπιν, η Όγδοη στρατιά έπρεπε να πραγματοποιήσει εκτροπή πορείας προς τα νοτιοδυτικά, ώστε να προσβάλλει τη Γραμμή Mannerheim στα νότια της¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 17, 81, 84-85.

¹⁷⁶ Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 175.

¹⁷⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 87-88.

Όπως συνέβη και στο νοτιότερο τομέα, κατά τις πρώτες μέρες της εκστρατείας ο Κόκκινος Στρατός πραγματοποίησε σχετικά εύκολα την προέλασή του βασιζόμενος στο ξεκάθαρο αριθμητικό του πλεονέκτημα και στο σοκ που προκλήθηκε στους φινλανδούς στρατιώτες¹⁷⁸. Ελλείπει πυκνού οδικού δικτύου, στόχοι προτεραιότητας ορίστηκαν σταυροδρόμια ή χωριά που περιβάλλαν αυτά. Στον τομέα Λάντογκα – Καρελία, ένα εκ' των σημαντικότερων ήταν το χωριό Suojärvi¹⁷⁹. Μέχρι τις 2 Δεκεμβρίου, και έχοντας την προαναφερθείσα επαρκή ορμή και ισχύ, τα σοβιετικά στρατεύματα κατέλαβαν το Suojärvi άνευ μεγάλων δυσκολιών. Η εξέλιξη αυτή, θορύβησε τους αμυνόμενους, οι οποίοι πραγματοποίησαν απόπειρα ανακατάληψης μέσω αντεπίθεσης. Η αποφασιστική απόκρουση της αντεπίθεσης από τους σοβιετικούς, είχε ως αποτέλεσμα την πλήρως άτακτη υποχώρηση των φινλανδικών στρατευμάτων, με πολλούς στρατιώτες, μέσα στο χάος και τον τρόμο της υποχώρησης να εγκαταλείπουν τις αρχικές προκαθορισμένες αμυντικές θέσεις από τις οποίες επιτέθηκαν. Ο Γενικός Διοικητής Mannerheim, έκρινε πως η πράξη αυτή έθετε σε κίνδυνο ολόκληρη την αμυντική προσπάθεια, και επομένως προχώρησε στην αντικατάσταση του Heiskanen από τον υποστράτηγο Hägglund στις 4 Δεκεμβρίου¹⁸⁰.

Παράλληλα, κατά το πέρας των επόμενων ημερών, η φινλανδική άμυνα οργανώθηκε πίσω από την όχθη του ποταμού Kollaa, αξιοποιώντας τον ως φυσικό φράγμα. Λόγω της έλλειψης ανθρωπίνου δυναμικού, ορισμένα απροσπέλαστα σημεία δεν επανδρώθηκαν καν, με το βάρος να ρίχνεται σε περάσματα που κρίθηκε ότι θα αξιοποιήσουν οι σοβιετικοί για τη διάσπαση της γραμμής, και δη, νοτιότερα προς το χωριό Kitila. Ως τελευταίο σημείο άμυνας ορίστηκε το χωριό Loimola. Η στρατηγική του σημασία, έγκειτο στο γεγονός πως το χωριό ήταν ανεπτυγμένο γύρω από σταυροδρόμι. Όπως τονίσαμε ήδη, η σημασία των ελάχιστων δρόμων ήταν ύψιστη, και επομένως, η κατάρρευση της άμυνας σε αυτό το χωριό θα προκαλούσε την κατάρρευση όλου του μετώπου της Λάντογκα. Αρχής γενομένης από την 8^η Δεκεμβρίου, ο Κόκκινος Στρατός πραγματοποίησε επιθετικές ενέργειες για τη διάσπαση της άμυνας στον ποταμό Kollaa. Παρά τις μεγάλες ελλείψεις και τα κενά στην άμυνα, οι φινλανδοί κατάφεραν να προβάλλουν σθεναρή και αποτελεσματική αντίσταση, ανακόπτοντας όλες τις διαδοχικές επιθέσεις. Αξιοσημείωτο δε είναι το γεγονός, πως στις 12 Δεκεμβρίου οι αμυνόμενοι μπόρεσαν να εντοπίσουν σωστά δύο σοβιετικά

---

¹⁷⁸ Jowett & Snodgrass, *Finland at War: 1939-1945*, ό.π., σσ. 6-7.

¹⁷⁹ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 98.

¹⁸⁰ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 89.

τάγματα πεζικού που πραγματοποίησαν απόπειρα περικύκλωσης, και κατάφεραν να τα ανακόψουν δύο μέρες αργότερα. Την ίδια μέρα, μια εξαιρετικά παράτολμη και απροσδόκητη ενέργεια, υπερτόνισε την τακτική ικανότητα των φινλανδικών στρατευμάτων. Οι αμυνόμενοι πραγματοποίησαν αντεπίθεση, διασχίζοντας το ποτάμι αιφνιδιάζοντας τα σοβιετικά στρατεύματα. Κατά το πέρας αυτής της συμπλοκής, οι φινλανδοί εξουδετέρωσαν πέντε άρματα μάχης και κυρίευσαν υλικό, μεταξύ αυτού δύο πολύτιμα αντιαρματικά όπλα και τρία πολυβόλα. Παράλληλα, μία ακόμη απόπειρα περικύκλωσης εντοπίστηκε και ανακόπηκε μέχρι τις 17 Δεκεμβρίου¹⁸¹.

Τρεις ημέρες αργότερα, οι φινλανδοί πραγματοποίησαν μία σειρά αντεπιθέσεων. Ωστόσο, η εξάντληση από τις πολήμερες μάχες και η κατακόρυφη πτώση της θερμοκρασίας στους -20 βαθμούς κελσίου, έπληξαν σημαντικά την αποτελεσματικότητά τους, αναγκάζοντάς τους να υποχωρήσουν στις αρχικές τους θέσεις. Σε κάθε περίπτωση, οι σοβιετικές επιθέσεις είχαν απωθηθεί με επιτυχία, προκαλώντας και σε αυτό το μέτωπο την ανακοπή της προέλασης. Η ανακοπή αυτή καθώς και η αναδιοργάνωση των σοβιετικών στρατευμάτων ήταν αναγκαία, κατόπιν των διαδοχικών αποτυχιών και των βαρύτατων απωλειών, με πολλές από αυτές να προξενούνται από κρυοπαγήματα¹⁸².

Σε αυτό το σημείο της ανάλυσης του Χειμερινού Πολέμου, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε έναν από τους πιο περιβόητους πρωταγωνιστές της πρώτης γραμμής αυτής της σύρραξης. Στο μέτωπο βόρεια της Λάντογκα, ένας νεαρός φινλανδός έμελλε να εξελιχθεί σε εθνικό σύμβολο, καθώς και σε πραγματικό μύθο της στρατιωτικής ιστορίας. Ο λόγος, για τον δεκανέα και ελεύθερο σκοπευτή Simo Häyhä, που έγινε ευρύτερα γνωστός με το παρατσούκλι «Λευκός Θάνατος»¹⁸³. Αξίζει δε να αναφέρουμε, πως ο εν λόγω χαρακτηρισμός, φαίνεται πως αρχικά αποδόθηκε τόσο από τα φινλανδικά όσο και τα σοβιετικά στρατεύματα στον τραχύ φινλανδικό χειμώνα¹⁸⁴. Παράλληλα, άλλες αναφορές τονίζουν πως επρόκειτο για ορολογία που αφορούσε τους φινλανδούς ελεύθερους σκοπευτές εν' γένει, προτού ταυτιστεί αποκλειστικά με τον Simo Häyhä¹⁸⁵. Σε κάθε περίπτωση, ο τελευταίος, σύμφωνα με πολυάριθμες μαρτυρίες και καταγραφές, συνιστά

---

¹⁸¹ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 92.

Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 90-93.

Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 42.

¹⁸² Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 93-94.

¹⁸³ Στο ίδιο, σ. 94.

¹⁸⁴ Irincheev, *The Mannerheim Line 1920-39, Finnish Fortifications of the Winter War*, ό.π., σ. 60.

¹⁸⁵ Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 94.

τον πιο επιτυχημένο ελεύθερο σκοπευτή στην ιστορία, με 542 επιβεβαιωμένα θύματα –τα 505 εξ' αυτών ως ελεύθερος σκοπευτής-. Το νούμερο είναι πράγματι εξωπραγματικό, όμως αυτό που συμβάλλει στην περαιτέρω μυθοποίησή του, είναι συνδυασμός του χρονικού διαστήματος στο οποίο έδρασε και της τεχνικής του. Ο «Λευκός Θάνατος», έδρασε μέχρι τον σοβαρό τραυματισμό του στις 7 Μαρτίου, που τον απομάκρυνε από το πεδίο της μάχης. Όσον αφορά την τεχνική του, η αντισυμβατικότητα της, εντοπίζεται στο ότι ο Häyhä δεν χρησιμοποιούσε ειδικά διαμορφωμένο τυφέκιο σκοπευτή με τηλεσκοπική διόπτρα. Αντιθέτως, χρησιμοποιούσε τα εργοστασιακά στόχαστρα του όπλου ώστε να αποφεύγει την ανάκλαση του φωτός που δημιουργούσε συνήθως η τηλεσκοπική διόπτρα, ενώ παράλληλα η ίδια πρακτική του επέτρεπε να διατηρεί χαμηλά το κεφάλι του, σχηματίζοντας μικρότερο στόχο σε πιθανές απαντήσεις εχθρικών πυρών¹⁸⁶. Οι φινλανδοί ελεύθεροι σκοπευτές αποτέλεσαν ένα πραγματικό «αγκάθι» στο πλευρό του Κόκκινου Στρατού κατά το πέρας του πολέμου, ωστόσο κρίνεται πως ο «Λευκός Θάνατος» απαιτούσε ειδική μνεία καθώς αναδείχθηκε σε εθνικό σύμβολο¹⁸⁷.

Οι σοβιετικές επιθέσεις στα κεντρικά –και βορειότερα- της χώρας, προκάλεσαν μια άλλης φύσης αιφνιδιασμό στο φινλανδικό επιτελείο. Πράγματι ο ίδιος ο πόλεμος εν γένει, ήταν κάτι που φάνταζε απίθανο για τους φινλανδούς κατά τις παραμονές του. Ωστόσο, η πιθανότητα του να επιτεθεί ο Κόκκινος Στρατός σε ολόκληρη την μεθόριο, και δη προς τον βορρά, έμοιαζε μακρινή για στρατηγικούς λόγους. Αυτό αποδόθηκε στο ότι η σοβιετοφινλανδική μεθόριος στις εν λόγω εκτάσεις καλύπτεται από πυκνά και αχανή δάση τα οποία παραμένουν παγωμένα κατά τους χειμερινούς μήνες ενώ ταυτόχρονα η οδική κάλυψη είναι από ελάχιστη έως ανύπαρκτη. Μάλιστα –όπως έχει ήδη αναλυθεί- για τους λόγους αυτούς δεν πραγματοποιήθηκαν οχυρωματικά έργα στο μεγαλύτερο κομμάτι της συνοριογραμμής¹⁸⁸. Σε κάθε περίπτωση, μια επιβλητική σοβιετική επίθεση πραγματοποιήθηκε στα κεντρικά/κεντροβόρεια σύνορα, στοχεύοντας στην διχοτόμηση της Φινλανδίας κατά μήκος, από τα σύνορα έως την πόλη Oulu στον Βοθνιακό Κόλπο¹⁸⁹.

Ως πρώτο στρατηγικό σημείο κατάληψης για την Ένατη Στρατιά του Κόκκινου Στρατού, τέθηκε το χωριό Suomussalmi, λόγω της ιδανικής του θέσης, και υπαρκτού οδικού δικτύου για την πραγματοποίηση της επόμενης εφόρμησης προς το Oulu¹⁹⁰. Η κατάληψη του Suomussalmi,

---

¹⁸⁶ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 94.

¹⁸⁷ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 36.

¹⁸⁸ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σσ. 127-128.

¹⁸⁹ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 6.

¹⁹⁰ Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, ό.π., σ. 545.

ολοκληρώθηκε επιτυχώς μέχρι τις 7 Δεκεμβρίου. Η φαινομενική καθυστέρηση της επικράτησης του Κόκκινου Στρατού, δεν αποδίδεται τόσο σε σθεναρή αντίσταση, όπως αυτή που παρατηρήθηκε στην νοτιοανατολική Φινλανδία. Αντιθέτως, ήταν η προαναφερθείσα έλλειψη οδικού δικτύου και απροσπέλαστων δασικών εκτάσεων, σε συνδυασμό με τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, που καθυστέρησαν σημαντικά τις προελάσεις. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, η αντίσταση που προέβαλλαν οι φινλανδοί ήταν σκοπίμως ελαφριά, καθώς επιχειρούσαν να αναδιοργανωθούν στα ενδότερα της Φινλανδίας. Επομένως, η πρώτη βδομάδα των συρράξεων, συχνά παρουσίασε περιπτώσεις όπου τα σοβιετικά στρατεύματα κύκλωναν και έπλητταν φινλανδικές θέσεις που είχαν ήδη εγκαταλειφθεί, ενώ αργά αλλά σταθερά, επιμηκύναν υπέρμετρα τις οδούς ανεφοδιασμού τους. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι φινλανδοί πυρπόλησαν το Suomussalmi προ της εγκατάλειψής τους, άρχισε να δημιουργεί προβλήματα ελλείψεως και αποστέρισης ορμής στον Κόκκινο Στρατό ¹⁹¹.

Αρχής γενομένης από τη 12^η Δεκεμβρίου, τα φινλανδικά στρατεύματα πραγματοποίησαν αντεπιθέσεις οι οποίες στόχευαν στην ανακατάληψη του Suomussalmi. Εντός των δύο πρώτων ημερών, οι αντεπιθέσεις πέτυχαν την σχεδόν ολοκληρωτική περικύκλωση του χωριού. Μέχρι και το τέλος του μήνα, σφοδρότατες συγκρούσεις πραγματοποιήθηκαν στην ευρύτερη περιοχή γύρω από το χωριό, με τους φινλανδούς να προσπαθούν διαρκώς την εξουδετέρωση της άμυνας, τόσο με επιθέσεις προς το χωριό, όσο και με ασφυκτικούς περικυκλοτικούς κλοιούς κάθε οδικής οδού, αποστερώντας από τα σοβιετικά στρατεύματα υλικό και εφόδια. Στην εξάντληση και την αποδυνάμωση των σοβιετικών στρατευμάτων, συνέβαλλαν καθοριστικά και οι ακραίες καιρικές συνθήκες, καταρρακώνοντας το ηθικό τους και καθιστώντας κάθε προσπάθεια ρήξης του κλοιού αναποτελεσματική. Για τους λόγους αυτούς, και για την αποφυγή της ολοκληρωτικής καταστροφής του ήδη σοβαρά πληγέντος συντάγματος που στελέχωνε την άμυνα, το σοβιετικό επιτελείο διέταξε την ταχεία εγκατάλειψη της θέσης στις 27 Δεκεμβρίου, ένα εγχείρημα που πραγματοποιήθηκε μέχρι και 30^η Δεκέμβρη και δίχως ιδιαίτερη οργάνωση¹⁹².

Παρόμοια επιχειρησιακά μοτίβα, χαρακτήρισαν και τις συγκρούσεις στο βορειότερο άκρο της Φινλανδίας, στη Λαπωνία, όπου επιχείρησε η 14^η Σοβιετική Στρατιά. Κομβικός στόχος των σοβιετικών επιθέσεων αποτέλεσε το Petsamo, το μόνο αρκτικό λιμάνι στη Φινλανδία, στη

---

¹⁹¹ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 130-131.

¹⁹² Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 44-46.

Θάλασσα του Μπάρεντζ. Οι σοβιετικές επιθέσεις, στερήθηκαν της αποτελεσματικότητας από την έλλειψη επαρκούς οδικού δικτύου, και τις αφιλόξενες συνθήκες του Αρκτικού Κύκλου με τις χαμηλότερες θερμοκρασίες και το ελάχιστο φως –πιο πολύ ημίφως- του πολικού χειμώνα. Τις συνθήκες αυτές, εργαλειοποίησαν αριστοτεχνικά οι φινλανδοί παρά το γεγονός ότι αιφνιδιάστηκαν όταν διαπίστωσαν ότι η Λαπωνία δέχθηκε επίθεση από ολόκληρες μεραρχίες με τεθωρακισμένα, αφού το περιβάλλον δεν ευνοούσε μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις. Το προαναφερθέν τραχύ περιβάλλον, γρήγορα έπληξε την επιχειρησιακή ικανότητα του Κόκκινου Στρατού με τις θερμοκρασίες να αγγίζουν τους -40 βαθμούς κελσίου και την απουσία ηλιακού φωτός να ευνοεί τις φινλανδικές παρενοχλήσεις και αντεπιθέσεις. Οι εν λόγω αντεπιθέσεις βασίστηκαν κατά κύριο λόγο στην τακτική “Motti” που έχει αναλυθεί παραπάνω. Στόχος των φινλανδών αποτέλεσε η παράλυση του Κόκκινου Στρατού στα ενδότερα της Λαπωνίας και δη παγωμένα δάση, καθώς δεν πίστευαν πως διέθεταν επαρκή ισχύ για την άμυνα του Petsamo¹⁹³.

Μέχρι τη 15^η Δεκεμβρίου, η 14^η σοβιετική στρατιά είχε πραγματοποιήσει αργή αλλά σταθερή πρόοδο. Το φινλανδικό επιτελείο, έκρινε πως είχε φτάσει η κατάλληλη στιγμή για αντεπίθεση και στον εν λόγω τομέα της Λαπωνίας, με την εξάντληση των σοβιετικών και τις υπερτεταμένες γραμμές ανεφοδιασμού να αντισταθμίζουν τις φινλανδικές ελλείψεις. Οι αντεπιθέσεις προσανατολίστηκαν έξω από το Kemijarvi, και δη στην οδική αρτηρία προς το Pelkosenniemi, όπου οι σοβιετικοί είχαν πετύχει την βαθύτερη προέλασή τους¹⁹⁴. Η αντεπίθεση, εξαπολύθηκε στις 18 Δεκεμβρίου και χαρακτηρίστηκε από ταχύτατες εξελίξεις. Σε πρώτη φάση, φάνηκε πως οι σοβιετικοί ήταν σε θέση να ανακόψουν την επίθεση, ανακόπτοντας την ορμή της. Ωστόσο, ένα φινλανδικό τάγμα κατάφερε να κινηθεί στα νότια της σοβιετικής θέσης, φτάνοντας μόλις 100 μέτρα μακριά της πριν πραγματοποιήσει την επίθεσή του. Η τελευταία, κατάφερε αποτελεσματικό πλήγμα στο σοβιετικού πυροβολικό και την γραμμή ανεφοδιασμού, αναγκάζοντας το σοβιετικό προσωπικό που στελέχωνε την περιοχή σε άτακτη υποχώρηση. Επομένως, η αντεπίθεση στέφτηκε με επιτυχία, αποτελώντας δε μία «πύρρειο» τακτική νίκη για τους φινλανδούς: Παρά την επικράτηση τους, και την κατάληψη πολύτιμου υλικού, μεταξύ του

---

¹⁹³ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 170-171.

Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 37.

Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σσ. 88-89.

¹⁹⁴ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σσ. 173-177.

Zaloga, ό.π., σ. 37.

οποίου περιλαμβάνονταν 16 οχήματα και δύο αντιαρματικά όπλα, η σύγκρουση συνιστά μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις του πολέμου όπου οι φινλανδικές απώλειες ξεπέρασαν τις σοβιετικές, με 250 νεκρούς έναντι 90. Το νούμερο αυτό, φαντάζει ακόμη μελανότερο αν το εξετάσουμε υπό το πρίσμα της ήδη συντριπτικής αριθμητικής πλειοψηφίας του Κόκκινου Στρατού¹⁹⁵.

Οι περισσότερες συμπλοκές στη Λαπωνία, παρουσίασαν παρόμοια εξέλιξη. Μεγάλης κλίμακας συγκρούσεις ήταν από σπάνιες έως ανύπαρκτες, λόγω του θεάτρου επιχειρήσεων¹⁹⁶. Ακόμα και το Petsamo, εγκαταλείφθηκε από τους φινλανδούς, αναγνωρίζοντας την αδυναμία τους να το υπερασπιστούν, και αποτρέποντας μια αιματηρή και δαπανηρή σε υλικό πολιορκία. Μέχρι το τέλος του Ιανουαρίου του 1940, η σοβιετική προέλαση είχε ανακοπεί πλήρως¹⁹⁷. Οι ακραίες συνθήκες και η τακτική δεινότητα των φινλανδών, πραγματικά κατακερμάτισαν το σοβιετικό ηθικό, και υποχρέωσαν μεγάλους σχηματισμούς να παραμείνουν παγιδευμένοι εντός των Motti, ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε σε κάθε μέτωπο του πολέμου. Ωστόσο, η τραγική αυτή κατάσταση μεγιστοποιήθηκε από τις περιβαλλοντικές συνθήκες που εξαθλίωσαν τις συνθήκες διαβίωσης των σοβιετικών μονάδων¹⁹⁸.

---

¹⁹⁵ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σσ. 173-178.

¹⁹⁶ William R. Trotter, *The Winter War: The Russo-Finnish War of 1939-40*, Aurum Press, Λονδίνο 2002, σσ. 171-174.

¹⁹⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 185.

¹⁹⁸ William R. Trotter, ό.π., σσ. 171-174.

3.4. Αποτίμηση της πρώτης φάσης του Χειμερινού Πολέμου (Νοέμβριος 1939 – Ιανουάριος 1940)

Μέχρι τις αρχές του Ιανουαρίου του 1940, ο φινλανδικός στρατός πέτυχε την πλήρη αναχαίτηση των σοβιετικών επιθέσεων σε όλα τα μέτωπα. Η κατάσταση για τα σοβιετικά στρατεύματα ήταν αποκαρδιωτική, με τις υψηλότερες απώλειες σε άνδρες και υλικό και το κατακερματισμένο ηθικό να αποτρέπουν οποιαδήποτε βλέψη συνέχισης της επίθεσης, τουλάχιστον βάσει του ιδίου επιχειρησιακού δόγματος και στόχων. Ήταν φανερό πως έπρεπε να πραγματοποιηθεί μια γενικότερη αναδιοργάνωση και επανασχεδιασμός των επιχειρησιακών σχεδίων και στόχων για να επέλθει η επικράτηση εναντίον των φινλανδών¹⁹⁹. Σημαντικό πλεονέκτημα για τους τελευταίους, αποτέλεσε η πολύτιμη στρατιωτική εμπειρία που διέθετε η πλειοψηφία του στρατιωτικού επιτελείου της Φινλανδίας, και όχι μόνο ο παλαιάμαχος και καταξιωμένος Mannerheim. Η αφρόκρεμα των αξιωματικών, αποτελείτο από βετεράνους των σωμάτων “Jäger”, καθώς το σύνολο των επικεφαλής του εκάστοτε επιχειρησιακού τομέα, αλλά και η πλειοψηφία των κατώτατων αξιωματικών, είχαν ξεκινήσει τη στρατιωτική τους θητεία στα εν λόγω σώματα. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι αξιωματικοί αυτοί στάθηκαν ικανοί να αναπροσαρμόσουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στην σύγχρονη πραγματικότητα του ιστορικού παρόντος του Χειμερινού Πολέμου²⁰⁰. Αξίζει επίσης να αναφέρουμε, πως παρά την έλλειψη πολεμικής εμπειρίας των περισσότερων στρατιωτών, μία μεγάλη μερίδα εξ’ αυτών – περί τις 100.000- διέθετε εμπειρία με όπλα και οπλικά συστήματα, έχοντας υπηρετήσει στην Εθνοφρουρά κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου²⁰¹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστά και ο διαβόητος ελεύθερος σκοπευτής Simo Häyhä²⁰². Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμη μια αναφορά στη σημαντική συμβολή του αμάχου πληθυσμού, καθώς γυναίκες και παιδιά κατά το πέρας του πολέμου ενίσχυσαν την πολεμική προσπάθεια συγκεντρώνοντας και διανέμοντας υλικό. Ειδική μνεία δε, πρέπει να αποδοθεί, στην αποτελούμενη εξ’ ολοκλήρου από γυναίκες εθελοντική ομάδα, Lotta Svärd. Ως άοπλο τμήμα της

---

¹⁹⁹ Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, ό.π., σ. 547-548· Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σσ. 37-38·

Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 59.

²⁰⁰ Nénye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 70, 89, 91, 96, 110, 128, 131, 147, 172.

²⁰¹ Tuunainen, *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, ό.π., σ. 3.

²⁰² Nénye, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 184.

εθνοφρουράς και με το εντυπωσιακό ανθρώπινο δυναμικό 80.000 – 100.000 μελών, η ομάδα αυτή έδρασε στελεχώνοντας υγειονομικές θέσεις και πόστα αεροπορικής παρατήρησης για την αεράμυνα και την αεροπορία, συμβάλλοντας με έναν πολύ ιδιαίτερο τρόπο στην εκστρατεία και αποδεσμεύοντας ταυτοχρόνως περισσότερους άνδρες για στελέχωση μαχίμων θέσεων²⁰³.

Ως τελική τακτική έκφραση της αποτελεσματικότητας του, το φινλανδικό δόγμα επιχειρήσεων, και γενικότερης διεξαγωγής πολέμου, ομοιάζει περισσότερο με διεξαγωγή ανταρτοπολέμου, παρά με επιχειρήσεις τακτικού στρατού. Πυρήνας του δόγματος, αποτέλεσε η ευρύτερη αξιολόγηση των συνθηκών που αποτυπώθηκε συνολικά στα “Motti”²⁰⁴. Ως αποτέλεσμα, υπήρξαν περιπτώσεις που ακόμη και ολόκληρα σοβιετικά στρατεύματα παγιδεύτηκαν και αποκόπηκαν. Η ακινητοποίηση τόσο μεγάλων σχηματισμών έπληξε σημαντικά τις ικανότητες του Κόκκινου Στρατού, ωστόσο το αριθμητικό πλεόνασμά των παγιδευμένων μονάδων καθιστούσε ταυτοχρόνως το εγχείρημα της ολοκληρωτικής εξουδετέρωσής τους φαινομενικά αδύνατο²⁰⁵.

Σε κάθε περίπτωση, οι γενικότερες συνθήκες στάθηκαν ιδανικές για την βίαιη αυτή ανακοπή της επίθεσης, και δη ο τραχύς χειμώνας και η πείνα. Ταυτοχρόνως, οι μακροσκελείς γραμμές ανεφοδιασμού του Κόκκινου Στρατού, όντας διαρκώς ευάλωτες και εκτεθειμένες, αποστέρησαν την αποτελεσματικότητα στον τελευταίο. Οι χαμηλότερες θερμοκρασίες και οι συνεχείς χιονοπτώσεις, πέραν του γεγονότος ότι ακινητοποιούσαν τα οχήματα, είχαν ως αποτέλεσμα την σταθερή και προοδευτική εξάντληση των στρατευμάτων, οδηγώντας ακόμη και στο θάνατο. Κατά το πέρας των επιχειρήσεων, η πείνα και τα κρυοπαγήματα έπληξαν και τα δύο στρατόπεδα, κυρίως όμως το σοβιετικό, λόγω των προαναφερθέντων συνθηκών²⁰⁶. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφέρουμε ένα από τα τραγικότερα περιστατικά του πολέμου, το οποίο όμως σε μεγάλο βαθμό, συνιστά το απόσταγμα της βιαιότητας του Χειμερινού Πολέμου: Στις 10 Δεκεμβρίου, στο χωριό Tolvajärvi στο μέτωπο βόρεια της λίμνης Λάντογκα, το σοβιετικό 718^ο σύνταγμα τυφεκιοφόρων, κατόπιν μιας πενταήμερης ασταμάτητης πορείας, διατάχθηκε να επιτεθεί περιμετρικά των φινλανδικών θέσεων, στερώντας του την ανάπαυση. Παρά την αρχική επιτυχία,

---

²⁰³ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 53· Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σσ. 18, 26.

²⁰⁴ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 9-10· Jowett & Snodgrass, ό.π., σσ. 42-44.

²⁰⁵ Nénye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 58.

²⁰⁶ Campbell, ό.π., σ. 75·

Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, ό.π., σ. 545.

τα σοβιετικά στρατεύματα σταμάτησαν την επίθεση μόλις αντίκρυσαν τις κουζίνες πεδίου που είχαν εγκαταλείψει οι φινλανδοί. Λόγω της εξάντλησης, έσπευσαν ατάκτως να τραφούν, κάτι που επέτρεψε στους φινλανδούς να αντεπιτεθούν με μεγάλη επιτυχία. Η τραγική λεπτομέρεια, συναντάται στο γεγονός ότι πολυάριθμοι στρατιώτες του 718^{ου} συντάγματος, βρέθηκαν νεκροί με υπολείμματα βραστών λουκάνικων στα στόματα και στα χέρια τους, εξ' ου και η επιβίωση αυτού του μακάβριου περιστατικού στην ιστορία ως «Ο πόλεμος των λουκάνικων»²⁰⁷.

---

²⁰⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 116· Thompson, *The Suomi Submachine Gun*, ό.π., σσ. 44-46

3.5. Ο πόλεμος μακριά από την πρώτη γραμμή και οι διπλωματικές εξελίξεις

Το ξέσπασμα και η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου, προκάλεσαν ταχύτατα την έκκληση της διεθνούς κοινής γνώμης. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, το φαινόμενο αυτό βασίστηκε κυρίως στο γεγονός πως αυτή η σύρραξη, αποτελούσε πράγματι μία περίπτωση «Δαβίδ εναντίον Γολιάθ»²⁰⁸. Ο πόλεμος στους διεθνείς κύκλους προκάλεσε κύμα θαυμασμού προς τη Φινλανδία, λαμβάνοντας χαρακτήρα πολέμου εθνικής άμυνας, γεγονός που αποδεικνύεται περίτρανα και από τον σχολιασμό του Helmut Liebkecht, γιο του ιδρυτή του Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος, εξόριστο πλέον στη Μόσχα. Πιο συγκεκριμένα, ο Liebkecht επισήμανε ότι ήταν θεμιτή η διεξαγωγή ενός πολέμου που στόχευε στην παγκόσμια επανάσταση, όμως στη συγκεκριμένη περίπτωση ο Στάλιν θα προκαλούσε την απομόνωση της ΕΣΣΔ, χρησιμοποιώντας μεθόδους που ομοιάζουν περισσότερο την πολιτική του Αδόλφου Χίτλερ. Πράγματι, η διεξαγωγή ενός βίαιου πολέμου που λάμβανε επεκτατικό χαρακτήρα, ήταν πρωτοφανής, παρά το γεγονός ότι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ξεσπάσει ήδη στην Ευρώπη²⁰⁹. Παρά το γεγονός αυτό, η ύπαρξη πολιτικών σχολιασμών ήταν αναμενόμενη, ιδιαίτερα από κράτη τα οποία προ του ξεσπάσματος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, έτρεφαν ανησυχίες τόσο για την ταχέως αναπτυσσόμενη ΕΣΣΔ όσο και για την υπέρμετρη αύξηση της ισχύος της Ναζιστικής Γερμανίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστά το κάτωθι απόσπασμα από ομιλία του Ουίνστον Τσώρτσιλ (λίγους μήνες πριν αρχίσει τη θητεία του ως πρωθυπουργός), στις 20 Ιανουαρίου 1940: *«Μόνο η Φινλανδία – εξαίσιος, μάλλον, μεγαλειωδώς – η Φινλανδία δείχνει τι μπορούν να κάνουν οι ελεύθεροι άνθρωποι. Αυτή η προσφορά της Φινλανδίας στην ανθρωπότητα είναι υπέροχη (...) Όλοι μπορούν να δουν πως ο κομμουνισμός σαπίζει την καρδιά ενός έθνους, πως το κάνει άθλιο και πεινασμένο σε καιρούς ειρήνης...»*²¹⁰.

Ωστόσο, ο πολιτικά φορτισμένος τόνος, δεν συνιστούσε απλώς πολιτικό σχολιασμό, αλλά συνδέεται άμεσα με τις παρασκηνιακές εξελίξεις του παγκόσμιου γίνεσθαι της εποχής. Για την καλύτερη κατανόηση αυτού του παρασκηνίου, κρίνεται αναγκαία η ανάλυσή του εκ' των έσω, μέσω των πρωταγωνιστών του, και παράλληλα μέσω της διεθνούς αντίδρασης. Κατόπιν της ανακοπής της σοβιετικής επίθεσης, η Φινλανδία έσπευσε να διασφαλίσει όσα είχε κερδίσει, δια

²⁰⁸ Manninen, "The winter war in global perspective", ό.π., σ. 81.

²⁰⁹ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σ. 1097.

²¹⁰ Nénye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 189.

της διπλωματικής οδού. Στόχος ήταν η προσέλκυση της Σουηδίας στον πόλεμο, η επέμβαση δυτικών δυνάμεων μέσω παροχής εθελοντών και υλικού, και φυσικά η διάνοιξη διπλωματικών διαύλων με την ΕΣΣΔ. Το τελευταίο εγχείρημα, προσέκρουσε άμεσα στην αδιάλλακτη πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης. Δηλώθηκε ρητώς, πως η ΕΣΣΔ ήταν σε θέση να διαπραγματευτεί μόνο αν γινόταν αντιληπτό ότι οι διεκδικήσεις της δεν θα περιορίζονταν σε αυτές του φθινοπώρου του 1939. Μοναδική εξαίρεση συνιστούν οι νήσοι Aaland, τις οποίες δε σκόπευαν να διεκδικήσουν για να μην προκληθεί διατάραξη της ισχύος στην δυτική Βαλτική και δη μεταξύ της Σουηδίας και της ναζιστικής Γερμανίας²¹¹. Η Φινλανδία με τη σειρά της τόνισε, πως ήταν πρόθυμη να πραγματοποιήσει παραχωρήσεις, και δη τις εκτάσεις πλησίον του Λένινγκραντ, μόνο εάν λάμβανε ισάριθμες σε μέγεθος εκτάσεις ως αντιστάθμισμα²¹².

Οι απόπειρες σύναψης συμμαχίας με τη Σουηδία, αποδείχτηκαν άκαρπες²¹³. Ωστόσο, ήταν πλέον εφικτή η μεταφορά υλικού και ανθρωπίνου δυναμικού μέσω της σουηδοφινλανδικής μεθορίου. Στις αρχές του Ιανουαρίου όμως, η υποστήριξη από τη Δύση, είχε περισσότερο χαρακτήρα ηθικής συμπαράστασης, παρά πραγματικών παροχών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστά μία αναφορά της εφημερίδας Washington Post, όπου επισημάνθηκε πως οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να προσφέρουν περισσότερα από ένα χειροκρότημα. Εξαίρεση συνιστά η χρηματική βοήθεια 2.500.000 δολαρίων από τις ΗΠΑ, που είχε εγκριθεί ήδη από τις 10 Δεκεμβρίου, καθώς και η προοδευτική έλευση εθελοντών από τη Σουηδία, τη Δανία και την Ουγγαρία. Παρά ταύτα, οι άνδρες αυτοί ήταν ανεκπαιδευτοι, και επομένως δεν ήταν εφικτή η άμεση κινητοποίηση και αξιοποίησή τους²¹⁴. Ο φόβος περι επιπλέον διαταραχής της εύθραυστης παγκόσμιας πραγματικότητας, σε μεγάλο βαθμό παρέλυσε κάθε βλέψη μεγαλύτερης παρέμβασης. Αξίζει δε να αναφέρουμε, πως η ναζιστική Γερμανία, την αντίδραση της οποίας υπολόγιζε η ΕΣΣΔ, περιορίστηκε μόνο στην πώληση υλικού προς τη Φινλανδία. Ωστόσο, ήδη από τις 25 Ιανουαρίου, η πρεσβεία της Γερμανίας στη Μόσχα ανέφερε στην ηγεσία της ΕΣΣΔ πως η σύρραξη είχε αρχίσει να στερεί πολύτιμες πρώτες ύλες από την γερμανική οικονομία και βιομηχανία²¹⁵.

---

²¹¹ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σ. 1091.

²¹² Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 188.

²¹³ Rentola, ό.π., σ. 1091.

²¹⁴ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σσ. 192-193.

²¹⁵ Rentola, ό.π., σ. 1097.

Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 17.

Η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου, αναπόφευκτα ενδυνάμωσε τις αντισοβιετικές τάσεις εντός των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ο προαναφερθείς φόβος όμως, ήταν κάτι που έπληττε και τη δική τους ικανότητα για δράση, τουλάχιστον σε επίσημο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, οι δράσεις πέραν των εκδηλώσεων συμπαράστασης αρχικώς περιορίστηκαν μόνο σε ανάπτυξη θεωριών για πιθανή επέμβαση, και κατασκοπευτική δράση για προετοιμασία αυτής, ή την πραγματοποίηση πληγμάτων στην ΕΣΣΔ εκ' των έσω. Ήδη από τη 2^η μέρα του πολέμου, το Υπουργείο Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας επικοινωνήσε με την πρεσβεία του στην Άγκυρα. Στόχος αυτής της επικοινωνίας υπήρξε η μελέτη πιθανής υποκίνησης εξεγέρσεων στον Καύκασο μέσω της Τουρκίας, εξεγέρσεις οι οποίες θα απολάμβαναν τη μυστική βοήθεια της Μ. Βρετανίας. Παράλληλα, μέσω της ίδιας οδού, αποσκοπούσαν στη διαρροή αντι-κομμουνιστικής προπαγάνδας εντός της ΕΣΣΔ²¹⁶.

Στις αρχές του Ιανουαρίου του 1940, πραγματοποιήθηκαν και συζητήσεις με τον ίδιο τον Mannerheim, για μία πιθανή στρατιωτική παρέμβαση των Δυτικών Δυνάμεων. Πιο συγκεκριμένα, στις 8 Ιανουαρίου, ο εκπρόσωπος της Μ. Βρετανίας Sir Edmund Ironside επικοινωνήσε μέσω του απεσταλμένου του ταξίαρχου Ling με τον Mannerheim, ώστε να ενημερωθεί για το τι κρινόταν ως αναγκαία υποστήριξη από τη Μ. Βρετανία για τη Φινλανδία. Ο παλαιάμαχος στρατάρχης, υπερτόνισε πως ο φινλανδικός στρατός έπρεπε σε πρώτη φάση να ενισχυθεί με μαχητικά αεροσκάφη, πυρομαχικά και αντιαεροπορικά οπτικά συστήματα. Παράλληλα υπολόγισε πως ένα εκστρατευτικό σώμα 30.000 ή και 50.000 ανδρών θα ήταν επίσης αναγκαίο για την πραγματοποίηση ενός αποτελεσματικού πλήγματος στην ΕΣΣΔ. Ωστόσο, θορυβημένος και ο ίδιος από τις εύθραυστες ισορροπίες, εξέφρασε την ανησυχία του για την μετάβαση ενός τόσο μεγάλου σώματος μέσω των σουηδικών εδαφών. Η Γαλλία και η Μ. Βρετανία ήταν πλέον σε πόλεμο με τη Γερμανία, η οποία πιθανώς να έδραττε της ευκαιρίας να πλήξει τα στρατεύματα αυτά εντός της Σουηδίας, ανακόπτοντας κάθε γραμμή εφοδιασμού. Επομένως, δήλωσε πως θα ήταν σκοπιμότερη η διάνοιξη ενός νέου μετώπου, στα νότια σύνορα της ΕΣΣΔ και δη στην οροσειρά του Καυκάσου. Για την υπεράσπιση αυτής της πρότασης σημείωσε πως η κατάληψη του Baku θα ήταν ένα σφοδρό πλήγμα τόσο για την ΕΣΣΔ, όσο και τη ναζιστική Γερμανία, καθώς θα αποστερούσε πολύτιμα κοιτάσματα πετρελαίου από τις δύο δυνάμεις τις οποίες ο ίδιος έκρινε ως πιο επικίνδυνες για την ασφάλεια της γηραιάς ηπείρου. Σε κάθε περίπτωση όμως, σκόπιμη ήταν και η διεξαγωγή

---

²¹⁶ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σ. 1098.

εκστρατείας στα βόρεια της Φινλανδίας, με στόχο την ανακατάληψη του Petsamo, και τη διείσδυση μέχρι τα λιμάνια του Murmansk και του Arkhangelsk. Κατόπιν συζητήσεων, η Γαλλία και η Μ. Βρετανία άρχισαν να οργανώνουν τα εκστρατευτικά τους σώματα²¹⁷. Αξίζει δε να σημειώσουμε, πως το Ανώτατο Συμμαχικό Στρατηγείο στο Παρίσι, ήδη από τη 19^η Δεκεμβρίου, είχε ανακαλέσει την άποψή του περί απλής ηθικής υποστήριξης στη Φινλανδία, εγκρίνοντας το σχέδιο για την διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων τόσο στη Φινλανδία όσο και στον Καύκασο²¹⁸.

Σε γενικές γραμμές, στο Ανώτατο Συμμαχικό Στρατηγείο, υπήρχε η αντίληψη πως μέσω της αποστολής βοήθειας προς τη Φινλανδία, ήταν εφικτό να προσελκύσουν τη Σουηδία και τη Νορβηγία στο συμμαχικό στρατόπεδο εναντίον της Γερμανίας. Παράλληλα, αυτή η εξέλιξη θα αποστερούσε πολύτιμα σιδηρομεταλλεύματα εκ των σουηδικών και νορβηγικών εξαγωγών από τη γερμανική πολεμική μηχανή. Επίσης, η ισχυρή παρουσία των συμμαχικών στρατευμάτων στη Βαλτική Θάλασσα θα τους έδινε ιδανική θέση για παρενόχληση και πλήξη των γερμανικών ναυτικών θέσεων στη νότια Βαλτική, ανοίγοντας πρακτικά ένα δεύτερο μέτωπο. Επομένως, κατανοούμε πως μέσα σε αυτή την πολύπλοκη κατάσταση που χαρακτήριζε τη διεθνή ισορροπία, η Γερμανία απέβλεπε στην διατήρηση ουδετέρων έως ευνοϊκών σχέσεων τόσο με την ΕΣΣΔ όσο και με τη Φινλανδία υποστηρίζοντας μία διπλωματική διευθέτηση. Πιο συγκεκριμένα, μεριμνούσε για τη διασφάλιση της ροής πρώτων υλών στην βιομηχανία της και τη διατήρηση ενός καθεστώτος που θα της επέτρεπε να δρα στη Βαλτική. Αντιθέτως, οι Συμμαχικές δυνάμεις αποσκοπούσαν στη συνέχιση του πολέμου, για την απόκτηση περαιτέρω συμμάχων, και την παγίωση μιας ισχυρής στρατιωτικής παρουσίας στη βόρεια Ευρώπη, που παράλληλα με ιδανική θέση επίθεσης, θα συνιστούσε και έμμεση αποστέρηση πρώτων υλών από τη Γερμανία²¹⁹.

Κατά το πέρας των συζητήσεων για την ιδανική επικείμενη αντίδραση, οι μυστικές υπηρεσίες της ΕΣΣΔ (NKVD) πραγματοποίησαν αξιοσημείωτες υποκλοπές μέσω πρακτόρων τόσο από το Λονδίνο όσο και από Παρίσι. Οι εν λόγω υποκλοπές, λειτούργησαν ως ένα δίκικο μαχαίρι: Αφενός μεν, ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών αξιοποιήθηκε σε μία επιχείρηση ανάλυσης των σχεδίων των Δυτικών δυνάμεων και κατόπιν προσαρμογής εναντίον αυτών.

---

²¹⁷ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σσ. 1098-1099.

²¹⁸ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 56.

²¹⁹ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 17· Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 169.

Αφετέρου δε, μεγάλο μέρος αυτών των πληροφοριών ήταν αμφισβητήσιμης εγκυρότητας. Η αβεβαιότητα γύρω από την αξιοπιστία αυτών των στοιχείων, πηγάζει τόσο από την καχυποψία που χαρακτήριζε στο σύνολό της την πολιτική κρίση και δράση του Ιωσήφ Στάλιν, όσο και από την φύση των ίδιων των πληροφοριών. Η σύγχρονη πραγματικότητα της εποχής, με τις αστάθειες της και τις ραγδαίες εξελίξεις, κατέστησε μεγάλο μέρος των πληροφοριών αντιφατικές μεταξύ τους, και το εγχείρημα εξαγωγής ενός ξεκάθολου συμπεράσματος δύσκολο. Στις 13 Ιανουαρίου, η NKVD, πληροφόρησε το επιτελείο της ΕΣΣΔ για τις δράσεις του Ανώτατου Συμμαχικού Στρατηγείου. Βάσει των υποκλοπών από το Παρίσι, το γαλλικό επιτελείο πραγματοποιούσε συγκεντρώσεις πολεμικού υλικού, μηχανικών και αεροπορικών δυνάμεων στη Συρία, για πραγματοποίηση αεροπορικών επιθέσεων εναντίων του Baku, του Batumi και του Tuapse, επιθέσεις που στη συνέχεια θα ενισχύονταν και από τουρκικά στρατεύματα. Παράλληλα, μία канаδική μεραρχία και 6.000 Γάλλοι στρατιώτες με 400 αεροσκάφη και 200 άρματα μάχης θα επιτίθεντο από τα βόρεια σύνορα της Φινλανδίας. Συγχρόνως, υποκλοπές από τη Στοκχόλμη αποκάλυπταν πως η Μ. Βρετανία, θα παραχωρούσε δώδεκα βομβαρδιστικά Bristol Blenheim στη Φινλανδία, για το βομβαρδισμό του σιδηροδρομικού δικτύου του Λένινγκραντ και της Μόσχας, ενώ ήδη από τις 4 Δεκεμβρίου είχαν προχωρήσει στην πώληση 20 μαχητικών Gloster Gladiator²²⁰.

Η αβεβαιότητα, προέκυψε κατόπιν διασταυρώσεων με τις υποκλοπές από το Λονδίνο. Βάσει αυτών, η Μ. Βρετανία σκόπευε να παραχωρήσει περιορισμένη βοήθεια. Η παροχή όμως δώδεκα πολύτιμων βομβαρδιστικών, δε φάνταζε ως μικρή βοήθεια. Ταυτοχρόνως, οι πληροφορίες αυτές, αναιρούσαν προηγούμενες δηλώσεις σημαντικών προσώπων της πολιτικής σκηνής της Μ. Βρετανίας: Χαρακτηριστικό παράδειγμα, συνιστούν οι διάλογοι μεταξύ του μελλοντικού πρωθυπουργού Ούνιστον Τσώρτσιλ και του πρέσβη της ΕΣΣΔ στο Λονδίνο, Ivan Maisky. Ο Τσώρτσιλ, είχε αναφέρει χαρακτηριστικά πως η ΕΣΣΔ ήταν δικαιωματικά η κυρίαρχη δύναμη της ανατολικής Βαλτικής Θάλασσας και των παραλίων αυτής. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τις δηλώσεις του ίδιου στον Maisky, οι διεκδικήσεις της ΕΣΣΔ εναντίον της Φινλανδίας ήταν απολύτως νόμιμες και λογικές. Το βάρος αυτών των παρατηρήσεων, ενισχύθηκε περαιτέρω, όταν ο διπλωμάτης Sir Stafford Cripps και μελλοντικός πρέσβης στη Μόσχα, δήλωσε στον Maisky ότι

---

²²⁰ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σσ. 1098-1099· Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 56.

οι φινλανδοί πίστευαν πως η επίσημη ηθική υποστήριξη της Μ. Βρετανίας προς αυτούς, ήταν συνώνυμη έμπρακτης υποστήριξης. Επομένως, παρατηρούμε πως σε διπλωματικό επίπεδο η Μ. Βρετανία πραγματοποίησε μια απόκρυψη των πραγματικών της στόχων. Επίσημως, τασσόταν υπέρ της Φινλανδίας, ενώ ανεπίσημα, και πρακτικά ενθάρρυνε τις σοβιετικές διεκδικήσεις. Ο λόγος είναι η αντίληψη πως η ισχυροποίηση της επιρροής και της δύναμης της ΕΣΣΔ στη Βαλτική Θάλασσα θα αποτελούσε ένα σοβαρό πλήγμα για τη ναζιστική Γερμανία στη Βαλτική, η οποία ισχυροποιήθηκε απότομα και επικίνδυνα κατόπιν της κατάληψης της Πολωνίας το Σεπτέμβριο του 1939²²¹. Ωστόσο, ήταν ξεκάθαρο πως η διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων υπέρ της Φινλανδίας, θα προξενούσε το μένος της ΕΣΣΔ, και δη την πρόκληση εμπόλεμων συρράξεων μεταξύ των Δυτικών Συμμάχων και της τελευταίας, καθιστώντας την πρακτικό σύμμαχο της Ναζιστικής Γερμανίας, και επιβεβαιώνοντας έτσι το χειρότερο δυνατό σενάριο το οποίο τρομοκρατούσε τους Δυτικούς Συμμάχους. Επομένως, κατόπιν επανασχεδιασμών, από τις 5 Φεβρουαρίου αποφασίστηκε πως η μεταφορά στρατευμάτων θα πραγματοποιείτο μέσω του νορβηγικού και σουηδικού εδάφους, για την πρόκληση της ψευδούς εντύπωσης στο επιτελείο της ΕΣΣΔ ότι επρόκειτο για εθελοντικά στρατεύματα²²². Είναι εντυπωσιακό, πως μέσω αυτών των πληροφοριών, σκιαγραφείται προοδευτικά ένα άλλο συμπέρασμα σχετικά με τις βρετανικές βλέψεις: τμήματα του στρατιωτικού επιτελείου και της πολιτικής σκηνής της Βρετανίας, πίστευαν πως μέσω της παράτασης των εχθροπραξιών στη Φινλανδία, η ΕΣΣΔ αναπόφευκτα θα γινόταν «σύμμαχος εκ' των συνθηκών» με τους Συμμάχους, καθώς η ισχυροποίηση της θέσης της στη Βαλτική θα αποτελούσε πλήγμα για την επεκτατική πολιτική της Γερμανίας, και πιθανόν θα χάρασσε και τροχιά σύγκρουσης μεταξύ τους²²³.

Οι προαναφερθείσες ανεπίσημες βρετανικές δηλώσεις, οι οποίες ήταν πρακτικά ενθαρρυντικές για την επεκτατική πολιτική της ΕΣΣΔ στη Βαλτική, διασταυρώθηκαν με τις υποκλοπές του φθινοπώρου του 1939 της NKVD στο Λονδίνο. Βάσει αυτών η κατάσταση της Φινλανδίας σε περίπτωση πολέμου θα ήταν απελπιστική, καθιστώντας την επικράτηση της ΕΣΣΔ ένα εύκολο εγχείρημα. Επομένως, γίνεται κατανοητό πως οι υποκλοπές περί πραγματικής, έμπρακτης βοήθειας του αμυντικού πολέμου της Φινλανδίας και όχι με «ηθική υποστήριξη» θορύβησαν ιδιαίτερος τη Μόσχα κατά τον Ιανουάριο του 1940. Αυτό σε συνδυασμό με τις

²²¹ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σσ. 1098-1095.

²²² Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 56.

²²³ Winston Churchill, *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Τόμος Α'*, (επιμ) Denis Kelly, μτφρ. Γιάννης Καστανάρας, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2010, σσ. 266-267.

δηλώσεις περί άμεσης κατάρρευσης των φινλανδικών στρατευμάτων σε περίπτωση πολέμου και την γενικότερη καχυποψία που χαρακτήριζε το σοβιετικό επιτελείο και δη τον Ιωσήφ Στάλιν, οδήγησε τον Φεβρουάριο 1940 σε μία πρωτοφανή ενέργεια: Το σοβιετικό επιτελείο, πραγματοποίησε την διάλυση και κατόπιν την ανάκληση, όλου του ανθρώπινου πυρήνα της NKVD στο Λονδίνο, αντιμετωπίζοντας πλέον την εκάστοτε αποσπασμένη πληροφορία ως εσκεμμένη βρετανική παραπληροφόρηση²²⁴. Παρά την πολυπλοκότητα των διπλωματικών συγκρούσεων, της καχυποψίας και των εικασιών, ο πόλεμος επρόκειτο να διεξαχθεί και πάλι στο φυσικό του περιβάλλον, δηλαδή στην πρώτη γραμμή. Η διπλωματική ασάφεια, οι ακόμα επίκαιρες, αμυντικές για την ΕΣΣΔ διεκδικήσεις και φυσικά οι ακινητοποιημένες μονάδες του Κόκκινου Στρατού εντός φινλανδικού εδάφους, οδήγησαν το σοβιετικό επιτελείο στην σχεδίαση και προετοιμασία νέων επιχειρήσεων για την ολοκλήρωση του εγχειρήματος της επικράτησης εναντίον της Φινλανδίας.

---

²²⁴ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1099-

4. Η δεύτερη φάση του Χειμερινού Πολέμου:

Η αναδιοργάνωση της ΕΣΣΔ, η πύρρειος νίκη και η «Συνθήκη της Μόσχας»

Η αδυναμία του Κόκκινου Στρατού να φέρει εις πέρας τους στόχους του δεν προκάλεσε μόνο το θαυμασμό και την έκπληξη της διεθνούς κοινής γνώμης. Το ίδιο το ανώτατο σοβιετικό επιτελείο, ταρακουνήθηκε ιδιαιτέρως από την στρατιωτική αναποτελεσματικότητα απέναντι σε έναν φαινομενικά υποδεέστερο εχθρό. Ως επακόλουθο, ήδη από τα τέλη του Δεκεμβρίου του 1939, ξεκίνησε να λαμβάνει χώρα μια επιχειρησιακή ανασχεδίαση, με στόχο τον τερματισμό του αδιεξόδου και την ολοκληρωτική επικράτηση εναντίον των φινλανδών. Στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης, πραγματοποιήθηκε πληθώρα αλλαγών στις επιτελικές θέσεις. Μία εξ' αυτών περιλάμβανε την τοποθέτηση του στρατάρχη Timoshenko ως νέο επιχειρησιακό επικεφαλής²²⁵.

Η ρότα η οποία επέλεξε να ακολουθήσει παρουσίαζε σημαντικές διαφορές από αυτή που είχε επιβληθεί στον προκάτοχό του, Meretskov. Ο νέος διοικητής, σχεδίασε μια επιχείρηση η οποία βασιζόταν πλήρως στο μεγαλύτερο πλεονέκτημα του Κόκκινου Στρατού, δηλαδή την υπεροπλία και την αφθονία ανθρωπίνου δυναμικού. Παρά το γεγονός ότι το νέο αυτό δόγμα ομοιάζε περισσότερο με «πόλεμο φθοράς», υπήρχαν και φανερές στρατηγικές αλλαγές, με την εκτροπή ολόκληρης της εκστρατείας, στρέφοντάς την μόνο στον στρατηγικής σημασίας Ισθμό της Καρελίας. Είναι φανερό πως το νέο σχέδιο αποτελούσε έναν αποτελεσματικό τρόπο αξιοποίησης της υπεροπλίας του Κόκκινου Στρατού, μεγιστοποιώντας την ισχύ της με την καταγιστική συγκέντρωσή της σε ένα σημείο διείσδυσης²²⁶. Οφείλουμε επίσης να αναφέρουμε, πως το νέο αυτό επιχειρησιακό σχέδιο, βρίσκεται πολύ πιο κοντά σε αυτό που είχε προτείνει ορθώς ο Shaposhnikov τον Ιούνιο του 1939: αφενός, στοχεύοντας στη διάσπαση της φινλανδικής άμυνας σε μία στρατηγική τοποθεσία και όχι στις αφιλόξενες εκτάσεις της βόρειας Φινλανδίας, αφετέρου στο ότι υπερτόνιζε πως η ΕΣΣΔ έπρεπε να αξιοποιήσει την αφθονία ανδρών και υλικών, χωρίς να ρίξει ολόκληρο το βάρος της επιχείρησης στα στρατεύματα του Λένινγκραντ²²⁷.

---

²²⁵ Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 126.

²²⁶ Roger R. Reese, “Lessons of the Winter War: A Study in the Military Effectiveness of the Red Army, 1939–1940” *The Journal of Military History*, 72:3 (2008), σ. 830.

²²⁷ Spring, “The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939” ό.π., σσ. 213-214. Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 50-51. Reese, ό.π., σ. 843.

Στις αρχές του Φεβρουαρίου του 1940, αυτή η ορθά σχεδιασμένη επιχείρηση, φάνταζε ως το αποτελεσματικότερο μέσο για τη διασφάλιση των σοβιετικών βλέψεων στη Φινλανδία, κατόπιν του προηγηθέντος στρατιωτικού φιάσκου και της διεθνούς κατάστασης που εξελισσόταν όλο και πολυπλοκότερα. Ο Χειμερινός Πόλεμος, είχε μετατραπεί σε ένα πεδίο διεθνών διεκδικήσεων, με τους Συμμάχους να αμφιταλαντεύονται μεταξύ μιας εργαλειοποίησης του για περιορισμό της ΕΣΣΔ και μιας αξιοποίησής του για αποστέρηση των σουηδικών/νορβηγικών σιδηρομεταλλευμάτων από τη ναζιστική Γερμανία, με ταυτόχρονη προσέγγιση της ΕΣΣΔ. Παράλληλα, η Γερμανία επιχειρούσε τη διατήρηση των λεπτών ισορροπιών, καθώς βασιζόταν τόσο στα προαναφερθέντα σιδηρομεταλλεύματα όσο και στις σοβιετικές πρώτες ύλες.

Ημερομηνία σταθμό συνιστά η 5^η Φεβρουαρίου, καθώς εκείνη την ημέρα η ΕΣΣΔ απέρριψε τα φινλανδικά αιτήματα διαπραγματεύσεων για ειρήνη²²⁸ ενώ παράλληλα, την ίδια μέρα το Ανώτατο Συμμαχικό Στρατηγείο ενέκρινε την αποστολή εκστρατευτικού σώματος προς υποστήριξη της Φινλανδίας²²⁹, μέσω της Σουηδίας και του νορβηγικού λιμανιού Narvik για διασφάλιση της μεταλλευτικής της παραγωγής²³⁰. Αυτή η δυσοίωση για τη Γερμανία πιθανή εξέλιξη, είχε γίνει αντιληπτή από στελέχη του ναζιστικού επιτελείου, ήδη από το Δεκέμβριο του 1939. Μάλιστα, πολλοί ήταν εκείνοι που παρατήρησαν πως τα εξαγωγικά σιδηρομεταλλεύματα της Νορβηγίας θα μπορούσαν εύκολα να επηρεαστούν εάν και η Νορβηγία έμπαινε σε γαλλοβρετανική σφαίρα επιρροής²³¹. Όπως αναφέραμε, την ίδια περίοδο ο Στάλιν ανακάλεσε όλα τα στελέχη της NKVD από το Λονδίνο, ωστόσο στελέχη στο Παρίσι επιβεβαίωναν τις υποκλοπές για κινητοποιήσεις υπέρ της Φινλανδίας. Υπό αυτές τις εξελίξεις, μια νέα επίθεση στην Καρελία συνιστούσε ταυτοχρόνως μία απόπειρα περαιτέρω διασφάλισης της ευάλωτης θέσης του Λένινγκραντ από τα στρατεύματα των Δυτικών Συμμάχων, μετακινώντας τη μεθόριο προς τα δυτικά²³².

Έξι μέρες αργότερα, στις 11 Φεβρουαρίου, πραγματοποιήθηκε εμπορική συμφωνία μεταξύ Μόσχας και Βερολίνου, για την καθυσύχαση της ναζιστικής ηγεσίας, η οποία είχε αρχίσει να εκφράζει ανησυχίες για τα συμφέροντά της στη Βόρεια Ευρώπη. Σύμφωνα με τη συμφωνία, η ΕΣΣΔ όφειλε να παραχωρήσει πρώτες ύλες αξίας 650.000.000 μάρκων στη Γερμανία,

---

²²⁸ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 18

²²⁹ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 8.

²³⁰ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1102.

²³¹ Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σσ. 51-52.

²³² Rentola, ό.π., σσ. 1102-1103.

λαμβάνοντας ισάριθμης αξίας μηχανήματα και κατασκευασμένα προϊόντα ως αντιστάθμιση²³³. Σε κάθε περίπτωση, ήταν φανερό πως ο χρόνος για την ΕΣΣΔ λιγόστευε, καθώς οι βλέψεις των Συμμάχων δεν ήταν ξεκάθαρες. Η πιθανή επιθετικότητά τους φάνταζε απειλητική, τόσο στη Φινλανδία, όσο και στη ζωτικής σημασίας πετρελαιοπαραγωγή του Καυκάσου. Με τα χρονικά περιθώρια να στενεύουν απειλητικά, η ΕΣΣΔ έπρεπε να διασφαλίσει τα συμφέροντά της στη Φινλανδία ταχύτατα, προτού οι Σύμμαχοι λάμβαναν δραστικά μέτρα μέσω στρατιωτικών επεμβάσεων. Ο Χειμερινός Πόλεμος έπρεπε να νικηθεί πάση θυσία, για την μεταπήδηση του σοβιετικού ενδιαφέροντος σε νεοδημιουργηθέντα ζητήματα. Η διασφάλιση της ισορροπίας με τους Συμμάχους ήταν κρίσιμη και απαραίτητη. Αυτή η ανάγκη, ήταν πέρα για πέρα επίκαιρη, καθώς ο υπουργός εξωτερικών της ΕΣΣΔ Molotov είχε ενημερώσει τον Στάλιν πως μία πραγματική συμμαχία με τη Γερμανία θα χάρασσε αναπόφευκτα τροχιά σύγκρουσης με τις συνασπισμένες δυνάμεις της Αγγλίας της Γαλλίας και των όποιων συμμάχων τους, στρατιωτικών και μη (χαρακτηριστικό παράδειγμα οι ΗΠΑ)²³⁴.

Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων και των λεπτών ισορροπιών, την ίδια μέρα με τη σύναψη της συμφωνίας (11 Φεβρουαρίου 1940) ο Κόκκινος Στρατός εξαπέλυσε μία νέα ισχυρή επίθεση στον Ισθμό της Καρελίας με σκοπό την διάσπαση της φινλανδικής άμυνας και την προέλαση κατά μήκος του νοτιότερου άκρου της χώρας, προς το Viipuri²³⁵. Η αναδιοργάνωση του σοβιετικού στρατού ήταν φανερή, καθώς στην επίθεση συμμετείχαν 23 μεραρχίες, από κάθε μήκος και πλάτος της αχανούς ΕΣΣΔ και όχι μόνο από την περιοχή του Λένινγκραντ, ενώ επτά ακόμη τέθηκαν ως εφεδρεία. Υπολογίζεται, πως για την νέα επίθεση, κινητοποιήθηκαν 1.300.000 ένοπλοι²³⁶, δηλαδή το 40% του εν ενεργεία μάχιμου ανθρωπίνου δυναμικού του Κόκκινου Στρατού²³⁷. Με σημαντικότερο εφόδιο τον στρατηγικό επανασχεδιασμό της επιχείρησης σε συνδυασμό με αυτό τον καταγιστικό όγκο στρατευμάτων και δύναμης πυρός η επικράτηση φάνταζε πλέον ως ένα απόλυτα ρεαλιστικό σενάριο. Η εξέλιξη αυτή σκιαγραφείται ακόμη πιο

---

²³³ Edward E. Ericson, *Feeding The German Eagle. Soviet Economic Aid to Nazi Germany, 1933-1941*, Greenwood Publishing Group, Westport, Connecticut & London 1999, σσ. 104-106.

²³⁴ Rentola, ό.π., σσ. 1102-1104.

Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939-40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 118.

²³⁵ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 72.

²³⁶ Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 231-232

²³⁷ Rentola, ό.π., σ. 1103.

έντονα, αν λάβουμε υπ' όψιν μας πως τα αξιόμαχα μεν, εξουθενωμένα δε φινλανδικά στρατεύματα, κατάφεραν να συγκροτήσουν μόλις εννέα μεραρχίες για την άμυνα της Καρελίας²³⁸.

Ο ιστορικός John Erickson, αναφέρει με ιδιαίτερα γλαφυρό τρόπο πως η επίθεση αυτή, σηματοδότησε τον «Δεύτερο πόλεμο του Κόκκινου Στρατού με τη Φινλανδία»²³⁹. Πράγματι, ως υποκεφάλαιο του Χειμερινού Πολέμου, η περίοδος που εγκαινιάζεται με τη σοβιετική επίθεση της 11^{ης} Φεβρουαρίου, πλάθει εξόφθαλμα διαφορετικές εξελίξεις συγκριτικά με την βεβιασμένη και αποτυχημένη πρώτη εκστρατεία του Κόκκινου Στρατού. Πλέον, ο «Γολιάθ» έδειχνε πλήρως την ισχύ του και ο «Δαβίδ», χωρίς να παραδοθεί, στάθηκε εξουθενωμένος κατόπιν της προηγηθείσας αξιοθαύμαστης, αλλά εξαντλητικής αντίστασης. Η αλλαγή στρατηγικής του Κόκκινου Στρατού απέφερε καρπούς, με την αιχμή του δόρατος της προέλασης να πετυχαίνει τη διάσπαση της φινλανδικής άμυνας. Τρανή απόδειξη αυτού, αλλά και της νέας, ταχύτατης εξέλιξης που έμελλε να έχει το νέο κεφάλαιο του πολέμου, συνιστά το γεγονός πως από την πρώτη μέρα, το οχυρό “Porpius” της γραμμής “Mannerheim” το οποίο απέκτησε ιδιαίτερη φήμη κατά την πρώτη φάση του πολέμου λόγω της σθεναρής του αντίστασης, κατατροπώθηκε από τα σοβιετικά στρατεύματα, χάνοντας μάλιστα το 80% των ενόπλων που το στελέχωναν²⁴⁰.

Τέτοιου είδους μοτίβα, χαρακτήρισαν το μεγαλύτερο τμήμα της δεύτερης φάσης του Χειμερινού Πολέμου. Ο Κόκκινος Στρατός, κατόπιν καταγιστικών προσβολών των αμυντικών θέσεων με την υπεροπλία του, πραγματοποιούσε καλοσυντονισμένες και επαρκώς τροφοδοτούμενες επιθέσεις για την προοδευτική εξουδετέρωση της εκάστοτε εχθρικής θέσης. Απέναντι σε αυτές τις σοβιετικές διεισδύσεις, τα φινλανδικά στρατεύματα δεν κάμφθηκαν αμαχητί, καθώς επιστράτευαν κάθε ίχνος πόρου και κουράγιου που τους είχε απομείνει, πραγματοποιώντας μάλιστα και αντεπιθέσεις. Εντούτοις, στις περισσότερες των περιπτώσεων, ο ηρωισμός αυτών των ενεργειών υπήρξε δυσανάλογος της τακτικής τους αποτελεσματικότητας, καθώς προσέκρουαν στην καθηλωτική ισχύ του Κόκκινου Στρατού. Πλέον, η υπεροπλία του τελευταίου ήταν φανερή, και η κατάρρευση της φινλανδικής άμυνας υπό την ισχύ του αντιπάλου και την προοδευτική έλλειψη ανδρών και υλικού, ζήτημα χρόνου²⁴¹.

---

²³⁸ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σσ. 72-73

²³⁹ Erickson, *The Soviet High Command, A Military-Political History 1918- 1941*, ό.π., σ. 547.

²⁴⁰ Irincheev, *The Mannerheim Line 1920-39, Finnish Fortifications of the Winter War*, ό.π., σ. 38.

²⁴¹ Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 62-65.

Nenye, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 232-233.

Ήδη από τη 13^η Φεβρουαρίου, ο Κόκκινος Στρατός πέτυχε το πρώτο ρήγμα στην περίφημη γραμμή Mannerheim, οικοδομώντας προγεφύρωμα στα νότια της και επιτρέποντας τη σταθερή ροή ενισχύσεων και υλικού. Αυτό, ήταν ένα σφοδρό πλήγμα και ο στρατάρχης Mannerheim προέβη στη διαταγή για γενική υποχώρηση δύο μέρες αργότερα, προκειμένου τα στρατεύματα να αποτραβηχτούν με τάξη και να οργανωθούν εκ νέου σε μία δεύτερη γραμμή άμυνας, την «Προσωρινή γραμμή». Η γραμμή αυτή σε καμία περίπτωση δε μπορούσε να σταθεί αποτελεσματικά ως φραγμός στα σοβιετικά στρατεύματα, καθώς ήταν απροετοίμαστη και ως επί το πλείστον ανοχύρωτη. Ωστόσο, κατάφερε να ανακόψει προσωρινά την επίθεση, αποτελώντας συνάμα εφαλτήριο για ανεπιτυχείς –επί το πλείστον- μικρές αντεπιθέσεις. Ένας παράγοντας που επιβράδυνε ως ένα βαθμό τη σοβιετική προέλαση, ήταν το γεγονός ότι κομμάτι της νέας εκστρατείας συνιστούσε και ο απεγκλωβισμός των εκάστοτε μονάδων που ήταν παγιδευμένες εντός των Motti. Μάλιστα, δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που η διάσπαση του εκάστοτε περικυκλωτικού κλοιού επήλθε με μεγάλο τίμημα, καταδεικνύοντας πως οι φινλανδοί, αν και βρισκόνταν προ του σημείου ολοκληρωτικής κατάρρευσης, δεν επρόκειτο να αφήσουν τους εισβολείς να προελάσουν ανενόχλητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά η απόπειρα εξόδου από το Motti στο Lemetti, εγχείρημα το οποίο πραγματοποιήθηκε με τεράστιο κόστος: Από τους 3.800 άνδρες, οι οποίοι ήταν καθηλωμένοι από τις 6 Ιανουαρίου, 1.500 έπεσαν νεκροί, ενώ αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν πέντε πυροβόλα, 71 άρματα μάχης, δώδεκα θωρακισμένα οχήματα, 206 τροχοφόρα οχήματα και 2.000 τυφέκια τα οποία κυριεύτηκαν από τους φινλανδούς²⁴².

Παρά τις τακτικές αυτές επιτυχίες όμως, η σοβιετική προέλαση προς το τέλος του Φεβρουαρίου πραγματοποιείται με ικανοποιητικό ρυθμό. Κατά την 29^η Φεβρουαρίου, δηλαδή την ίδια μέρα με την προαναφερθείσα σύγκρουσή στο Lemetti, η «Προσωρινή Γραμμή» διασπάστηκε, υποχρεώνοντας τους αμυνόμενους σε υποχώρηση²⁴³. Ταυτοχρόνως, μακριά από την πρώτη γραμμή, το μέλλον οικοδομούταν αβέβαιο και μελανό για τη Φινλανδία: Στις 23 Φεβρουαρίου, στα πλαίσια διαβουλεύσεων η κυβέρνηση της Σουηδίας επιβεβαίωσε πως δεν ήταν σε θέση να επαναπροσδιορίσει την εξωτερική της πολιτική και να συνδράμει επισήμως στην υποστήριξη της

---

²⁴² Στο ίδιο, ό.π., σ. 19, 244

Jowett & Snodgrass, *Finland At War: 1939-1945*, ό.π., σ. 8.

²⁴³ Neny, Munter & Wirtanen, ό.π., σ. 19.

Φινλανδίας με εκστρατευτικό σώμα, παρά τις χιλιάδες Σουηδών εθελοντών που είχαν περάσει τα σύνορα²⁴⁴.

Η 1^η Μαρτίου, σηματοδότησε την έναρξη της τελικής φάσης των εχθροπραξιών στην «Τελευταία Γραμμή», μόλις μερικά χιλιόμετρα από το Viipurī²⁴⁵. Λίγες μέρες αργότερα, και με την προέλαση του Κόκκινου Στρατού να συνεχίζεται, ο Mannerheim ενημερώθηκε πως το συμμαχικό εκστρατευτικό σώμα, δεν μπορούσε να κινητοποιηθεί νωρίτερα από τον Απρίλη, και μάλιστα δεν θα αποτελείτο από το αρχικό απαιτούμενο όγκο 50.000 ανδρών, για λόγους που έχουν ήδη αναλυθεί, και δη καθώς έπρεπε να κινητοποιηθούν ως εθελοντές και όχι ως επίσημη αποστολή τακτικών στρατευμάτων. Κατόπιν της εξελίξεως αυτής, ο Mannerheim έκρινε πως είχε φτάσει η στιγμή για συνθηκολόγηση, μια άποψη που σύντομα συμμερίστηκε και ο Tanner²⁴⁶.

Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων η ολοκληρωτική κατάρρευση της φινλανδικής άμυνας, ήταν θέμα ημερών. Στις 6 Μαρτίου, το Viipurī περικυκλώθηκε από τον Κόκκινο Στρατό, ο οποίος ξεκίνησε την πολιορκία του²⁴⁷. Ως ένα απρόβλεπτο παιχνίδι τυχαίων αστάθμητων παραγόντων, στο σημείο αυτό το τραχύ χειμώνας της Φινλανδίας, άρχισε παραδόξως να ευνοεί τα σοβιετικά στρατεύματα: Οι πολύμηνες χαμηλές θερμοκρασίες, είχαν κάνει τους παγωμένους υδάτινους όγκους (παράλια Βαλτικής, ποτάμια και λίμνες) τόσο συμπαγείς, που αποτελούσαν το πλέον ιδανικό έδαφος για κινητοποίηση οχημάτων, ακόμη και αρμάτων μάχης, ενώ η ναρκοθέτηση τόσο μεγάλων εκτάσεων ήταν πρακτικά αδύνατη. Συγχρόνως, περιορισμένα ήταν τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα, γεγονός που ευνόησε τις αεροπορικές επιχειρήσεις²⁴⁸. Οι τελευταίες μέρες του πολέμου, στιγματίστηκαν από μία σειρά πρωτοφανών γεγονότων. Τη 12^η Μαρτίου, και ενώ αποφασίστηκε η εκκένωση του Viipurī, κάτω από αναπάντεχες και αιφνιδιαστικές συνθήκες, που θα αναλυθούν στο επόμενο υποκεφάλαιο, η «Συνθήκη της Μόσχας» τερμάτισε τον πόλεμο. Μία μέρα αργότερα και με την κατάπαυση πυρρός πλέον σε ισχύ ο σοβιετικός στρατός επιτέθηκε εναντίον της πόλης ολοκληρώνοντας την κατάληψή του μέχρι τις 15 Μαρτίου, οπότε και δόθηκε πρακτικά τέλος στον πόλεμο, με την λήξη των εχθροπραξιών και των μικροσυμπλοκών σε όλο το μέτωπο²⁴⁹.

---

²⁴⁴ Sprague, *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, ό.π., σσ. 81-82.

²⁴⁵ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 9.

²⁴⁶ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939-40", ό.π., σ. 1103.

²⁴⁷ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 19-20.

²⁴⁸ Sprague, ό.π., σ. 101, 129

²⁴⁹ Neny, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σσ. 19-20.

Ο Χειμερινός Πόλεμος, παρότι σύντομος, αποδείχθηκε ιδιαίτερα αιματηρός, δαπανηρός και απρόβλεπτος σε στρατιωτικό επίπεδο. Οι απώλειες της Φινλανδίας, ήταν συνολικά περί τα 22,000²⁵⁰ - 26,662 νεκροί ή αγνοούμενοι²⁵¹, 43,357 τραυματίες, ενώ 1.019 άμαχοι έχασαν τη ζωή τους²⁵². Αξίζει δε να αναφέρουμε, πως για πολλές δεκαετίες μετά τον πόλεμο η κοινή γνώμη δεχόταν ως αληθές το νούμερο απωλειών το οποίο παρουσιάστηκε από τη σοβιετική προπαγάνδα. Το εν λόγω νούμερο, ανακοινώθηκε τον Απρίλιο του 1940 και αριθμούσε σε 48.000 νεκρούς φινλανδούς²⁵³. Η ΕΣΣΔ, κυριολεκτικά μάτωσε, με τους νεκρούς ή αγνοούμενους να αγγίζουν τους 126,875²⁵⁴ με 131,476. Παράλληλα, οι τραυματίες στο πεδίο της μάχης υπολογίζονται σε 264,908, ενώ άλλοι 132,213 υπολογίζεται πως υπέφεραν από κρυοπαγήματα. Τέλος, 5,486 σοβιετικοί στρατιώτες αιχμαλωτίστηκαν κατά τη διάρκεια της εκστρατείας, εν αντιθέσει με τους μόλις 900 (κατά προσέγγιση) Φινλανδούς²⁵⁵. Οφείλουμε να αναφέρουμε πως τα νούμερα πρέπει να αντιμετωπίζονται με σχετική επιφυλακτικότητα, καθώς διερευνώνται ακόμα, και η πλήρης εξακρίβωσή τους συνιστά ένα δύσκολο έως ακατόρθωτο εγχείρημα, λόγω της πληθώρας καταγραφών, μαρτυριών αλλά και προπαγανδιστικών προσπαθειών αλλοίωσης των πραγματικών στοιχείων. Σε κάθε περίπτωση, είναι ξεκάθαρο ότι το ανθρώπινο κόστος του πολέμου ήταν υπέρογκο, ακόμη και για την ΕΣΣΔ. Εξ' ου προκύπτει και η απόπειρα μεγιστοποίησης του αριθμού απωλειών των φινλανδών, οι οποίοι παραδόξως, με τη λήξη του πολέμου ανακοίνωσαν περί τις 19,000 νεκρών φινλανδών στρατιωτών²⁵⁶.

Όπως είναι ήδη φανερό από τα προηγούμενα κεφάλαια, οι διπλωματικές συγκρούσεις κατά τη διάρκεια του Χειμερινού Πολέμου, υπήρξαν εξίσου σημαντικές με τις μάχες στην πρώτη γραμμή. Αυτό το φαινόμενο γιναντώθηκε ακόμη περισσότερο από τις αρχές του 1940 και έπειτα, καθώς η εξέλιξη του πολέμου μετατράπηκε σε πεδίο διεθνών διεκδικήσεων και ικανοποίησης

---

²⁵⁰ Reese, "Lessons of the Winter War: A Study in the Military Effectiveness of the Red Army, 1939–1940" *The Journal of Military History*, ό.π., σ. 830.

²⁵¹ Rentola, "Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40", ό.π., σ. 1104.

²⁵² Reese, ό.π., σ. 830.

²⁵³ Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σ. 183.

Rentola, ό.π., σ. 1104.

²⁵⁴ Rentola, ό.π., σ. 1104.

²⁵⁵ Reese, ό.π., σ. 830.

²⁵⁶ Catherine Merridale, *Ο Πόλεμος του Ιβάν: Η πορεία του Κόκκινου Στρατού 1939-1945*, μτφρ. Σωτήρης Αγάπιος, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2007, σ. 101.

Spencer, *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939–40 Crisis Management, Censorship and Control*, ό.π., σσ. 183-184.

συμφερόντων. Επί της ουσίας, το παρασκηνακό παιχνίδι, ως διαφορετική όψη του ίδιου νομίσματος, δηλαδή της εμπόλεμης σύρραξης, συνιστούσε έναν αγώνα δρόμου μεταξύ τριών ισχυρών στρατοπέδων: των Δυτικών Συμμάχων (Μ. Βρετανία, Γαλλία), της ΕΣΣΔ και της ναζιστικής Γερμανίας. Παράλληλα, η Φινλανδία, ως «οικοδεσπότης» του αγώνα, ήταν πράγματι ο ασθενέστερος παράγοντας, και πάλευε να διασφαλίσει την ανεξαρτησία της δίχως έμπρακτη υποστήριξη εντός των ραγδαίων διεθνών εξελίξεων. Οι Δυτικοί Σύμμαχοι, εργαλειοποιώντας τον πόλεμο και χρησιμοποιώντας τα υποστηρικτικά εκστρατευτικά σώματα έσπευσαν να διασφαλίσουν τα σιδηρομεταλλεύματα της Σουηδίας και της Νορβηγίας. Παράλληλα η Γερμανία έπρεπε να τροφοδοτεί διαρκώς την ακόρεστη πολεμική της βιομηχανία με τις προαναφερθείσες πρώτες ύλες, αλλά και με τις ανάλογες εισαγωγές από την ΕΣΣΔ. Η τελευταία, αποσκοπούσε στην εξασφάλιση μιας παγιωμένης θέσης στη Βαλτική, ως απάντηση στην αυξανόμενη ισχύ της Γερμανίας, όμως το εγχείρημα αυτό έπρεπε να διευθετηθεί άμεσα, προς αποφυγή της κλιμάκωσης με τους Δυτικούς Συμμάχους.

Στις 5 Μαρτίου, και με τα στρατεύματα του Κόκκινου Στρατού να βρίσκονται έξω από το Viipuri, στελέχη της NKVD στο Παρίσι ενημέρωσαν το γενικό επιτελείο της ΕΣΣΔ πως οι κινητοποιήσεις των συμμαχικών στρατευμάτων προς την υποστήριξη της Φινλανδίας είχαν αρχίσει, με την προετοιμασία χερσαίων και αεροπορικών μέσων. Παράλληλα ο Molotov επιβεβαίωσε πως η κατάσταση οδηγούταν σε κλιμάκωση με τους Δυτικούς Συμμάχους, και ο Voroshilov μετατέθηκε στον Καύκασο προς οργάνωση άμυνας²⁵⁷. Το χρονικό περιθώριο ήταν ασφυκτικό, όμως ο Κόκκινος Στρατός είχε σχεδόν πετύχει το στόχο του και η φινλανδική άμυνα είχε ουσιαστικά καταρρεύσει. Με βάση αυτό, το επιτελείο της ΕΣΣΔ έκρινε πως οι φινλανδοί δεν θα ήταν ικανοί για διεκδικητικές διαπραγματεύσεις, καθώς σε περίπτωση νέας εγκατάλειψης της διπλωματικής οδού, η καταστροφή τους θα ήταν ολοκληρωτική. Έτσι, στις 7 Μαρτίου, πραγματοποίησαν επίσημη πρόσκληση για φινλανδική διαπραγματευτική αποστολή στη Μόσχα²⁵⁸. Υπό τον ρεαλιστικότατο φόβο της ολοκληρωτικής καταστροφής, η κυβέρνηση της Φινλανδίας ανταποκρίθηκε άμεσα²⁵⁹.

---

²⁵⁷ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1103.

²⁵⁸ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 18-19.

²⁵⁹ Henrik Meinander, “Finland and the Great Powers in World War II: Ideologies, Geopolitics, Diplomacy”, στο Tiina Kinnunen & Ville Kivimaki (επιμ.) *Finland in World War II: history, memory, interpretations*, Brill Publishers, Leiden 2012, σ. 63.

Απότοκο των διαπραγματεύσεων, υπήρξε η «Συνθήκη της Μόσχας» η οποία υπογράφηκε και τέθηκε σε ισχύ από τις 12 Μαρτίου 1940. Κατόπιν της εφαρμογής της, και λόγω των όρων της, η ΕΣΣΔ πέτυχε τη διασφάλιση των περισσότερων εκ των αιτημάτων του φθινοπώρου του 1939. Πιο συγκεκριμένα, η συνθήκη επισφράγισε ουσιαστικά πως τα εδάφη τα οποία κυρίευσε ο Κόκκινος Στρατός κατά τη δεύτερη του επίθεση τον Φεβρουάριο του 1940 αποτελούσαν πλέον εκτάσεις της ΕΣΣΔ. Η νέα συνοριογραμμή χαράχθηκε κατά μήκος του βορειοδυτικότερου άκρου του Ισθμού της Καρελίας, και επομένως το σύνολο του ισθμού, συμπεριλαμβανομένου του Viipurii και των νησίδων ανοικτά του λιμανιού του, περνούσαν στην κατοχή της ΕΣΣΔ. Επιπροσθέτως, στη Σοβιετική Ένωση ενσωματώθηκαν οι εξής εκτάσεις:

- Τα νησιά του Κόλπου της Φινλανδίας Suursaari, Tytärsaari, Lavansaari και Seiskari.
- Εδάφη που εκτείνονταν στα βόρεια και δυτικά άκρα της λίμνης Λάντογκα, συμπεριλαμβανομένων των πόλεων Käkisalmi , Sortavala, και Suojarvi.
- Η ευρύτερη περιοχή της Salla στα κεντρικά της μεθορίου.
- Οι χερσόνησοι Rybachi και Sredny στα βόρεια παράλια της Λαπωνίας.

Παράλληλα με αυτές τις διεκδικήσεις, η συνθήκη προέβλεπε την τριανταετή ενοικίαση του Λιμανιού Hanko στα νοτιοδυτικά παράλια της Φινλανδίας, από την ΕΣΣΔ με αντίτιμο 8.000.000 φινλανδικά μάρκα ανά έτος. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, με βάση τη συνθήκη, ο Κόκκινος Στρατός όφειλε να αποχωρήσει από το κατεκτημένο Petsamo και την ευρύτερη περιοχή του, η οποία θα παρέμενε εντός των φινλανδικών συνόρων. Μολαταύτα, απαραίτητη ήταν η πλήρης αποστρατικοποίηση της περιοχής και η διατήρηση μονάχα ολιγάριθμων, μικρού εκτοπίσματος πολεμικών σκαφών. Πιο συγκεκριμένα, η Φινλανδία έπρεπε να συμβαδίσει με τους όρους της ειρήνης του 1920, διατηρώντας μόνο 15 σκάφη έως 400 τόνων, και απεριόριστο αριθμό σκαφών εκτοπίσματος μέχρι 100 τόνων, καθώς και ναυπηγικές εγκαταστάσεις και υποδομές προβλεπόμενες για τη συντήρηση μόνο τόσο μικρών πλοίων και όχι μεγαλύτερων ναυτικών μονάδων. Τέλος, βάσει της νέας συνθήκης, η περιοχή του Petsamo, όφειλε να συνιστά δίοδο ανενόχλητης μετακίνησης στελεχών και πολιτών της ΕΣΣΔ προς και από τη Σουηδία και τη Νορβηγία, χωρίς αυτοί να υποβάλλονται σε ελέγχους, και τελωνειακές επιβαρύνσεις, εφ' όσον διέθεταν σοβιετικό διαβατήριο. Παράλληλα, η Φινλανδία απαγορευόταν να ενταχθεί σε

οποιαδήποτε συμμαχία εναντίον της ΕΣΣΔ. Τέλος, στα πλαίσια της διασφάλισης της ομαλής επικοινωνίας μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Σκανδιναβίας, προβλεπόταν και η χρήση πολιτικών εναέριων μέσων, καθώς και η πιθανή κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής κατά μήκος του κοντινότερου σημείου μεταξύ σουηδοφινλανδικής και φινλανδοσοβιετικής μεθορίου²⁶⁰.

Επί της ουσίας, η συνθήκη αυτή συνιστούσε μία αδιαμφισβήτητη επισφράγιση της σοβιετικής «Πύρρειου Νίκης» εναντίον της Φινλανδίας, εξασφαλίζοντας το μεγαλύτερο μέρος των παρελθοντικών διεκδικήσεών της. Το πλήγμα για το φινλανδικό κράτος και έθνος ήταν τεράστιο, καθώς στην ΕΣΣΔ ενσωματώθηκαν 64,750 τετραγωνικά χιλιόμετρα²⁶¹. Ποσοστιαία, η εκχωρηθείσα αυτή περιοχή αντιπροσώπευε το 10% της συνολικής έκτασης της Φινλανδίας και συνιστούσε τον πυρήνα της βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής του κράτους²⁶². Παράλληλα, εκτοπίστηκε περίπου το 12% του πληθυσμού της χώρας, με τη συντριπτική πλειοψηφία αυτού του ποσοστού να απαρτίζεται από καρελιανούς. Το ακριβές νούμερο παραμένει αντικείμενο μελέτης, ωστόσο υπολογίζεται πώς περίπου 400.000 – 500.000 πρόσφυγες έφτασαν στα ενδότερα της Φινλανδίας κατόπιν της ενσωμάτωσης της Καρελίας στην ΕΣΣΔ. Σε κάθε περίπτωση όμως, γεγονός αυτό, εναπόθεσε ένα ακόμη μελανό κεφάλαιο στο «Καρελιανό Ζήτημα», τροφοδοτώντας ακόμη περισσότερο την τελική προβολή του στο διεθνές προσκήνιο, που έμελλε να λάβει χώρα μερικά έτη αργότερα²⁶³.

Οι απώλειες αυτές, δεν αποτέλεσαν πλήγμα μονάχα στην κουλτούρα και την εθνική ταυτότητα. Ο φινλανδικός στρατός, παρότι καταξιωμένος, είχε ουσιαστικά καταστεί πλήρως αναποτελεσματικός και εξαντλημένος υπό το βάρος της πολύμηνης εκστρατείας, χάνοντας την πολυτιμότερη γραμμή άμυνάς του. Με τη σειρά της, αυτή η εκστρατεία έπληξε και την οικονομία της χώρας²⁶⁴. Παρά τις πικρές αυτές απώλειες, η φινλανδική κοινή γνώμη έσπευσε να απαλύνει

---

²⁶⁰ American Society of International Law, “Finland-Union of Soviet Socialist Republics”, *The American Journal of International Law*, 34:3, Supplement: Official Documents (Ιούλιος 1940), σσ. 127-131.

John H. Wuorinen, “The Finnish Treaty”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Peace Settlements of World War II*, 257, (Μάιος, 1948) σ. 88.

Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 388-389.

²⁶¹ Lunde, ό.π., σ. 19.

²⁶² Wuorinen, ό.π., σ. 88.

²⁶³ Fingerroos, “Karelia: A Place of Memories and Utopias”, ό.π., σ. 237.

Saulius Sužiedėlis, “An OSS Report On Wartime Population Changes In The Baltic”, στο: http://www.lituanus.org/1981_3/81_3_07.htm#Ref (πρόσβαση: 13.7.2022).

Lunde, ό.π., σ. 19.

Wuorinen, ό.π., σ. 88.

²⁶⁴ Lunde, ό.π., σ. 20.

τις πληγές, εναποθέτοντας πίστη στην άποψη πως οι απώλειες ήταν «θυσία» για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας²⁶⁵. Παράλληλα, ξεκίνησαν ενέργειες για την επανεγκατάσταση των προσφύγων που γέννησε ο πόλεμος και η συνθήκη ως απότοκό του. Ως σημαντικότερη εξέλιξη όμως, η Φινλανδία, το Μάρτιο του 1940, πέραν του γεγονότος ότι ήταν γεωγραφικά, στρατιωτικά και οικονομικά «ακρωτηριασμένη», βρισκόταν πιο απομονωμένη από ποτέ, σε μία εποχή πλήρους αστάθειας και αβεβαιότητας²⁶⁶.

Για την ΕΣΣΔ, η «Συνθήκη της Μόσχας» συνιστούσε έναν πολιτικό και διπλωματικό θρίαμβο. Ο θρίαμβος αυτός ωστόσο, παρά το γεγονός ότι εξυπηρέτησε σε πρακτικό επίπεδο την απόλυτη ικανοποίηση στρατηγικών συμφερόντων, δε μπορούσε να «ξεπλύνει» τα μελανά σημεία του ξεκάθਾਰου στρατιωτικού φιάσκου που συνιστούσε ο Χειμερινός Πόλεμος, καταδεικνύοντας τα ολοφάνερα μειονεκτήματα και σφάλματα του Κόκκινου Στρατού. Αυτό το κεφάλαιο, συνιστούσε μια μερική απομυθοποίηση της ισχύος του. Μάλιστα, ως απόπειρα κάθαρσης αυτού του φαινομένου, λογίζεται και η προαναφερθείσα προπαγανδιστική διασπορά διογκωμένων αριθμών περί των φινλανδικών απωλειών από την NKVD, καθώς και άλλες ανάλογες πληροφορίες και αναφορές περί της επιβλητικότητας της γραμμής Mannerheim. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό πως ο μεγαλύτερος «θρίαμβος» της ΕΣΣΔ έγκειται στο ότι εργαλειοποιώντας τη συνθήκη, πέτυχε ουσιαστικά την ματαίωση της συμμαχικής εκστρατείας, τερματίζοντας τον πόλεμο πριν την εν λόγω επέμβαση, στο πλέον ευνοϊκότερο για αυτή στάδιο. Μάλιστα, η παραχώρηση του Petsamo στη Φινλανδία παρά την κατάληψή του, θα μπορούσε κάλλιστα να ερμηνευτεί ως μία απόπειρα παρουσίασης διαλλακτικότητας προς τη διεθνή κοινότητα, και δη τους Συμμάχους²⁶⁷. Αναπλάθοντας το παρελθόν υπό το βάρος του παρόντος, είναι φανερό πως οι εξελίξεις αυτές κληροδότησαν μία καθοριστικής σημασίας παρακαταθήκη στο μέλλον, ξεκινώντας από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και κάνοντας ορατά τα σημάδια τους ακόμη και αργότερα.

---

²⁶⁵ Nenyne, Munter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939–40*, ό.π., σ. 283.

²⁶⁶ Lunde, ό.π., σσ. 20-21.

²⁶⁷ Rentola, “Intelligence and Stalin's Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939–40”, ό.π., σ. 1105.
Lunde, ό.π., σσ. 20-21

5. Η παρακαταθήκη του Χειμερινού Πολέμου στην εξέλιξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1940-1945)

5.1. Η Φινλανδία στο περιθώριο

Όπως πολύ εύστοχα έχει αναφέρει ο Steven D. Webster, η Φινλανδία συνιστούσε «πνευματικό τέκνο» της Κοινωνίας των Εθνών, στην οποία και είχε εναποθέσει μεγάλη πίστη κατά την προσπάθειά της να διασφαλίσει την ουδετερότητά της προ της παγκόσμιας σύρραξης²⁶⁸, κάτι το οποίο –όπως έχει αναλυθεί- δεν κατέστη εφικτό. Ωστόσο, η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου, και ο τερματισμός του με τη Συνθήκη της Μόσχας, συνιστούσαν την πραγματική απόδειξη πως η Φινλανδία την άνοιξη του 1940 ήταν απολύτως απομονωμένη, με τους Συμμάχους και τη Σουηδία να μην μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά την ώρα της κρίσης, και αφήνοντάς την εν' τέλει έρμαιο των σοβιετικών βλέψεων²⁶⁹.

Μόλις ένα μήνα μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Μόσχας, η απομόνωση της Φινλανδίας, έγινε ακόμη πιο δυσβάστακτη, υπό το βάρος της εξέλιξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η Σκανδιναβία, από τις αρχές του 1940, μετατράπηκε σε πεδίο σύγκρουσης μεταξύ της ναζιστικής Γερμανίας και των Δυτικών Συμμάχων. Η κυριότερη αφορμή για αυτή την αντιπαράθεση, υπήρξε το λεγόμενο «Περιστατικό του Altmark». Πιο συγκεκριμένα, στις 16 Φεβρουαρίου 1940, το πολεμικό ναυτικό της Μ. Βρετανίας παραβίασε την ουδετερότητα της Νορβηγίας, και εισήλθε στα χωρικά της ύδατα, ώστε να απελευθερώσει αιχμάλωτους πολέμου που βρίσκονταν στο γερμανικό εμπορικό πλοίο Altmark. Ωστόσο, το βρετανικό ναυτικό ανέφερε πως το σκάφος έφερε οπλισμό, και πως δεν είχε ελεγχθεί από τις νορβηγικές αρχές. Εν πάσει περιπτώσει, αυτή η εξέλιξη εξόργισε τη γερμανική ηγεσία, η οποία πέντε μέρες αργότερα ξεκίνησε την οργάνωση επίθεσης προς τη Νορβηγία, μια επίθεση που υπήρχε ως θεωρητικό σενάριο ήδη από τα τέλη του 1939. Εντούτοις, τα συμφέροντα της Γερμανίας στη Σκανδιναβία και δη στην Νορβηγία, βρίσκονταν ήδη υπό απειλή πριν την κατάληψη του Altmark. Η έγκριση του συμμαχικού επιτελείου για αποστολή εκστρατευτικού σώματος προς υποστήριξη των φινλανδικών στρατευμάτων στις 5 Φεβρουαρίου του 1940, θα πραγματοποιείτο μέσω της

---

²⁶⁸ Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War”, ό.π., σ. 5.

²⁶⁹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σσ. 198-199.

Νορβηγίας και της Σουηδίας. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η παρουσία συμμαχικών στρατευμάτων στις χώρες αυτές έθετε σε κίνδυνο τις πολύτιμες για τη γερμανική πολεμική μηχανή εξαγωγές νορβηγικών σιδηρομεταλλευμάτων. Παράλληλα, η μεταφορά τους μέσω του λιμανιού του Narvik στη βόρεια Νορβηγία όχι μόνο έθετε σε κίνδυνο τις εξαγωγές, αλλά ενδεχομένως να απειλούσε και τη δραστηριότητα του γερμανικού πολεμικού ναυτικού στο Βόρειο Ατλαντικό. Για την έγκαιρη αντιμετώπιση αυτών των απειλών, η Γερμανία επιτέθηκε αιφνιδιαστικά στη Δανία και τη Νορβηγία στις 9 Απριλίου 1940. Η Δανία συνθηκολόγησε αμέσως, ενώ η κατάληψη της Νορβηγίας ολοκληρώθηκε μέχρι τις 9 Ιουνίου²⁷⁰.

Βάσει αυτών των εξελίξεων, γίνεται αντιληπτό πως η Φινλανδία βρισκόταν πλέον περικυκλωμένη. Η γερμανική κατοχή της Δανίας και της Νορβηγίας, ήταν αυτό που έσφιξε ακόμη περισσότερο τον απομονωτικό κλοιό που αναπτυσσόταν επικίνδυνα από την ισχυροποίηση της θέσης της ΕΣΣΔ στα ανατολικά σύνορα της Φινλανδίας, και δη μετά τον εδαφικό και οικονομικό ακρωτηριασμό της Συνθήκης της Μόσχας. Η μειονεκτική θέση της Φινλανδίας, δυσχεραίνεται ακόμη περισσότερο αν λάβουμε υπ' όψιν μας πως το μόνο μεγάλο εμπορικό λιμάνι που διέθετε πλέον ήταν του Petsamo. Λόγω της γεωγραφικής θέσης του τελευταίου, η εμπορική σύνδεση της Φινλανδίας με τη Δυτική Ευρώπη ήταν πλέον, στην καλύτερη των περιπτώσεων ανεπαρκής. Το λιμάνι, αφενός βρισκόταν χιλιάδες ναυτικά μίλια μακριά από τα λιμάνια των Συμμάχων, και πλέον ο Βόρειος Παγωμένος Ωκεανός συνιστούσε πεδίο δράσης του πολεμικού ναυτικού της Γερμανίας. Αφετέρου, ο κοντινότερος σιδηροδρομικός σταθμός ήταν 300 km μακριά. Οι συνθήκες αυτές, υπό το βάρος των απωλειών του Χειμερινού Πολέμου, απειλούσαν τη Φινλανδία με επισιτιστικό πρόβλημα, το οποίο θα γιγαντωνόταν κατόπιν αδυναμίας επαρκών εισαγωγών. Αυτά τα δυσοίωνα σενάρια, ήταν που άρχισαν προοδευτικά να σπείρουν το έδαφος για την άνθιση μιας συνεργασίας με τη «γειτονική» πλέον Γερμανία, της οποίας τα στρατεύματα είχαν ήδη κάνει την εμφάνισή τους στα βορειοδυτικά σύνορα της Φινλανδίας με τη Νορβηγία²⁷¹.

---

²⁷⁰ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σ. 28-29.

Churchill, *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Τόμος Α'*, (επιμ) Denis Kelly, μτφρ. Γιάννης Καστανάρας, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2010, σσ. 270-271.

²⁷¹ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 20-21.

Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σσ. 199

Meinander, "Finland and the Great Powers in World War II: Ideologies, Geopolitics, Diplomacy" ό.π., σ. 67.

5.2. Η φινλανδογερμανική προσέγγιση και ο «Συνεχιζόμενος Πόλεμος» (1941-1944) ως απότοκό της

Για να κατανοήσουμε περαιτέρω τις ενέργειες στις οποίες προέβη η Φινλανδία, αξίζει να γίνει μία σύντομη αναφορά στην κατευθυντήριο γραμμή που ακολούθησε για να ανακάμψει από το πλήγμα του Χειμερινού Πολέμου. Αρχής γενομένης από τον Ιούνιο του 1940, το κοινοβούλιο ενέκρινε την «Πράξη Ταχείας Επανεγκατάστασης» για την ομαλή ενσωμάτωση των προσφύγων της Καρελίας. Η πράξη αυτή προέβλεπε την άμεση διάθεση περίπου 30.000 μικροϊδιοκτησιών, τόσο από κρατικούς όσο και ιδιωτικούς φορείς για τη στέγαση των προσφύγων. Ταυτοχρόνως, στις αρχές του καλοκαιριού ολοκληρώθηκε ένα μαζικό εγχείρημα κατασκευής νέων οχυρωματικών έργων στις νέες μεθορίες της χώρας, αξιοποιώντας και πάλι τη φυσική γεωμορφολογία και το περιορισμένο οδικό δίκτυο (στο βορρά)²⁷². Ο πρωθυπουργός Ryti, τόνισε μάλιστα σε ομιλία του πως η ανάκαμψη έπρεπε να γίνει «με το σπαθί στο ένα χέρι και το μυστρί στο άλλο» υπερτονίζοντας τη σημασία της άμεσης ανασυγκρότησης της αμυντικής ικανότητας της χώρας και της ανάπτυξης των υποδομών²⁷³.

Μέσα σε αυτό το κλίμα που στόχευε στην ταχεία ανάκαμψη, η έλευση του θέρους του 1940, επέφερε μία περαιτέρω μεγιστοποίηση της προαναφερθείσας φινλανδικής απομόνωσης. Στις 25 Ιουνίου, ολοκληρώθηκε η κατάληψη της Γαλλίας από τις δυνάμεις της ναζιστικής Γερμανίας, με την κατάληψη των Κάτω Χωρών να έχει πραγματοποιηθεί ήδη από το Μάιο²⁷⁴. Αυτό αφενός άφησε τη Μ. Βρετανία ως τον μόνο παράγοντα από το στρατόπεδο των Συμμάχων στην Ευρώπη που ακόμα αντιστεκόταν στον Χίτλερ. Παράλληλα, όπως είναι προφανές, αυτές οι νέες κατακτήσεις ισχυροποίησαν ακόμα περισσότερο τη θέση της Γερμανίας στο παγκόσμιο στρατιωτικό και πολιτικό γίγνεσθαι, σκιαγραφώντας την εικόνα ενός πανίσχυρου στρατού, πιθανότατα του μόνου που θα μπορούσε να συγκρουστεί επί ίσοις όροις με την ΕΣΣΔ. Η τελευταία, την ίδια περίοδο εδραίωσε ακόμη περισσότερο τη θέση της στη Βαλτική, ενσωματώνοντας πλήρως τις Βαλτικές Δημοκρατίες, και αυξάνοντας τη δύναμή της στον παγκόσμιο ανταγωνισμό ισχύος²⁷⁵.

²⁷² Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σσ. 75-76.

²⁷³ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σσ. 199

²⁷⁴ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σ. 30-33.

²⁷⁵ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 26-27.

Πέραν της ενσωμάτωσης αυτής, η ενέργεια της ΕΣΣΔ η οποία καταδίκασε εκ νέου τις σοβιετοφινλανδικές σχέσεις, ήταν μία σειρά αιτημάτων που θα καθιστούσαν τη θέση της Φινλανδίας ακόμη πιο μειονεκτική. Συγκεκριμένα, απαιτούταν η επιστροφή όλου του υλικού και των υποδομών που είχαν αποσπαστεί από το λιμάνι του Hanko, η συνεκμετάλλευση φινλανδικών ορυχείων νικελίου, η αποστρατιωτικοποίηση των νήσων Aaland και η χρήση του σιδηροδρομικού δικτύου στα νότια της χώρας για μεταφορά σοβιετικών στρατευμάτων με κατεύθυνση προς το Hanko. Οι φινλανδοί ενέδωσαν μόνο στο πρώτο και στο τρίτο αίτημα, εμμένοντας σε διαπραγμάτευση των άλλων δύο. Αυτό το επερχόμενο αδιέξοδο, οδήγησε στην πρώτη επαφή μεταξύ του φινλανδικού και του γερμανικού επιτελείου. Στις 4 Ιουλίου, ο φινλανδός υπουργός εξωτερικών Witting ενημέρωσε τον Blücher, γερμανό πρέσβη στο Ελσίνκι για τις εξελίξεις αυτές. Τόνισε πως ο φινλανδικός λαός πίστευε πως ήταν εφικτή η ανάκτηση των εδαφών που χάθηκαν στο Χειμερινό Πόλεμο με τη βοήθεια της Γερμανίας²⁷⁶. Παράλληλα, εκφράστηκε προθυμία για την παροχή πρώτων υλών στη Γερμανία, η ομαλή διακίνηση των οποίων δε θα ήταν δυνατό να διασφαλιστεί σε περίπτωση σοβιετικής παρέμβασης. Ήδη από τον Αύγουστο του ίδιου έτους, επιτράπη στα γερμανικά στρατεύματα να περνούν μέσα από τα φινλανδικά εδάφη, ενώ εγκρίθηκαν συμφωνίες για την αγορά γερμανικών οπλικών συστημάτων από τη Φινλανδία, σηματοδοτώντας τις πρώτες έμπρακτες φινλανδογερμανικές προσεγγίσεις²⁷⁷. Οφείλουμε δε να αναφέρουμε πως αυτές οι προσεγγίσεις έγιναν με άκρα μυστικότητα, για τη διατήρηση της ισορροπίας των σχέσεων των δύο χωρών με την ΕΣΣΔ²⁷⁸.

Σε κάθε περίπτωση, η προαναφερθείσα προσέγγιση δεν ήταν κάτι το οποίο πέρασε πλήρως απαρατήρητο από το σοβιετικό επιτελείο. Προς διερεύνηση των βλέψεων αμφοτέρων των πλευρών, το Νοέμβριο του 1940 ο υπουργός εξωτερικών Molotov μετέβη στο Βερολίνο για διαβουλεύσεις. Κατά τη διάρκεια αυτών, συνομίλησε με τον ίδιο τον Χίτλερ ο οποίος τον διαβεβαίωσε πως η Φινλανδία εξακολουθούσε να ανήκει στη σοβιετική σφαίρα επιρροής. Εντούτοις, όταν ο Molotov ανέφερε πως η «διευθέτηση» του φινλανδικού ζητήματος ήταν εφικτό να επέλθει με τρόπο όμοιο με αυτό της ενσωμάτωσης των Βαλτικών Δημοκρατιών, προσέκρουσε στην κατηγορηματική άρνηση του Χίτλερ. Ο τελευταίος τόνισε πως η εξαγωγή πρώτων υλών της Φινλανδίας ήταν απαραίτητη για τη Γερμανία και πως μια διαταραχή της θα ήταν πλήγμα για το

---

²⁷⁶ Wuorinen, "The Finnish Treaty", ό.π., σ. 89.

Lunde, ό.π., σσ. 26-27.

²⁷⁷ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σσ. 199.

²⁷⁸ Lunde, ό.π., σσ. 27-29.

Γ' Ράιχ, αλλά και την ισορροπία στη Βαλτική. Η «διαχείριση» της Φινλανδίας ήταν πράγματι ένα ακανθώδες ζήτημα για την ΕΣΣΔ όμως δεν είναι ξεκάθαρο πως σχεδιάζόταν να επέλθει. Αφενός, τα σοβιετικά στρατεύματα στη μεθόριο παρουσίαζαν αμυντικές παρατάξεις και καμία επιθετική βλέψη. Αντιθέτως όμως, ήδη από τις 27 Νοεμβρίου το Γενικό Επιτελείο Στρατού της ΕΣΣΔ κατέθεσε σχέδιο για την πιθανή εισβολή στη Φινλανδία²⁷⁹. Η ολοκληρωτική κατάληψή της ήταν ένας πιθανός στόχος, και υπήρχε ως θεωρητικό σενάριο από τα μέσα του 1940²⁸⁰, όπως είχε υποψιαστεί ορθώς και η γερμανική ηγεσία²⁸¹. Εντούτοις, η εξέλιξη του Χειμερινού Πολέμου, και οι δυσχέρειες που αντιμετώπισαν τα σοβιετικά στρατεύματα, συνιστούσαν αποθαρρυντικό παράγοντα για μία νέα απόπειρα στρατιωτικής κατάληψης της Φινλανδίας. Ενδεχομένως, για τον λόγο αυτό να επιχειρήθηκε η «οικονομική» υποδούλωση της Φινλανδίας, μέσω των νέων σοβιετικών διεκδικήσεων του Ιουνίου του 1940.

Έχει διατυπωθεί η άποψη πως η φινλανδική ηγεσία ήταν ενήμερη για τις ναζιστικές επιθετικές βλέψεις εναντίον της ΕΣΣΔ και δη υπολογιζόταν ως σύμμαχος ήδη από τον Μάρτιο, εξ' ου και η άμεση υποταγή στους σοβιετικούς όρους. Μολαταύτα η άποψη αυτή καταρρέει μαζί με την σχεδόν ολοκληρωτική κατάρρευση του εξαντλημένου φινλανδικού στρατεύματος μετά τη λήξη του Χειμερινού Πολέμου²⁸². Η γερμανοφινλανδική προσέγγιση, επήλθε κατόπιν της περαιτέρω αύξησης της ισχύος της Γερμανίας και της ΕΣΣΔ και της αντιστρόφως ανάλογης ελάττωσης της ισχύος των Συμμάχων και της Φινλανδίας. Τα πράγματα όμως, ήταν αρκετά διαφορετικά προς τη δύση του 1940. Η προσέγγιση με τη Γερμανία, είχε αναπτερώσει το ηθικό της Φινλανδίας μετά από μια περίοδο αβεβαιότητας, ενώ το στράτευμα είχε αρχίσει να ανακτά τις δυνάμεις του κατόπιν της μαζικής εισροής οπλικών συστημάτων από τις συμφωνίες με τη Γερμανία²⁸³. Στις 18 Δεκεμβρίου 1940, ο Αδόλφος Χίτλερ έδωσε το πράσινο φως για την επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» δηλαδή την εισβολή στην Σοβιετική Ένωση. Στο υπογεγραμμένο διάταγμα, ο φινλανδικός στρατός αναφέρεται ως ραχοκοκαλιά κάλυψης της αποτελεσματικής κινητοποίησης των γερμανικών στρατευμάτων από τη Νορβηγία, δια του Rovaniemmi. Επίσης, στόχο των φινλανδικών στρατευμάτων αποτελούσε η συνεργασία στις επιθέσεις εναντίον του

---

²⁷⁹ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 82-84.

²⁸⁰ Nenty, Muntter & Wirtanen, *Finland At War: The Winter War 1939-40*, ό.π., σ 288.

²⁸¹ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 27

²⁸² Ville Kivimäki, "Introduction: Three Wars and Their Epitaphs: The Finnish History and Scholarship of World War II", στο Tiina Kinnunen & Ville Kivimäki (επιμ.) *Finland in World War II: history, memory, interpretations*, Brill Publishers, Leiden 2012, σσ. 22-23.

²⁸³ Lunde, ό.π., σσ. 27-28.

Murmansk στο βορειότερο άκρο της ΕΣΣΔ. Αυτά λειτούργησαν ως αρχική κατευθυντήριος γραμμή για την περαιτέρω σχεδίαση ολόκληρης της μεγαλεπήβολης επιχείρησης²⁸⁴.

Από τον Ιανουάριο του 1941 ξεκίνησε μία σειρά ταξιδιών από φινλανδούς επιτελείς στη Γερμανία, με στόχο την αποτελεσματικότερη ανάπτυξη επιχειρησιακών πλάνων αλλά και διαλεύκανση των φινλανδικών στόχων. Το γερμανικό επιτελείο, υπολόγιζε πως οι φινλανδοί θα συνέβαλλαν και στις επιθέσεις εναντίον του Λένινγκραντ. Ωστόσο, κατά το πέρας αυτής της φάσης σχεδίασης, ο Mannerheim επέμενε πως μία τέτοια κίνηση δεν ήταν θεμιτή, καθώς θα νομιμοποιούσε τη σοβιετική επίθεση του 1939, επιβεβαιώνοντας τους φόβους τους οποίους εργαλειοποίησε η ΕΣΣΔ για τη διεξαγωγή του Χειμερινού Πολέμου. Παράλληλα όμως, η προοπτική της ανάκτησης των χαμένων εκτάσεων στην Καρελία ήταν άκρως δελεαστική. Εξάλλου το εγχείρημα αυτό, από επιχειρησιακή άποψη ήταν αλληλένδετο με επιθετικές ενέργειες προς το Λένινγκραντ²⁸⁵.

Αυτές οι εξελίξεις, καταδεικνύουν πως η Φινλανδία δεν επιδίωκε μία επίσημη «συμμαχία» με τη Γερμανία. Προοδευτικά αρχίζει να δημιουργείται το φαινόμενο του «εκ των συνθηκών» συνασπισμού, ειδικά αν λάβουμε υπ' όψιν μας πως η απολυταρχική πολιτική σκηνή της ναζιστικής Γερμανίας, δεν ήταν αρεστή σε ένα έθνος με βαθιά πίστη στους κοινοβουλευτικούς θεσμούς, παρά την παράδοση «συμπάθεια» που ένωνε τις δύο χώρες από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα. Ωστόσο, αυτός ο μη-ιδεολογικός συνασπισμός, αποτελούσε ιδανική ασπίδα προστασίας απέναντι στους διεθνείς πολεμικούς ανταγωνισμούς και το πλέον κατάλληλο εφαιτήριο διεκδίκησης των εδαφικών απωλειών του Χειμερινού Πολέμου²⁸⁶, μία άποψη την οποία ασπάζονταν η μεγαλύτερη μερίδα τόσο των φιλελεύθερων αστών όσο και των σοσιαλδημοκρατών²⁸⁷.

Η 25^η Μαΐου 1941, αποτέλεσε κομβική ημερομηνία για τη στρατιωτική σύμπνοια της Φινλανδίας και της Γερμανίας, καθώς φινλανδική αντιπροσωπεία στάλθηκε στο Σάλτσμπουργκ και κατόπιν στο Βερολίνο για την τελευταία φάση επιχειρησιακών σχεδιασμών. Για μία φορά ακόμη, η σύμπνοια δεν ήταν πλήρης όμως οι απαιτήσεις του γερμανικού επιτελείου ομοίαζαν με εκείνες που θα ζητούσε μία χώρα από έναν επιβεβαιωμένο και επίσημο σύμμαχο. Απαιτούμενη

---

²⁸⁴ Hugh Trevor – Roper (επιμ) *Hitler's War Directives 1939-1945*, Pan Books Ltd, Λονδίνο 1966, σσ. 93-98

²⁸⁵ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 44.

²⁸⁶ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας* ό.π., σσ. 199-201.

²⁸⁷ Meinander, “Finland and the Great Powers in World War II: Ideologies, Geopolitics, Diplomacy” ό.π., σ. 70

ήταν τόσο η βοήθεια στην μεταγωγή των γερμανικών στρατευμάτων στην πρώτη γραμμή όσο και η συμμετοχή σε δύο διαφορετικά μέτωπα: Ένα στη Λαπωνία προς το Murmansk, και ένα εναντίον του Λένινγκραντ²⁸⁸. Τέτοιου είδους ενέργειες, προϋπόθεταν την πλήρη κινητοποίηση του φινλανδικού στρατεύματος και των εφεδρειών του, και ενδεχομένως να αμαύρωνε την εικόνα της Φινλανδίας ως επιτιθέμενου στο πλευρό της Γερμανίας. Ο φινλανδός στρατιωτικός αντιπρόσωπος Heinrich, ενημέρωσε πως η επίσημη επιδίωξη της Φινλανδίας ήταν η ουδετερότητα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως θα διατηρούσαν παθητική στάση στο ενδεχόμενο σοβιετικής επιθετικότητας. Οι διαβουλεύσεις συνεχίστηκαν μερικές μέρες αργότερα, στις 3 Ιουνίου στο Ελσίνκι. Η Φινλανδία είχε υπερτονίσει πως σε περίπτωση σύναψης ειρήνης μεταξύ Γερμανίας και ΕΣΣΔ η Γερμανία έπρεπε να εγγυηθεί την φινλανδική ανεξαρτησία, και να διεκδικήσει την αποκατάσταση των συνόρων του 1939²⁸⁹.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε, πως ο ιστορικός Olli Vehviläinen, αναφέρει ότι πλέον η εξωτερική πολιτική της Φινλανδίας ρυθμιζόταν επί της ουσίας από έναν κλειστό κύκλο υπό την ηγεσία του Mannerheim και του πρωθυπουργού Ryti²⁹⁰. Η άποψη αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται, αν λάβουμε υπ όψιν μας την εξής αλληλουχία γεγονότων: Στις 9 Ιουνίου, διατάχθηκε η πρώτη, μερική κινητοποίηση του φινλανδικού στρατεύματος. Δύο μέρες νωρίτερα, ο γερμανός στρατάρχης Keitel εγγυήθηκε πως όλα τα φινλανδικά αιτήματα επρόκειτο να ικανοποιηθούν. Ωστόσο, το κοινοβούλιο ενέκρινε τις μέχρι τότε υπό συζήτηση στρατιωτικές συνεργασίες με τη Γερμανία, μερικές μέρες αργότερα, στις 14 Ιουνίου²⁹¹. Κατόπιν της επίσημης έγκρισης, η Φινλανδία κήρυξε γενική κινητοποίηση στις 17 Ιουνίου, αν και υπάρχουν αναφορές πως αυτή η ενέργεια είχε πραγματοποιηθεί ανεπισήμως ήδη από τις 10 Ιουνίου²⁹². Αξιοσημείωτο είναι δε το γεγονός πως η Φινλανδία κατάφερε να κινητοποιήσει –συμπεριλαμβανομένων του βοηθητικού προσωπικού - περί τις 630.000, δηλαδή περίπου το 17% του πληθυσμού, γεγονός που αποτέλεσε αναλογικά την μαζικότερη κινητοποίηση ανθρωπίνου δυναμικού στην Ευρώπη²⁹³.

---

²⁸⁸ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 43.

²⁸⁹ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 45-49.

²⁹⁰ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σ. 85.

²⁹¹ Lunde, ό.π., σ. 49.

²⁹² Meinander, "Finland and the Great Powers in World War II: Ideologies, Geopolitics, Diplomacy" ό.π., σ. 70.

²⁹³ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 201

Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 49.

Η επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα», εξαπολύθηκε στις 22 Ιουνίου 1941, σηματοδοτώντας τον πόλεμο μεταξύ της Ναζιστικής Γερμανίας και της ΕΣΣΔ. Την ίδια μέρα, η Ιταλία και η Ρουμανία κήρυξαν τον πόλεμο στην ΕΣΣΔ ενώ η Ουγγαρία και η Σλοβακία ακολούθησαν δύο ημέρες αργότερα²⁹⁴. Αντιθέτως, οι φινλανδικές επιθέσεις, δεν ξεκίνησαν μέχρι τις 29 Ιουνίου²⁹⁵. Ο λόγος, εντοπίζεται στο γεγονός πως μια απρόκλητη επιθετικότητα θα καταδείκνυε απόλυτη συνεργασία με τη Γερμανία και έναν ξεκάθαρα επιθετικό/επεκτατικό πόλεμο. Οι φινλανδικές επιχειρήσεις, ξεκίνησαν κατόπιν σοβιετικών βομβαρδισμών εναντίον στρατιωτικών θέσεων στη νότια Φινλανδία. Αυτό αποτελούσε την ιδανική αφορμή για την δημιουργία της ψευδαίσθησης ενός «αμυντικού πολέμου» όπως ανέφερε στο πρώτο του διάγγελμα μετά το ξέσπασμα του πολέμου ο πρόεδρος Ryti, παρά το γεγονός ότι παράλληλα έκανε λόγο για γερμανικές πλευρές που τάχθηκαν υπέρ της Φινλανδίας²⁹⁶. Για το λόγο αυτό, η συμμετοχή της Φινλανδίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η νέα σύγκρουση με την ΕΣΣΔ ονομάστηκε «Συνεχιζόμενος Πόλεμος», ως δεύτερο κεφάλαιο του Χειμερινού Πολέμου, και ως αγώνας για την επαναδιεκδίκηση των χαμένων εκτάσεων. Αυτό το μοτίβο συναντάται και στη φινλανδική ιστοριογραφία και κοινή γνώμη κατόπιν της λήξης του πολέμου. Ουσιαστικά, στόχος ήταν ο διαχωρισμός του φινλανδικού αγώνα από τη ναζιστική εισβολή, τονίζοντας πως μοναδικό κοινό σημείο συνιστούσε ο κοινός εχθρός, και δη η ΕΣΣΔ²⁹⁷.

Την οικοδόμηση αυτού του αφηγήματος βοηθά και ο αρχικός, επίσημος στόχος της Φινλανδίας στον «Συνεχιζόμενο Πόλεμο», που ήταν η ανάκτηση των εδαφών που είχαν χαθεί κατά τον Χειμερινό Πόλεμο. Ωστόσο, οι πραγματικοί στόχοι, δεν ήταν ούτε ξεκάθαροι, αλλά ούτε και σταθεροί στο πέρας του χρόνου και στην εξέλιξη του πολέμου. Σε ένα κράτος και έθνος του οποίου ο πληθυσμός ήταν τόσο ταγμένος στους δημοκρατικούς θεσμούς και δη στους εκλεγμένους αντιπροσώπους, η κοινή γνώμη επηρέαζε σημαντικά τους εκάστοτε πολεμικούς στόχους. Επίσης, γίνεται εύκολα κατανοητό πως οι στρατιωτικές επιτυχίες ενθάρρυναν ακόμη τολμηρότερες διεκδικήσεις ενώ οι αποτυχίες επέφεραν αντίθετα αποτελέσματα. Το εγχείρημα σαφούς καθορισμού των στόχων δυσχεραίνεται επίσης από το γεγονός ότι η φινλανδική

---

²⁹⁴ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σ. 42-43

²⁹⁵ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 11.

²⁹⁶ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 201

²⁹⁷ Kivimäki, "Introduction: Three Wars and Their Epitaphs: The Finnish History and Scholarship of World War II", ό.π., σ. 6.

ιστοριογραφία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο συνέβαλλε στην κάθαρση του παρελθόντος που χαρακτηριζόταν από σύμπνοια με τους ναζί²⁹⁸.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται μια σκόπιμη αναδρομή σε όσα έχουν αναλυθεί ήδη για το ζήτημα της «Μεγάλης Φινλανδίας». Η ιδέα της «Μεγάλης Φινλανδίας» όπως έχει αναλυθεί ήδη, προϋπήρχε ήδη από το 1918 και εκφράστηκε σε πρώτη φάση με τους «Φυλετικούς Πολέμους». Η ύπαρξη σημαντικών φιννικών μειονοτήτων εκτός των συνόρων κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου, συνέβαλλε στη διαιώνιση αυτής της ιδέας. Σημαντικότεροι «εκπρόσωποι» αυτής της ομάδας ήταν οι καρελιανοί, τους οποίους και ο Mannerheim αποκαλούσε αδελφικά φύλα που οι φινλανδοί όφειλαν να ενσωματώσουν. Η αντίληψη αυτή είναι αναμενόμενο να απέκτησε ακόμη περισσότερο βάρος κατόπιν των διωγμών που υπέστησαν οι φιννικές μειονότητες της ΕΣΣΔ και δη κατόπιν της απόσχισης της δυτικής Καρελίας με τη λήξη του Χειμερινού Πολέμου, πλήττοντας εκ νέου φινλανδούς και καρελιανούς. Λαμβάνοντας αυτά υπό την αντίληψή μας, είναι εύκολο να κατανοήσουμε πως οι ελπίδες ενός νικηφόρου πολέμου, αναπτέρωσαν τις ιδέες της Μεγάλης Φινλανδίας και προ του Συνεχιζόμενου Πολέμου, στελέχη του φινλανδικού επιτελείου προσδοκούσαν την προσάρτηση επιπλέον εδαφών, και όχι μόνο των χαμένων του Χειμερινού Πολέμου²⁹⁹.

Η πρώτη φάση του Συνεχιζόμενου Πολέμου, χαρακτηρίστηκε από στρατιωτικές επιτυχίες των φινλανδικών στρατευμάτων, τα οποία μέχρι τις 9 Ιουλίου, κατάφεραν να διασπάσουν τη σοβιετική άμυνα στα βόρεια της Λίμνης Λάντογκα, προελαύνοντας προς τα ενδότερα³⁰⁰. Δύο μέρες πριν από αυτή την τακτική επιτυχία, ο Mannerheim σε ραδιοφωνικό του διάγγελμα προς το στράτευμα, έκανε ξεκάθαρους τους στόχους της Φινλανδίας:

«Υποσχόμαστε στους καρελιανούς ότι το σπαθί μας δε θα αναπαυτεί μέχρι να ελευθερωθεί η Καρελία. Οι περιοχές της Viena και της Aunus περίμεναν 23 χρόνια για την εκπλήρωση αυτής της υπόσχεσης και από τη χειμερινή εκστρατεία του 1939-40 η Καρελία περίμενε για την αυγή της ημέρας που θα έφερνε την ελευθερία της(..). Η ελευθέρια της Καρελίας και η Μεγάλη Φινλανδία είναι ο στόχος που μας κατευθύνει σε αυτή τη δίνη ιστορικών γεγονότων. Για εμάς αυτός ο πόλεμος είναι ιερός, εναντίον του εχθρού του έθνους μας και στο πλευρό της ισχυρής Γερμανίας είμαστε

²⁹⁸ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 55-56.

²⁹⁹ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 200.

³⁰⁰ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 11.

αποφασισμένοι να φέρουμε αυτή την σταυροφορία εναντίον του κοινού μας εχθρού σε ένα νικηφόρο τέλος για να εξασφαλιστεί το μέλλον της Φινλανδίας³⁰¹.»

Οι αρχικές επιτυχίες, οδήγησαν τον Οκτώβριο του 1941, σε περαιτέρω φινλανδικές διεκδικήσεις, που δεν περιορίζονταν στην επαναχάραξη των συνόρων στα όρια του φθινοπώρου του 1939. Ο πρόεδρος Ryti ανέφερε πως η Φινλανδία διεκδικούσε ολόκληρη την Ανατολική Καρελία, και όχι μόνο το ανατολικό άκρο του ισθμού. Το σενάριο αυτό, θα συμβάδιζε με την ενσωμάτωση ολόκληρης της λίμνης Λάντογκα και των περιβαλλόντων εκτάσεων της εντός της φινλανδικής μεθορίου. Ταυτοχρόνως, οι διεκδικήσεις περιλάμβαναν και την ενσωμάτωση ολόκληρης της χερσονήσου Κολα, δηλαδή ολόκληρης της ανατολικής Λαπωνίας. Τέλος, κατατέθηκε πρόταση για την δημιουργία γερμανικής ζώνης μεταξύ Φινλανδίας και ΕΣΣΔ, καθώς δεν ήταν επιθυμητό η Φινλανδία να μοιράζεται σύνορα με την ΕΣΣΔ³⁰².

Στις 8 Δεκεμβρίου, τα φινλανδικά στρατεύματα είχαν φτάσει μόλις δέκα χιλιόμετρα μακριά από το Λένινγκραντ, έχοντας ολοκληρώσει ουσιαστικά τον αρχικό στόχο της ενσωμάτωσης των ακρωτηριασμένων εδαφών του Χειμερινού Πολέμου. Μάλιστα, το γερμανικό επιτελείο, για την επίτευξη του εγχειρήματος άλωσης του Λένινγκραντ, ήδη από το τέλος του Νοεμβρίου ενθάρρυνε τις περαιτέρω επιθετικές κινήσεις των φινλανδών, προς επίτευξη και των δικών τους στόχων περί οικοδόμησης της Μεγάλης Φινλανδίας³⁰³. Ωστόσο οι φινλανδικές φιλοδοξίες, για μία ακόμη φορά προσέκρουαν στα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων. Ο Mannerheim είχε αντιληφθεί πως περαιτέρω διεκδικήσεις θα καθιστούσαν αδύνατη την διπλωματική λήξη του πολέμου με την ΕΣΣΔ, παγιδεύοντας ουσιαστικά τη Φινλανδία στην ίδια μοίρα ολοκληρωτικού πολέμου με τη Γερμανία. Επίσης, σε περίπτωση γερμανικής ήττας, η Φινλανδία ρίσκαρε ακόμη και την ανεξαρτησία της. Για το λόγο αυτό, ο Mannerheim διέταξε την ανακοπή της προέλασης με πρόσχημα την έλλειψη πόρων³⁰⁴.

Το εγχείρημα απόκλισης από τους ναζιστικούς στόχους, κατέστη ακόμη δυσκολότερο, όταν στις 6 Δεκεμβρίου, η Μ. Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο στη Φινλανδία³⁰⁵, και όταν ένα χρόνο αργότερα, ο ίδιος ο Χίτλερ ταξίδεψε στη Φινλανδία για τα 75^α γενέθλια του Mannerheim.

³⁰¹ Lundin C. Leonard, *Finland in the Second World War*, Indiana University Press, Bloomington 1957, σ. 127.

³⁰² Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 55-58.

³⁰³ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 11.

Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 203.

³⁰⁴ Lunde, ό.π., σ. 59. Σ. 203.

³⁰⁵ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 11.

Ακροβατώντας μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τέτοιου είδους γεγονότα διακινδύνευαν πλήρως τη διεθνή θέση της Φινλανδίας. Ιδιαίτερα κρίσιμη για τη διατήρηση αυτής της ισορροπίας υπήρξε η ιδιότυπη αντιμετώπιση των ΗΠΑ από τη Φινλανδία. Η τελευταία, εγγυήθηκε ότι δεν επρόκειτο να πλήξει το λιμάνι του Murmansk, όπου και αποβιβάζονταν οι αμερικανικές προμήθειες ενίσχυσης της ΕΣΣΔ. Αυτό, φαντάζει αντιφατικό, καθώς η Φινλανδία, είτε εκλαμβανόταν ως επίσημη δύναμη στο στρατόπεδο του Άξονα είτε όχι, συνιστούσε εχθρό της ΕΣΣΔ και μάλιστα σε εμπόλεμη σύρραξη. Επομένως, αυτή η μη-προσβολή του στρατηγικού λιμανιού, συνέβαλλε παθητικά στην επικράτηση της ΕΣΣΔ αλλά παράλληλα, απέτρεψε την κήρυξη του πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Φινλανδίας³⁰⁶.

Με βάση αυτές τις συνθήκες, η πραγματοποίηση περαιτέρω διεκδικήσεων και η πρακτική τους έκφραση με στρατιωτικές προελάσεις, δεν υλοποιήθηκε. Μάλιστα, το χειμώνα του 1943, κατόπιν της συντριπτικής ήττας των Γερμανών στο Στάλινγκραντ, το φινλανδικό επιτελείο πείστηκε ότι ο πόλεμος είχε χαθεί για τη Γερμανία³⁰⁷. Η καλλιέργεια αυτής της αντίληψης μετά τη λήξη της μάχης του Στάλινγκραντ στις 2 Φεβρουαρίου³⁰⁸, οδήγησε τον Mannerheim να δηλώσει επίσημα στις 15 Φεβρουαρίου πως η Φινλανδία δεν επρόκειτο να επιχειρήσει περαιτέρω προελάσεις. Αυτή η απόφαση, εγκαινίασε μία περίοδο που χαρακτήρισε σχεδόν ολόκληρο τον υπόλοιπο Συνεχιζόμενο Πόλεμο, κατά την οποία η Φινλανδία επιχειρούσε την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων με την ΕΣΣΔ για τη σύναψη μιας ευνοϊκής ειρήνης³⁰⁹. Για τη ναζιστική Γερμανία, αυτό πράγματι συνιστούσε πλήγμα, καθώς οι φινλανδοί είχαν εξασφαλίσει μέρος των διεκδικήσεών τους, μολαταύτα έπαψαν με αυτόν τον τρόπο να στηρίζουν εμπράκτως τα γερμανικά στρατεύματα στον πόλεμο εναντίον της ΕΣΣΔ³¹⁰. Οι συνέπειες των πολιτικών και στρατιωτικών επιλογών της Φινλανδίας όμως, έμελλε να επισφραγιστούν το καλοκαίρι του 1944, και επρόκειτο να ξεπεράσουν κατά πολύ χρονικά τον τερματισμό του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

---

³⁰⁶ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σσ. 203-205.

³⁰⁷ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 12.

³⁰⁸ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σ. 84-85

³⁰⁹ Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 11.

³¹⁰ Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σ. 384.

5.3. Η αμαυρωμένη φήμη του Κόκκινου Στρατού ως απροσδόκητο πλεονέκτημα, και τα πολύτιμα μαθήματα του Χειμερινού Πολέμου για την ΕΣΣΔ.

Η τελική επικράτηση του Κόκκινου Στρατού κατά το δεύτερο σκέλος του Χειμερινού Πολέμου, το Φεβρουάριο-Μάρτιο του 1940, είναι κάτι που συχνά υπερκαλύπτεται από το γενικότερο αφήγημα του εν λόγω πολέμου. Οι αιτίες αυτού του φαινομένου περιστρέφονται γύρω από δύο βασικούς άξονες. Αφενός, οι βαρύτατες σοβιετικές απώλειες κατέστησαν το τέλος της εκστρατείας ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα «Πύρρειου Νίκης». Αφετέρου η κακή απόδοση του Κόκκινου Στρατού σε τακτικό επίπεδο, ως απότοκο της κακής στρατηγικής σχεδίασης στο πρώτο, μεγαλύτερο σε διάρκεια και δημοφιλέστερο κεφάλαιο του πολέμου, παραγκώνισαν σχεδόν πλήρως το γεγονός ότι η ΕΣΣΔ παρά τις μεγάλες αντιξοότητες και το βαρύ τίμημα, επικράτησε στην εν λόγω σύρραξη. Μάλιστα, η επικράτηση αυτή δεν ήταν μονάχα αποτέλεσμα της παροδικής εξάντλησης των φινλανδικών στρατευμάτων. Είναι φανερό πως βασίστηκε τα μέγιστα στην ικανότητα του σοβιετικού επιτελείου να αναδιοργανώσει το στράτευμα και να αναθεωρήσει αποτελεσματικά την στρατηγική του σχεδίαση και την τακτική εφαρμογή της, με γνώμονα τα λάθη τα οποία πραγματοποίησε κατά τη δύση του 1939³¹¹.

Εντούτοις, η φήμη του Κόκκινου Στρατού μετά τη λήξη του πολέμου ήταν παραπάνω από αμαυρωμένη, με την πλειοψηφία της διεθνούς κοινής στρατιωτικής, διπλωματικής και πολιτικής γνώμης να θεωρούν πως η ΕΣΣΔ είχε έναν πλήρως αναποτελεσματικό στρατό, δυσανάλογο του μεγέθους της. Το επιχειρησιακό ιστορικό του Κόκκινου Στρατού ήταν ανεπανόρθωτα ταπεινωμένο από έναν αντίπαλο πενιχρά εξοπλισμένο, που μάλιστα μαστιζόταν και από επικίνδυνη υποστελέγωση. Επομένως, σε ένα πιθανό σενάριο σύγκρουσης με έναν από τους στρατούς των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, η ακαριαία κατατρόπωσή του, φάνταζε ως το λογικότερο ενδεχόμενο. Από αυτή ακριβώς την αντίληψη, διακατεχόταν το επιτελείο της ναζιστικής Γερμανίας κατά τη διετία 1940-1941. Ως αποτέλεσμα, η ισχύς του Κόκκινου Στρατού υποτιμήθηκε σημαντικά προ της εισβολής, ιδιαίτερα κατά τη φάση σχεδίασής της. Η ήδη υπαρκτή

---

³¹¹ Reese, “Lessons of the Winter War: A Study in the Military Effectiveness of the Red Army, 1939–1940” *The Journal of Military History*, ό.π., σσ. 829-830
Campbell, *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, ό.π., σ. 77

γερμανική επιθετικότητα, βρήκε γόνιμο έδαφος και αυξήθηκε έως και αλαζονικά εξ αιτίας αυτού του φαινομένου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστά το γεγονός πως ο Blücher μετά την πρώτη φάση του Χειμερινού Πολέμου ανέφερε πως δεν υπήρχε κανένας λόγος ανησυχίας για την ισχύ της ΕΣΣΔ. Επιπλέον μια επιθετική στάση απέναντι της δεν θα ήταν εφικτό να την οδηγήσει στο ίδιο στρατόπεδο με τους Συμμάχους, λόγω της αποστροφής των τελευταίων από τη σοβιετική στάση στο σοβιετοφινλανδικό ζήτημα. Μάλιστα ο Blücher τον ήδη από τον Ιανουάριο του 1940 ανέφερε στο γερμανικό γενικό επιτελείο πως ο Χειμερινός Πόλεμος ήταν απόδειξη της σοβιετικής στρατιωτικής ανεπάρκειας, και του ότι σε μία σύγκρουση ο Κόκκινος Στρατός δεν θα είχε καμία ελπίδα απέναντι στη Βέρμαχτ³¹². Αυτή η υπερβολική αυτοπεποίθηση, χαρακτήριζε και τις βλέψεις του Χίτλερ, ο οποίος μάλιστα, αρχικά εκτίμησε πως η κινητοποίηση των απαραίτητων δυνάμεων για την κατατρόπωση της ΕΣΣΔ και τη συντριβή του στρατού της θα ήταν ένα εγχείρημα που θα απαιτούσε μόλις τέσσερις με έξι εβδομάδες, και πως κατόπιν της επικράτησης ακόμα και η Μ. Βρετανία θα συνθηκολογούσε απέναντι στη Γερμανία ως κυρίαρχο της Ευρώπης και ως μόνη εναλλακτική του κομμουνισμού. Παρά το γεγονός ότι το επιτελείο έκρινε σύντομα αυτή την εκτίμηση ως λανθασμένη, είναι ενδεικτική του υπέρμετρου οπτιμισμού που χαρακτήριζε τη σχεδιαστική φάση της επιχείρησης Μπαρμπαρόσα³¹³. Μάλιστα, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να λάβουμε υπ' όψιν μας, τις δηλώσεις του Αδόλφου Χίτλερ, τον Ιούνιο του 1941, μερικές μόνο μέρες πριν την εισβολή στην ΕΣΣΔ. Πιο συγκεκριμένα, σχολίασε: «*Το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να κλωσήσουμε την πόρτα και ολόκληρη η σαπισμένη δομή θα συντριβεί κάτω στο έδαφος*»³¹⁴.

Για μία ακόμη φορά, η ιστορία διέψευσε αυτές τις μεγαλεπήβολες δηλώσεις. Μετά το πέρας του Χειμερινού Πολέμου, και προ της επικείμενης έκρηξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το σοβιετικό επιτελείο πραγματοποίησε μία μαζική αναβάθμιση του Κόκκινου Στρατού, τόσο σε επίπεδο οργάνωσης, όσο και στρατηγικής και τακτικής. Αυτό συνοδεύτηκε και από εκτεταμένη πρόοδο και βελτίωση στην παραγωγή οπλικών συστημάτων³¹⁵. Φυσικά αυτό το εγχείρημα δεν πήγαζε μόνο από την πικρή παρακαταθήκη του Χειμερινού Πολέμου, όμως τα μαθήματα του

---

³¹² Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 16, 20

³¹³ Walter Warlimont, *Inside Hitler's Headquarters 1939-45*, μτφρ. R.H. Barry, Presidio Press, Novato 1964, σσ. 110-113

³¹⁴ Robert Kirchubel, *Operation Barbarossa*, Osprey Publishing, Oxford 2013, σ. 13.

³¹⁵ Catherine Merridale, *Ο Πόλεμος του Ιβάν: Η πορεία του Κόκκινου Στρατού 1939-1945*, ό.π., σ. 177.

τελευταίου αποδείχτηκαν πολύτιμα, και αξίζει να καταγραφούν σε αυτή την ανασκόπηση³¹⁶. Αυτά τα μαθήματα, αποτέλεσαν ένα σημαντικό εφόδιο για την αναχαίτηση της γερμανικής εισβολής και την τελική επικράτηση της ΕΣΣΔ εναντίον της ναζιστικής Γερμανίας, ξεκινώντας από το πεδίο της μάχης.

Μία σημαντική βελτίωση, εντοπίζεται στον τομέα της ένδυσης. Ήδη από το χειμώνα του 1941, μεγάλη μερίδα του σοβιετικού πεζικού ήταν εφοδιασμένη με ειδικές χειμερινές στολές, αποτελούμενες από διπλή επένδυση μαλλιού σε κάθετη διαρρύθμιση τυλιγμένες με ύφασμα, για μέγιστη θερμομόνωση. Παράλληλα, οι αρβύλες τύπου “valenki” αποτελούμενες από σφιχτοδεμένα νήματα απέτρεπαν σημαντικά την αποβολή θερμοκρασίας από τα κάτω άκρα και δε στερεοποιούνταν από τις πολικές θερμοκρασίες, όπως συνέβαινε με τις δερμάτινες μπότες³¹⁷. Μέχρι το χειμώνα του 1942-1943 αυτού του τύπου η χειμερινή στολή, συνιστούσε την καθορισμένη στολή εκστρατείας και είχε χορηγηθεί στο σύνολο των δυνάμεων πεζικού³¹⁸. Αξίζει μάλιστα να σημειώσουμε ότι κατά τον πρώτο χρόνο της επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα», τα περισσότερα εκ των γερμανικών στρατευμάτων που κατάφεραν να πλησιάσουν τη Μόσχα δεν ήταν εφοδιασμένα με χειμερινή ένδυση, και ως επί το πλείστον ήταν εκτεθειμένα στις ακραίες καιρικές συνθήκες³¹⁹. Επίσης, το μηχανοκίνητο σοβιετικό πεζικό, ο ρόλος του οποίου θα αναλυθεί και παρακάτω, ήταν εφοδιασμένο με επιπλέον κατάλευκους επενδύτες που κάλυπταν ολόκληρη τη βασική στολή, ήδη από το 1941. Χάρη σε αυτούς, αποκτούσαν σημαντική οπτική κάλυψη και απόκρυψη, εναρμονίζοντας την όψη τους άψογα με το λευκό χειμερινό τοπίο του Ανατολικού Μετώπου³²⁰.

Σημαντική πρόοδος επίσης, παρατηρήθηκε στα οπτικά συστήματα, και δη στον μαζικό εξοπλισμό του πεζικού με φορητά αυτόματα όπλα, δηλαδή υποπολυβόλα. Σημαντικός παράγοντας αξιοπιστίας κάθε σοβιετικού υποπολυβόλου, υπήρξε ο σχεδιασμός του ειδικά για το τραχύ περιβάλλον του ρωσικού χειμώνα. Επομένως, οι χειριστές εφοδιάζονταν με ειδικά λιπαντικά έλαια

---

³¹⁶ Radzisky, *Σταλιν*, ό.π., σ. 610.

³¹⁷ McNab, *20th Century Military Uniforms*, ό.π., σ. 294

³¹⁸ Anton Shalito & Ilya Savchenkov, *Red Army Uniforms of World War II*, Windrow & Greene, London 1995, σ. 36.

³¹⁹ McNab, ό.π., σ. 294.

³²⁰ Shalito & Savchenkov, ό.π., σ. 32.

που επέτρεπαν την κανονική χρήση των όπλων σε υπό του μηδενός θερμοκρασίες, ένα σημαντικό εφόδιο το οποίο δεν διέθεταν τα γερμανικά στρατεύματα³²¹.

Το πρώτο υποπολυβόλο του Κόκκινου Στρατού ήταν το PPD-34/38 και κατόπιν το PPD-40. Πριν καν ξεσπάσει ο Χειμερινός Πόλεμος, η ΕΣΣΔ είχε εντυπωσιαστεί από το φινλανδικό Suomi KP/31, κάτι που ήταν φανερό στο σχεδιασμό των πρώτων υποπολυβόλων της. Εμφανισιακά τα όπλα ήταν σχεδόν πανομοιότυπα, με το πιο εξόφθαλμο χαρακτηριστικό να είναι η τυμπανοειδής γεμιστήρα των 71 φυσιγγίων. Ωστόσο όταν ο πόλεμος ξέσπασε μόνο μερικές χιλιάδες ήταν διαθέσιμα για τον Κόκκινο Στρατό, και δεν είχαν δοκιμαστεί στο πεδίο της μάχης. Η αποτελεσματικότητα αυτών των όπλων, οδήγησε στην άμεση, μαζική παραγωγή υποπολυβόλων στην ΕΣΣΔ. Ήδη από το 1941, ένας νέος τύπος, το PPSH-41 μπήκε σε μαζική παραγωγή και χρήση. Το εν λόγω όπλο, που έμοιαζε με εκμοντερνισμένο KP/31, αποδείχθηκε εξαιρετικό για τις συνθήκες του ανατολικού μετώπου, όντας εύχρηστο, αξιόπιστο και θανατηφόρο. Περί τα 5.000.000. κατασκευάστηκαν, γεγονός που καταδεικνύει την επιτυχία του, ενώ ουσιαστικά αποτελεί όπλο-σύμβολο του Κόκκινου Στρατού κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τόσο λόγω της αξιοπιστίας του όσο και της χαρακτηριστικής του εμφάνισης. Μάλιστα, και οι γερμανοί στρατιώτες θαύμαζαν την αξιοπιστία του και συχνά θεωρούταν πολυπόθητο λάφυρο³²².

Παρά την επιτυχία του, το PPSH-41 ήταν –για τα σοβιετικά δεδομένα- ακριβό στην παραγωγή του, ενώ απαιτούνταν και μείωση της υπερβολικής ταχυβολίας των 900 φυσιγγίων ανά λεπτό, άλλο ένα χαρακτηριστικό που είχε αντιγραφεί από το φινλανδικό KP/31. Καρπός αυτών των αναγκών, ήταν ένα από τα απλούστερα αλλά και αποτελεσματικότερα όπλα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το PPS-42/43. Αποτελούνταν εξ ολοκλήρου από σταμπωτό μέταλλο και όχι από ξύλο (όπως όλα τα υποπολυβόλα από το KP/31 έως το PPSH-41) γεγονός που επιτάχυνε ραγδαία την μαζική του παραγωγή, μειώνοντας παράλληλα και το κόστος. Ενδεικτικά, ένα PPSH-41 απαιτούσε 7.3 ώρες για να φτιαχτεί, ενώ ένα PPS-42/43 μόλις 3.5, κάτι που επέτρεψε την κατασκευή 2.000.000 κομματιών σε μόλις τρία έτη. Επίσης, η ταχυβολία μειώθηκε στα 500 φυσίγγια ανά λεπτό. Παράλληλα το μικρό του μέγεθος το έκανε κατάλληλο για χορήγηση σε κάθε λογής πόστο, από πληρώματα αρμάτων μάχης μέχρι μηχανικούς, συμβαδίζοντας πλήρως με το

---

³²¹ Allen F. Chew, "Fighting the Russians in Winter: Three Case Studies", *Leavenworth Papers*, No.5 (December 1981), σ. 38.

³²² Thompson, *The Suomi Submachine Gun*, ό.π., σσ. 71-72.
McNab, *Soviet Submachine Guns Of World War II*, ό.π., σσ. 5, 9-16, 58

σοβιετικό δόγμα μαζικής παραγωγής. Απόδειξη της αξιοπιστίας και της απλότητάς του, είναι το γεγονός ότι η μαζική του παραγωγή ξεκίνησε στο περικυκλωμένο από τους γερμανούς Λένινγκραντ καθώς ήταν εφικτό να κατασκευαστεί σε μικρά εργοστάσια η και εργαστήρια, χωρίς ειδικό εξοπλισμό και κατάρτιση. Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε πως οι φινλανδοί στρατιώτες το θεωρούσαν ιδιαίτερα αποτελεσματικό και επαναστατικό, γεγονός που οδήγησε στην διαδοχική του αντιγραφή από τη φινλανδική βιομηχανία όπλων, η οποία κατασκευάζοντας το KP m/44, έκλεισε τον «κύκλο» διαδοχικών επιρροών στα εν λόγω οπλικά συστήματα³²³.

Παράλληλα με τον επανασχεδιασμό των όπλων και τον επανεξοπλισμό, το τακτικό δόγμα διεξαγωγής μάχης του σοβιετικού πεζικού εκσυγχρονίστηκε, αξιοποιώντας τα νέα όπλα. Η τακτική αποτελεσματικότητα των Φινλανδών, ενέπνευσε το νέο δόγμα, με τις φινλανδικές τακτικές να είναι διάχυτες, και αναπροσαρμοσμένες σε αυτό. Το μηχανοκίνητο πεζικό, διέθετε 57 υποπολυβόλα ανά λόχο ενώ το συμβατικό δώδεκα. Ο ρόλος του μηχανοκίνητου πεζικού υπήρξε άκρως σημαντικός από τον πρώτο χρόνο του πολέμου. Ήδη από το χειμώνα του 1941-1942, οι σοβιετικές αντεπιθέσεις για την κάμψη της προέλασης των γερμανών προς τη Μόσχα υπήρξαν επιτυχείς, και εναπόθεσαν το μεγαλύτερο επιχειρησιακό βάρος στη συνεργασία αρμάτων και ταχύτατου μηχανοκίνητου πεζικού, το οποίο μάλιστα συχνά αξιοποιούσε και πέδιλα του σκι. Η αριστοτεχνική εφαρμογή της φινλανδικής αποτελεσματικότητας στα νέα δεδομένα του Κόκκινου Στρατού ήταν φανερή³²⁴.

Κορωνίδα της αποτελεσματικότητας του νέου σοβιετικού δόγματος, συνιστά η επικράτηση του Κόκκινου Στρατού στη μάχη του Στάλινγκραντ (1942-1943). Τα μαθήματα του Χειμερινού Πολέμου, υπήρξαν και εδώ εμφανή και πολύτιμα. Οι σοβιετικοί στρατιώτες, ονόμασαν το δόγμα τους «Ακαδημία οδομαχιών του Στάλινγκραντ», καθώς η βάση της ήταν η διεξαγωγή των συγκρούσεων, κυριολεκτικά από απόσταση αναπνοής. Το νέο σοβιετικό δόγμα, βάσει των εγχειριδίων ενθάρρυνε σε κάθε περίπτωση την σύγκρουση από κοντινή απόσταση (100-50 μέτρα ήταν η ιδανική απόσταση), εν αντιθέσει με το γερμανικό που προέβλεπε την ανταλλαγή πυρών, τουλάχιστον από τα 400 μέτρα. Στο Στάλινγκραντ όμως, οι σοβιετικοί στρατιώτες το εξέλιξαν ακόμη περισσότερο, με την «Ακαδημία» να προβλέπει τη σύγκρουση στα 50 μέτρα ή και

---

³²³ Thompson, *The Suomi Submachine Gun*, ό.π., σσ. 72-73.

McNab, *Soviet Submachine Guns Of World War II*, ό.π 16-21.

³²⁴ Shalito & Savchenkov, *Red Army Uniforms of World War II*, ό.π., σσ. 32-34

λιγότερο. Η τακτική αυτή ονομάστηκε «αγκαλιά», και είχε διττό στόχο. Αφενός, αποτελούσε τον ιδανικότερο τρόπο αξιοποίησης των πολυάριθμων υποπολυβόλων και την εμπειρία σε μάχες σώμα με σώμα. Αφετέρου, μέσω συρράξεων σε τόσο κοντινή απόσταση, ο Κόκκινος Στρατός αποσκοπούσε στην αχρήστευση της πιθανής υπεροπλίας των Γερμανών σε πυροβολικό και αεροπορία, καθώς η χρήση των τελευταίων με άμεσα η έμμεσα πυρά υποστήριξης, θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή των Γερμανών στρατιωτών.

Επίσης οι επιθέσεις εξαπολύονταν κυρίως τη νύχτα, για αποστέρηση της παραμικρής ξεκούρασης των Γερμανών και τη διατήρησή τους σε μόνιμο καθεστώς έντασης. Η ένταση αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός πως οι γερμανικές μονάδες-στόχοι ήταν περικυκλωμένες και εξαντλημένες από το κρύο την πείνα και την έλλειψη πόρων, μεγιστοποιούσαν την αποτελεσματικότητα της «αγκαλιάς». Ως τελική απόδειξη της επιρροής των «Motti» στην τακτική «αγκαλιά» οι επιτιθέμενοι σοβιετικοί στρατιώτες, έφεραν πέραν του υποπολυβόλου, τουλάχιστον δώδεκα χειροβομβίδες, καθώς και μαχαίρια και ρόπαλα για μάχες σώμα με σώμα. Τέλος, ακόμα και τα επίσημα εγχειρίδια του Κόκκινου Στρατού ενθάρρυναν τη χρήση αυτοσχέδιων «βομβών φωτιάς» για την εξολόθρευση οχυρών θέσεων και αρμάτων, βόμβες που ήταν εμφανώς εμπνευσμένες από τις βόμβες Μολότοφ³²⁵.

---

³²⁵ Charles C. Sharp, *Soviet Infantry Tactics In World War II*, Nafziger Collection, West Chester, 1998, σσ. 18-24. Chew, "Fighting the Russians in Winter: Three Case Studies", ό.π., σσ. 31-45. McNab, *Soviet Submachine Guns Of World War II*, ό.π 34, 40-42.

6. Η επιρροή του Χειμερινού Πολέμου στον Μεταπολεμικό Κόσμο και στο σήμερα.

6.1. Η «Ανακωχή της Μόσχας» (1944) και η «Συνθήκη των Παρισίων (1947) ως θεμέλιο της αποκατάστασης των Σοβιετοφινλανδικών σχέσεων

Οι εξελίξεις του θέρους του 1944, κατέστησαν προφανές ότι η ολοκληρωτική ήττα των δυνάμεων της ναζιστικής Γερμανίας, ήταν απλώς θέμα χρόνου. Τον Ιούνιο του 1944, οι μεν Δυτικοί Σύμμαχοι πραγματοποίησαν την απόβαση στη Νορμανδία (6 Ιουνίου) η δε ΕΣΣΔ εξαπέλυσε την επιχείρηση “Bagration” (Μπαγκρατσιόν) στο Ανατολικό Μέτωπο (22 Ιουνίου). Οι δύο αυτές επιχειρήσεις προοδευτικά έσφιξαν τον κλοιό γύρω από τη Γερμανία, σηματοδοτώντας την επικείμενη ήττα της³²⁶.

Η νέα πολεμική πραγματικότητα, παγίδεψε την Φινλανδία σε μία άκρως μειονεκτική θέση, καθώς η σύμπνοιά της με τη Γερμανία θα την καταδίκασε να παραμείνει στην ηττημένη πλευρά, ενώ παράλληλα ο Κόκκινος Στρατός δέσποζε απειλητικά για την ανακατάληψη των χαμένων εδαφών της ΕΣΣΔ. Επομένως, ήταν αναγκαίο να αποσχιστεί από το στρατόπεδο του Άξονα, και να επιδιώξει μία όσο το δυνατόν ευνοϊκότερη συνθηκολόγηση με τους Συμμάχους, και δη την ΕΣΣΔ. Η κυβέρνηση Ryti, ήταν ξεκάθαρα φιλογερμανική και το εγχείρημα του διαχωρισμού από τη ναζιστική Γερμανία, θα μπορούσε να διαταράξει απότομα τις ισορροπίες. Επομένως, στις 28 Ιουλίου, σε μία ανεπίσημη συνάντηση μεταξύ Mannerheim και Ryti, ο τελευταίος δήλωσε πως θα παραιτηθεί, επισημαίνοντας πως ο παλαίμαχος στρατάρχης ήταν ο πλέον ιδανικότερος για να κατευθύνει τη χώρα εκτός της πολύπλοκης αυτής στρατιωτικής και διπλωματικής κρίσης. Αυτή η αλλαγή στην ηγεσία πραγματοποιήθηκε, ενώ παράλληλα οι σοβιετικές προελάσεις στον Ισθμό της Καρελίας κατά το πέρας του Αυγούστου, προξενούσαν βαρύτατες απώλειες και στις δύο πλευρές. Το μοτίβο ωστόσο, υπήρξε ίδιο και απαράλλακτο, καθώς ο Κόκκινος Στρατός με τη συντριπτική του αριθμητική υπεροχή, μπορούσε να αντέξει την «αιμορραγία», σε αντίθεση με τη Φινλανδία. Στις 4 Σεπτεμβρίου, και κατόπιν της ενημέρωσης του Χίτλερ πως η νέα κυβέρνηση ακύρωνε την

---

³²⁶ Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σσ. 134-135.
Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 13.

μέχρι τότε σύμψνοια Γερμανίας-Φινλανδίας, κηρύχθηκε ανεπίσημα κατάπαυση πυρρός και ο Mannerheim δήλωσε πως ήταν διατεθειμένος να συμβιβαστεί με τους όρους της Μόσχας για σύναψη ειρήνης³²⁷.

Η «Ανακωχή της Μόσχας» τέθηκε σε ισχύ από τις 19 Σεπτεμβρίου 1944, και ουσιαστικά επανάφερε τα σύνορα τα οποία είχαν καθοριστεί στη Συνθήκη του Μαρτίου του 1940. Ωστόσο, πλέον η ΕΣΣΔ ενσωμάτωνε και το Petsamo το οποίο είχε οικειοθελώς παραχωρήσει στο παρελθόν. Παράλληλα, δεν διεκδικούσε πλέον τη στρατιωτική βάση στο Hanko, αλλά τον εκ' της Φινλανδίας δανεισμό εκτάσεων στο Porkkala – Ud για την οικοδόμηση στρατιωτικών ναυτικών εγκαταστάσεων. Το μοτίβο έμμεσης στρατιωτικής υποστήριξης ήταν διάχυτο και στους νέους όρους τους οποίους επέβαλε η ανακωχή, οι οποίοι σε γενικές γραμμές τάσσονταν υπέρ της συμμαχικής πολεμικής προσπάθειας. Τα φινλανδικά στρατεύματα ήταν υποχρεωμένα να συμβάλλουν στον αφοπλισμό όσων γερμανικών στρατευμάτων υπήρχαν εντός της Φινλανδίας, και στην παράδοση του προσωπικού τους στους Συμμάχους ως αιχμάλωτους πολέμου. Επίσης, απαραίτητη ήταν η αποφυλάκιση όλων των σοβιετικών αιχμαλώτων. Παράλληλα, η Φινλανδία έπρεπε να διακόψει κάθε διπλωματική σχέση με τη Γερμανία και τους συμμάχους της, και να διαθέσει –αν κριθεί απαραίτητο– βάσεις και άλλες υποδομές στον αγώνα εναντίον του Γ' Ράιχ. Στα πλαίσια αυτού του αγώνα, απαραίτητη ήταν η συμβολή της Φινλανδίας στην αναζήτηση και παραπομπή σε δίκη των προσώπων που ευθύνονταν για τη σύμπραξη Φινλανδίας-Γερμανίας. Τέλος, η Φινλανδία έπρεπε να πληρώσει πολεμική αποζημίωση 300.000.000 δολαρίων στην ΕΣΣΔ σε βάθος έξι ετών, και να επιστρέψει τα μηχανήματα, τις πρώτες ύλες, τα τμήματα υποδομών και τα περιουσιακά στοιχεία που ενδεχομένως είχαν αποσπαστεί από σοβιετικά εδάφη³²⁸.

Ως τελευταίο πικρό κεφάλαιο ενός σχεδόν συνεχόμενου πενταετούς πολέμου, η εφαρμογή των όρων της συνθήκης, δεν επήλθε εντελώς αναίμακτα. Ο «Πόλεμος της Λαπωνίας» που διήρκησε από το Σεπτέμβριο του 1944 μέχρι τον Απρίλιο του 1945, αποτέλεσε την τελευταία εμπλοκή της Φινλανδίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και χαρακτηρίστηκε από ένα άκρως ιδιότυπο καθεστώς. Το γερμανικό επιτελείο αρχικά αρνήθηκε να εγκαταλείψει τη Λαπωνία αλλά και

---

³²⁷ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 207

Jowett & Snodgrass, *Finland at War, 1939-1945*, ό.π., σ. 13-15

Lunde, *Finland's War Of Choice: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, ό.π., σσ. 318-319

Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σσ. 54-55.

³²⁸ "Finland -- Soviet Union: Armistice", *The American Journal of International Law*, 39:2, Supplement: Official Documents (Απρίλιος 1945), σσ. 85-88.

στρατηγικές θέσεις στη Βαλτική. Παράλληλα, στελέχη του φινλανδικού επιτελείου δεν επιθυμούσαν να συγκρουστούν με τους παλαιούς συμμάχους των οποίων η βοήθεια ήταν πολύτιμη, γεγονός που οδήγησε στη σκηνοθεσία εικονικών επιχειρήσεων. Στόχος ήταν η καλλιέργεια της αντίληψης ότι η Φινλανδία τηρούσε τους όρους της συνθήκης ενώ παράλληλα δόθηκε ευκαιρία διαφυγής στα γερμανικά στρατεύματα. Ωστόσο υπό το βάρος της ταυτόχρονης προέλασης του Κόκκινου Στρατού, υπήρξαν κλιμακώσεις με συγκρούσεις συνασπισμένων σοβιετικών και φινλανδικών στρατευμάτων εναντίον των γερμανικών. Το ανθρώπινο κόστος δεν ήταν σε καμία περίπτωση εξίσου υψηλό με τις προηγούμενες εκστρατείες, με περίπου 1.000 νεκρούς από κάθε πλευρά. Εντούτοις, στην συνειδητοποίηση πως η επικράτηση δεν ήταν εφικτή, τα ναζιστικά στρατεύματα ακολούθησαν τακτική «καμένης γης», καταστρέφοντας μεγάλα τμήματα των υποδομών της Λαπωνίας και ναρκοθετώντας μεγάλες εκτάσεις³²⁹.

Η Ανακωχή του 1944, δεν είχε επισημοποιήσει την λήξη του πολέμου μεταξύ των Συμμάχων και της Φινλανδίας. Αυτή επισφραγίστηκε το 1947 στη «Συνθήκη του Παρισίου», παράλληλα με άλλες σχετικές διπλωματικές διευθετήσεις περί της λήξης του πολέμου μεταξύ αντιμαχόμενων κρατών³³⁰. Η Συνθήκη παγίωσε τους όρους της Ανακωχής του 1944, εγκαινιάζοντας μια νέα κατεύθυνση για τις εξελίξεις στην ταραγμένη σοβιετοφινλανδική μεθόριο.

---

³²⁹ Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σσ. 57-58.
Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 208

³³⁰ Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σσ. 162-164.

6.2. Η έκρηξη του Καρελιανού Ζητήματος

Μια λεπτομερής καταγραφή όλων των παραμέτρων που επηρεάζουν την εξέλιξη του Καρελιανού Ζητήματος, θα ξεπερνούσε κατά πολύ την έκταση αλλά και τους στόχους αυτής της εργασίας. Εντούτοις, βάσει όσων έχουν αναλυθεί είναι φανερό πως η εμφάνιση του «Καρελιανού Ζητήματος» είναι αλληλένδετη με συνθήκες που σχετίζονται με το ξέσπασμα του Χειμερινού Πολέμου, ιστορικό μέλλον του οποίου συνιστά ο Συνεχιζόμενος Πόλεμος και το εν λόγω ζήτημα ως επακόλουθό του.

Η επαναφορά των συνόρων της ειρήνης του 1940, επισφράγισε την αδιαμφισβήτητη κυριαρχία της ΕΣΣΔ στην ευρύτερη περιοχή της Καρελίας. Όπως έχει ήδη αναλυθεί, η περιοχή αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική συνείδηση της Φινλανδίας, τόσο γεωγραφικά όσο και εθνολογικά, με τα φιννικά φύλα της περιοχής να θεωρούνται «αδελφικά» για την πλειοψηφία του φινλανδικού λαού. Επομένως, ο δεύτερος ακρωτηριασμός της Καρελίας μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, προκάλεσε την εμφάνιση ενός αργά εκκολαπτόμενου ζητήματος στην επιφάνεια, το οποίο έγινε ευρέως γνωστό με τον όρο «Καρελιανό Ζήτημα» ή «Καρελιανό Ερώτημα».

Ο Συνεχιζόμενος Πόλεμος, όπως αναφέρθηκε, βασίστηκε έντονα στην ιδέα της «Μεγάλης Φινλανδίας» και επομένως η κατάκτηση της Καρελίας αποτέλεσε μία πραγματική επιτυχία για τη Φινλανδία. Αρχής γενομένης από τη δύση του 1941 και κατά το πέρας του 1942, ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων του 1940 άρχισαν να επανέρχονται στις εστίες που είχαν εγκαταλείψει κατά το τέλος του Χειμερινού Πολέμου. Παράλληλα, ξεκίνησε μια εμφανής προσπάθεια «φινλανδοποίησης» της έκτασης, καθώς τα ρωσικά ονόματα των τοπωνυμίων άρχισαν να αντικαθίστανται από φινλανδικά. Η προσπάθεια αυτή συστηματοποιήθηκε και με την ίδρυση δημοτικών σχολείων που στόχευαν στην καλλιέργεια εθνικής συνείδησης των κατοίκων. Μάλιστα, τα σχολεία αυτά μέχρι το τέλος του 1942 αριθμούσαν σε 110, με περίπου 100.000 μαθητές να φοιτούν σε αυτά. Αυτό το εγχείρημα, συνοδεύτηκε από μια ταυτόχρονη πορεία προς την αποτίναξη της ρωσικής κουλτούρας από την περιοχή, με την απέλαση κατοίκων που δεν είχαν φιννική καταγωγή και την παραχώρηση προνομίων στους επαναπατρισμένους πρόσφυγες. Επίσης, μεγάλο μέρος της οικοδόμησης της νέας ταυτότητας εργαλειοποίησε τη θρησκεία, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη εκκλησιαστικών επισκοπών. Αξιοσημείωτο είναι δε το γεγονός ότι

η Ανατολική Καρελία υπήρξε παραδοσιακά Ορθόδοξη σε αντίθεση με τη Λουθηρανική Φινλανδία. Μάλιστα, βασική και διαχρονική διαφορά μεταξύ φινλανδών και καρελιανών, αποτελεί εν γένει το γεγονός πως οι μεν φινλανδοί ασπάζονται το Λουθηρανικό δόγμα ενώ οι καρελιανοί το Ορθόδοξο³³¹. Μολαταύτα, παρά τις αρχικές συγκρούσεις, μεταξύ των δύο δογμάτων, η ορθοδοξία επικράτησε σχετικά εύκολα, όταν έγινε αντιληπτό πως η αποκατάστασή της, κατόπιν της πολυετούς σοβιετικής θρησκευτικής καταπίεσης, θα συνιστούσε ιδανικό συνεκτικό στοιχείο του πληθυσμού καθώς και μέσο συγκρότησης εθνικής ταυτότητας³³². Σύμφωνα με τις φινλανδικές αναφορές, περί τα μέσα του 1943, 260.000 άτομα είχαν επιστρέψει στις εστίες τους³³³.

Η δεύτερη απώλεια της Καρελίας μετά το 1944, προκάλεσε ένα νέο κύμα προσφύγων, και κρίνοντας από τα νούμερα των καταγραφών, η συντριπτική πλειοψηφία των επανεγκατεστημένων του Συνεχιζόμενου Πολέμου, ξεριζώθηκαν εκ' νέου από τις εστίες τους³³⁴. Παρά την αποχώρηση μεγάλης μερίδας φιννικών πληθυσμών από την περιοχή, η Καρελία εξακολουθούσε να συνιστά, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, ένα «ανάχωμα» μεταξύ της ΕΣΣΔ και της δυτικής Ευρώπης. Για το λόγο αυτό, κατόπιν της συνθήκης του 1947, πραγματοποιήθηκε μια νέα προσπάθεια εκρωσισμού της περιοχής, ως αντιστάθμιση του παρελθοντικού εγχειρήματος φινλανδοποίησης των ετών 1941-1944. Το εγχείρημα αυτό, επιβραδύνθηκε σημαντικά από τις μετακινήσεις πληθυσμών, φαινόμενο που παρατηρήθηκε σε όλες τις γεωγραφικές εκτάσεις στις οποίες διεξήχθησαν πολυετείς και σφοδρές συγκρούσεις κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εντούτοις, η απουσία μόνιμων εγκατεστημένων πληθυσμών και το γεγονός ότι παρέμεινε δυσανάλογα αραιοκατοικημένη για το μέγεθος της, ευνόησε τον εκρωσισμό της Καρελίας³³⁵. Από το 1958-1959, η ρωσική γλώσσα άρχισε να γίνεται η επίσημη γλώσσα διδασκαλίας σε όλα τα σχολεία της Καρελίας, και επικράτησε μετά τη δεκαετία του 1950³³⁶. Σε πληθυσμιακό επίπεδο, κατά τη δύση της δεκαετίας του 1950, και δη σύμφωνα με καταγραφές του 1959, στη Σοβιετική Καρελία κατοικούσαν πλέον μόλις 27.800 άνθρωποι φιννικής καταγωγής, γεγονός που φανερώνει ότι

---

³³¹ Andreas Kappeler, *The Russian Empire: A Multiethnic History*, Routledge Publishing, New York 2013, σ. 15.

³³² Vehviläinen, *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, ό.π., σσ. 105-106.

³³³ Sužiedėlis, "An OSS Report On Wartime Population Changes In The Baltic", ό.π.

³³⁴ Fingerroos, "Karelia: A Place of Memories and Utopias", ό.π., σ. 237.

³³⁵ Joenniemi, "The Karelian Question, on the Transformation of a Border Dispute", ό.π., σ. 186.

³³⁶ Kostiainen, "Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia", ό.π., σ. 335.

Michael Kirkwood, "Glasnost', 'the National Question' and Soviet Language Policy, *Soviet Studies*, 43:1, (1991) σ. 64.

πράγματι ο εκτοπισμός τους τόσο με την έκβαση του Συνεχιζόμενου και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όσο και με το εγχείρημα εκρωσισμού της έκτασης, ήταν μαζικός³³⁷.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, πραγματοποιήθηκαν αναπτύξεις ποικίλων προτάσεων για την ενσωμάτωση της Καρελίας στη Φινλανδία, ιδιαίτερα από πολιτικούς με καρελιανή καταγωγή, καθώς και από οργανισμούς που ιδρύθηκαν από τους εκτοπισμένους της περιοχής κατόπιν της εγκατάστασής τους εντός της Φινλανδίας. Το ζήτημα μάλιστα φάνηκε να γίνεται ιδιαίτερα επίκαιρο μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ωστόσο, κάθε προσέγγιση προσέκρουε σε αντικειμενικούς παράγοντες αυστηρά καθορισμένους από τη γεωγραφία. Ο ιδιότυπος ρόλος που επιτελούσε η Φινλανδία κατά τον Ψυχρό Πόλεμο -και θα αναλυθεί παρακάτω-, την παγίωσε ως ένα ιδιόμορφο «σταυροδρόμι» μεταξύ των δύο στρατοπέδων, μίας κομμουνιστικής ανατολής και μίας της καπιταλιστικής δύσης. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Καρελία ως γεωγραφική έκταση αποτελούσε το επίκεντρο του σταυροδρομιού, όντας στην συνοριογραμμή Φινλανδίας και ΕΣΣΔ. Επομένως, η Καρελία αποτέλεσε και αποτελεί το κύριο σημείο οικονομικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας μεταξύ των δύο πλευρών, γεγονός που την καθιστά ένα σημαντικό πεδίο εισροής κεφαλαίου. Παράλληλα, σε περίπτωση πολεμικής σύρραξης, η ιστορία έχει αποδείξει την στρατηγική της σημασία, και τρανότερες αποδείξεις αυτής της σημασίας συνιστούν ο Χειμερινός και ο Συνεχιζόμενος Πόλεμος.

Συγχρόνως, ο φυλετικός παράγοντας, και δη ο εκρωσισμός της περιοχής μετά τη λήξη των πολέμων, αποτελεί άλλο ένα πολυδιάστατο ζήτημα. Ο πληθυσμός της Καρελίας κατά την αυγή του 21^{ου} αιώνα, ήταν 800.000 άνθρωποι, εκ των οποίων μόλις το 1/10 ήταν φιννικής προέλευσης. Αυτό αντιτίθεται πλήρως στην έντονη παρουσία τους κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Επομένως, σε μια πιθανή ενσωμάτωση, η Φινλανδία θα βρεθεί με μία πολυπληθέστατη ρωσική μειονότητα εντός των συνόρων της, η οποία θα πρέπει να αναπροσαρμόσει το σύνολο της δραστηριότητάς της στο εντελώς διαφορετικό πολιτικό/πολιτειακό σύστημα και σε άλλου είδους οικονομικές συνθήκες ή να εκτοπιστεί από τις εστίες της. Όλοι αυτοί οι παράγοντες, δυσχέραιναν και δυσχεραίνουν τις συζητήσεις και την επισημοποίηση κάποιας διπλωματικής, πολιτικής και οικονομικής διευθέτησης του Καρελιανού Ζητήματος. Για τη μεν Φινλανδία συνιστά κομμάτι της εθνικής κουλτούρας και ταυτότητας. Για τη δε Ρωσία αποτελεσματικό δίαυλο επικοινωνίας και

---

³³⁷ Kostianinen, "Genocide in soviet Karelia: Stalin's terror and the Finns of soviet Karelia", ό.π., σ. 332.

αλληλεπίδρασης εν καιρώ ειρήνης, και ζωτικής σημασίας στρατηγικό ανάχωμα στο δυσοίωνο ενδεχόμενο μίας μελλοντικής πολεμικής σύρραξης³³⁸.

Από την αυγή του 21^{ου} αιώνα και έπειτα, οι δύο χώρες έχουν δηλώσει πολλάκις ότι δεν υπάρχει κάποια εκκρεμής εδαφική διαφορά μεταξύ τους. Η ύπαρξη των ενώσεων των παλαιών κατοίκων, όπως η ProKarelia θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως μέσο διασφάλισης ενός κεφαλαίου της φιννικής πολιτιστικής κληρονομιάς, και όχι ως απόπειρα διεκδίκησης. Μολαταύτα, αυτό δε σημαίνει πως δεν έχουν γίνει ειρηνικές προσεγγίσεις/θεωρήσεις για την ενσωμάτωση της Καρελίας στη Φινλανδία. Ορισμένες πηγές αναφέρουν πως ο πρώην πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας Boris Yeltsin μαζί με άλλα στελέχη, εκπόνησαν μια πρόταση για πώληση της έκτασης στο φινλανδικό κράτος, για το αντίτιμο των 15 δις. δολαρίων, η οποία ωστόσο δεν κατατέθηκε ποτέ επισήμως. Σύμφωνα με δηλώσεις του πρώην υφυπουργού εξωτερικών της Ρωσίας Andrei Fedorov το 2007 η φινλανδική κυβέρνηση γνώριζε για αυτή την πιθανή πρόταση. Εντούτοις, σε συνέντευξή του στον φινλανδικό τύπο το 2019 δήλωσε πως τέτοιου είδους συζητήσεις είχαν πραγματοποιηθεί «κεκλεισμένων των θυρών» χωρίς να λάβει γνώση η φινλανδική κυβέρνηση, κάτι το οποίο μάλιστα επιβεβαίωσε και ο τέως υπουργός εξωτερικών της Φινλανδίας Paavo Väyrynen. Όσον αφορά την κοινή γνώμη, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες δημοσκοπήσεις (2004), η ενσωμάτωση της Καρελίας στη Φινλανδία, είναι κάτι που βρίσκει σύμφωνο το 38% των ερωτηθέντων, με την πλειοψηφία να αντιτίθεται. Μάλιστα, πολλοί εξέφρασαν την ανησυχία τους για τα αποτελέσματα τέτοιων διεκδικήσεων, καθώς κρίνουν πως η εφαρμογή των όρων της Ανακωχής του 1944, συνέβαλλε καθοριστικά στην αρμονική συνύπαρξη Φινλανδίας και ΕΣΣΔ. Παράλληλα ωστόσο, ορισμένοι σημειώνουν πως το ζήτημα είναι ακόμα ευαίσθητο και δε θίγεται ευθέως από την κοινή γνώμη λόγω των δύσπεπτων αναμνήσεων που το συνοδεύουν και πως μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ και της νέας πολιτικής πραγματικότητας το «Καρελιανό Ζήτημα» θα αναδυθεί περαιτέρω στην επικαιρότητα και στο δημόσιο λόγο³³⁹.

---

³³⁸ Joenniemi, “The Karelian Question, on the Transformation of a Border Dispute”, ό.π., σσ. 185-201

³³⁹ “Former Russian minister: Yeltsin considered selling ceded Karelia territory to Finland in 1991”, στο: <https://yle.fi/news/3-10887588>, (πρόσβαση: 31.5.2022) ·

“Majority Oppose Return of Karelia” στο: <https://yle.fi/uutiset/3-5159706>, (πρόσβαση: 31.5.2022) ·

Charles Carlson, “Finland: Soviet Annexation Of Karelia Still A Taboo Subject”, στο: <https://www.rferl.org/a/1103688.html>, (πρόσβαση: 31.5.2022) ·

Joenniemi, ό.π., σσ. 185-201.

6.3. Το «Φινλανδικό Παράδοξο» ως συνδετικός κρίκος δύο αντιμαχόμενων κόσμων. Ο ιδιότυπος ρόλος της Φινλανδίας στον Ψυχρό Πόλεμο.

Όπως και με την αναφορά στο Καρελιανό Ζήτημα, κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε πως ο παράδοξος ρόλος της Φινλανδίας συνιστά ένα κράμα ποικιλόμορφων παραγόντων, που εξακολουθεί να απασχολεί την ιστοριογραφία μέχρι και σήμερα. Ομοίως με το προηγούμενο υποκεφάλαιο όμως, η επιρροή του Χειμερινού Πολέμου υπήρξε διάχυτη στην οικοδόμηση της «Φινλανδοποίησης». Σύμφωνα με την ανακωχή του 1944 και την συνθήκη που την επισφράγισε τρία έτη αργότερα, η Φινλανδία ήταν υποχρεωμένη να καταργήσει/ποινικοποιήσει, κάθε στρατιωτική, παραστρατιωτική και πολιτική οργάνωση με πιθανές φασιστικές καταβολές. Η διαδικασία αυτή, κατήργησε συνολικά περί τις 400 οργανώσεις και ταρακούνησε τμήμα της συντηρητικής δεξιάς, καθώς συνέπεσε χρονικά με την αποποινικοποίηση του κομμουνισμού. Στις 30 Οκτωβρίου 1944, η Εθνοφρουρά διαλύθηκε και την ίδια μέρα το Κομμουνιστικό Κόμμα Φινλανδίας αναγνωρίστηκε επίσημα και μάλιστα συγκέντρωσε το εντυπωσιακό ποσοστό των 25% εκ των ψήφων στις πρώτες εκλογές που συμμετείχε. Ως απότοκο, καλλιεργήθηκε η αντίληψη ότι η χώρα ενδεχομένως να σοβιετοποιηθεί³⁴⁰.

Ο λόγος ο οποίος κάτι τέτοιο δε συνέβη είναι διμερής. Αφενός, η σοσιαλδημοκρατική παράταξη δεν έδειχνε διάθεση συνεργασίας με τους κομμουνιστές, ενώ μάλιστα συσπείρωσε το σύνολο των άλλων κομματικών παρατάξεων με το μέρος της. Αφετέρου, η εκτελεστική εξουσία διαδραμάτιζε άκρως σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των ισορροπιών: Πιο συγκεκριμένα, ο Mannerheim παρότι πρόεδρος, είχε αποσυρθεί πρακτικά από τα καθήκοντά του λόγω σφοδρής επιδείνωσης της υγείας του. Ως αποτέλεσμα, η εκτελεστική εξουσία βρισκόταν υπό τον πρωθυπουργό Paasikivi, του οποίου οι διπλωματικές ικανότητες και εισφορές είχαν γίνει φανερές κατά τις διπλωματικές αντιπαραθέσεις προ του Χειμερινού Πολέμου. Ο πρωθυπουργός, κατάφερε να συνεργαστεί άψογα με την Επιτροπή Εποπτείας που επέβλεπε την εφαρμογή των όρων της ανακωχής³⁴¹.

---

³⁴⁰ Meinander, *Ιστορία της Φινλανδίας*, ό.π., σ. 213

³⁴¹ Στο ίδιο, σσ. 213-214.

Zaloga, *Gustav Mannerheim*, ό.π., σ. 59.

Επίσης, η σοβιετοποίηση της Φινλανδίας μέσω μιας κομμουνιστικής επικράτησης, και πλήρους σύμπτωσης με την ΕΣΣΔ, θα μπορούσε να εξελιχτεί σε παράγοντα αρνητικής επιρροής για τη σοβιετική οικονομία. Οι συμφωνηθέντες πολεμικές αποζημιώσεις, συνιστούσαν ένα σημαντικό εφόδιο για την ταχεία ανάκαμψη της ΕΣΣΔ μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο³⁴². Παράλληλα, ένα εγχείρημα στρατιωτικής κατάληψης της Φινλανδίας, θα ήταν ιδιαίτερα δαπανηρό και χρονοβόρο, όπως είχε αποδείξει ο Χειμερινός Πόλεμος. Οι νέες συνθήκες, απαιτούσαν την διαμόρφωση αμυντικών αναχωμάτων στα σύνορα της ΕΣΣΔ. Για τα σοβιετικά συμφέροντα, η Φινλανδία ήταν χρησιμότερη ως «γκρίζα ζώνη» παρά ως εχθρός³⁴³. Η διασφάλιση αυτού του καθεστώτος, κατέστη εφικτή υπό την προεδρία του Paasikivi, που ξεκίνησε από το 1946. Το 1948, υπογράφηκε το «Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Αλληλοβοήθειας» μεταξύ ΕΣΣΔ και Φινλανδίας. Χάρη σε αυτό, ο Paasikivi κατόρθωσε να εξαλείψει τις ανησυχίες του Ιωσήφ Στάλιν για πλήρη σύμπραξη της Φινλανδίας με την καπιταλιστική Δύση, καθώς το σύμφωνο προέβλεπε τη στρατιωτική συνεργασία των δύο χωρών σε τυχόν εχθρική κινητοποίηση εναντίον τους. Έτσι η ΕΣΣΔ απέκτησε το πολυπόθητο «ανάχωμα» στα δυτικά, και η Φινλανδία διασφάλισε την στρατιωτική υποστήριξη σε μελλοντικούς κινδύνους. Μάλιστα, το σύμφωνο έκανε σαφές πως τα σοβιετικά στρατεύματα θα μπορούσαν να επιχειρήσουν δια του φινλανδικού εδάφους μόνο κατόπιν διπλωματικής συμφωνίας των δύο κρατών. Το σύμφωνο αποτέλεσε ουσιαστικά την έναρξη της οικοδόμησης μιας ιδιότυπης ανεξαρτησίας/ουδετερότητας για τη Φινλανδία, στην οποία βρισκόταν υπό σοβιετική επιρροή χωρίς να εντάσσεται αυστηρά στο σοβιετικό στρατόπεδο³⁴⁴.

Θεμελιωτής αυτού του ιδιότυπου φαινομένου, που έμεινε στην ιστορία ως «Φινλανδοποίηση» υπήρξε ο Urho Kekkonen, ο οποίος δέσποσε στην πολιτική ηγεσία της Φινλανδίας για το μεγαλύτερο μέρος του Ψυχρού Πολέμου. Αρχικά, ως πρωθυπουργός (1950-1956) υπέγραψε το 1950 εμπορική συμφωνία πέντε ετών με την ΕΣΣΔ. Το 1955 κατόπιν ληφθείσας έγκρισης από τον νέο Γενικό Γραμματέα της ΕΣΣΔ Nikita Khrushchev, κατάφερε να εντάξει την Φινλανδία στα Ηνωμένα Έθνη, καθώς και στο «Συμβούλιο των Βορείων Χωρών».

---

³⁴² Meinander, Ιστορία της Φινλανδίας, ό.π., σ. 214

³⁴³ Service, *Σύντροφοι: Η Παγκόσμια Ιστορία του Κομμουνισμού*, ό.π., σσ. 216-217.

³⁴⁴ Peter Botticelli, "Finland's Relations with the Soviet Union, 1940-1986", *Loyola University Student Historical Journal*, Vol. 17 (1986) στο: <http://people.loyno.edu/~history/journal/1985-6/1985-6.htm>, (πρόσβαση 13.7.2022) σσ. 2-3.

Meinander, Ιστορία της Φινλανδίας, ό.π., σσ. 214-215.

Για πρώτη φορά, η επιδίωξη της πολυπόθητης ουδετερότητας φάνηκε να πετυχαίνει, και μάλιστα με την βοήθεια του πάλαι ποτέ θανάσιμου γειτονικού εχθρού. Το ίδιο έτος, ανανεώθηκε για πρώτη φορά και το σύμφωνο του 1950. Η ενέργεια που παγίωσε την υγιή συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών, επήλθε επίσης το 1955, όταν η ΕΣΣΔ, τερμάτισε την λειτουργία των στρατιωτικών εγκαταστάσεων στη χερσόνησο της Porkkala³⁴⁵. Είναι πιθανόν η ενέργεια αυτή να έγινε αποσκοπώντας στην επανεκλογή του Kekkonen ένα έτος αργότερα, καθώς η Μόσχα θεωρούσε ότι ήταν ο πλέον ιδανικός για τη διακυβέρνηση της Φινλανδίας με γνώμονα τα σοβιετικά συμφέροντα³⁴⁶. Ως απόλυτη Κορωνίδα της «Φινλανδοποίησης» το έτος 1955 κατέδειξε ότι η συνεργασία ήταν πράγματι στιβαρή, καθώς με τη σύσταση του Ανατολικού Μπλοκ ως απάντηση στο ΝΑΤΟ, δεν ενσωματώθηκε η Φινλανδία ως κράτος-δορυφόρος³⁴⁷.

Αυτές οι εξελίξεις, απέδειξαν την δεινή ικανότητα του Kekkonen να διατηρεί τις ισορροπίες με τη γειτνιάζουσα ΕΣΣΔ χωρίς να εξαρτάται ταυτοχρόνως από τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ. Ως λογικό επακόλουθο, εκλέχθηκε πρόεδρος της Φινλανδίας πέντε διαδοχικές φορές, από το 1956 ως τη λήξη της προεδρίας του το 1982. Οι ενέργειές του κέρδισαν τη σύμπνοια της πλειοψηφίας του πληθυσμού, ο οποίος απολάμβανε το γεγονός ότι η χώρα ήταν πράγματι ανεξάρτητη, αλλά και εναρμονισμένη μέσω κοινών συμφερόντων με την ΕΣΣΔ. Εξόφθαλμη απόδειξη της επιτυχούς πολιτικής γραμμής του Kekkonen, αποτελεί η συμφωνία του 1961 με την «Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών» (ΕΖΕΣ) αποτελούμενη από ευρωπαϊκά κράτη που δε συνιστούσαν μέλη της ΕΟΚ. Χάρη σε αυτή, η φινλανδική οικονομία γνώρισε μια προοδευτική άνθιση ενώ οι διεθνείς σχέσεις διασφαλίστηκαν και με τη Δύση. Η αρμονική σύμπνοια μεταξύ Φινλανδίας και ΕΣΣΔ, υπερτονίζεται από το γεγονός ότι κατά τη δεκαετία του 1970 φινλανδικές κατασκευαστικές εταιρίες πραγματοποίησαν μεγάλα έργα σε αστικά κέντρα και υποδομές της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ μέχρι το 1990 η Φινλανδία εισήγαγε το 90% του πετρελαίου της από την ΕΣΣΔ³⁴⁸.

---

³⁴⁵ Meinander, Ιστορία της Φινλανδίας, ό.π., σσ. 215-217

³⁴⁶ John H. Wuorinen, "Finland in Today's Cold War", *World Affairs*, 125:3 (1962), σ.166

³⁴⁷ Meinander, Ιστορία της Φινλανδίας, ό.π., σσ. 215-217.

³⁴⁸ Στο ίδιο, σσ. 216-221.

Συμπεράσματα

Από τη συνολική αυτή αποτίμηση των αιτίων και των αποτελεσμάτων του Χειμερινού Πολέμου, είναι φανερό πως προκύπτει μεγάλος αριθμός ποικιλόμορφων συμπερασμάτων, καθώς και ερωτημάτων. Το κυρίως μέρος αυτής της ανάλυσης πραγματοποιήθηκε σχεδόν εξ' ολοκλήρου βασισμένο στην ιστορική σειρά των γεγονότων. Αυτή ακριβώς η ανάλυση, κάνει ξεκάθαρο πως δεν υπάρχει κάποιο «σημείο τομής» στις ρωσοφινλανδικές σχέσεις. Κάθε εξέλιξη και κάθε αναπροσαρμογή της αλληλένδετης εξωτερικής πολιτικής των δύο πρωταγωνιστών, συνιστά απότοκο των αμοιβαία εξελισσόμενων εσωτερικών και εξωτερικών τους συνθηκών. Για το λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμο τα συμπεράσματα να αναλυθούν θεματικά και όχι «γραμμικά» πάνω στην ιστορική συνέχεια.

Η απομόνωση ενός συγκεκριμένου γεγονότος στην πορεία του χρόνου ως «τομή» θα ήταν αδύνατη και λανθασμένη. Μία τέτοιου είδους «σωληνωτή όραση» οδηγεί στην παράβλεψη σημαντικών παραγόντων, που παρά τον συχνά «παρασκηνιακό» τους χαρακτήρα, συνέβαλλαν καθοριστικά στην οικοδόμηση της αλληλεπίδρασης των ιστορικών πρωταγωνιστών που μας απασχολούν. Υπό αυτή την έννοια, ακόμα και ο «Χειμερινός Πόλεμος», που αποτελεί την βασική αφορμή για την εκπόνηση αυτής της εργασίας, δεν συνιστά «τομή» των ρωσοφινλανδικών σχέσεων, αλλά απόλυτη κορύφωση της εξέλιξής τους. Το αδιέξοδο που οδήγησε στην βίαιη εκτόνωση της έντασης και των διεκδικήσεων, οικοδομήθηκε αργά και σταθερά με την πάροδο των χρόνων από πληθώρα συνιστωσών που επηρέαζαν τις σχέσεις των δύο χωρών πολύ πριν τη σύρραξη του 1939, και εξακολούθησαν να τις μορφοποιούν μετά το πέρας του πολέμου, υπό το βάρος της έκβασής του.

Ως πρώτο συμπέρασμα, οφείλουμε να αναφέρουμε κάτι το οποίο περιστρέφεται γύρω από έναν πλήρως αντικειμενικό παράγοντα, τη γεωγραφία/γεωμορφολογία. Μάλιστα, πληθώρα εκ των υπολοίπων συμπερασματικών παρατηρήσεων εξαρτώνται άμεσα ή έμμεσα από αυτόν. Ο βασικότερος λόγος για τον οποίο η ιστορία της Φινλανδίας και της Ρωσίας είναι αλληλένδετες, εντοπίζεται στο γεγονός ότι συνιστούν γειτνιάζουσες χώρες. Ως επακόλουθο, η μεν Φινλανδία, ακόμα και από την εποχή που συνιστούσε «κράτος εν κράτει» ως Μεγάλο Δουκάτο στη Ρωσική Αυτοκρατορία, εξαρτιόταν υπέρμετρα από τις σχέσεις της με την εκάστοτε ρωσική ηγεσία για την διατήρηση της εύνοιας προς αυτήν. Παράλληλα, τα εκτεθειμένα δυτικά σύνορα της Ρωσίας,

διαχρονικά αποτελούσαν ιδανικό εφελτήριο για επιθέσεις από άλλες χώρες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα συνιστούν η σουηδική επίθεση του 1708 στον «Μεγάλο Βόρειο Πόλεμο», η γαλλική επίθεση των «Ναπολεόντειων Πολέμων», αλλά και η επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα», η ναζιστική εισβολή του 1941³⁴⁹. Υπό το βάρος αυτού του αυστηρού γεωγραφικού υποβάθρου, σχηματοποιήθηκαν όλες οι παράμετροι του ζητήματος που μας απασχολεί.

Η Φινλανδία, ως ιστορικός πρωταγωνιστής, παρουσιάζει ορισμένα χαρακτηριστικά που μορφοποιούν με ιδιαίτερο τρόπο το σύνολο της δραστηριότητάς της. Αν λάβουμε υπ' όψιν μας το ευρύτερο κλίμα της εποχής μέσα στην οποία γεννήθηκε η ανεξάρτητη Φινλανδία, κατανοούμε πως πρόκειται για ένα κράτος και ένα έθνος που λογίζει την ανεξαρτησία του ως ύψιστο αγαθό. Για τη διασφάλισή του, στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής διαχρονικά εναπόθετε τις ελπίδες της στη διεθνή διπλωματία, ιδιαίτερα στην μεσοπολεμική περίοδο, οπότεν το σενάριο ενός νέου παγκοσμίου πολέμου, φάνταζε δυσοίωνο και απολύτως καταστροφικό³⁵⁰. Όσον αφορά την εσωτερική πολιτική, ο εθνικός παλμός και η κοινή γραμμή πλεύσης όλων των υπηκόων με γνώμονα τη διασφάλιση του προαναφερθέντος αγαθού, αποτελούσε πάντοτε ακρογωνιαίο λίθο. Για το λόγο αυτό, ο μεσοπόλεμος χαρακτηρίστηκε από προσπάθειες εξασφάλισης της αρμονίας στο εσωτερικό της χώρας και κατόπιν χαράχθηκε πορεία προς τη σταθεροποίηση της Φινλανδίας μέσα στις παγκόσμιες ζυμώσεις.

Ωστόσο, είναι φανερό πως μέσα από αυτό το εγχείρημα, αναδείχθηκαν καταστάσεις οι οποίες έφεραν ξεκάθαρη πολιτική φόρτιση. Η άσχημη εμπειρία του εμφυλίου πολέμου, καλλιέργησε βαθιά αντικομμουνιστικά φρονήματα, κάτι το οποίο αποδεικνύεται από την ποινικοποίηση του Φινλανδικού Κομμουνιστικού Κόμματος στα χρόνια του μεσοπολέμου. Τα φρονήματα αυτά, βρήκαν ακόμη περισσότερο γόνιμο έδαφος καθώς η δεσπόζουσα ΕΣΣΔ, ο «Κόκκινος Γίγαντας» παρουσιαζόταν ικανός να κατακτήσει τη γειτνιάζουσα Φινλανδία στα πλαίσια μιας παγκόσμιας επανάστασης. Η απόλυτη γιγάντωσή τους, επήλθε από ακροδεξιές οργανώσεις, όπως την Ακαδημαϊκή Καρελιανή Ένωση, η οποία διέθετε ξεκάθαρες καταβολές στις

---

³⁴⁹ Tim Marshall, *Prisoners of Geography: Ten Maps That Tell You Everything You Need to Know About Global Politics*, ό.π., σσ. 4-5.

Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σσ. 42-43.

Collins UK Staff, *Atlas of Military History*, ό.π., σσ. 62-63, 86.

³⁵⁰ Webster, "Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War" ό.π. σσ. 5-6.

συνδέσεις με τη Γερμανική Αυτοκρατορία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και ουσιαστικά έριξε «καύσιμη ύλη» σε μία προϋπάρχουσα εστία.

Παράλληλα, η δραστηριότητα της ΕΣΣΔ, αν εξεταστεί από τη σκοπιά της Φινλανδίας, φαντάζει πράγματι απειλητική και εν δυνάμει επεκτατική. Η «Μεγάλη Εκκαθάριση» του Στάλιν, έπληξε σημαντικά τις μειονότητες της ΕΣΣΔ, συμπεριλαμβανομένων και των Φινλανδών αλλά και των άλλων φιννικών πληθυσμών. Παράλληλα, οι καλπάζουσες εξελίξεις της γηραιάς ηπείρου, εξώθησαν την ΕΣΣΔ στη λήψη δραστικών μέτρων για την εξασφάλιση των εκτεθειμένων δυτικών συνόρων. Το «Σύμφωνο Μη Επιθετικότητας» μεταξύ ΕΣΣΔ και Γερμανίας, συνιστά μια απόπειρα καθυστέρησης μιας βέβαιης επικείμενης σύρραξης μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων που το υπέγραψαν. Κατόπιν της υπογραφής του, η ΕΣΣΔ έσπευσε να ισχυροποιήσει τη θέση της όσο το δυνατόν περισσότερο. Οι διεκδικήσεις σε βάρος της Φινλανδίας, είτε είχαν επεκτατικές τάσεις είτε όχι, δε στερούνταν σε καμία περίπτωση στρατηγική ορθότητα. Η θέση της μεθορίου σε τόσο κοντινή απόσταση από το Λένινγκραντ, θα μπορούσε πράγματι να ευνοήσει στρατιωτικές κινητοποιήσεις εναντίον του, σε περίπτωση κατάκτησης της Φινλανδίας από τα στρατεύματα του Γ΄ Ράιχ. Τρανή απόδειξη αυτού, συνιστά και το γεγονός ότι κατά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο Mannerheim είχε εκφράσει πως ήταν εφικτή η κατάκτηση της πόλης, εάν πραγματοποιούταν μια επίθεση από τον Ισθμό της Καρελίας, με την υποστήριξη της Αντάντ.

Επομένως, παρατηρούμε πως οι εδαφικές διεκδικήσεις, δεν ήταν εξ΄ ολοκλήρου βασισμένες σε κάποια επεκτατική τάση. Παρά το γεγονός αυτό, όταν ξέσπασε ο πόλεμος (30 Νοεμβρίου 1939) η επίθεση εξαπολύθηκε σε όλη τη μεθόριο και όχι μόνο στον Ισθμό της Καρελίας, αποσκοπώντας στην κατάκτηση ολόκληρης της Φινλανδίας και όχι μόνο στην εξασφάλιση στρατηγικών γεωγραφικών σημείων. Αυτή η θεώρηση γίνεται ακόμη πιο βάσιμη εάν εξεταστεί παράλληλα με το γεγονός πως επιθετικά σχέδια εναντίον της Φινλανδίας, προϋπήρχαν του διπλωματικού αδιεξόδου που οδήγησε στον Χειμερινό Πόλεμο, ενώ κατόπιν της λήξης του, υπήρξαν μαρτυρίες και καταγραφές που υπογράμμιζαν ότι η υπόταξη όλης της Φινλανδίας συνιστούσε μία εκ των «επιλογών» της ΕΣΣΔ.

Σε κάθε περίπτωση όμως, όταν το φθινόπωρο του 1939 τέθηκαν οι πρώτες διεκδικήσεις δια της διπλωματικής οδού, οι οποίες όπως αναφέραμε δεν στερούνταν λογικής και στρατηγικής ορθότητας, αντιμετωπίστηκαν με μεγάλη αδιαλλαξία. Το σύνολο του φινλανδικού επιτελείου, εκλάμβανε την κάθε διεκδίκηση ως παραβίαση ουδετερότητας, μέσω της στρατιωτικοποίησης

στρατηγικών σημείων εντός της χώρας. Αυτό το άκαμπτο πνεύμα, που δυσχέραινε σημαντικά την διευθέτηση της αντιπαράθεσης μέσω της διπλωματίας, τράφηκε ακόμη περισσότερο από δύο παράγοντες: Αφενός, η φινλανδική κυβέρνηση πίστευε πως η αποδοχή των σοβιετικών αιτημάτων, θα άνοιγε τον «ασκό του Αιόλου» για περισσότερες διεκδικήσεις. Αφετέρου, έχοντας βαθιά πίστη στην Κοινωνία των Εθνών, υπήρχε η διάχυτη αντίληψη πως ακόμη και σε περίπτωση πολέμου, η Φινλανδία θα έχαιρε της πλήρους υποστήριξης από τις δυνάμεις της δυτικής Ευρώπης, ακόμη και των ΗΠΑ. Το τελευταίο «καρφί στο φέρετρο» των διαπραγματεύσεων, αποτέλεσε το γεγονός ότι το Ελσίνκι εξέλαβε τις διπλωματικές υποχωρήσεις της Μόσχας ως θρίαμβο της άκαμπτης στάσης του, και επομένως ενέτεινε τις προσπάθειες ακύρωσης όλων των σοβιετικών αιτημάτων. Στην πραγματικότητα όμως, η πρωτοφανή διαλλακτικότητα της ΕΣΣΔ, βρισκόταν πράγματι στα όριά της, και είναι φανερό πως ο Στάλιν δεν ήταν καθόλου πρόθυμος να προχωρήσει σε νέες παραχωρήσεις για την διασφάλιση των σοβιετικών συμφερόντων. Αυτό το οποίο παρουσίασε η ΕΣΣΔ ως ελάχιστες διεκδικήσεις, ερμηνεύτηκε από τη Φινλανδία ως επιτυχία ανάκρουσης υπέρμετρων διεκδικήσεων, που ακόμη και η μικρότερη εξ' αυτών παραβίαζε την πολυπόθητη ουδετερότητα της.

Αξίζει να αναφέρουμε, πως αυτός ο αμοιβαίος κύκλος καχυποψίας και «παραεξηγήσεων» ομοιάζει περισσότερο με μεταπολεμικά/ψυχροπολεμικά φαινόμενα παρά με κομμάτι της ιστορίας των παραμονών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πιο συγκεκριμένα: η πιο ορθή αντικειμενική και μέχρι τώρα αποδεκτή θεώρηση της ιστορίας του Ψυχρού Πολέμου, έχει διατυπωθεί από την «μετα-αναθεωρητική» σχολή σκέψης. Βάσει αυτής, είναι αβάσιμο να αναλύει κανείς την ιστορία του Ψυχρού Πολέμου με γνώμονα την επίρριψη ευθυνών σε ένα από τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Η εκάστοτε κλιμάκωση που πραγματοποιήθηκε ήταν αποτέλεσμα της αδυναμίας δύο εντελώς διαφορετικών κόσμων να ερμηνεύσουν ορθά και ψύχραιμα, ο ένας τις δραστηριότητες του άλλου³⁵¹. Σε καμία περίπτωση, ο Ψυχρός Πόλεμος δε μπορεί να συγκριθεί επί ίσοις όροις με τον Χειμερινό Πόλεμο. Ωστόσο, αξίζει η αναφορά στη «μετα-αναθεωρητική» σκέψη γιατί μας δίνει την ικανότητα να εξετάσουμε, χάρη στην αντικειμενικότητα και την «ψυχρότητα» που τη διακατέχει, πολυάριθμες εμπόλεμες συγκρούσεις της ανθρώπινης ιστορίας που οικοδομήθηκαν υπό το βάρος της ανασφάλειας, και της καχυποψίας. Επομένως, είναι σκοπιμότερο να λάβουμε υπ' όψιν μας τον παγκόσμιο αναβρασμό που επικρατούσε στην Ευρώπη κατά τη δύση του 1939,

---

³⁵¹ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017, σσ. 69-70.

με το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, και να ερμηνεύσουμε υπό αυτό το χωροχρονικό πλαίσιο τη σύγκρουση που μας απασχολεί:

Η Φινλανδία, έχοντας βαθιά πίστη στην ΚτΕ και στην αντίληψη ότι θα δεχόταν διεθνή υποστήριξη σε μία ενδεχόμενη σύρραξη, αυτοακρωτηρίασε τη διπλωματική της ευελιξία. Κάθε σοβιετική εκδίκηση, είτε ακραία είτε μετριοπαθής, ερμηνεύτηκε ως παραβίαση της ουδετερότητας και ως επεκτατική βλέψη της ΕΣΣΔ εναντίον της Φινλανδίας. Αυτή η αντίληψη, ενισχύεται ακόμη περισσότερο αν εξεταστεί και υπό το βάρος του προαναφερθέντος φόβου για τον σοβιετικό κομμουνισμό. Παράλληλα, η ΕΣΣΔ στην προσπάθειά της να διασφαλίσει τα δυτικά της σύνορα, αντισταθμίζοντας την αδυναμία οχύρωσης της Πεδιάδας της Ανατολικής Ευρώπης, επιδίωξε μια ισχυροποίηση της παρουσίας της στη Βαλτική Θάλασσα. Η εγγύτητα της Φινλανδίας στο Λένινγκραντ, τη 2^η μεγαλύτερη σοβιετική πόλη, καθώς και το γεγονός ότι η Φινλανδία είχε ενισχυθεί σημαντικά από τη Γερμανική Αυτοκρατορία στον Εμφύλιο Πόλεμο, άσκησε μια πρωτοφανή δυναμική στα πράγματα: Υπό τη σκοπιά της ΕΣΣΔ, η συνεχής άρνηση της Φινλανδίας για παραχωρήσεις, ήταν ζήτημα χρόνου να θέσει σε κίνδυνο την ακεραιότητά της. Η απουσία σοβιετικών στρατιωτικών εγκαταστάσεων στη Φινλανδία, θα καθιστούσε την τελευταία ιδανικό εφαλτήριο για τη ναζιστική εισβολή, καθώς η Φινλανδία δε θα είχε καμία ελπίδα αντίστασης απέναντι στη λαίλαπα του Γ' Ράιχ. Όταν λοιπόν η ΕΣΣΔ απέτυχε στη διπλωματική διεκδίκηση των συμφερόντων της, έχοντας πίστη στη στρατιωτική της ισχύ, μετέφερε την αντιπαράθεση στο πεδίο της μάχης.

Αξίζει να αναφέρουμε, πως δύο στελέχη του φινλανδικού επιτελείου, είχαν ερμηνεύσει ορθώς ότι οι διεκδικήσεις της ΕΣΣΔ δε στερούνταν λογικής, και πως η συνεχής άρνηση της ικανοποίησής τους, αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε πόλεμο. Ο λόγος, για τον Mannerheim και τον Paasikivi, οι οποίοι κατά την τελευταία φάση των διαπραγματεύσεων, προειδοποίησαν πολλάκις το φινλανδικό επιτελείο για τον επικείμενο κίνδυνο. Η έλλειψη διαλλακτικότητας της Φινλανδίας, την παγίδεψε σε μια επικείμενη σύγκρουση, ενώ η πολιτική «ουδετερότητας» της αποστέρησε την ικανότητα σύναψης συμμαχιών και λήψης υποστήριξης, σε μία περίοδο που η πλειοψηφία των κρατών της γηραιάς ηπείρου, επέλεξαν μια απ' τις δύο παρατάξεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο ρόλος του Mannerheim στη φινλανδική ιστορία υπήρξε καθοριστικός, και το σύνολο της δραστηριότητάς του χαρακτηρίζεται από ακριβοδίκαιη ερμηνεία των συνθηκών που την περιβάλλαν. Αρχής γενομένης από τον Εμφύλιο Πόλεμο, αντιλήφθηκε ότι η γερμανική επέμβαση,

θα ήταν μεν σωτήρια για την επικράτηση στον πόλεμο, θα εξέτρεπε δε τη Φινλανδία από την πορεία «ουδετερότητας» συνδέοντάς την με τη Γερμανική Αυτοκρατορία. Αυτό αποδείχτηκε περίτρανα, καθώς η Φινλανδία βρέθηκε στενά συνδεδεμένη με τον γερμανικό αυτοκρατορικό οίκο το 1918, όταν η Γερμανική Αυτοκρατορία είχε χάσει τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εν συνεχεία, κατά τις παραμονές του Χειμερινού Πολέμου, έκρουσε πολλές φορές τον κώδωνα του κινδύνου για τα αποτελέσματα που θα είχε μία τόσο αδιάλλακτη πολιτική απέναντι στα σοβιετικά αιτήματα. Τέλος, έσπευσε να τερματίσει «σταδιακά» τον Συνεχιζόμενο Πόλεμο, επιβραδύνοντάς τον όσο το δυνατόν περισσότερο, όταν αντιλήφθηκε πως η Γερμανία επρόκειτο να ηττηθεί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και πως η κατάληξη της Φινλανδίας στο ηττημένο στρατόπεδο, θα είχε καταστρεπτικά αποτελέσματα.

Παράλληλα, ο Paasikivi, αρχικά ως πρέσβης στη Σουηδία και πρωταγωνιστής των διαπραγματεύσεων προ του Χειμερινού Πολέμου, είχε αντιληφθεί την μη αναστρέψιμη κατάσταση στην οποία οδηγούσε η έλλειψη διαπραγματευτικής διάθεσης της Φινλανδίας. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε λίγο πριν ξεκινήσει ο πόλεμος «*Κανένας, εκτός του Mannerheim δεν καταλαβαίνει!*»³⁵². Εν συνεχεία, ο ρόλος του υπήρξε καίριος για την αποκατάσταση των σοβιετοφινλανδικών σχέσεων μετά το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η ικανότητά του να ερμηνεύσει ορθώς τις σοβιετικές ανησυχίες, υπό την αναπάντεχη τροπή των γεγονότων του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πίστευε ακράδαντα ότι η Φινλανδία είχε ανάγκη από έναν σταθερό γείτονα στα ανατολικά σύνορα, έθεσε τα θεμέλια για το «Φινλανδικό Παράδοξο» του Ψυχρού Πολέμου. Με βάση το «Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Αλληλοβοήθειας» του 1948, κατάφερε να εξασφαλίσει την εύνοια της ΕΣΣΔ, χωρίς να ενταχθεί στη σφαίρα επιρροής της. Αυτό άνοιξε το δρόμο για την πολυετή και σταθερή πολιτική του βασικού εκφραστή του «Φινλανδικού Παραδόξου», Urho Kekkonen. Οι συνεχείς προεδρίες του, πράγματι παγίωσαν τη Φινλανδία σε ένα καθεστώς γκριζας ζώνης μεταξύ των δύο αντιπάλων του Ψυχρού Πολέμου, απολαμβάνοντας τα οφέλη και των δύο, μέσω οικονομικών συμφωνιών. Υπό αυτή την έννοια, μπορούμε με ασφάλεια να εκφράσουμε πως η «ουδετερότητα» που επιζητούσε η Φινλανδία από τη μέρα της ανεξαρτησίας της, πράγματι επιτεύχθηκε μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, εκπληρώνοντας έναν δύσκολο και διαχρονικό στόχο.

---

³⁵² Webster, “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Prelude to the Winter War” ό.π. σ. 30.

Η σύμπραξη της Φινλανδίας με τη ναζιστική Γερμανία κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αποτελεί ένα δυσερμήνευτο φαινόμενο. Πράγματι, εάν εξετάσουμε τις συνθήκες προ της επιχείρησης Μπαρμπαρόσα, η Φινλανδία φαινόταν πιο ευάλωτη από ποτέ. Οι δυτικοί σύμμαχοι, δεν είχαν βοηθήσει έμπρακτα κατά τον Χειμερινό Πόλεμο, ενώ οι σοβιετικές διεκδικήσεις, αυξάνονταν υπέρμετρα. Οι εν λόγω διεκδικήσεις, ξεπερνούσαν κατά πολύ τις διεκδικήσεις του Χειμερινού Πολέμου. Η ΕΣΣΔ, κατόπιν της αιματηρής εμπειρίας του Χειμερινού Πολέμου, επέλεξε μία τακτική οικονομικής υποδούλωσης της Φινλανδίας, για τον απόλυτο έλεγχό της, όταν έγινε φανερό ότι αυτός δε μπορούσε να επέλθει μέσω του πολέμου. Επομένως, η σύμπνοια Φινλανδίας-Γερμανίας, συνιστά υπό αυτή την έννοια, «αναγκαία» συμμαχία.

Εντούτοις, η εξέλιξη του Συνεχιζόμενου Πολέμου, κατεδαφίζει το εν λόγω αφήγημα, οικοδομώντας ένα ολότελα διαφορετικό. Πολύ σύντομα, η φινλανδική κοινή γνώμη και πολιτική σκηνή, εμποτίστηκε με την αντίληψη πως η σύμπραξη με τη Γερμανία, συχνά μάλιστα καλούμενη «αδελφική», αποτελούσε το πλέον ιδανικό μέσο για την υλοποίηση της ιδέας της «Μεγάλης Φινλανδίας». Απόδειξη αυτού συνιστά ότι οι φινλανδικές διεκδικήσεις, πολύ σύντομα ξεπέρασαν τους εδαφικούς ακρωτηριασμούς του Χειμερινού Πολέμου, στοχεύοντας στην ενσωμάτωση ολόκληρης της Καρελίας. Μάλιστα, σχεδόν αμέσως μετά την επανάκτηση των χαμένων εδαφών, άρχισε η επανεγκατάσταση των ξεριζωμένων, και η φινλανδοποίηση της περιοχής. Αυτή η διαφορετική «σκοπιά» θεώρησης της σύμπραξης της Φινλανδίας με τη Γερμανία, αποκτά επιπλέον βάρος εάν εξεταστεί υπό το πέπλο του παρελθόντος της ιδέας της «Μεγάλης Φινλανδίας».

Ο Mannerheim το Φεβρουάριο του 1918, δήλωσε ευθαρσώς πως τα φινλανδικά στρατεύματα είχαν χρέος να απελευθερώσουν όλα τα αδελφικά «φιννικά» φύλλα εκτός των φινλανδικών συνόρων, μια αντίληψη που ενστερνιζόταν η φινλανδική κοινή γνώμη. Ως απότοκο αυτής της πρώιμης ιδέας περί «Μεγάλης Φινλανδίας», ξέσπασαν και οι Φυλετικοί Πόλεμοι (1918-1922), οι οποίοι απέτυχαν στο σκοπό τους, και δη στην ενσωμάτωση της Καρελίας. Η ιδέα ενσωμάτωσής της, αναγεννήθηκε υπό τις επιτυχίες της πρώτης φάσης του Συνεχιζόμενου Πολέμου, οδηγώντας σε τολμηρότερες διεκδικήσεις. Η πιθανότητα της ενσωμάτωσης της Καρελίας υπό τη γερμανική βοήθεια, ήταν πράγματι μια διάχυτη, υπαρκτή φιλοδοξία για τη Φινλανδία των ετών 1940-1942. Επομένως, γίνεται φανερό πως τα αίτια σύγκρουσης μεταξύ των δύο κρατών ήταν βαθιά χαραγμένα, και διόλου απρόσμενα. Τόσο η Φινλανδία όσο και η ΕΣΣΔ

διακατέχονταν από επεκτατικές βλέψεις. Οι εκάστοτε ωριμασμένες συνθήκες ήταν το ιδανικό περιβάλλον επώασης και έκφρασης τους μέσω στρατιωτικών διεκδικήσεων. Για την ΕΣΣΔ, απόλυτη έκφραση των επεκτατικών βλέψεων αποτέλεσε ο Χειμερινός Πόλεμος, ενώ για τη Φινλανδία ο Συνεχιζόμενος Πόλεμος.

Με βάση αυτή την ιστορική αναδρομή, είναι σκόπιμο να εκφράσουμε πως το περιβόητο «Καρελιανό Ζήτημα» ως διαμάχη, φαίνεται να προϋπάρχει της ονομασίας του, και επομένως της «επισημοποίησής του» στις ρωσοφινλανδικές σχέσεις μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η Καρελία, αποτελούσε παραδοσιακά γεωγραφική έκταση άρρηκτα συνδεδεμένη με τη φιννική κουλτούρα και πολιτισμική ιστορία. Τα φιννικά φύλα και δη οι καρελιανοί, συνιστούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας του τόπου. Οι φιννικοί πληθυσμοί της Καρελίας, δέχθηκαν τη βίαιη θύελλα της «Μεγάλης Εκκαθάρισης» του Στάλιν, κατά το 1936-1938. Σε αυτό το εγχείρημα το οποίο εναντιώθηκε σε κάθε εν δυνάμει επικίνδυνη για την ΕΣΣΔ κοινωνική ομάδα, οι καρελιανοί, οι φινλανδοί και οι ίνγκριοι της Καρελίας, συνιστούν ξεκάθαρα θύματα των βίαιων διωγμών. Ο εκτοπισμός και η θανάτωσή πολλών εξ' αυτών, αποτελεί «πληγή» για την ιστορία της Φινλανδίας, ενώ ο προοδευτικός εκρωσισμός της έκτασης «θάβει» ουσιαστικά ένα κομμάτι εθνικής κληρονομιάς. Βάσει αυτής της αναδρομής, παρατηρούμε πως τόσο η Φινλανδία όσο και η ΕΣΣΔ πραγματοποίησε προσπάθειες φινλανδοποίησης και εκρωσισμού αντίστοιχα. Οι προσπάθειες αυτές, εκφράστηκαν άλλωτε μέσω αποπειρών αφομοίωσης εργαλειοποιώντας τη γλώσσα, το θρήσκευμα και την οικονομία και άλλωτε βίαια με διωγμούς και περιθωριοποιήσεις. Σε κάθε περίπτωση, οι διωγμοί της Μεγάλης Εκκαθάρισης συνιστούν το κρεσέντο βιαιότητας, ξεφεύγοντας από τα όρια της απλής αφομοίωσης και αγγίζοντας επίπεδα εθνοκάθαρσης και γενοκτονίας.

Το Καρελιανό Ζήτημα, επισήμως άλυτο μέχρι και το ιστορικό παρόν αυτής της ανάλυσης, ακροβατεί μεταξύ «εθνικής διεκδίκησης» και «ζητήματος κουλτούρας». Η πολύπλοκη διεθνής πραγματικότητα, που καθιστά την Καρελία σταυροδρόμι μεταξύ Ρωσίας-Φινλανδίας, αποτελεί ουσιαστικά τη μεγαλύτερη δυσχέρεια σε αυτό το ζήτημα. Η πραγματική φύση του ζητήματος στο παρόν που βρισκόμαστε αλλά και το ενδεχόμενο πιθανής διευθέτησής του, μπορεί ξεκάθαρα να αποτελέσει αντικείμενο νέων ερευνών, καθώς το εν λόγω ζήτημα αφενός χαρακτηρίζεται από την ασάφεια της πολυφωνίας απόψεων. Αφετέρου, προσκρούει στο εμπόδιο της έλλειψης

μεταφρασμένων φινλανδικών και ρωσικών πηγών, ένα εμπόδιο που συναντήθηκε εν γένει κατά το πέρας αυτής της ανάλυσης των ρωσοφινλανδικών σχέσεων.

Η πρώτη φάση του Χειμερινού Πολέμου, αποτελεί μια ωδή στην ορθή αξιολόγηση των ευρύτερων στρατηγικών και τακτικών συνθηκών με στόχο την επικράτηση στο πεδίο της μάχης. Τα φινλανδικά στρατεύματα, πέτυχαν ουσιαστικά την πλήρη αχρήστευση των όποιων σοβιετικών πλεονεκτημάτων, εκμεταλλευόμενα τόσο τα λάθη του Κόκκινου Στρατού, όσο και το γεωμορφολογικό ανάγλυφο προς όφελός τους. Ως συμπλήρωση της αποτελεσματικότητάς τους, οι φινλανδοί αμυνόμενοι διέθεταν ένα ικανότατο και εμπειροπόλεμο στρατιωτικό επιτελείο προερχόμενο από τις τάξεις των “Jäger”, που αναπροσάρμοσε επιτυχώς τα μαθήματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο νέο θέατρο επιχειρήσεων. Το επιτελείο αυτό, αντιτίθεται πλήρως στο επιτελείο του Κόκκινου Στρατού, το οποίο ήταν ποιοτικά υποστελεχωμένο κατόπιν της Μεγάλης Εκκαθάρισης, με την πλειοψηφία των παλαίμαχων και ικανών ανώτατων αξιωματικών να έχουν οδηγηθεί στο θάνατο η την απόταξη.

Εξετάζοντας την πραγματικότητα όσο πιο ψυχρά και αντικειμενικά είναι εφικτό, πραγματικός «κερδισμένος» του Χειμερινού Πολέμου, υπήρξε πράγματι η ΕΣΣΔ. Τα οφέλη του, παρότι πληρώθηκαν με πολύ ακριβό αντίτιμο σε ζωές και υλικό, μπορούν να εντοπιστούν σε δύο διαφορετικά επίπεδα. Ως πρώτο, και πιο ξεκάθαρο κέρδος, η ΕΣΣΔ πράγματι κατάφερε να εξασφαλίσει όσα διεκδικούσε στις διαπραγματεύσεις του φθινοπώρου του 1939, αλλά η εξασφάλιση αυτή συνιστά μια ξεκάθαρη «Πύρρειο Νίκη» με υπεράριθμες απώλειες. Ως δεύτερο όφελος, το σοβιετικό επιτελείο και ο Κόκκινος Στρατός, επωφελήθηκε σημαντικά από την εμπειρία του Χειμερινού Πολέμου, μαθαίνοντας από τα πολυάριθμα λάθη του. Κατά το πέρας της σύρραξης μεταξύ Γερμανίας και ΕΣΣΔ, ο Κόκκινος Στρατός εφάρμοσε ποικιλοτρόπως τακτικές και μέσα που είχαν χρησιμοποιηθεί εναντίον του από τους Φινλανδούς. Ως αποτέλεσμα, σε πολλές περιπτώσεις η τακτική επικράτηση του Κόκκινου Στρατού, υπήρξε απότοκο της ικανότητάς του να αναπροσαρμόσει ιδιοφυείς τακτικές των φινλανδικών στρατευμάτων, στα νέα μέτρα και σταθμά του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η εκ νέου οικοδόμηση των τακτικών γύρω από μέσα όπως πολυάριθμα υποπολυβόλα, πέδιλα του σκι, βόμβες πετρελαίου και λευκές στολές. Εντούτοις, τρανότερο παράδειγμα συνιστά η ικανότητα εφαρμογής των τακτικών περικύκλωσης, και σύγκρουσης από απόστασης αναπνοής σε ένα ολότελα διαφορετικό θέατρο επιχειρήσεων: Η τακτική της «Ακαδημίας οδομαχιών του

Στάλινγκραντ» εφαρμόστηκε εντός πυκνών, ερειπωμένων αστικών ιστών έχοντας ως βασική έμπνευση την τακτική «Motti» η οποία εφαρμόστηκε σε χιονισμένες δασικές εκτάσεις.

Πέραν αυτών των στοχευμένων συμπερασμάτων, αξίζει να παραθέσουμε ορισμένα συμπεράσματα που αφορούν τη γενική φύση των εμπόλεμων συρράξεων. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, παρά το γεγονός ότι ξεπέρασε κατά πολύ τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο σε επίπεδο τακτικής και τεχνολογίας, εξακολούθησε να αποτελεί έναν πόλεμο «φθοράς», όπου η ποσότητα υπερνικά την ποιότητα. Ο Χειμερινός Πόλεμος, ως σύρραξη της ίδιας εποχής δεν συνιστά εξαίρεση. Πράγματι η πρώτη φάση του πολέμου χαρακτηρίστηκε από τακτικές νίκες της Φινλανδίας, όπου η ποιότητα των τακτικών των αμυνομένων, υπερνίκησαν την ποσότητα των επιτιθέμενων. Συνοψίζοντάς το όσο το δυνατόν περισσότερο: Η ικανότητα συνεχούς διατήρησης της πρωτοβουλίας, είναι αυτό που χάρισε στον φινλανδικό στρατό τις νίκες κατά την πρώτη φάση της εισβολής. Η πρωτοβουλία κερδήθηκε και διατηρήθηκε μέχρι τη δεύτερη φάση του πολέμου, χάρη σε τακτικές που ομοιάζουν περισσότερο με ανταρτοπόλεμο, μέσω τη χρήσης ανορθόδοξων μέσων και την κατάληψη και αναδιανομή υλικού για αντιστάθμιση της αριθμητικής υπεροχής του εχθρού.

Εντούτοις, η κατάρρευση του φινλανδικού στρατού κατά τη δεύτερη φάση του Χειμερινού Πολέμου, δεν ήρθε ως αποτέλεσμα μονάχα της σοβιετικής αναπροσαρμογής στρατηγικής και τακτικής. Η ίδια αυτή αναπροσαρμογή, αποτελεί απόδειξη της σημασίας και της πραγματικής χρησιμότητας της συντριπτικής υπεροπλίας και ανθρώπινης δύναμης που διέθετε ο Κόκκινος Στρατός. Οι τεράστιοι ανθρώπινοι και υλικοί πόροι, είναι αυτό που επιτρέπει την αναπροσαρμογή ανά πάσα στιγμή, και τροφοδοτεί συνεχώς την πρώτη γραμμή με φαινομενικά αστείρευτο απόθεμα σε άνδρες και εφόδια, που σε κάθε περίπτωση υπερτερούν οποιασδήποτε τακτικής, όσο ιδιοφυής και ηρωική να είναι αυτή. Υπό αυτή την έννοια, η τελική σοβιετική επικράτηση, συνιστά αποτέλεσμα της ποσοτικής υπεροχής, εφαρμοσμένης στο απόλυτο ζενίθ της, με έναν τρόπο στον οποίο «η ποσότητα είναι μία ποιότητα από μόνη της».

Ένα ανάλογο και εν μέρει συγκρίσιμο μοτίβο συνιστά και η ναζιστική εισβολή στην Ελλάδα. Τα αξιόμαχα ελληνικά στρατεύματα, ήταν εμπειροπόλεμα και κατάφεραν να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τα λιγοστά μέσα που είχαν στη διάθεσή τους εναντίον της εισβολής των Ιταλών το 1940. Μάλιστα, η επικράτηση των ελληνικών στρατευμάτων στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-41 αποτελεί κράμα της τακτικής δεινότητας των Ελλήνων, της ιδιοφυούς

εκμετάλλευσης της γεωμορφολογίας για ακρήστευση του πλεονεκτήματος υπεροπλίας των Ιταλών, και της αμέριστης υποστήριξης που έλαβε το ελληνικό στράτευμα από τον άμαχο πληθυσμό εν μέσω ενός πατριωτικού πυρετού. Οι ομοιότητες με την πρώτη φάση του Χειμερινού Πολέμου, είναι πράγματι εξόφθαλμες. Εντούτοις, όπως συνέβη στη δεύτερη φάση του Χειμερινού Πολέμου, έτσι και στην περίπτωση της Ελλάδας, τα ελληνικά στρατεύματα κατέρρευσαν υπό το βάρος της ναζιστικής εισβολής του Απριλίου του 1941 λόγω της πολύμηνης εξάντλησης και αιμορραγίας σε πόρους και ανθρώπινο δυναμικό. Η τελική επικράτηση, επήλθε από την αριθμητική υπεροχή της Γερμανίας, χωρίς ωστόσο να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι αυτή η υπεροχή συνοδεύτηκε και ενισχύθηκε από τα όντι αποτελεσματικά οπλικά συστήματα και την αποτελεσματική αξιοποίησή τους μέσω των τακτικών του «Αστραπιαίου Πολέμου»³⁵³.

Επιπροσθέτως, ο Χειμερινός Πόλεμος καταδεικνύει τη σημασία της «κοινής γνώμης». Οι αρχικές επιτυχίες της φινλανδικής άμυνας, βασίστηκαν σημαντικά στο γεγονός ότι η χώρα βίωσε έναν πραγματικό πατριωτικό πυρετό. Το σύνολο του πληθυσμού και δη οι άμαχοι, επιστράτευσαν κάθε ίχνος ενέργειας στην ενίσχυση της πολεμικής προσπάθειας, στελεχώνοντας παραστρατιωτικές θέσεις για την αποδέσμευση ανδρών για την πρώτη γραμμή. Παράλληλα, ακόμα και η μη-πολεμική βιομηχανία της χώρας αφιέρωσε κάθε πόρο στην ενίσχυση της προσπάθειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα να αποτελεί η τυποποίηση, κατασκευή και διανομή βομβών «Μολότοφ». Η σύμπνοια του άμαχου πληθυσμού με το στράτευμα, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την τακτική επικράτηση στο πεδίο της μάχης. Αυτή η σύμπνοια αναδεικνύεται ως ακόμη σημαντικότερη, όταν ο στρατός εφαρμόζει τακτικές που ομοιάζουν ανταρτοπόλεμο και η παραμικρή ενίσχυση με πόρους από τους αμάχους είναι καθοριστική³⁵⁴.

Εν κατακλείδι, κρίνεται αναγκαίο να επικαιροποιηθεί αυτή η ανάλυση συγκριτικά με ένα εκ των τραγικότερων κεφαλαίων του παρόντος που διανύουμε. Ο λόγος, για τον Ρωσοουκρανικό Πόλεμο, και το πιο πρόσφατο κεφάλαιό του, την ρωσική εισβολή του Φεβρουαρίου του 2022. Η συσχέτιση ενός «σκοτεινού υπομνήματος» της ανθρώπινης ιστορίας με το ιστορικό παρόν που βιώνουμε και το μέλλον που θα κληθούμε να αντιμετωπίσουμε, είναι απαραίτητη. Η πρώτη και εξόφθαλμη ομοιότητα, αποτελεί το σενάριο «Δαβίδ εναντίον Γολιάθ» που εκτυλίσσεται στα πεδία

---

³⁵³ James J. Sadkovich “The Italo-Greek War in Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy”, *Journal of Contemporary History*, 28:3 (1993), σσ. 439-464.
Keegan, *Atlas of World War II*, ό.π., σσ. 42-43.

³⁵⁴ Kevin Ruane, *War and revolution in Vietnam, 1930–75*, ECL Press, London 2005, σσ. 19-21.

των μαχών, με την Ουκρανία ως Δαβίδ να αντιστέκεται πολύ σθεναρά απέναντι στην ρωσική υπεροπλία. Ωστόσο, αυτή η υπεροπλία είναι που επιτρέπει τη συνέχιση της ρωσικής εκστρατείας, παρά τις απώλειες.

Η δεύτερη ομοιότητα, είναι το διεθνές διπλωματικό χάος το οποίο δεσπόζει άνωθεν της πρώτης γραμμής και στα παρασκήνια αυτής. Η ιστορία του Χειμερινού Πολέμου, μπορεί να δια φωτίσει τον Ρωσοουκρανικό Πόλεμο σε δύο επίπεδα:

Η επίρριψη ευθυνών, συχνά οδηγεί σε λανθασμένες γενικεύσεις. Είναι λάθος να αναλύσουμε την Ρωσοουκρανική σύρραξη ξέχωρα από τις συνθήκες που την ορίζουν. Σε αυτές τις συνθήκες, περιλαμβάνονται τα διαχρονικά εκτεθειμένα σύνορα της Ρωσίας στη δύση, τα οποία δε διστάζει να διασφαλίσει ακόμη και με βίαια μέσα και με προειδοποιητικούς εκβιασμούς για χρήση όπλων μαζικής καταστροφής. Παράλληλα, η Δύση, για την διασφάλιση της δικής της πλευράς των συνόρων, καταφεύγει ακόμη και σε ανορθόδοξα μέσα όπως την εργαλειοποίηση εξτρεμιστικών παραστρατιωτικών οργανώσεων, ακόμα και κυβερνητικών στελεχών. Τέλος τις συνθήκες αυτές συμπληρώνει η ύπαρξη εθνικών μειονοτήτων και των δύο χωρών στις εκάστοτε παραμεθόριους περιοχές, και η μεταβίβαση αυτού του πολέμου σε πεδίο διεθνών διεκδικήσεων. Ο ρόλος των δυτικών συμμάχων στο Χειμερινό Πόλεμο, υπήρξε δυσνόητος, ασαφής και αποσκοπούσε στην εξυπηρέτηση δικών τους συμφερόντων, χωρίς να είναι οικοδομημένος στην πραγματική ιδεολογική υποστήριξη της Φινλανδίας. Επομένως, θα ήταν σκόπιμο να αντιμετωπίζουμε τον ρόλο των συμμάχων του εκάστοτε στρατοπέδου του Ρωσοουκρανικού Πολέμου με μία υγιή δόση σκεπτικισμού, και υπό το πρίσμα των συνολικών ιστορικών εξελίξεων που χαρακτηρίζουν την εποχή μας, όπως την ενεργειακή κρίση και τα εξίσου βαθιά ριζωμένα αίτια της. Η Κοινωνία των Εθνών καταδίκασε τη σοβιετική εισβολή στην Φινλανδία όπως ο ΟΗΕ καταδίκασε τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Εντούτοις, πέραν του μαζικού κύματος ηθικής υποστήριξης, η υλική υποστήριξη, φαίνεται να είναι κατώτερη των προσδοκιών της κυβέρνησης της Ουκρανίας³⁵⁵.

---

³⁵⁵ Andrew Radin, Alyssa Demus, Krystyna Marcinek, “Understanding Russian Subversion: Patterns, Threats, and Responses”, *RAND Corporation*, 2020, στο: <http://www.jstor.org/stable/resrep26519>, (πρόσβαση: 31.7.2022)· James Stavridis, “What Ukraine Can Learn From Finland’s Stand 80 Years Ago”, 2022, στο: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-03-20/russia-invades-ukraine-lessons-of-finland-s-winter-war-against-soviets?leadSource=uverify%20wall>, (πρόσβαση: 20.3.2022)· Billy Perrigo, “How Putin’s Denial of Ukraine’s Statehood Rewrites History”, 2022, στο: <https://time.com/6150046/ukraine-statehood-russia-history-putin/>, (πρόσβαση: 22.2.2022)·

Τέλος, το πικρό μάθημα του Χειμερινού Πολέμου, είναι πως η διπλωματική οδός, μπορεί να αποτελέσει το απόλυτο εργαλείο διευθέτησης εδαφικών διαφορών. Η ιστορία καταδεικνύει πως η βίαιη επέμβαση για την ικανοποίηση των εκάστοτε συμφερόντων σε χωροχρονικά πλαίσια όπου ανταγωνίζονται πολυάριθμα ισχυρά στρατόπεδα, οδηγεί μονάχα σε βραχυπρόθεσμες «διευθετήσεις» και διαιωνίζει τα προβλήματα αντί να τα επιλύει. Η γεωγραφία και η ιστορία έχουν αποδείξει ότι οι εκτάσεις μεταξύ δύο αντιμαχόμενων κόσμων λειτουργούν αρμονικότερα ως πεδία ουδετερότητας και αλληλεπίδρασης και όχι ως θέατρα πολεμικών επιχειρήσεων. Επομένως, και κατόπιν της εξαγωγής όλων των προαναφερθέντων συμπερασμάτων, η εργασία αυτή οφείλει να θέσει ένα ερώτημα: Η ύπαρξη Ψυχροπολεμικών καταλοίπων είναι εμφανής στα χρόνια που διανύουμε, και διαιωνίζεται μέσω συμμαχιών και σφαιρών επιρροής. Ο διαμοιρασμός της διεθνούς ισορροπίας είναι αποτέλεσμα των ενεργειών μεγάλων δυνάμεων, με κόστος την αιματοχυσία ψυχών σε κάθε στρατόπεδο. Επομένως: Είναι σκόπιμη μια «Νέα Φινλανδοποίηση», ως ανάσχεση των «αμυντικών» διεκδικήσεων τόσο της Ανατολής όσο και της Δύσης, υπό το φάσμα της αμοιβαίας καχυποψίας τους και του ανταγωνισμού που εξακολουθεί να τις χαρακτηρίζει, παρά την επίσημη λήξη του Ψυχρού Πολέμου;

Joe Hernandez, “Why Luhansk and Donetsk are key to understanding the latest escalation in Ukraine, 2022, στο: <https://www.npr.org/2022/02/22/1082345068/why-luhansk-and-donetsk-are-key-to-understanding-the-latest-escalation-in-ukraine>, (πρόσβαση: 22.2.2022).

Olivia B. Waxman, “Historians on What Putin Gets Wrong About ‘Denazification’ in Ukraine”, 2022, στο: <https://time.com/6154493/denazification-putin-ukraine-history-context/>, (πρόσβαση: 3.3.2022) .

Eric Campbell, “Inside Donetsk, the separatist republic that triggered the war in Ukraine”, 2022, στο: <https://www.abc.net.au/news/2022-03-03/inside-the-separatist-republic-that-triggered-the-war-in-ukraine/100871262>, (πρόσβαση: 16.3.2022)

“‘Don’t confuse patriotism and Nazism’: Ukraine’s Azov forces face scrutiny”, 2022 στο: <https://www.ft.com/content/7191ec30-9677-423d-873c-e72b64725c2d>, (πρόσβαση: 11.7.2022).

Χάρτες

1) Σύγχρονος πολιτικός χάρτης της Φινλανδίας³⁵⁶.

³⁵⁶ “Map of Finland, Europe” στο: <https://www.nationsonline.org/oworld/map/Finland-map.htm>. (πρόσβαση: 28.9.2022).

- 2) Η αμυντική «Γραμμή Mannerheim» καθώς και οι υπόλοιπες αμυντικές παρατάξεις των φινλανδικών στρατευμάτων κατά τη δεύτερη φάση του Χειμερινού Πολέμου³⁵⁷.

³⁵⁷ "History of the Mannerheim Line" στο: <https://blogs.helsinki.fi/mannerheim-line-archaeology/history-of-mannerheim-line/>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

3) Το σοβιετικό επιθετικό σχέδιο της πρώτης φάσης του Χειμερινού Πολέμου³⁵⁸.

4) Η επαναχάραξη των συνόρων μετά τη «Συνθήκη της Μόσχας» το Μάρτιο του 1940. Διακρίνονται οι εδαφικές απώλειες της Φινλανδίας. Παράλληλα, αξιοσημείωτη είναι η εγγύτητα των προηγούμενων συνόρων (1939) με το Λένινγκραντ³⁵⁹.

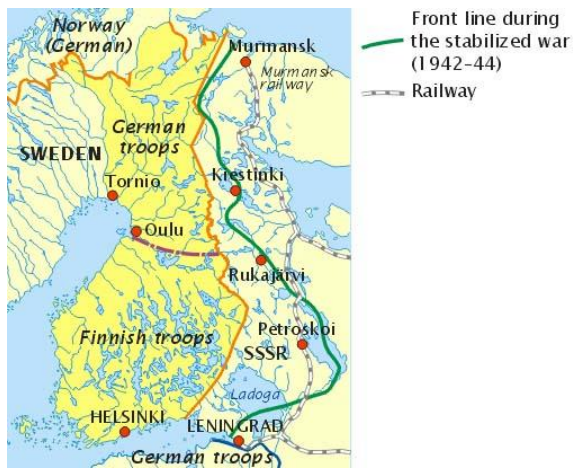

³⁵⁸ “The Plan of Attack of the Red Army in November, 1939” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

³⁵⁹ “Borders of Finland in 1940” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

- 5) Το μέγιστο σημείο προέλασης των φινλανδικών και γερμανικών στρατευμάτων κατά τον Συνεχιζόμενο Πόλεμο (1941-1944)³⁶⁰.

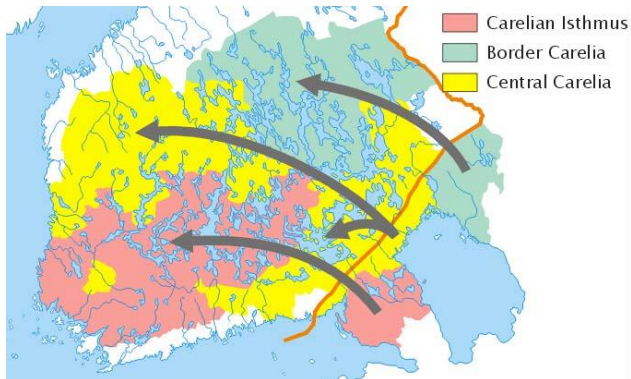
- 6) Τα σύνορα που επιβλήθηκαν κατόπιν της «Συνθήκης του Παρισιού» το 1947³⁶¹.

³⁶⁰ “Front Lines of the Continuation War, 1941-1944” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

³⁶¹ “Border of Finland after the Paris Peace Treaty, 1947” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

7) Απεικόνιση των πληθυσμιακών μετακινήσεων των φιννικών μειονοτήτων της Ανατολικής Καρελίας, ως αποτέλεσμα της ενσωμάτωσής της στην ΕΣΣΔ³⁶².

³⁶² “The Settlement of the Evacuees” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).

Βιβλιογραφία

- 1) Anderson A.T., “Origins of the Winter War: A Study of Russo-Finnish Diplomacy”, *World Politics*, 6:2 (1954), σσ. 169-189.
- 2) Berstein S. & Milza P., *Ιστορία της Ευρώπης 2: Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815-1919*, μτφρ. Αναστάσιος Κ. Δημητρακόπουλος, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- 3) Bushkovitch P., *Ιστορία της Ρωσίας: Πολιτική, οικονομία, κοινωνία, θρησκεία, τέχνες και επιστήμες από τον 9^ο αιώνα έως την περεστρόικα*, μτφρ. Θάλεια Σπανού, Αιώρα, Αθήνα 2016.
- 4) Campbell D., *Finnish Soldier versus Soviet Soldier, Winter War 1939-40*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2006.
- 5) Chew A. F., “Fighting the Russians in Winter: Three Case Studies”, *Leavenworth Papers*, No.5 (December 1981).
- 6) Churchill W., *Β’ Παγκόσμιος Πόλεμος, Τόμος Α’* (επιμ.) Denis Kelly, μτφρ. Γιάννης Καστανάρας, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2010.
- 7) Collins UK Staff, *Atlas of Military History*, Collins, London 2007.
- 8) Ellman M., “Soviet Repression Statistics: Some Comments”, *EUROPE-ASIA STUDIES*, 54:7, σσ. 1151-1172.
- 9) Ericson E.E., *FEEDING THE GERMAN EAGLE. Soviet Economic Aid to Nazi Germany, 1933-1941*, Greenwood Publishing Group, Westport, Connecticut & London 1999.
- 10) Erickson J., *The Soviet High Command, A Military-Political History, 1918-1941*, Frank Cass, London & Oregon 2001.
- 11) Fingerroos O., “Karelia: A Place of Memories and Utopias”, *Oral Tradition*, 23:2 (2008), σσ. 235-254.
- 12) Gelb M., “The Western Finnic minorities and the origins of the Stalinist nationalities deportations”, *Nationalities Papers, The Journal of Nationalism and Ethnicities*, 24:2 (1996), σσ. 237-268.
- 13) Irincheev B., *THE MANNERHEIM LINE 1920-39, Finnish Fortifications of the Winter War*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2009.

- 14) Joenniemi P., “The Karelian Question On the Transformation of a Border Dispute”, *Cooperation and Conflict*, 33:2, σσ. 183-206.
- 15) Jowett P. & Snodgrass B., *Finland at War, 1939-45*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2006.
- 16) Kappeler A., *The Russian Empire: A Multiethnic History*, Routledge Publishing, New York 2013.
- 17) Karsh E., “Geographical Determinism: Finnish Neutrality Revisited”, *Cooperation and Conflict*, 21:1 (1986) σσ. 43-57.
- 18) Kivimäki V., “Introduction: Three Wars and Their Epitaphs: The Finnish History and Scholarship of World War II”, στο Tiina Kinnunen & Ville Kivimäki (επιμ), *Finland in World War II: history, memory, interpretations*, Brill Publishers, Leiden 2012, σσ. 1-48.
- 19) Keegan J., *Atlas of World War II*, Collins, London 2006.
- 20) Kirby D., “The Finnish Social Democratic Party and the Bolsheviks”, *Journal of Contemporary History*, 11: /3, Special Issue: Conflict and Compromise: Socialists and Socialism in the Twentieth Century (1976), σσ. 99-113.
- 21) Kirchubel R., *Operation Barbarossa*, Osprey Publishing, Oxford 2013.
- 22) Kirkwood M., “Glasnost’, ‘the National Question’ and Soviet Language Policy, *Soviet Studies*, 43:1 (1991) σσ. 61-81.
- 23) Kostianen A., “Genocide in soviet Karelia: Stalin’s terror and the Finns of soviet Karelia”, *Scandinavian Journal of History*, 21:4 (1996), σσ. 331-342.
- 24) Lunde H.O., *FINLAND’S WAR OF CHOICE: The Troubled German-Finnish Coalition in World War II*, Casemate, Philadelphia & Oxford 2017.
- 25) Lundin C. Leonard, *Finland in the Second World War*, Indiana University Press, Bloomington 1957.
- 26) Luostarinen H., “Finnish Russophobia: The Story of an Enemy Image”, *Journal of Peace Research*, 26:2 (1989) σσ. 123-137.
- 27) Manninen O., “The winter war in global perspective”, *The RUSI Journal*, 148:2 (2003), σσ. 78-83.
- 28) Marshall T., *Prisoners of Geography: Ten Maps That Tell You Everything You Need to Know About Global Politics*, Elliott & Thompson, London 2019.

- 29) Mazower M., *Σκοτεινή Ήπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, μτφρ. Κώστας Κουρεμένος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2013.
- 30) McNab C., *20th Century Military Uniforms*, Grange Books, Rochester, 2002.
- 31) McNab C., *SOVIET SUBMACHINE GUNS OF WORLD WAR II*, Bloomsbury Publishing, London 2014.
- 32) Meinander H., “Finland and the Great Powers in World War II: Ideologies, Geopolitics, Diplomacy”, στο Tiina Kinnunen & Ville Kivimaki (επιμ.) *Finland in World War II: history, memory, interpretations*, Brill Publishers, Leiden 2012, σσ. 49-92.
- 33) Meinander H., *Ιστορία της Φινλανδίας*, μτφρ. Μαρία Μαρτζούκου, Εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα 2019.
- 34) Ministry For Foreign Affairs of Finland, *The Finnish Blue Book: The development of Finnish-Soviet relations during the Autumn of 1939*, Literary Licensing, Whitefish 2013.
- 35) Merridale C., *Ο Πόλεμος του Ιβάν: Η πορεία του Κόκκινου Στρατού 1939-1945*, μτφρ. Σωτήρης Αγάπιος, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2007.
- 36) Nenyev V., Munter P. & Wirtanen T., *FINLAND AT WAR: The Winter War 1939-40*, Osprey Publishing, Oxford 2015.
- 37) Radzinsky E., *Στάλιν*, μτφρ. Ελένη Μπακοπούλου, Νάρκισσος, Αθήνα 2007.
- 38) Ransel D.L., [Reviewed Work: *The East Finnic Minorities in the Soviet Union: An Appraisal of the Erosive Trends* by Seppo Lallukka], *Slavic Review*, 51:2 (1992), σσ. 347-348.
- 39) Reese R.R., “Lessons of the Winter War: A Study in the Military Effectiveness of the Red Army, 1939-1940” *The Journal of Military History*, 72:3 (2008), σσ. 825-852.
- 40) Rentola K., “Intelligence and Stalin’s Two Crucial Decisions in the Winter War, 1939-40”, *The International History Review*, 35:5 (2013), σσ. 1089-1112
- 41) Ruane K., *War and revolution in Vietnam, 1930–75*, ECL Press, London 2005.
- 42) Sadkovich J.J., “The Italo-Greek War in Context: Italian Priorities and Axis Diplomacy”, *Journal of Contemporary History*, 28:3 (1993), σσ. 439-464.
- 43) Service R., *Σύντροφοι: Η Παγκόσμια Ιστορία του Κομμουνισμού*, μτφρ. Αθηνά Χατζή, Εκδόσεις Ψυχογιός, Αθήνα 2008.
- 44) Shalito A., & Savchenkov I., *Red Army Uniforms of World War II*, Windrow & Greene, London 1995.

- 45) Sharp C.C., *Soviet Infantry Tactics in World War II*, Nafziger Collection, West Chester, 1998.
- 46) Smith J., *The Bolsheviks and the National Question, 1917-1923*, Palgrave MacMillan, London & New York 1999.
- 47) Solsten E. & Meditz S.W., *Finland: A Country Study*, Federal Research Division, Library of Congress, Washington D.C. 1990.
- 48) Sokolov B.V., “The Soviet Policy towards the Baltic States in 1939-41” στο Michael H. Clemessen & Markus S. Faulkner (επιμ.) *Northern European Overture to War, 1939-1941, From Memel to Barbarossa*, Brill, Leiden & New York 2013, σσ 75-90.
- 49) Spencer M.L.G., *Stalinism and the Soviet-Finnish War, 1939-1940: Crisis Management, Censorship and Control*, Palgrave MacMillan, Oxford 2018.
- 50) Sprague M., *Swedish Volunteers in the Russo-Finnish Winter War, 1939-1940*, McFarland & Company, Jefferson, North Carolina & London 2010.
- 51) Spring D.W., “The Soviet Decision for War against Finland, 30 November 1939”, *Soviet Studies*, 38:2 (1986) σσ. 207-226.
- 52) Strachan H., *Α' Παγκόσμιος Πόλεμος*, μτφρ. Νικόλαος Λαζαρίδης, Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2013.
- 53) Suny G.R. & Martin T., “Introduction” στο Suny G.R. & Martin T. (επιμ.) *A State of Nations, Empire and Nation making in the age of Lenin and Stalin*.
- 54) Thompson L., *The Suomi Submachine Gun*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2017.
- 55) Trevor R. H., (επιμ) *Hitler's War Directives 1939-1945*, Pan Books Ltd, Λονδίνο 1966.
- 56) Trehitt P., *Τεθωρακισμένα Οχήματα Μάχης*, μτφρ. Δημήτριος Καντερές, Στρατηγικές Εκδόσεις, Αθήνα 2008.
- 57) Trotter W.R., *The Winter War: The Russo-Finnish War of 1939-40*, Aurum Press, London 2002.
- 58) Tuunainen P., *Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939-1940*, Palgrave Macmillan, London 2016.
- 59) Vehviläinen O., *Finland in the Second World War: Between Germany and Russia*, μτφρ. Gerard McAlester, Palgrave MacMillan, New York 2002.

- 60) Vlakancic P.J., “Marsal Tukhachevsky and the “Deep Battle”: An Analysis of Operational Level Soviet Tank and Mechanized Doctrine, 1935-1945”, *THE LAND WARFARE PAPERS*, 14 (1992).
- 61) Warlimont W., *INSIDE HITLER’S HEADQUARTERS 1939-45*, μτφρ, R.H. Barrym Presidio Press, Novato 1964.
- 62) Webster S.D., “Bright Hopes and Bloody Realities: The Diplomatic Preclude to the Winter War”, *Honors Projects*, 25 (1996).
- 63) Wuorinen J.H., “The Finnish Treaty”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Peace Settlements of World War II*, 257 (Μάιος 1948), σσ. 87-96.
- 64) Wuorinen J.H., “Finland in Today’s Cold War”, *World Affairs*, 125:3 (1962), σσ. 161-166.
- 65) Zaloga S. J., *Gustav Mannerheim*, Osprey Publishing, Oxford & New York 2015.
- 66) Παπαστρατηγάκης Ν., *Εισαγωγή στην ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης (1917-1991)*, Ηρόδοτος, Αθήνα 2018.
- 67) Χατζηβασιλείου Ε., *Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2017.

Πρωτογενείς πηγές

- 1) American Society of International Law, “Finland – Union of Soviet Socialist Republics”, *The American Journal of International Law*, 34:3, Supplement: Official Documents (Ιούλιος 1940), σσ. 127-131.
- 2) American Society of International Law, “Finland – Soviet Union: Armistice”, *The American Journal of International Law*, 39:2 Supplement: Official Documents (Απρίλιος 1945), σσ. 85-88.
- 3) “Finland Mobilizes Civilians For Duty; Emergency Law Invoked After Soviet Demands Are Studied --Cabinet Is Broadened”, *The New York Times*, 14.10.1939, σ. 3, στο: <https://www.nytimes.com/1939/10/14/archives/finland-mobilizes-civilians-for-duty-emergency-law-invoked-after.html>, (πρόσβαση: 28.5.2022).

Δικτυογραφία

- 1) Anderson R.T., “European Plain” στο: <https://www.britannica.com/place/European-Plain>, (πρόσβαση: 22.5.2022).
- 2) Bottichelli, “Finland’s Relations with the Soviet Union, 1940-1986”, *Loyola University Student Historical Journal*, Vol. 17 (1986), στο: <http://people.loyno.edu/~history/journal/1985-6/1985-6.htm>, (πρόσβαση: 13.7.2022).
- 3) Campbell E., “Inside Donetsk, the separatist republic that triggered the war in Ukraine”, 2022, στο: <https://www.abc.net.au/news/2022-03-03/inside-the-separatist-republic-that-triggered-the-war-in-ukraine/100871262>, (πρόσβαση: 16.3.2022).
- 4) Carlson C., “Finland: Soviet Annexation Of Karelia Still A Taboo Subject”, στο: <https://yle.fi/news/3-10887588>, (πρόσβαση: 31.5.2022).
- 5) Cheremunkhin A., Mikhail G., Guriev S., Tsyvinski A., “Was Stalin Necessary for Russia’s Economic Development?”, στο: <http://www.nber.org/papers/w19425>, (πρόσβαση: 16.4.2019).
- 6) Hernandez J., “Why Luhansk and Donetsk are key to understanding the latest escalation in Ukraine, 2022, στο: <https://www.npr.org/2022/02/22/1082345068/why-luhansk-and-donetsk-are-key-to-understanding-the-latest-escalation-in-ukrain>, (πρόσβαση: 22.2.2022).
- 7) Kulischer E.M., “The Russian Population Enigma”, στο: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1949-04-01/russian-population-enigma>, (πρόσβαση: 22.5.2022).
- 8) Perrigo B., “How Putin's Denial of Ukraine's Statehood Rewrites History”, 2022, στο: <https://time.com/6150046/ukraine-statehood-russia-history-putin/>, (πρόσβαση: 22.2.2022)
- 9) Radin A., Demus A. & Marcinek K., “Understanding Russian Subversion: Patterns, Threats, and Responses”, *RAND Corporation*, 2020, στο: <http://www.jstor.org/stable/resrep26519>, (πρόσβαση: 31.7.2022).
- 10) Stavridis J., “What Ukraine Can Learn From Finland’s Stand 80 Years Ago”, 2022, στο: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-03-20/russia-invades-ukraine-lessons-of-finland-s-winter-war-against-soviets?leadSource=uverify%20wall>, (πρόσβαση: 20.3.2022).

- 11) Sužiedėlis S., “AN OSS REPORT ON WARTIME POPULATION CHANGES IN THE BALTIC”, στο: http://www.lituanus.org/1981_3/81_3_07.htm#Ref (πρόσβαση: 13.7.2022).
- 12) Waxman O.B., “Historians on What Putin Gets Wrong About ‘Denazification’ in Ukraine”, 2022, στο: <https://time.com/6154493/denazification-putin-ukraine-history-context/>, (πρόσβαση: 3.3.2022).
- 13) “Borders of Finland in 1940” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 14) “Border of Finland after the Paris Peace Treaty, 1947” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 15) “Don’t confuse patriotism and Nazism’: Ukraine’s Azov forces face scrutiny”, 2022 στο: <https://www.ft.com/content/7191ec30-9677-423d-873c-e72b64725c2d>, (πρόσβαση: 11.7.2022).
- 16) “Finnic Peoples”, στο: <https://www.britannica.com/topic/Finnic-peoples#ref250636>, (πρόσβαση: 10.5.2022).
- 17) “Former Russian minister: Yeltsin considered selling ceded Karelia territory to Finland in 1991”, στο: (πρόσβαση: 31.5.2022)
- 18) “Front Lines of the Continuation War, 1941-1944” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 19) “History of the Mannerheim Line” στο: <https://blogs.helsinki.fi/mannerheim-line-archaeology/history-of-mannerheim-line/>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 20) “Karelian Labor Commune was Established”, στο: <https://www.prlib.ru/en/history/619298>, (πρόσβαση: 28.5.2022).
- 21) “Majority Oppose Return of Karelia”, στο: <https://yle.fi/uutiset/3-5159706>, (πρόσβαση: 28.5.2022).
- 22) “Map of Finland, Europe” στο: <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/Finland-map.htm>, (πρόσβαση: 28.9.2022).
- 23) “People of Finland”, στο: <https://www.britannica.com/place/Finland/People>, (πρόσβαση: 10.5.2022).
- 24) “Population and Society”, στο: https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (πρόσβαση: 22.5.2022).

- 25) “The Plan of Attack of the Red Army in November, 1939” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 26) “The Settlement of the Evacuees” στο: <http://lazarus.elte.hu/h-sf-atlas/kesz-fin/sfterkep.htm>, (πρόσβαση: 17.5.2022).
- 27) “Tunnel vision” στο:
https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/tunnel-vision,
(πρόσβαση: 11.6.2022)